

T.C.
DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İSLAM TARİHİ VE SANATLARI ANABİLİM DALI
İSLAM TARİHİ VE SANATLARI PROGRAMI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

**RÂŞİD EL-GANÎ EL-MEVLEVÎ'NİN MÜNTEHABÂT EZ-
KASÂİD-İ MEVLEVİYYÂN ADLI ESERİ (İNCELEME-METİN)**

Esra ÖZKAYA

Danışman

Doç. Dr. Nesrin SOFUOĞLU

2025

YÜKSEK LİSANS
TEZ ONAY SAYFASI

Üniversite : Dokuz Eylül Üniversitesi
Enstitü : Sosyal Bilimler Enstitüsü
Adı ve Soyadı : ESRA ÖZKAYA
Öğrenci No : 2014802004
Tez Başlığı : Raşid El-Gani El-Mevlevi'nin Müntehabat Ez-Kasiad-i Mevleviyyan Adlı
Eseri (İnceleme-Metin)

Savunma Tarihi : 13/12/2024
Danışmanı : Doç.Dr. Nesrin SOFUOĞLU

JÜRİ ÜYELERİ

<u>Ünvanı, Adı, Soyadı</u>	<u>Üniversitesi</u>	<u>İmza</u>
Doç.Dr. Nesrin SOFUOĞLU	-Dokuz Eylül Üniversitesi	
Prof. Dr. Necdet ŞENGÜN	-Dokuz Eylül Üniversitesi	
Doç.Dr.Raşit ÇAVUŞOĞLU	-İzmir Katip Çelebi Üniversitesi	

ESRA ÖZKAYA tarafından hazırlanmış ve sunulmuş olan bu tez savunmada başarılı bulunarak oy birliği() / oy çokluğu() ile kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Zehra Nilüfer KARACASULU
Müdür

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans tezi olarak sunduğum “Râşid el-Ganî el-Mevlevî’nin Muntehabât ez-Kasâid-i Mevlevîyyân Adlı Eseri (İnceleme-Metin)” adlı çalışmanın; tezin proje safhasından sonuçlanmasına kadarki bütün süreçlerde bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurulmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve onurumla beyan ederim.

12/9/2024

Esra ÖZKAYA

ÖZET

Yüksek Lisans Tezi

Râşid el-Ganî el-Mevlevî'nin *Müntehabât ez-Kasâid-i Mevlevîyyân* Adlı Eseri

(İnceleme-Metin)

Esra ÖZKAYA

Dokuz Eylül Üniversitesi

Sosyal Bilimler Enstitüsü

İslam Tarihi ve Sanatları Anabilim Dalı

İslam Tarihi ve Sanatları Programı

Bu çalışma Dokuz Eylül Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi Kütüphanesi, Yazma Eserler Bölümünde 1907/1 numarada yer alan Râşid el-Ganî el-Mevlevî'nin *Müntehabât ez-Kasâid-i Mevlevîyyân* adlı eserinin inceleme ve çeviri metnini içermektedir. Müntehabât, felsefesiyle kendi döneminde olduğu gibi etkisi günümüzde de devam eden önemli bir tasavvuf akımı olan Mevlevîlik etrafında şekillenmiş manzum seçkilerden oluşmaktadır.

Süleyman Uludağ'a göre İslam düşüncesine muhteva ve derinlik kazandıran cereyanlar araştırılırken tasavvuf cereyanına hiç şüphesiz birinci derecede yer vermek gerekir. Tasavvuf İslam'ın özündeki ana hayat damarıdır. Nitekim onun sayesinde insan içinde yaşadığı existansiyel çatışmaların ötesine geçerek dinin temel aldığı hakikati kendi derinliğinde yeniden bulmakta; kendi iç aydınlığı ile İslam'ın kazandırdığı özü bütünleştirmektedir.

İncelememize konu olan müntehabât, tasavvuf felsefesine yön vermiş kadim eserlerden seçkiler şeklinde derlenmiştir. Râşid el-Ganî'nin bu tertibinde Mevlevîlik ile ilgili eser vermiş şairlerin çoğuna yer verilmeye çalışılmıştır.

Tezimiz üç bölümden oluşmaktadır. Râşid el-Ganî hakkında herhangi bilgiye ulaşılamadığından birinci bölüme *Müntehabât ez-Kasâid-i Mevlevîyyân* adlı müntehabâtın nüsha tavsifiyle başlanmıştır. Eser hakkında genel bilgiler ile içerisinde yer alan şairlerin biyografileri verilmiştir. İkinci bölümümüzde

eserin muhtevası ve nazım şekilleri üzerinde durulmuştur. Üçüncü bölümde yazma nüshadaki Farsça ve Arapça şiirler matbu hale getirilmiş, Türkçe şiirler ise transkribe edilerek metin neşri yapılmıştır.

Bu suretle dinî-tasavvufî-edebî açıdan incelenmesi ve metin neşri yapılan *Müntehabât ez-Kasâid-i Mevlevîyyân* adlı eser edebiyat, kültür tarihine kazandırılmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Râşid el-Ganî, müntehabât, İslam, tasavvuf, Mevlevî.

ABSTRACT

Master's Thesis

Manuscript of Rashid al-Gani al-Mawlevi's Named as *Müntehabat ez-Kasaid-i Mevleviyyan* (Analise-Text)

Esra ÖZKAYA

Dokuz Eylül University

Graduate School of Social Sciences

Department of Islamic History and Arts

Islamic History and Arts Program

This study includes the analysis and translation of Raşid el-Gani el-Mevlevi's work titled *Müntehabat ez-Kasaid-i Mevleviyyan*, cataloged under number 1907/1 in the Manuscripts Section of the Library of the Faculty of Theology at Dokuz Eylül University. *Müntehabat* consists of poetic selections shaped around Mevlevism, a significant Sufi movement that continues to exert influence today, as it did during its time, through its philosophy.

According to Süleyman Uludağ, when investigating the intellectual currents that have enriched Islamic thought with substance and depth, the Sufi movement should undoubtedly be prioritized. Sufism represents the core lifeblood of Islam. Through it, individuals transcend existential conflicts and rediscover the fundamental truth underpinning religion within their own depth, integrating their inner enlightenment with the essence that Islam provides.

The *Müntehabat* under our examination has been compiled as a selection of ancient works that have shaped the philosophy of Sufism. In this compilation by Râşid el-Ganî, efforts were made to include the works of poets associated with Mevlevism.

Our thesis consists of three sections. Since no information could be found about Raşid el-Gana, the first section begins with a description of the manuscript of *Müntehabat ez-Kasaid-i Mevleviyyan*. General information about the work and the biographies of the poets included in it are provided. In the second section, the content of the work and its poetic forms are discussed. In the

third section, the Persian and Arabic poems in the manuscript were transcribed and published, while the Turkish poems were transcribed and edited

Thus, the work *Müntehabat ez-Kasaid-i Mevlevayyan*, which was analyzed from a religious, mystical, and literary perspective and edited as a text, has been brought into the fields of literature and cultural history.

Keywords: Raşid el-Gani, *Müntehabat*, Islam, Sufism, Mevlevism.

**RÂŞİD EL-GANÎ EL-MEVLEVÎ'NİN MÜNTEHABÂT EZ-KASÂİD-İ
MEVLEVİYYÂN ADLI ESERİ (İNCELEME-METİN)**

İÇİNDEKİLER

TEZ ONAY SAYFASI	ii
YEMİN METNİ	iii
ÖZET	iv
ABSTRACT	vi
İÇİNDEKİLER	viii
TABLolar LİSTESİ	x
KISALTMALAR	xi
EK LİSTESİ	xii
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

**RÂŞİD EL-GANÎ EL-MEVLEVÎ'NİN MÜNTEHABÂT EZ-KASÂİD-İ
MEVLEVİYYÂNI HAKKINDA**

1.1. MÜNTEHABÂT EZ-KASÂİD-İ MEVLEVİYYÂN'IN NÜSHA TAVSİFİ	7
1.2. MÜNTEHABÂT EZ-KASÂİD-İ MEVLEVİYYÂN HAKKINDA GENEL BİLGİLER	8
1.3. MÜNTEHABÂTTA YER ALAN ŞAİRLER	10
1.4. MÜNTEHABÂTTA YER ALAN ŞAİRLER HAKKINDA KISA BİYOGRAFİLER	12

İKİNCİ BÖLÜM
RÂŞİD EL-GANÎ EL-MEVLEVÎ'NİN MÜNTEHABÂT EZ-KASÂİD-İ
MEVLEVİYYÂN'DA ŞEKİL VE MUHTEVÂ BİLGİSİ

2.1. MÜNTEHABÂT EZ-KASÂİD-İ MEVLEVİYYÂN'DA MUHTEVA	28
2.2. MÜNTEHABÂTTA YER ALAN NAZİM ŞEKİLLERİ	42

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
METİN

3.1. METİN KURULUŞUNDA İZLENEN USÛL	59
3.2. DAKTİLO VE TRANSKRİPSİYONLU METİN	61
SONUÇ	171
KAYNAKÇA	174
EK	

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1: Müntehabâtta Yer Alan Şairler	s. 10
Tablo 2: Müntehabâtta Yer Alan Kasîdeler	s. 42
Tablo 3: Müntehabâtta Yer Alan Gazeller	s. 46
Tablo 4: Müntehabâtta Yer Alan Mesnevîler	s. 55
Tablo 5: Müntehabâtta Yer Alan Kıt'alar	s. 55
Tablo 6: Müntehabâtta Yer Alan Tercî-i Bendler	s. 55
Tablo 7: Müntehabâtta Yer Alan Terkîb-i Bendler	s. 56
Tablo 8: Müntehabâtta Yer Alan Tahmîsler	s. 57
Tablo 9: Müntehabâtta Yer Alan Muhammesler	s. 57
Tablo 10: Müntehabâtta Yer Alan Müseddesler	s. 58

KISALTMALAR

a.s.	Aleyhisselam
b.	ibn, bin
bk.	Bakınız
C.	Cilt
Çev.	Çeviren
ed.	Editör
h.	Hicri
haz.	Hazırlayan
Hz.	Hazreti
m.	Miladî
öl.	Ölüm Tarihi
Öz.	Özet
s.	Sayfa
s.a.v.	Sallallâhü Aleyhi ve Sellem
TDEA	Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi
TTK	Türk Tarih Kurumu
TDV	Türkiye Diyânet Vakfı
DİA	Türkiye Diyânet Vakfı İslam Ansiklopedisi
vb.	Ve Benzeri
vr.	Varak
yy.	Yüzyıl

EK LİSTESİ

EK 1: Muntahabât Ez-Kasâid-İ Mevleviyyân Çeviri Metin

ek s. 1

GİRİŞ

Şiiri ve tefekkürüyle Türk kültürünü asırlardır besleyen Mevlânâ Celâleddîn engin hayal gücü ve inanılmaz ilhamıyla, sadece kendi çağına ve içinde yaşadığı toplumun paydaşlarına değil tüm insanlığa seslenebilen sıradışı bir sufi, kudretli bir şair ve düşünce adamıdır.¹ Mevlânâ kadar mesajını çağlar ötesine ulaştırabilmiş bir mutasavvıfa az rastlanır.

Mevlânâ *Mesnevî*'sine doğunun bütün büyüsunü, bütün güzelliklerini, bütün zenginliğini ve felsefesini sığdırmıştır. İnsanı ve toplumu aşarak; ayı, güneşi, yıldızıyla, güzeli ve çirkiniyle bütün varlığı kucaklamış, bütün bu çokluğun ve ikiliklerin ardındaki birliği yakalamıştır.²

Mevlevîlik felsefesi modern kültürün ürettiği “new age” akımlarla karıştırılmamalıdır. Zira Mevlevîlik kadim dinamiklerin ortaya çıkardığı son derece derin ve çok katmanlı bir oluşumdur. Bu nedenle söz konusu felsefeyi etkin kılan amillerin derinliğine incelenmesi elzemdir.

Bilindiği gibi 13. asır Anadolu Selçukluları için güç kaybı ve karmaşalarla dolu bir dönemdir. Moğol baskıları, toplumsal ayaklanmalar ve düzensizliklerle dolu bir ortamda tasavvuf insanlar için bir huzur adası olmuştur. Moğol baskıları nedeniyle Anadolu'ya yerleşen mutasavvıflar tarikatların kurulmasına zemin hazırlamış, 13. yy.da Mevlânâ dost meclislerinde dinî-tasavvufî konuşmalar yapmış, şiirler okumuştur. Bu toplantılar Mevlânâ'dan sonra bir gelenek haline gelmiş ve kendi kurallarını doğurmaya başlamıştır. Sistemleşen bu düşünceler mimarileri, eğitim kurumları, felsefesi, şiirleri, mûsikisi ve sema âyinleriyle geniş kitlelere ulaşmıştır. Kısacası Mevlevîlik, Sultan Veled zamanında sistemleşmiş, 13. ve 15 asırlar arasında kurulma ve yayılma göstermiş, 16. asırdan itibaren Mevlevîlik yüksek zümreye hitap eder olmuştur. Artık tekkeler padişahlar tarafından inşa edilmeye başlamış, 17 yy. sonrasında ise bir devlet müessesesi haline gelmiştir. Mevlevîlik bir süre sonra yüksek zümreye mal olmuş, halktan bağını koparmıştır.³

¹ Beşir Ayvazoğlu, *Ney'in Sırrı*, Kapı Yayınları, İstanbul, 2012, s.1.

² Ayvazoğlu, s.11.

³ Barihüda Ş. Tanrıkorur, “Mevleviyye” *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, TDV Yayınları, Ankara, 2004, C. 29, s. 468-475.

Mevlevîlik kültürü sanat, mûsiki ve edebiyat sahasında güçlü bir sese sahiptir. Mevlânâ düşünce sistemini şiirle bütünleştirmiş, ona mensup olanlar da şiire aynı ehemmiyetle yaklaşmıştır. Diğer tarikatlara nazaran edebiyatı daha aktif kullandıkları söylenebilir. Divân edebiyatı içinde kendi muhtevalarıyla teknik ve estetik yönden etkileyici şiirler yazmışlardır. Bu şiirler mâna aleminin sırlarını ihtiva eden metinlerdir. Zira “tasavvuf, yüksek bir idrak, sezgi ve şuur içinde yaşanan afaktan enfüsî aleme gelişen bir seyir takip eder. Derunîlik, soyutluk ve giriftlik en bariz vasfıdır. Şüphesiz bütün bu özelliklere sahip olan bir tefekkür sahası söze dökülünce tabiatıyla işin içine semboller girecektir. Dolayısıyla mutasavvıf, kendisine has bir terminoloji geliştirecektir. Zira o mutlak varlığın sırrıyla hemhal olmuş kişidir. Bu şuura ise kâl ile değil hâl ile ulaşılır. Mutlak vücudun sırrı aklî ve entelektüel terminolojiyle anlatılamaz. Bunun içindir ki mutasavvıf anca imâ ile yetinir. İşte bu imâ tasavvufî sembolleri doğurmuştur. Melekûtî özelliklerinden dolayı semboller ehline gönderilen şifreler gibidirler.”⁴

Tasavvufî remizlerle donatılmış olan ve incelememize konu olan bu eser; Râşid el-Ganî el-Mevlevî'nin 13 ve 19. asırlar arasında yaşamış Mevlevî şairlerin seçkileri içeren bir “müntehabât” örneğidir.

Müntehabât, “seçmeler, seçilmiş şeyler, seçilmiş parçalardan meydana gelen eser, antoloji, güldeste, şiir mecmuası” anlamlarına gelir.⁵ Tanımlamadan da anlaşılacağı üzere müntehabât ve mecmua kelimeleri kimi zaman birbirinin karşılığı olarak kullanılmıştır.

Arapça olan “mecmua” kelimesi ise cem’ kökünden gelmektedir. “Toplamak, derlemek, bir araya getirmek” anlamlarında kullanılan mastarlardan yapılan “mecmû” ise “toplanmış, derilmiş” demektir. Bu kelimenin müennesi ise mecmuadır. Anlamı da: “Toplanıp biriktirilmiş şeylerin hepsi, seçilmiş yazılardan meydana getirilmiş yazma kitap”tır.⁶

Müntehabâtlar, hacimli eserlerin belirli kısımları veya içerisindeki belirli konuları seçerek, özetleyerek ve hatta bazen müellifler tarafından yeniden düzenlemeyle oluşturulurlar. Bu tarzda oluşturulmuş derlemeler mecmua olarak da

⁴ Mustafa Tatcı, **Edebiyattan İçeri-Dinî Tasavvufî Türk Edebiyatı Üzerine Yazılar**, Akçağ Yayınları, Ankara, 1997, ss. 20-21.

⁵ Mehmet Kaplan, “Mecmua,” **Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi**, Dergah Yayınları, İstanbul, 1986, C. 6, s. 475.

⁶ Kaplan, “Mecmua,” s. 170.

anılır. İkisinde de bir araya getirilme, toplanma anlamı vardır. İster mecmua, ister müntehabât, ister antoloji veya isterse seçki olarak adlandırılınsın bu derlemeler tarihin her döneminde, her kültürde rağbet görmüştür. Genel olarak aynı anlamları çağrışırsalar da mecmua kelimesi günümüzde yazar ve yazılar topluluğundan oluşan düzenli aralıklarla yayımlanan ürünleri ifade etmektedir. Mecmua seçkileri Osmanlı döneminde daha çok müellifin bireysel beğenilerine dayanır. Kitap yazmaktan kaçınan mürettepler sayesinde epey rağbet görmüşlerdir. İlim dallarına göre de isimlendirilmişlerdir. El kitabı şeklindedirler ve antolojik özellikler taşırlar.

Yazma eserlerde tarama yapıldığında mecmua ve müntehabât kelimeleri arasında mecmuaya daha sık rastladığımızı söyleyebiliriz. Anlam olarak birbiri yerine kullanılmış hatta müntehabat mecmua gibi algılanmaya başlamıştır. İçerik olarak incelenmelerinde de aynı kabul görmüş tasnifler uygulanır. Zamanla basılı kitaplar yazma eserlere galip gelmiştir. Özellikle 19. yy.da düzenleyiciler daha bilinçli tercihler yaptıkları müntehabâtlarda basılı kitap okurlarına hitap etmektedirler. Müntehabâtların sayıca az olmasından hazırlayıcısının da az olduğu sonucu çıkmaktadır. Cumhuriyet döneminde ise tür adı olarak antoloji terimi kullanılmış bu ikilemler ortadan kaldırılmıştır.

Burada önemli olan derleyicinin niyetidir ki bununla ilgili kesin hüküm vermemiz doğru olmaz. Yani derleyen kişi seçkilerini; derleme geleneği kapsamında mı, kendi edebî zevkleri için mi, yoksa derlenen ürünlerin yok olmaması için mi oluşturmuş bilemiyoruz. Bize göre bu konuda doyurucu bir yorum yapabilmek için mecmua ön sözleri üzerine kapsamlı bir çalışma gerekmektedir. Bu sebeple tasniflendirmeyi hâlihazırda içeriğe yönelik yapabilmekteyiz.

Günay Kut, *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi*'nin “mecmua” maddesinde mecmuaları kendi aralarında şöyle bir tasnife tabi tutmuştur:

- a. Nazire mecmuaları
- b. Seçme şiir mecmuaları (mecmua-i eş'ar, mecmua-i devavin)
- c. Aynı konu ile ilgili eserlerin bir araya getirilmesiyle oluşan mecmualar (mecmua-i edviye, mecmua-i tevârih, mecmua-i münşeat gibi)
- d. Karışık mecmualar. Bu tür mecmualar nazım nesir karışık olabileceği gibi Arapça, Türkçe ve Farsça gibi değişik dillerde de yazılmış olabilir.

e. Tanınmış kişilerce veya derleyeni belli kişilerce hazırlanmış mecmualar. Bugün, mecmuaların hepsi taranmadığı için bu hususta yapılacak çalışmalar yeni eserleri ortaya koyacaktır.

Âgâh Sırrı Levend ise mecmuaları dört bölüme ayırmıştır. Bunlar;

a. Nazire mecmuaları

b. Meraklılarca toplanmış, birer antoloji niteliğinde seçme şiir mecmuaları,

c. Türlü konulardaki risalelerin bir araya getirilmesiyle meydana gelen mecmualar

d. Tanınmış kişilerce hazırlanmış, birçok yararlı bilgileri, fıkraları ve özel mektupları kapsayan mecmualar⁷

Şiir mecmuaları üzerine bir tasnif denemesi yapan Mehmet Gürbüz'ün tasnifi ise şu şekildedir:

a. Şiirlerin şekil özelliklerine göre oluşturulan şiir mecmuaları

b. Şiirlerin konularına göre oluşturulan (tematik) şiir mecmuaları

c. Nazire mecmuaları

d. Şairlerin aidiyeti/mensubiyeti esasına göre hazırlanan mecmualar

e. Bir mensubiyet ilişkisi gözetmeksizin belirli şairlerin divânlarını/şiirlerini bir araya getirmeyi amaçlayan mecmualar⁸

Bir diğer kapsamlı çalışmayı yapan Atabey Kılıç ise mecmuaları beşe ayırmıştır:

a. Cilt ve tertip hususiyetleri bakımından mecmualar

b. Dil bakımından mecmualar

c. Muhteva bakımından mecmualar

d. Şekil bakımından mecmualar

e. Şahısların tertip ettiği veya şahıslar için tertip edilen mecmualar⁹

Günay Kut'un tasnifine göre elimizdeki nüsha, Mevlevî şairlere ait hacimli eserlerin seçkilerinden oluşması gerekçesiyle "Seçme şiir mecmuaları" arasında gösterilebilir. Âgâh Sırrı Levend'in tasnifine göre "Meraklılarca toplanmış, birer antoloji niteliğinde seçme şiir mecmuaları" başlığında değerlendirilebilir. Mehmet

⁷ Âgâh Sırrı Levend, **Türk Edebiyatı Tarihi Giriş**, TTK Yayınları, Ankara, 2008, ss. 166-167.

⁸ Mehmet Gürbüz, "Mecmua: Osmanlı Edebiyatının Kırkambarı," **Eski Türk Edebiyatı Çalışmaları VII**, haz. Hatice Aynur vd., Turkuaz Yayınları İstanbul, 2012, ss. 97-117.

⁹ Atabey Kılıç, "Mecmua Tasnifine Dair," **Eski Türk Edebiyatı Çalışmaları VII**, haz. Hatice Aynur vd., Turkuaz Yayınları İstanbul, 2012, ss. 75-96.

Gürbüz'ün tasnifine göre ise söz konusu eser Mevlevî şairleri içerdiğinden “Şairlerin aidiyet/mensubiyet esasına göre” incelenebilir. Atabey Kılıç tasnifine göre de nüsha dinî-tasavvufî muhteva içerdiğinden “Muhteva bakımından mecmualar” arasında yer almalıdır.

İncelemesini yaptığımız Râşid el-Ganî el-Mevlevî'nin *Müntehabât ez-Kasâid-i Mevlevîyyân* adlı eser, dinî-tasavvufî muhtevalı, Mevlevî şairlere ait, farklı nazım şekilleriyle yazılmış manzum seçkilerden oluşmaktadır. Tasavvuf dünyasında geniş hacim taşıyan eserlerden derlenen bu müntehabât, müellifi Râşid el-Ganî tarafından yeniden düzenlenmiştir. Bu tertipte Mevlevîlik ile ilgili eser vermiş şairlerin çoğuna yer verilmeye çalışılmış fakat gerek müellifi Râşid el-Ganî hakkında gerekse eserin düzenleme tarihi hakkında herhangi bir bilgiye rastlanılamamıştır.

Müntehabâtlar edebiyat tarihi açısından çok önemli kaynaklardır. Bu nedenle son zamanlarda akademik çalışmalar arasında müntehabât/mecmua gibi seçkilerin sistematik tasnif çalışmalarında bir artış göze çarpmaktadır. Biz de tezimizde elimizdeki nüshanın incelemesini yaparak edebiyat araştırmalarına katkı sunmayı hedefledik. Bu amaç doğrultusunda tarafımızca Râşid el-Ganî el-Mevlevî'nin *Müntehabât ez-Kasâid-i Mevlevîyyân* adlı eserinin metni ortaya konmuş, şairler listesi çıkarılmıştır. Eserimiz büyük ölçüde Farsça olduğundan Farsça-Arapça şiirler daktilo edilerek Türkçeye çevrilmiş, Türkçe kısımlar ise transkripsiyonlu metin olarak verilmiştir.

Bir Mevlevî müntehabâtı olan bu çalışma Dokuz Eylül Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Kütüphanesi, Yazma Eserler Bölümünde 1907/1 numarada yer alan Râşid el-Ganî el-Mevlevî'nin *Müntehabât ez-Kasâid-i Mevlevîyyân* adlı eserin incelenmesi ve metin çevirisini içermektedir. Nüsha toplam 83 (1a-83b) varaktır. İçerisinde üç bölüm bulunmakta, bunlardan çalışmamıza konu alan bölüm; 1b-49a, Mevlevî şairlerinden derlenmiş Farsça-Türkçe-Arapça şiirlerden oluşmaktadır. 50b-78a bölümü ise Mevlevî dedelerine ait âyîn-i şerîf ve 79a-82b bölümü ise mi'râc-ı şerîf bölümlerini kapsamaktadır.

Çalışmamızın birinci bölümünde *Müntehabât ez-Kasâid-i Mevlevîyyân* adlı eserin nüsha tavsifi yapılmış, müntehabâtlara ilişkin genel bilgi verilmiş ve müntehabâtta yer alan şairler, şairlerin yaşadıkları yüzyıllar, nüshada yer alan şiir sayıları bir tabloyla gösterilmiştir. Eserin müstensihisi Râşid el-Ganî hakkında

elimizde mevcut bilgi olmadığından şaire dair ayrı bir başlık açmadığımız gibi incelememizin bütünlük arz etmesi açısından da nüsha tavsifini genel bilgiler içinde almayı uygun bulduk.

İncelememizin ikinci bölümünde *Müntehabât ez-Kasâid-i Mevlevîyyân* adlı eserin muhteva ve nazım şekilleri incelenerek içerisinde yer alan gazel, kasîde, mesnevî, kıt‘a, tercih-i bend, tahmis, muhammes ve müseddesler bölümlenmiş; transkripsiyonlu matla‘ beyitleri ve aruz kalıpları tabloyla gösterilmiştir. Muhtevada yer alan âyet, hadis ve iktibaslar dipnotlarla belirtilmiştir.

Çalışmamızın üçüncü bölümünü ise *Müntehabât ez-Kasâid-i Mevlevîyyân* adlı eserin açıklamalı metni, daktilo ettiğimiz Arapça-Farsça kısım ve transkribe edilen Osmanlı Türkçesi şiirler oluşturmaktadır. Çalışmada telifçi ve sentezci tavra düşmemek adına Mevlevîlik kavramı ve müntehabâtta yer alan Mevlevî şairlerle ilgili bilgi kısımları özellikle kısa tutulmuştur. Tahlilci ve tasvirici bakışla ele almaya çalıştığım müntehabât, edebiyat-kültür tarihine kazandırılmaya çalışılmıştır.

İncelememizde bilinen şairlerin divânlarında bulunmayan ya da kendisine ait olmayan şiirlerine de rastlanmış ve şairlerin divânlarındaki şiirlerinin farklı şekilleri tespit edilerek bu kısımlara muhteva bölümünde yer verilmiştir. Tüm bu çalışmalar doğrultusunda amaçlanan ise incelememizin ileride nüsha farkları üzerinde yoğunlaşacak olanlara bir basamak teşkil etmesi ayrıca müntehabâtların da bir veritabanı oluşturularak derlenmesi ve bir yöntem doğrultusunda tasnif edilerek araştırmacıların hizmetine sunulmasıdır.

BİRİNCİ BÖLÜM

RÂŞİD EL-GANÎ EL-MEVLEVÎ'NİN MÜNTEHABÂT EZ-KASÂİD-İ MEVLEVİYYÂNİ HAKKINDA

1.1. MÜNTEHABÂT EZ-KASÂİD-İ MEVLEVİYYÂN'IN NÜSHA TAVSİFİ

Tez çalışmamıza konu olan eser; *Müntehabât ez-kasâid-i Mevlevîyyân*'ın yazarı Râşid el-Ganî el-Mevlevî'dir. Dokuz Eylül Üniversitesi İlahiyat Fakültesi El Yazmaları Koleksiyonu'nda yer alan nüsha, 1907/1 numaralı arşivinde kayıtlıdır.¹⁰ Elyazması nüshanın zahriyesinde kütüphane kayıt kaşesi bulunmaktadır. Kurşun kalemle “Kasâid-i Mesnevîye” notu düşülmüş; “Münacât: Mevlevî Dervîşânından Dervîş Râşid el-Ganî el-Mevlevî tarafından yazılmış müntehabât-ı eş'ârdır” yazılmıştır. 49a sayfasında yer alan ferağ kaydı dua içermekte fakat ne zaman istinsah edildiğine dair herhangi bir bilgi içermemektedir.

Müntehabât, toplam 83 (1a-83b) varak olup içerisinde üç ayrı bölüme sahiptir. Bu bölümler; 1b-49a, 50b-78a ve 79a-82b şeklinde sıralanmaktadır. Bunlardan çalışmamıza konu alan bölüm; 1b-49a, Mevlevî şairlerinden derlenmiş Farsça-Türkçe-Arapça şiirlerden oluşmaktadır. 50b-78a bölümü, Mevlevî dedelerine ait âyîn-i şerîf ve 79a-82b bölümü ise yalnızca Şeyh Nâyî Osman Dede'ye ait mi'râc-ı şerîf içermektedir. Elyazması nüshanın 50b-78a sayfaları arasındaki ikinci bölüm ve 79a-82b sayfaları arasındaki üçüncü bölümü yüksek lisans tezi olarak *İzmir Dokuz Eylül Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Kütüphanesi 1907 Numaralı El Yazmasındaki Mevlevî Âyinleri* adı altında incelenmiştir.¹¹

Nüsha 200x135-152x85 ölçülerindedir. 17/2 satır-sütun düzenine sahiptir. Yazı türü taliktir. Kâğıt rengi nohudîdir. Eser kâğıtları aharlanmıştır. Kâğıtlar parlaklığını korumaktadır. Filigranı yoktur. Mürekkep renkleri kırmızı ve siyahtır. Sayfa 2-51 dışında, yazı alanı çizgisi ve sütunlarda kırmızı; yazıda ise siyah mürekkep kullanılmıştır. Sayfa sol alt köşesinde rakabe kullanılmıştır. Sayfa 18-23-

¹⁰ Rıza Savaş, **DEÜ Merkez Kütüphane: Dokuz Eylül Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Kütüphanesi Yazma Eserler Kataloğu**, proje yürütücüleri: Yard. Doç. Dr. Murat Sula, Yard. Doç. Dr. Ali Ertuğrul, İzmir, 2013, ss. 155-156.

¹¹ Mete Can, **İzmir Dokuz Eylül Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Kütüphanesi 1907 Numaralı El Yazmasındaki Mevlevî Âyinleri**, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Düzce Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Düzce, 2019.

24-25-28-44-76'da derkenar bulunur. Şukkaya rastlanmamaktadır. Kitabın fiziki durumuna baktığımızda sayfa 12'de şiraze kaymış, bazı sayfalar bant yardımıyla tutturulmuş, sayfa 1'de siyah mürekkep lekesi, sayfa 23-34-35-67'de su lekeleri, sayfa 45-46-65-75-87'de bantla tutturular görölür. Minyatür özelliklerine rastlanmamaktadır.

Eser tek cilttir. Cildin yapıldığı malzeme türü mukavvadır. Mukavva üzeri yatay ve dikey şekil verilmiş pötikare desenli içe doğru yapıştırılan renkli kâğıtla kaplanmıştır. Cilde hâkim olan renk neftidir. Cilt fiziksel olarak iyi korunmuş olsa da cildin solmuş ya da yıpranmış bölümleri vardır. Sertâbı kopmamış fakat ciltte açılmalar mevcuttur. Cildin yapım tarihine ait bilgimiz yoktur. Yalnızca sayfa 2 ve sayfa 51'de sarı yıldızla bölüm başı unvan tezhibi görölmektedir. Desenin kenarına altın yıldızla tahrir çekilmiştir. Bu tezhipli bölümlerde sayfa çerçeve bordürü (yazı alanı) altın yıldızla tek çizgi ile cetvelenmiş ve sayfa ortası çift çizgili yıldızla ikiye bölünmüştür. Kasîde bölümlemesi ise dikdörtgen bordürle belirlenmiştir. Şair isimleri kırmızı mürekkeple belirtilmiştir.

1.2. MÜNTEHABÂT EZ-KASÂİD-İ MEVLEVİYYÂN HAKKINDA GENEL BİLGİLER

Eserin çalışmamıza konu olan bölümünde 156 şiir bulunmaktadır. Altmış beş şiir Şems-i Tebrîzî'ye nispet edilmekle birlikte; kendisini on beş şiirle Mevlânâ, dokuz şiirle Dânişî Dede, beş şiirle Şehidî ve Birrî takip etmektedir. Aşağıdaki tabloda belirtildiği üzere bir ila üç şiir arasında diğer şairlerden seçkilere yer verilmiştir. 86 şiirin 13. yüzyıla ait olduğu göz önüne alındığında müntehabâta hakim olan ağırlıklı dilin Farsça olduğu görölmektedir. Müntehabatta 14. yüzyıla ait şiir bulunmamakla birlikte, 15. yüzyıla ait bir şiir, 16. yüzyıla ait on sekiz şiir, 17. yüzyıla ait otuz beş şiir, 18. yüzyıla ait dokuz şiir ve yazarı belli olmayan yedi şiir tespit edilmiştir.

Şems-i Tebrîzî i müntehabâtta ; Şemsü'l-Hak, Şems-i dîn, Şemsü'd-dîn, Şemsü'd-dîn Tebrîzî, Şemsü'l Hak Tebrîzî şeklinde altı farklı isimde geçmektedir. Mevlânâ ise; Mollâ-yi Rûmî, Hazreti Mevlânâ, Hazret-i Sultan Kuddüs-ül Azîz, Monlâ-yı Rûmî, Monlâ, Monlâ Celâl, Selâhaddîn, Hâmûş adlarıyla dokuz farklı

isimle anılmaktadır. Mevlânâ'nın oğlu Sultan Bahâeddin Veled ise; Şâh Veled, Hazret-i Sultân ve Hazret-i Sultân Veled şeklinde üç farklı isimle; Semâi ise Dîvâne mahlasıyla da karşımıza çıkmaktadır.

Eser 13-18. yy.larda yaşamış Mevlevî şairlerinin dinî-tasavvufî-felsefî şiirlerini içermektedir. Mecmua kasîde ile başlayıp yoğun bir şekilde gazellerle devam etmekte, sonrasında kît'a, mesnevî, terkeb-i bend, terci-i bend, tahmis, muhammes, müseddes gibi nazım biçimleri görülmektedir. Gazellerin bazılarına rastlansa da birkaç beyitten sonra farklılıklar gözlemlenmektedir. 2b, 5a, 17a, 18a, 23a, 24a, 24b, 25a, 27b, 33a, 40a, 41a, 43b, 44a varaklarında haşiyeye yazılmış beyitler ya da ifadeler vardır. 5a, 17a, 25a, 33a, 40a'da hatalı kelimeler için düzeltme ya da ilave beyitler yer alır. Bazı şiirlerin vezinlerinde eksiklikler bulunup varak 4b'de eksik beyit dahi mevcuttur. Ayrıca her yaprağın a yüzünün sol üst köşesine kurşun kalemle sayfa numarası verilmiştir.

Varak 49a'da müntehâbatların boş sayfalarında görülebilen tılsımlı dua olarak adlandırılabilen ana metinle bağlantısı olmayan bir not yer almaktadır:

“Nüşa-i Şerîf-i Mevlevîyyân kâddese sırruhû.

E'üzü besmele. Erkâşu merkâşu kâ'ış, istiîâfu hutufu hutîâfu şefdâş ü firdâş. Allâh Rabbü'l-'izzeti, yâ tahlû şenûhu ermûşîsâ, el-ķadîmü'l-ezeliyyü'l-ebedî.

¹² Enşedâküm ¹³ ¹⁴ Enşedâküm yâ ma'sere'l-cinni billahi'l-'azîzi'l-ķahhâr; yâ Râfi', ve-bi'l-'ahdi'llezî eķazuhu 'aleyküm Süleymân İbn Dâvud 'aleyhima's-selâm; ķâmilü hazâ't-ta'vîz Aķmed binti Hâdice, bel tetrekûhu ve taķfizûhu fî ķarfullahi Te'âlâ ve ķimâyetihi bi-ķakķi Muķammedin ve âlihi't-tayyîbine't-tâķirîn ve'l-ķamdü lillahi Rabbü'l-'âlemîn.¹³ Bi-ķakķi Hâķret-i Mevlânâ kâddese sırruhû'l-'azîz. Bismillahi'r-Raķmani'r-Raķîm.¹⁴

¹² Buruc 85/10, “Ama inanmış erkek ve kadınlara işkence ederek onları dinlerinden çevirmeķe uğraşanlar, eķer tevbe etmezlerse, onlara cehennem azabı vardır. Yakıcı azap da onlardır.”

¹³ “Hamd, Alemlerin Rabbi Allah'a mahsustur.”

¹⁴ “Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla.”

1.3. MÜNTEHABÂTTA YER ALAN ŞAİRLER

İncelediğimiz müntehabât içerisinde yer alan şairler, yaşadıkları yüzyıllar ve nüshada geçen şiir sayıları ile birlikte aşağıdaki tabloda gösterilmiştir:

Tablo 1: Müntehabâtta Yer Alan Şairler

Sıra	Şair	Şiir Sayısı	Şiir Numarası
1	Şems-i Tebrîzî (13.yy.)	65	1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 9, 10, 12, 13, 14, 15, 16, 18, 19, 20, 21, 23, 24, 25, 27, 28, 29, 30, 31, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 49, 50, 51, 52, 57, 58, 59, 62, 63, 67, 69, 70, 71, 72, 75, 76, 77, 78, 81, 83, 84, 86, 87, 88, 89, 91, 95
2	Mevlânâ (13.yy.)	15	26, 33, 41, 53, 54, 55, 56, 60, 64, 65, 68, 79, 80, 82, 94
3	Sultan Veled (13.yy.)	3	22, 48, 102
4	Hüsâmeddîn (13.yy.)	3	32, 61, 66
5	Hüdâyî Dede (15.yy.)	1	115
6	Semâî (16.yy.)	5	92, 93, 96, 97, 100
7	Şâhidî (16.yy.)	3	98, 99, 101
8	Günahî Dede (16.yy.)	3	124, 126, 137
9	Dervîş Pervâne(16.yy.)	1	109
10	Cünûnî (16.yy.)	1	123
11	Melâmî (16.yy.)	1	125
12	Necâhî Dede (16.yy.)	1	134
13	Şem'î Dede (16.yy.)	1	151
14	Sâdık Dede (16.yy.)	1	152
15	Dervîş Şûrî-i Meczûb (16.yy.)	1	127
16	Dânişî Dede (17.yy.)	9	142, 143, 144, 145, 146, 147, 148, 149, 150
17	Samtî Dede (17.yy.)	2	130, 131

18	Birrî Dede (17.yy.)	5	117, 118, 119, 120, 121
19	Gavsî Dede (17.yy.)	2	105, 129
20	Nâyî Şeyh Osman Efendi (17.yy.)	2	108, 139
21	Dâlî Dede (17.yy.)	2	132, 133
22	Dervîş Çelebî (17.yy.)	1	103
23	Sabûhî Ahmed Dede (17.yy.)	1	106
24	Rusûhî (17.yy.)	1	104
25	Bostan Efendi (17.yy.)	1	107
26	İlmî Dede (17.yy.)	1	113
27	Adnî Dede (17.yy.)	1	114
28	Sabîr Dede (17.yy.)	1	116
29	Şehîdî Dede (17.yy.)	1	122
30	Neşâtî (17.yy.)	1	128
31	Mezâkî Dede (17.yy.)	1	141
32	‘Arzî Dede (17.yy.)	1	153
33	Dervîş Tâbî (17.yy.)	1	138
34	Hâkîm (17.yy.)	1	156
35	Vehbî Dede (18.yy.)	1	110
36	Râmîz Bey (18.yy.)	1	111
37	Enîs Dede (18.yy.)	1	112,
38	Sâlik Efendi (18.yy.)	1	154
39	Gâlib Dede (18.yy.)	1	155
40	Hüsâmî (18.yy.)	1	8
41	Enîs Dede (18.yy.)	2	135, 136
42	Dervîş Sâhib (18.yy.)	1	140
43	Lâedrî	7	11, 17, 34, 73, 74, 85, 90

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

1.4. MÜNTEHÂBÂTTA YER ALAN ŞAİRLER HAKKINDA KISA BİYOGRAFİLER

Mevlânâ; Mevlevîyye tarikatının kurucusu, mutasavvıf, âlim ve şairdir. Mevlânâ, 6 Rebülevvel 604'te (30 Eylül 1207) başladığı *Mesnevî*'nin girişinde adını Muhammed b. Muhammed b. Hüseyin el-Belhî diye kaydetmiştir. 17 Aralık 1273'te vefat etmiştir. Lakabı Celâleddin'dir. "Efendimiz" anlamındaki "Mevlânâ" unvanı onu yüceltmek maksadıyla söylenmiştir. "Sultan" mânasına gelen Farsça "hudâvendigâr" unvanı da kendisine babası tarafından verilmiştir. Ayrıca doğduğu şehre nisbetle "Belhî" olarak anıldığı gibi hayatını geçirdiği Anadolu'ya nisbetle "Rûmî, Mevlânâ-i Rûm, Mevlânâ-i Rûmî" ve müderrisliği sebebiyle "Molla Hünkâr, Mollâ-yı Rûm" gibi unvanlarla da zikredilmektedir.

Eserlerinde verdiği bazı bilgiler dışında Mevlânâ ve çevresiyle ilgili bilgiler büyük ölçüde oğlu Sultan Veled'in *İbtidânâme*'si (*Velednâme*), müridlerinden Ferîdûn Sipehsâlâr'ın *Risâle*'si ve torunu Ulu Ârif Çelebi'nin müridi Ahmed Eflâkî'nin *Menâkıbü'l-Ârifîn*'ine dayanır.

Mesnevî'den başka *Dîvân-ı Kebîr*, *Fih-i Mâ-Fih*, *Mecâlis-i Seb'a* ve *Mektûbât* adlı eserleri vardır. Mevlânâ'nın şiirleri ve mektupları arasında Arapça olanlar bulunmakla birlikte eserleri Farsça'dır. Gazel ve rubâîlerden meydana gelen eser çok geniş bir hacme sahip olduğundan *Dîvân-ı Kebîr*, gazellerde genellikle Şems, Şems-i Tebrîzî mahlasları kullanıldığından *Dîvân-ı Şems*, *Dîvân-ı Şems-i Tebrîzî* adıyla anılmaktadır. Şiirlerin çoğu Mevlânâ'nın Şems ile buluşmasından sonraki döneme aittir. Gazellerde mahlas olarak Selâhaddin (Selâhaddîn-i Zerkûb), Hüsâmeddîn Çelebi isimlerine de rastlanır. Ayrıca "Hâmûş" mahlasının kullanıldığı şiirler de vardır. Bunlardan daha çok zâhidâne olanlarının ilk dönemde söylendiği sanılmaktadır. Eserdeki rubâîler ayrı bir kitap olarak da derlenmiştir.¹⁵

Şems-i Tebrîzî; 582 (1186) yılı civarında Tebriz'de doğdu. Adı Muhammed'dir. Daha çok Şemseddin, Şemsü'l-hak ve'd-dîn, Şems, Şems-i Tebrîzî lâkaplarıyla anılır. Mevlânâ Celâleddîn-i Rûmî'nin sohbet şeyhidir. Vefatı 645/1247

¹⁵ Semih Ceyhan, "Şems-i Tebrîzî", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, TDV Yayınları, İstanbul, 2010, C. 29, s. 511-516. <https://www.islamansiklopedisi.org.tr/>, 12.6.2024.

[?]'dir.¹⁶ Şems-i Tebrîzî'nin tasavvufî sözlerinden, fikirlerinden, menkıbelerinden, Mevlânâ ve diğer sûfilerle konuşmalarından, hayatına dair anekdotları *Makâlât*'ta bulmak mümkündür. *Makâlât*, Mevlevîler tarafından *Hırka-i Şems* ve *Esrâr-ı Şemseddîn-i Tebrîzî* adıyla da anılır. Bazı nüshalarda adı *Kelimât-ı Şems-i Tebrîzî* ve *Ma'ârif-i Şems-i Tebrîzî* şeklinde kaydedilmiştir. *Risâle-i Sipehsâlâr*, Sultan Veled'in *İbtidânâme*'si ve Eflâkî'nin *Menâkıbü'l-Ârifîn*'i gibi Mevlevîliğin teşekkül döneminde yazılan eserlerde *Makâlât*'tan faydalanılmıştır.

Dânişî Dede; İstanbul'da doğdu. Asıl adı Ali'dir. Şiirlerinde Dânişî mahlasını kullanır. Nevâlî-zâde Atâullâh Atayî Efendi'nin torunudur. Medrese tahsilini ikmal ettikten sonra Mevlevîliğe intisap etti. İstanbulî Mevlevî Şeyhi Ali Dede ve Nevâlî-zâde Ali Dânişî Dede olarak da tanındı. 1058/1648 tarihinde Galata Mevlevîhânesi'ne gelip, Âdem Dede'den inabet alıp onun müridi oldu. Meyyâl Dede, Dervîş Nâyî, Arzî Dede, Gavsî Dede gibi dönemin meşhur şairleriyle aynı sohbet meclislerinde bulundu. Bir süre Konya'ya gitti ve Abdülhalim Çelebi'nin meşihati zamanında Lefkoşa Mevlevîhânesi şeyhliğine tayin edildi. Oranın havası bünyesine uygun düşmediği için 1087/1676 tarihinde Çelebi'nin meşihatnamesi ile Kudüs Mevlevîhânesi şeyhliğine nakledildi. Doksan yaşını geçmiş bir halde 1095/1683 tarihinde Kudüs'te vefat etti.¹⁷

Birrî Dede Şeyh-i Mağnisa; Kaynaklarda Dervîş Mehmed Çelebi, Attâr Birrî, Birrî Mehmed Dede, Mehmed Çelebi bin Abdullah el Magnisâvî, Manisalı Mehmed olarak anılan şair; Manisa Mevlevîhâne'sine büyük hizmetleri olmuş şair Dervîş Kâmilî'den bir yıl sonra H. 1080 (M. 1669) tarihinde Manisa'da dünyaya gelmiştir. Dervîş Mehmed Dede, bin bir gün çile çıkardıktan sonra hocalarının izniyle evlenmiş, ailesini geçindirmek için küçük bir attar dükkanı açmıştır. Bu mesleği seçmesinden dolayı "Attar" mahlasını da taşımaktadır. Esrar Dede, *Tezkire-i Şu'arâ-yı Mevlevîyye*'de Birrî'nin Nâbî, Seyyid Vehbî ve Sâbit'le tanışıklığından, aynı meclislerde bulunduklarından bahseder. 1715 tarihinde vefat eden Birrî Dede,

¹⁶ Ceyhan, "Şems-i Tebrîzî", s. 441-448.

¹⁷ Necip Fazıl Duru ve İsmail Hakkı Aksoyak, "Dâniş/Dânişî, Ali Dede", **Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü**, Ahmet Yesevî Üniversitesi, 2014, <https://teis.yesevi.edu.tr/>, 12.6.2024.

2005 yılında Celal Bayar Üniversitesi Yükseköğretim Vakfı tarafından yaptırılan yeni Mevlevîhâne bahçesine defnedilmiştir.¹⁸

Semâ’î; Dîvâne Mehmed Çelebi (ö. 951/1544’ten sonra), Mevlevîliğin yayılmasında önemli rol oynayan Mevlevî şeyhi ve divân şairidir. Dîvâne veya Semâî mahlasıyla şiirler söyleyen Mehmed Çelebi, Divân edebiyatının önemli şahsiyetleri arasında sayılabilecek bir şair olmasına rağmen şiirleri, etrafında bulunanlarca tesbit edilmediği, tesbit edilenlerin de meşrebi yüzünden derlenip divân şeklinde düzenlenmediği için mecmualarda kalmıştır. Abdülbaki Gölpınarlı, “Belâ dildendir ol dildâr elinden dâdımız yoktur / Gönüldendir şikâyet kimseden feryâdımız yoktur” beytinin Türk Divân edebiyatının en güzel beyitlerinden biri olduğunu söyler. Mevlevî mukabelesi son şekliyle düzenlendikten sonra mukabelenin ihtiva ettiği sembolleri açıklamak amacıyla yazılan ilk manzum risâle Dîvâne Mehmed Çelebi’ye aittir. “Fâilâtün fâilâtün fâilât” vezninde elli iki beyitten meydana gelen bu risâle, Abdülbaki Gölpınarlı tarafından Mevlânâ Müzesi Kütüphanesi’nde bulunan şiir mecmualarından derlenen yirmi dört adet şiiriyle birlikte yayımlanmıştır.¹⁹

Sultan Veled; 25 Rebiülâhîr 623’te (25 Nisan 1226) Lârende’de doğdu. Mevlânâ Celâleddîn-i Rûmî’nin büyük oğludur. Mevlânâ tarafından ona dedesi Bahâeddin Muhammed Veled’in adı verilmiş, şiirlerinde “Veled” mahlasını kullanmıştır. “Babasının verdiği bilgidir ve velîlikten başka Velede’nin ne bilgisi ne de velîliği vardır”; “Veled’e iyi ve kötü ne geldiyse ey kâmil kişi, Hakk’ın celâli ve O’nun altın gibi olan sözünün bağıdır” diyen Sultan Veled eserlerinde muhteva ve üslûp açısından babası Mevlânâ’yı takip etmiştir. Divânındaki bütün şiirlerinde Mevlânâ’nın edası, ifadesi, istiareleri, kullandığı vezin ve redifler vardır. Diğer eserlerinde çoğu zaman onun sözlerinden aynen iktibaslarla bulunmuştur. Ancak Mevlânâ’ya oranla Sultan Velede’de hikâyeli anlatım oldukça azdır. Bu yönüyle Sultan Velede’nin Mesnevîleri Mevlânâ’nın *Mesnevî*’sinden farklılaşır. Sultan Velede eserlerinde sade ve akıcı bir Farsça kullanmış, bazan Türkçe şiirler de söylemiştir. Divânında on dört Türkçe gazel bulunmaktadır. *Velednâme*’nin yetmiş

¹⁸ Mine Karaca, **Birrî Mehmet Dede Divânı’nın Muhtevâ İncelemesi**, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2018.

¹⁹ Nihat Azamat, “Divâne Mehmed Çelebi”, **Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi**, TDV Yayınları, Ankara, 2004, C. 9, s. 435-437.

altı, *Rebabnâme*'nin 162 beyti Türkçe'dir. Türk edebiyatında Mevlânâ tesiri onunla başlamıştır. Farsça ve Türkçe şiirleri yanında Arapça ve Rumca şiirleri de vardır. *Rebabnâme*'nin Türkçe beyitleri J. F. von Hammer-Purgstall, M. Vickerhauser, H. L. Fleischer, F. W. Radloff, F. Bernhauer, C. Salemann, I. Kúnos, J. Tury, Smirnov gibi şarkiyatçılar tarafından incelenmiştir. Türkçe şiirlerini Veled Çelebi tarafından derlenmiş,²⁰ Mecdut Mansuroğlu bu şiirleri dil özellikleri bakımından inceleyerek *Sultan Veled'in Türkçe Manzumeleri* adıyla yayımlamıştır.²¹ Arapça şiirleri Veyis Değirmençay tarafından Türkçe'ye çevrilmiştir.²² Eserleri: *Divân, ibtidânâme, İntihânâme, Rebâbnâme, Ma'ârif'tir*.²³

Hüsâmeddîn; Hüsâmeddîn Çelebi, Mevlânâ Celâleddîn-i Rûmî'nin, *Mesnevî*'yi yazmasına vesile olan müridi ve halifesidir. Mevlânâ *Mesnevî*'sini, eserin birçok yerinde "Hak ziyâsı, Hak nuru, ruh cilâsı, dinin ve gönlün hüsâmı (kılıç), cömert Hüsâmeddîn" gibi vasıflarla övdüğü Hüsâmeddîn Çelebi'nin teşvikiyle yazmıştır. *Mesnevî*'nin her cildine başlarken Hüsâmeddîn Çelebi hakkında övgülü ifadeler kullanan Mevlânâ bazan eserini "*Hüsâmînâme*" adıyla anmıştır. *Mesnevî*'nin yazılmasına Hüsâmeddîn'in sebep olduğunu belirterek kendisine minnet ve şükran duygularını açıklamıştır. Hüsâmeddîn Çelebi'nin yazdığı *Mesnevî* nüshası günümüze ulaşmamıştır. Konya Yûsuf Ağa Kütüphanesi'ndeki bir nüshada (nr. 5547) onun yazdığı nüshadan yapılan bazı nakiller bulunmaktadır. Hüsâmeddîn Çelebi Konya'da 12 Şâban 683 (24 Ekim 1284) tarihinde vefat etmiş ve Mevlânâ'nın baş ucuna defnedilmiştir.²⁴

Enîs Dede; Enîs Receb Dede (ö. 1147/1734 [?]) Mevlevî şeyhi ve şairidir. Edirne'de doğdu. Asıl adı Receb'tir. Tahsil için İstanbul'a gitti; bir müddet kalıp Edirne'ye döndü. Burada Mevlevî şeyhi şair Neşâtî Ahmed Dede'ye intisap ederek ondan feyiz aldı. Sonraları tekrar İstanbul'a giderek Yenikapı Mevlevîhânesi şeyhi Kârî Ahmed Dede'ye intisap etti ve onun *Mesnevî* derslerini takip ederek bu mevlevîhâneye mesnevîhân oldu. 1078'de (1667) şeyhi vefat edince Kasımpaşa

²⁰ **Divân-ı Türkî-i Sultan Veled**, tashih Kilisli Rifat, Matbaa-i Amire, İstanbul, 1341.

²¹ Mecdut Mansuroğlu, **Sultan Veled'in Türkçe Manzumeleri**, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi, İstanbul, 1958.

²² Veyis Değirmençay, **Sultan Veled'in Arapça Şiirleri**, Erzurum, 1996.

²³ Veyis Değirmençay, "Sultan Veled", **Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi**, TDV Yayınları, Ankara, 2004, C. 37, s. 521-522.

²⁴ E. Ahmet Sevgi, "Hüsâmeddîn", **Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi**, TDV Yayınları, Ankara, 2004, C. 18, s. 512.

Mevlevîhânesi mesnevîhânlığına geçti. Neşâtî Ahmed Dede'nin 1085 (1674) yılında vefatı üzerine onun yerine Edirne Muradiye Mevlevîhânesi'ne şeyh oldu. Kaynaklarda Enîs Receb Dede'nin Mevlevî şeyhleri içinde en uzun ömürlü ve en çok müridi bulunan şeyhlerden biri olduğu kaydedilir. Altmış seneyi bulan şeyhliği sırasında beş padişahla yirmi sadrazamın onun mânevî dairesine girdiği söylenir.²⁵

Özellikle Mevlevî müelliflerince yazılmış kaynaklarda çeşitli menkıbe ve kerametleri nakledilen Receb Dede, şeyhliği kadar Enîs mahlası ile yazdığı şiirleriyle de tanınmıştır. Tasavvufî mazmunlara dayanan sûfiyâne ve hakîmâne şiirlerinde çoğunlukla içten gelen samimi bir ifade kullanmayı tercih etmiştir. Tezkirelerde şairliğinden takdirle bahsedilmektedir.

Şâhidî; Şâhidî, İbrâhim (ö. 957/1550) Divân şairi ve lügat yazarıdır. 875 (1470) yılında Muğla'da doğdu. Buradaki mevlîhânenin şeyhi Sâlih Hüdâyî Dede'nin oğludur. Mahlasının “Şâhidî”, kendisinin Mevlevî ve Muğlalı olduğunu, “Gedâyım Şâhidî-i Mevlevîyim / Diyâr-ı Menteşe'de Muğlavîyim” mısralarıyla ifade etmektedir. Hayatıyla ilgili olarak *Gülşen-i Esrâr* adlı eserinin son kısmında bazı bilgiler vermekte ve Türkçe divânından bazı ipuçları elde edilmektedir. İlk dinî bilgileri aldığı ve Farsça'yı öğrendiği babasını on yaşında iken kaybetti. Onun vasiyeti üzerine bir müddet sûfî bir kazzâzın yanında çıraklık yaptıysa da okumak istediği için bu mesleği bıraktı. On sekiz yaşına geldiğinde bölgede kendisine ders verecek hoca bulamayınca Muğla'dan ayrıldı; İstanbul'da Fâtih, Bursa'da Yıldırım medresesinde tahsil gördü. Muğla'ya dönen ve Dervîş olma arzusu galip gelen Şâhidî Muğla'da Şeyh Bedreddin'e, Lazkiye'de Mevlevî şeyhi Fânî Dede'ye, ardından Mevlânâ Celâleddîn-i Rûmî soyundan Paşa Çelebi'ye intisap etti ve Paşa Çelebi'nin oğlu Emîr Âdil'e hocalık yapmaya başladı. Sonunda yine Mevlânâ soyundan gelen ve Karahisar'da (Afyon) Mevlevî şeyhi olan Dîvâne Mehmed Çelebi'ye intisap etti. İyi bir tasavvufî terbiye de alıp müfessir ve muhaddisliği yanında Mesnevî şârihi olarak yetişti. Dîvâne Mehmed Çelebi'nin vefatının ardından Muğla Mevlevîhânesi'nin şeyhliğini üstlendi. Ömrünün kalan kısmını halkı irşadla geçirdi ve bazı eserler yazdı. Her yıl şeyhinin Karahisar'daki kabrini ziyaret eden Şâhidî son seferde orada kırk gün kaldı; oğlu Şühûdî'ye şeyhliği teslim edip onu Muğla'ya

²⁵ Hasan Aksoy, “Enîs Dede”, **Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi**, TDV Yayınları, Ankara, 2004, C. 11, s. 241-242.

gönderdi ve vefatında şeyhinin ayak ucuna gömüldü. Sâkib Dede, halk arasında kabrinin Muğla'da babasının kabrinin yanında bulunduğunun söylendiğini, Şühûdî'nin mezarının ise Şâhidî'ye ait olduğu zannıyla ziyaret edildiğini bildirir. Mevlânâ'nın etkisinde kalan Şâhidî'nin özellikle tasavvufî şiirlerinde Dîvâne Mehmed Çelebi'nin ve babası Hüdâyî'nin etkileri görülür. Zaman zaman güzel ve samimi şiirler söylemekle birlikte şiirlerinin hepsinde aynı başarıyı gösterememiş, şiiri dinî bilgileri ve Mevlevîliği yaymak için bir vasıta kabul etmiştir. Eserleri: *Divân*, *Gülşen-i Esrâr*, *Gülşen-i Tevhid*, *Gülşen-i Vahdet*, *Tuhfe-i Şâhidî*, *Mevlîd*, *Şerh-i Gülistân*, *Risâle-i Afâk-u Enfüs*, *Sohbetnâme*, *Gülşen-i İrfân*, *Tırâşnâme*, *Müşâhedât-ı Şâhidiyye*.²⁶

Günahî Dede; Asıl adı Hasan'dır. "Hasan Baba", "Baba Hasan" veya "Hasan Dede" olarak anıldı. Vardar Yenicelidir.²⁷ *Gülşen-i Şuarâ*'da, Mevlevîliğe bağlanan şairin Dervîş tabiatlı, temiz huylu ve sağlam inançlı biri olduğu hâlde kendisini Allâh katında suçlu ve günahkâr addettiği kaydedilerek Günahkâr mahlasını aldığı ima edilir. Mevlevîlik yolunda Yûsuf-ı Sîneçâk'ın yetiştirmesi olduğu ve Âşık Çelebi'nin tezkiresini yazdığı sırada Selânik'te Farsça dersleri vermekle meşgul olduğu bilinmektedir. Gelibolu ve Konya Mevlevîhânelerinde bulundu. Kaynaklarda şair Hayretî'yle ve özellikle de Hayretî'nin kardeşi Yûsuf-ı Sîneçâk'la yakınlıkları vurgulanmıştır. Hayretî kör olduktan sonra onunla yakından ilgilendi. Konya, Tırhala, Edirne, Gelibolu, Selanik gibi muhtelif şehirlerde ikamet etti, hac için Hicaz'a gitti. Özellikle Mevlevî dergâhlarının bulunduğu yerleri dolaştı. Diğer kaynaklardan farklı olarak *Künhü'l-ahbâr*'da Konya Mevlevîhânesi'ndeki bir gönül macerasından bahsedilir. 988/1580/81'de az bir ücretle Farsça öğretmenliği yaptığı Selanik'te öldü.²⁸

Gavsî Dede; Yazıcızâde ailesinden meşhur Muhammediye müellifi Yazıcızâde Mehmed Efendi'nin kardeşi Ahmed-i Bîcân'ın oğullarından olduğu rivayet edilir. Bursalı Mehmed Tahir, Nâyî Osman Dede'nin kayınpederi olduğunu söyler. Davutpaşa'da Çivizâde Mescidi yakınlarındaki bir evde dünyaya geldi. Erken yaşlardan itibaren temel ilimleri öğrendi. O sırada Selanik kadısı olan İmamzâde

²⁶ Mustafa Çıpan, "Şâhidî", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, TDV Yayınları, Ankara, 2004, C. 38, s. 273-274.

²⁷ İlhan Genç, *Esrar Dede Tezkire-i Şu'arâ-yı Mevleviyye*, AKM Yayınları, Ankara, 2000, s.260.

²⁸ Mehmet Fatih Köksal, "Günâhî", Ahmet Yesevî Üniversitesi. *Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü*, Ahmet Yesevî Üniversitesi, 2014, <https://teis.yesevi.edu.tr/>, 12.6.2024

Efendi'nin hizmetinde bulundu ve ondan ders okudu. Bursa'da Mevlevîhâne şeyhi Sâlih Dede'ye intisap etti. Şeyhinin ölümü üzerine (*Rızâ Tezkiresi*'nde şeyhinin işaretini üzerine) Konya'ya Mevlânâ Dergâhı'na gitti. Burada Dervîşlik hırkasını giyerek 16 sene kaldı. Manevî bir işaretle İstanbul'a dönüp Galata Mevlevîhânesi'ne intisap etti. Arzî Muhammed Dede'den şiir ve inşa öğrendi, *Mesnevî* okuttu. O sıralarda şair Neşâtî Dede'nin Edirne'den yolladığı bir gazeline yazdığı nazire Neşâtî tarafından çok beğenildi. Gavsî bir ara Sultan Selim Han Camii yakınlarındaki hanesinde inzivaya çekildi. Kasımpaşa şeyhi Seyyid Halil Dede Efendi'nin sohbetinden istifade etti. Galata Mevlevîhânesi şeyhliği için izin almak amacıyla Edirne'ye gitti. Müsaade buyurulması üzerine bu Mevlevîhâne'nin postnişini oldu. 21 sene bu vazifede bulunan Gavsî Dede hastalanıp yatağa düşünce dostlarının telkiniyle bir Frenk tabip getirildi, fakat Dede onun gönderilmesini ve üç sene sonra öleceğini haber verdi. Vefatı üzerine Mevlevîhâne'nin haziresine defnedildi. "Devrân kodı Ahmed Dedesiz tekyemizi hayf" mısraı ölümüne düşürülen tarihlerdendir.

Ârifane ve âşıkane tarzda şiirlerinin toplandığı mürettep bir *Divân*'ı vardır. Sanat değeri çok yüksek olmamakla beraber yer yer estetik değeri yüksek ve derin manalar ihtiva eden şiirleri bulunur.²⁹

Nâyî Şeyh Osman Efendi; İstanbul'un Vefa semtinde dünyaya geldi. Çocukluğundan itibaren tasavvuf, edebiyat ve mûsikiye ilgi duyan Osman Dede, genç yaşlarında Galata Mevlevîhânesi şeyhi Mesnevîhan Gavsî Ahmed Dede'ye intisap etti. Osman Dede neydeki üstün yeteneği sebebiyle "Kutbünnâyî" diye tanınır. Kendi adıyla anılan nota sistemini bulan Osman Dede aynı zamanda önemli bir bestekâr ve mûsiki nazariyatçısıdır. Eserleri: *Rabt-ı Ta'birât-ı Mûsikî, Nota-i Türkî, Ravzatü'l-i 'câz fi'-mu 'cizâti'l-mümtâz'dır.*³⁰

Samtî Dede; Şairin ismi malumumuz değildir. Konya'da doğmuştur. Daima sükutu tercih ettiği için kendisine Samtî mahlası verilmiştir. Semâî Dervîş Hasan, Şurî ve Günâhî Dede gibi Mevlânâ Dergâhı'na gelip giden zevâttan ilim tahsil etmiştir. İlmî Dede ile Şam'a gidip, Ahmedü'l-Kâriü'l-Vefâyî'nin himmetine mazhar olmuştur. Şiirleri daha ziyade Mevlevîliğin medhi içindir. 1631'de Şam'da vefat

²⁹ Murat Ali Karavelioğlu, "Gavsî, Ahmed", *Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü*, Ahmet Yesevî Üniversitesi, 2014, <https://teis.yesevi.edu.tr/>, 12.6.2024.

³⁰ Süleyman Erguner, "Nâyî Şeyh Osman Efendi", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, TDV Yayınları, Ankara, 2004, C. 33, s. 461-462.

etmiş ve oradaki Mevlevîhâne'ye defnedilmiştir. Şairin mürettep bir divânı olmadığı, şiirlerinin mecmualarda kaldığı kaynaklarda belirtilir.³¹

Dâlî Dede; Larend'e doğdu. Kartal Dede sanıyla tanındı. *Sefîne-i Nefîse* 'de ümmî olarak gösterilmişse de Esrar Dede şiirlerinden Dâlî'nin ümmî olmadığına anlaşılabileceğini söylemiştir. Dâlî, Bostan Dede'nin hizmetine girmiş ve onun tarafından yetiştirilmiştir. Şam Mevlevîhânesi'ne şeyh oldu. 1010/1601 tarihinde vefat etti.³²

Dervîş Çelebî; Konyalıdır, Hz. Mevlânâ'nın soyundan gelen çelebilerdendir. Pîrî-zâde lakabıyla meşhurdur. Pîr Hüseyin Efendi, Konya Dergâhı şeyhi iken Dervîşler arasında huzursuzluk çıkınca bazı Çelebiler Pîr Hüseyin Çelebi'nin azledilip Dervîş Çelebi'nin atanmasını istediler. Dervîş Çelebi bu bozgunculara kanarak şeyhliğe tayinini sağlamak üzere İstanbul'a gitti. Konya Dergâhına postnişîn olmak için epey çalıştıysa da muvaffak olamadı. Yaptığı hatanın pişmanlığıyla uzun zaman Galata Mevlevîhânesi'nde misafir olarak kaldı, nihayetinde Hz. Mevlânâ'nın soyundan gelmesi sebebiyle Galata Dergâhı'na şeyh tayin edildi. Ancak bu görevi uzun sürmedi, 1080/1669'da Konya'daki Çelebilik makamı tarafından azledildi. IV. Mehmed'in Kamanîçe Kalesi'nin fethi için çıktığı sefere katıldı, yolda hastalandı ve Silistre'ye bağlı Hacıoğlupazarı adlı kazada vefat etti. Usta bir şairdir, ancak az sayıda şiiri günümüze ulaşmıştır.³³

Rusûhî; İsmail Ankaravî, Rusûhî mahlasını Galata Mevlevîhânesi'ne şeyh olduktan sonra almıştır. Mevlânâ Celâleddîn-i Rûmî'nin Mesnevî'sine yazdığı şerhle meşhur olan ve bundan dolayı "Hazret-i Şârih" diye de anılmıştır. Bayramî ve Mevlevî şeyhi olarak meşihat noktasında otorite sayılan Ankaravî; tefsîr, hadîs, fıkıh, belâgat ve felsefe alanlarında yetkin bir ilim adamı olarak da dikkat çeker. Bu durum, farklı konularda eserler te'lîf etmesine vesîle olmuştur. Osmanlı kültür dünyasının en şaşıla dır dönemi olarak kabul edebileceğimiz XVII. yüzyılı idrâk eden İsmâîl Rusûhî-yi Ankaravî, Konya ve İstanbul'da almış olduğu tasavvuf terbiyesinden sonra bu câmiada saygın bir konum elde etmiş ve ürettiği eserleriyle özellikle Mevlevî çevrelerinde bir otorite sayılmıştır. Zamanının tartışmalı meseleleri olan musikî,

³¹ Necip Fazıl Duru, "Samî", **Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü**, Ahmet Yesevî Üniversitesi, 2014, <https://teis.yesevi.edu.tr/>, 12.6.2024.

³² Ayça Karagözlü, "Dâlî, Şeyh Dâlî Dede, Kartal Dede", **Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü**, Ahmet Yesevî Üniversitesi, 2014, <https://teis.yesevi.edu.tr/>, 12.6.2024.

³³ Genç, **Esrar Dede Tezkire-i Şu'arâ-yı Mevleviyye**, s. 122.

semâ, devrân, tütün ve kahve tüketimi gibi konularda eserler telif etmiş yetkin bir ilim adamıdır.

Ankaravî hem tasavvuf câmiasında muteber bir şeyh hem de ilim dünyasında önemli bir polemik ustasıdır. Ancak daha önemlisi, kaleme aldığı *Mesnevî Şerhi* ile günümüze kadar adından söz ettirmiş önemli bir şârihtir. Kesintisiz bir şekilde yirmi iki yıl Galata Mevlevîhânesi'nin meşihat postunda oturan Ankaravî, dergâhtaki müritlerin ilmî ve tasavvufî açıdan iyi yetişmelerini sağlamak amacıyla risâleler te'lîf etmiş, kimi klâsik kaynakları da tercüme etmiştir. Anadolu sahasında Surûrî ve Şem'î'den sonra Mesnevî'nin tamamını şerh etmiş üçüncü şahsiyet Ankaravî'dir. O, seleflerinden farklı olarak Mevlevî düşüncüyü savunmayı ve yaymayı bir hayat gâyesi edinmiştir. Kaleme aldığı *Mesnevî Şerhi*, Mevlevî dergâhlarında eğitim kitabı olarak okutulmuştur. Anadolu'nun muhtelif Mevlevîhânelerinde nüshalarının bulunması, şerhin Mesnevî ta'lîminde temel başvuru kaynaklarından biri olduğunu göstermektedir.³⁴

Sabûhî Ahmed Dede; 992'de (1584) Tokat'ta doğdu. Adı Ahmed'dir. Küçük yaşlarda ailesiyle birlikte İstanbul'a gitti. İlk tahsilini ve dinî bilgileri Eyüp Camii'nin hatibi olan babası Tokadî Mehmed Efendi'den ve babasının yakın çevresinden aldı. Gençlik yıllarında Eyüp'te aynı mahallede oturan Bektaşî şeyhi Kasım Baba'nın Dervîşi oldu. 1012'de (1603) Konya'ya giderek Bostan Çelebi'ye intisap etti. Çilesini tamamlayıp dede olmasının ardından 1015 (1606) yılı civarında gönderildiği Şam Mevlevîhânesi'nde Hamza Dede'den feyiz aldı. Daha sonra bu mevlevîhâneye şeyh tayin edildi. İhtiyârât-ı Mesnevî adlı eserini 1027'de (1618) burada tamamladı. 1035 (1626) yılında hac farîzasını yerine getirdi. Yenikapı Mevlevîhânesi şeyhi Doğanî Ahmed Dede'nin vefatının (1040/1630) ardından dönemin ileri gelenlerinin ısrarları üzerine III. Ârif Çelebi tarafından Yenikapı Mevlevîhânesi şeyhliğine tayin edildi. On sekiz yıla yakın şeyhlik makamında kaldığı Yenikapı Mevlevîhânesi'nde vefat etti.³⁵

Bostan Efendi; (d. 961/1553 - ö. 1040/1630) Asıl adı Mustafâ'dır. Şiirlerinde Hilmî mahlasını kullandı. Konya'da doğdu. Anadolu'nun birçok şehrindeki

³⁴ Ahmet Tanyıldız, "Rûsûhî, Şeyh İsmail Rûsûhî Efendi", *Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü*, Ahmet Yesevî Üniversitesi, 2014, <https://teis.yesevi.edu.tr/>, 12.6.2024.

³⁵ Mehmet Sarı, *Sabûhî Şeyh Ahmet Dede: Hayatı, Edebî Kişiliği, Eserleri ve Türkçe Divânının Tenkitli Metni*, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 1992.

Mevlevîhâneler Bostan Çelebi zamanında açıldı. Esrar Dede, şiirlerini dil-pezir (gönle hoş gelen) olarak nitelendirir. Şiirleri, şiir mecmualarında yer almaktadır.³⁶

Dervîş Pervâne; Konya’da doğdu. Mevlevî Dervîşidir. Şem’î Dede ile İstanbul’a geldi. Dervîş Pervâne, o tarihte İstanbul’da bir mevlevî tekkesi olmadığı için Şeyh Vefâ dergahına yerleşti. 950/1543 yılında vefat etti.³⁷

Vehbî Dede; Asıl ismi İbrâhim olan Vehbî, Edirnelidir. Gençlik döneminde ilim tahsil eden Vehbî, uzunca bir süre Edirne’de Murâdiye Câmisi’nde imamlık vazifesinde bulunmuştur. Allâh aşkı ve cezbesi ile buradan kazandığı maaşından vazgeçerek o dönemde Edirne’de Gülşenî tarikatı şeyhi Mehmed La’lî’nin hizmetine girmiştir. Bir süre sonra Mevlânâ’nın dergâhına yüz sürme arzulayan Vehbî, Konya’ya giderek tarikatın o dönemki mürşidi Çelebi Efendi/şeyh Bostan Efendi’den edindiği ilim ile kemâle ermiştir.³⁸ Vehbî, 1112/1700 yılında Hac yolculuğuna çıktıktan sonra dönüşte Kahire tarafına doğru seyahati sırasında Finike civarında vefat etmiştir.³⁹

Râmiz Bey; Doğum tarihi ve yeri bilinmemektedir. Asıl adı Ahmed’dir. Ahmed Râmiz Bey olarak tanındı. Silâhşor-ı hassadan ve dergâh-ı âlî gediklilerinden idi. Ordu ile yolda iken 1202/1787-88 yılında vefat etti.⁴⁰

Eserlerine dair bir bilgi bulunmamaktadır. *Silâhdar-zâde* (vr. 21b) tezkirelerinde şiirlerinden örnekler bulunmaktadır.⁴¹

İlmî Dede; Bağdat’ta doğdu. Öğrenimini tamamladıktan sonra İstanbul’da gelerek Fatih Medresesi’nde müderrislik yaptı. Aynı zamanda dönemindeki devlet büyükleri ve ilim erbabına özel dersler verdi. Daha sonra Kahire’ye kadı vekili oldu. Buradan hacca gitti. Hac dönüşü Şam’da Mevlevî şeyhlerinden Dâlî Dede (öl. 1601)’ye mürit ve onun ölümü üzerine de şeyh oldu. Bu esnada Bağdatlı Rûhî, Dervîş Samtî ve Dervîş Ünsî gibi birçok şair İlmî’nin dairesine girerek ondan ders aldı. Şam ve Halep civarındaki Seyyid Nesîmî’nin yolundan giden Hurûfî şairler idam edilirken İlmî’nin himayesindeki şairler bu tehlikeden onun sayesinde kurtuldu.

³⁶ Necip Fazıl Duru, “Hilmî, Mustafa, Bostan-ı Evvel Çelebi”, *Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü*, Ahmet Yesevî Üniversitesi, 2014, <https://teis.yesevi.edu.tr/>, 12.6.2024.

³⁷ Genç, *Esrar Dede Tezkire-i Şu‘arâ-yı Mevleviyye*, s. 67-68.

³⁸ Pervin Çapan, *Mustafa Safâyî Efendi Tezkire-i Safâyî: Nuhbetü’l-Âsâr Min Fevâ’idi’l-Eş’âr İnceleme-Metin-İndeks*, AKM Yayınları, Ankara, 2005, s.697.

³⁹ Adnan İnce, *Tezkiretü’ş-Şu‘arâ Sâlim Efendi*, AKM Yayınları, Ankara, 2005, s. 704.

⁴⁰ Beyhan Kesik, “Râmiz, Ahmed Râmiz Bey” *Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü*, Ahmet Yesevî Üniversitesi, 2014, <https://teis.yesevi.edu.tr/>, 12.6.2024.

⁴¹ Silâhdâr-zâde Mehmed Emîn, *Tezkire-i Şuara*, İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi, T 2557. 21b.

İlmî, 1020/1611-12 yılında Şam'da öldü. Şam'da, Dede Kartal'ın mezarı yanına gömüldü.⁴²

Eserleri: *Dîvân, Şerh-i Cezîre-i Mesnevî, Menâkıb-ı Hazret-i Mevlânâ, Manzûme-i Ferâiz, Futûhat ve Füsûs-ı Hikem Şerhi.*

Adnî Dede; Asıl ismi Receb'tir. Selânik vilayetine bağlı Serez (Siroz)'de doğmuştur. Doğum yılı bilinmemektedir. Âlim ve kâmil bir zat olan Receb, "aşk-ı mecâz"a düşerek dünyevî bütün makamlardan vazgeçer. Onun bu hâli Serez Mevlevîhânesi şeyhi Ramazan Dede'nin meclisinde anıldığında şeyh, Receb'i Mevlevîhâneye davet eder. Bu vesileyle Şeyh Ramazan Dede'ye intisap eden Receb, Mevlevîlik külâhını giyip çileye girer. Kısa sürede şeyhinin takdirini kazanan şaire önce imam ve hatiplik görevi verilir, daha sonra ise tarikat halifeliği icazetini alır. Şaire "Adnî" mahlası da Şeyh Ramazan Dede tarafından verilmiştir. Şeyh Ramazan Dede'nin vefatından sonra şeyhlik makamına Adnî Receb Dede geçer. Burada bir müddet sâiklere mürşidlik eden Adnî, orta yaşlarında olduğu bir dönemde Konya'ya gider. Konya'da bazen Şemseddin Tebrîzî'nin, bazen Mevlânâ Celâleddin'in dergâhında *Mesnevî* tedrisi ile meşgul olur. 17. yüzyılın Mevlevî şairleri arasında yer alan Adnî Receb Dede'nin edebî kişiliğinin şairlik ve şarihlik olmak üzere iki yönü vardır. Şiirlerinde Sebk-i Hindî'yi başarıyla tatbik etmiş güçlü bir şairdir. İran edebiyatında Urfî ve Hâfız'dan, Türk edebiyatında Nefî'den etkilenmiştir. Adnî Receb Dede gerçek bir mutasavvıftır. Edebî kişiliğinin teşekkülünde Mevlânâ ve Mevlevîlik yer alır. Şair, Mevlânâ'ya karşı derin bir sevgi ve bağlılık duyar ve sevgisini her fırsatta dile getirir. Adnî, kasidelerinin memduhlarını hep Mevlevî muhitinden seçmiştir. Devrinin devlet adamlarına şiir yazmamıştır. Gazellerinin konusu tasavvuf ve özellikle Mevlevîlik çevresinde döner. Gam, mihnet, elem, derd, ızdırıp, hasret en çok bahsettiği kavramlardır. Tamamen içe dönük bir ruh halini anlatan gazellerinde samimî bir Mevlevî edası hâkimdir.⁴³

Hüdâyî Dede; Asıl adı Sâlih'tir. *Tezkire-i Şu'arâ-yı Mevlevîyye* 'de şairin babasının Muğla'dan Mısır'a gittiği, Mısır'da evlendiği ve Hudâyî'nin de burada doğduğu belirtilir. İstanbul'a geldiği esnada devrin vezirlerinden Mahmûd Paşa

⁴² Serhat Oğuz, *İlmi Dede el-Mevlevî el-Bağdadi Hayatı, Sanatı, Eserleri ve Divânı (İnceleme ve Tenkitli Metin)*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2002.

⁴³ Zehra Göre, *Adnî Receb Dede, Hayatı ve Eserleri*, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya, 2004, s. 22.

aracılığıyla Fâtih Sultân Mehmed'in huzuruna çıkartılmış ve padişah'tan Seyyid Kemâl'in Muğla'daki türbesinin Mevlevî zaviyesi olarak kendisine verilmesi talebinde bulunmuştur. Hudâyî Dede'nin isteği kabul edilmiş, o da bu zaviyede irşat vazifesini sürdürmüştür. 885/1480 tarihinde yaşı doksana vardığında vefat etmiştir.⁴⁴

Sabîr Dede; Asıl adı Muhammed'dir. Kaynaklarda "Sâbir", "Sâbir Pârsâ", "Sâbir Muhammed Pârsâ Efendi", "Pârsâ Muhammed Efendi", "Ağa-zâde Sâbir Pârsâ Muhammed Efendi", "Dede Sâbir Pârsâ", "Pârsâ Sâbir Muhammed Dede" gibi lâkaplarla anılır. Mevlevî büyüklerinden Gelibolulu Ağa-zâde Muhammed Dedenin kardeşi Mustafa Efendinin oğludur. Kendisi de bir asker olan Mustafa Efendi, yeniçeri ağalığından emekli Kara Hasan Ağa'nın oğludur. Bu sülâleye verilen "Ağa-zâde" lâkabının bu zattan ileri gelmesi muhtemeldir. Kaynaklarda şairin doğum tarihi belli değildir. Âlim ve fazıl bir zat olan amcası Muhammed Dede'nin yanında iyi bir tahsil görmüş olan Sâbir, yine onun etkisi ile Mevlevî tarikatına girmiştir. Amcası, çevresinde çok saygın ve etkin bir kişiliğe sahipti. Gelibolu Mevlevîhânesi'ni o yaptırdı. 1063/ 1652-53 yılında amcasının vefatı üzerine, Sâbir Pârsâ onun yerine Gelibolu Mevlevîhânesi şeyhi oldu. 1090/1679-80'de vefat etti. Eserleri: *Dîvân*, *Gül ü Nevrûz*, *Îsâgûcî Şerhi*.⁴⁵

Şehîdî Dede; Asıl adı Hüseyin olan şairin doğum yeri Edirne'dir. Soyu Hz. Ali'ye dayandığı için Şehîdî mahlasını almıştır. Arapça öğrenmek ve edebiyat bilgisini tamamlamak üzere Neşatî Dede'ye intisap etmiş ve onun himayesinde yetişerek hizmetinde bulunmuş, 1082/1671-72 yılında vefat etmiştir. Esrar Dede'nin *Tezkire-i Şu'arâ-yı Mevlevîyye*'sinde şairin Farsça üç beyti ile bir muhammesi bulunmaktadır.⁴⁶

Cünûnî; XVI. yüzyılın ilk yarısında Karaman livâsının Lârende kasabasında dünyaya geldi. İlk öğreniminden sonra Konya'ya gitti. Medrese ilimleri tahsil ettiği sırada hem ailesinden aldığı terbiye, hem de Konya'nın özelliği sebebiyle Mevlevîliğe meyletti. Merkez dergâhta çilesini tamamladıktan sonra Bağdat Mevlevîhânesi'ne gönderildi. Bağdat'a ne zaman gittiği kesin olarak bilinmiyorsa da 1610 yılında orada olduğu anlaşılmaktadır. Hayatının son yıllarını Lârende'de

⁴⁴ Genç, *Esrar Dede Tezkire-i Şu'arâ-yı Mevlevîyye*, s. 152.

⁴⁵ Kazım Yoldaş, "Sâbir Pârsâ, Ağa-zâde Sâbir Pârsâ Muhammed Efendi, Pârsâ Sâbir Muhammed Dede", *Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü*, Ahmet Yesevî Üniversitesi, 2014, <https://teis.yesevi.edu.tr/>, 12.6.2024.

⁴⁶ Genç, *Esrar Dede Tezkire-i Şu'arâ-yı Mevlevîyye*, s. 271.

geçirmek isteyen Cünûnî bu tarihten bir müddet sonra Konya'ya döndü. Ebû Bekir Çelebi kendisine Bursa Mevlevîhânesi'ni kurmasını teklif edince yaşlılığını ileri sürerek kabul etmek istemedi. Birkaç gün sonra Lârende'ye dönmek üzere Çelebi'ye veda ziyaretinde bulunan Cünûnî onun, “Burc-ı evliyâ olarak bilinen bir yerde mevlevîhânenin olmaması câlib-i dikkat değil midir?” şeklindeki sitemkâr ifadesi karşısında Çelebi Efendi'yi bu defa reddedemeyip yeğeni Sâlih'i yanına alarak Bursa'ya gitti. Dergâh yapılmaya kadar Setbaşı'nda Yâkub Efendi Tekkesi'nde vazife gören Cünûnî, Haylî'nin “Mevlevîhâneyi Cünûnî Dede / Eyledi hû diye diye ihyâ” mısralarından anlaşıldığı gibi 1024 (1615) yılında mevlevîhâneyi tamamladı. Burada altı yıl süreyle postnişinlik ve mesnevîhanlık yaptıktan sonra vefat etti. Beyânî, “Kıldı Cünûnî Dede teslîm-i rûh” mısraını onun ölümüne tarih düşürmüştür.⁴⁷

Melâmî; Sultan Semâî-i Dîvânî'nin müntesiplerindendir. Laubâli sözler söylemesi ve lakayt tavırlarından dolayı Melâmî mahlasını aldı. 960/1552 tarihinde vefat etti.⁴⁸

Neşâtî; XVII. yüzyılın başlarında doğduğu tahmin edilmektedir. Edirneli olup adı Ahmed'dir. Şairi Nişancı Ahmed Dede ve Neşâtî Süleymân Dede şeklinde ananlar da vardır. Sâkîb Dede'nin verdiği bilgilerden onun asil bir aileye mensup olup genç yaşta çeşitli ilimleri öğrendiği ve aynı zamanda şeyhi olan Gelibolu Mevlevîhânesi postnişini Ağazâde Mehmed Dede'den çok istifade ettiği öğrenilmektedir. Neşâtî, şeyhinin vefatından sonra seyahate çıkarak bir müddet Konya ve İstanbul'da kalıp tekrar Edirne'ye döndü. 1081 (1670) yılında Edirne Mevlevîhânesi şeyhliğine tayin edildi. Burada dört yıl şeyhlik yaptı, tekkeyi tamir ettirdi ve bu görevde iken vefat edip Murâdiye Camii hazîresine defnedildi. Eserleri: *Dîvân*, *Hilye-i Enbiyâ*, *Edirne Şehr-engîzi*, *Şerh-i Müşkilât-ı Urfî*, *Kavâid-i deriyye*, *Tuhvetü'l Uşşak*, *Mektub*.⁴⁹

Necâhî Dede; Mevlevî bir şair olan Necâhî'nin nereli olduğu bilinmemektedir. Uzun süre Şam'da ikamet etti. Orada öldü. Nazireleri vardır. Nazirelerinin birçoğunu İlmî Dede (ö. 1612) ile Samtî Dede'ye (1630) yazdı.

⁴⁷ Mustafa Kara, “Cünûnî”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, TDV Yayınları, Ankara, 2004, c.8, s.130.

⁴⁸ Genç, *Esrar Dede Tezkire-i Şu'arâ-yı Mevleviyye*, s. 272.

⁴⁹ Bayram Ali Kaya, “Neşâtî”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, TDV Yayınları, Ankara, 2004, C. 33, s.18-19.

Kaynaklarda şairin hayatı ve edebî kişiliğiyle ilgili ayrıntılı bilgiye yer verilmemiştir. Necâhî, 1000/1591-92 tarihinde vefat etti.⁵⁰

Mezâkî Dede; Bosna-Hersek'in Çayniçe kasabasında doğdu. Kaynaklarda ismi Süleymân el-Bosnevî (Bosnalı Süleymân Dede) ve Dervîş Süleymân olarak da geçer. Mezâkî 1087 yılının Ramazanında (Kasım 1676) İstanbul'da vefat etti ve Galata Mevlevîhânesi hazîresine defnedildi.⁵¹

Şem'î Dede; Üsküp yakınlarındaki Prizren'den olup Türk edebiyatında "Şem'î" mahlasını kullanan on şairden biridir. Mezarı İstanbul'da Şeyh Vefâ Camii hazîresindedir. Vefatına Edirneli Nazmî, "Meskenin nûr ede Şem'î ol Ahad" (936) mısraıyla tarih düşürmüştür. (1529)⁵²

Sâdık Dede; Mevlevî tarikatine mensuptur. İrşâd için çıktığı Horasan seyahati sırasında Irak ve İran şairleriyle görüşüp karşılıklı şiirler söylemiştir. 936/1530 tarihinde vefat etti.⁵³

Arzî Dede; Asıl adı Muhammed olan Arzî Mehmed Efendi, Antep'te doğmuştur. Küçük yaşlardan itibaren babasının de etkisiyle tasavvufa ve bilime yönelen Arzî, gençlik yıllarında İstanbul'a gitmiş, devrin müderrislerinden Kara Mustafa Efendi'nin hizmetine girmiştir. Galata mahkemesi baş katipliği ve kadılıklarda bulunmuştur. Sivashî Şeyh Efendi Abdülmecîd (Mecdüddîn-i Sivâsî)'den el almak istemiş, şeyhi onu Mevlevîliğe yönlendirmiştir. Mevlevîhâne'de kendisine kıraatçılık görevi verilmiştir. Galata Mevlevîhânesi şeyhi Âdem Dede'ye intisap etmiş, Âdem Dede'nin vefatından sonra da onun yerine Galata Mevlevîhânesi şeyhi olmuştur. 12 yıl bu hizmeti yürüten Arzî Mehmed Dede, Zilkade 1075 / Haziran 1664'te vefat etmiş ve Galata Mevlevîhânesi'ne defnedilmiştir.⁵⁴

Sâlik Efendi; Sâlik, Kasımpaşa Mevlevîhânesi şeyhi Halil Dede'nin oğlu ve halifesidir. Asıl adı Mehmed'dir. Şeyhliğinin 42. yılında 1130/1717-18'de vefat etti.⁵⁵

⁵⁰ Genç, **Esrar Dede Tezkire-i Şu'arâ-yı Mevleviyye**, s. 506.

⁵¹ Ahmet Mermer, **Mezâkî: Hayatı, Edebî Kişiliği ve Divânı'nın Tenkidli Metni**, Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara, 1991.

⁵² Murat Ali Karavelioğlu, "Klâsik Türk Edebiyatında Şem'î Mahlaslı Şairler ve Prizrenli Şem'î", **Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi**, 2005, s. 32, s. 65-80.

⁵³ Genç, **Esrar Dede Tezkire-i Şu'arâ-yı Mevleviyye**, s. 297.

⁵⁴ İbrahim Halil Tuğluk, "Arzî, Mehmed Dede", **Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü**, Ahmet Yesevî Üniversitesi, 2014, <https://teis.yesevi.edu.tr/>, 12.6.2024.

⁵⁵ Cemal Kurnaz, Mustafa Tatcı ve Mehmet Nâil Tuman, **Tuhfe-İ Nâilî- Dîvân Şâirlerinin Muhtasar Biyografileri**, Bizim Büro Yayınları, Ankara, 2001, .C. 1, s. 404.

Gâlib Dede; (d. 1171/1757 - ö. 1213/1799) Asıl ismi Mehmed'dir. Edebî sohbetlerine katılarak kendisinden çok şey öğrendiği hocası Hoca Neş'et tarafından verilen Es'ad mahlasını 1784 yılına kadar kullanmış daha sonra da Gâlib mahlasını almıştır.⁵⁶ Eserleri: *Divân*, *Hüsn-ü Aşk*, *Şerh-i Cezîre-i Mesnevî*, *Es-Sohbetü's-Sâfiyye*, *Zübde-i alem*.

Hüsâmî; Asıl adı Ahmed Hüsâmî'dir. İstanbul'da doğmuştur. 1754-1755 senesinde vefat etmiş ve Âsitânede bulunan türbeye defnedilmiştir Ahmed Hüsâmî Efendi'nin bilinen tek eseri *Dîvân* 'dır.

Hüsâmî'nin şiirlerinde vahdet-i vücûd anlayışı bariz bir şekilde görülmektedir. Allâh'a ve yarattıklarına aşk, doğru yola ulaşmak için yapılması gerekenler, mürşidin gerekliliği, Uşşâkî pirânına bağlılık gibi temaların işlendiği şiirlerinde genellikle aruz vezni kullanılmıştır. Yer yer vezinde aksamaların görüldüğü bu şiirler, tekke üslubunun karakteristik özelliklerini taşımaktadır.⁵⁷

Dervîş Şûrî-i Meczûb; Bursa Yenişehirli'dir. Mevlevî tarikatine bağlı rind meşrep bir zat olan şair, dönemin meşhur âlimlerinden Yusûf-ı Sîneçak'ın talebesi olmuştur. Dervîş Şûrî, Farsça öğrenip hocası Yusûf-ı Sîneçak'tan *Mesnevî* dersleri almıştır. Tabiatında meczup bir hal bulunan şair sohbet ortamlarında veya herhangi bir cemiyet ortamında bir şeyler çalınsa hemen raks ederdi. Bir zaman bu meczub halinden tövbe edip kurtulmuştur. Daha sonra Mekke ve Medine'ye doğru yolculuğa çıkmış ve bir müddet burada kalmıştır. Şam Mevlevîhânesinde ikameti esnasında Mezâkî, Dervîş Süleymân, Samtî Dede, Bağdatlı Rûhî gibi zatlar şairden *Mesnevî-i Şerîf* dersleri almış ve onun bilgisinden istifade etmişlerdir. 990/1582-83 yılında vefat etmiştir.⁵⁸

Dervîş Tâbî; Asıl adı Ahmed olup, aslen Afyon Karahisarlıdır. Doğum tarihi belli olmayan şair, önce Afyon'da bulunan Sultân Semâ'îyyü'd-Dîvânî dergâhına intisap ederek Mevlevîliğe adım atmıştır. Daha sonra Mustafâ Dede ve Seyyâh Ebûbekir Dede'ye hizmet etmiştir.

⁵⁶ Sadettin Nüzhet Ergun, **Şeyh Galib**, Kanaat Kütüphanesi, İstanbul, 1932, s. 7.

⁵⁷ Gürol Pehlivan, "Hüsâmî, Ahmed", **Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü**, Ahmet Yesevî Üniversitesi, 2014, <https://teis.yesevi.edu.tr/>, 12.6.2024.

⁵⁸ Fatih Koyuncu, "Şûrî, Dervîş Şûrî Çelebi", **Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü**, Ahmet Yesevî Üniversitesi, 2014, <https://teis.yesevi.edu.tr/>, 12.6.2024.

Tâbî, Yusûf-ı Sîneçâk'ın talebelerinden Günâhî Dede, Şûrî Dede ve Gurbetî Dede gibi şairlerin arkasından gitmiş, dönemin önemli şairlerinden Hayâlî Bey'in şiirlerine nazireler yazmıştır. Hayâlî Bey'e olan aşırı ilgisi dolayısıyla Vardar Yenicesi şairleri arasında sayılan Tâbî, 1100 / 1688-89'da vefat etmiştir.⁵⁹

Dervîş Sâhib; Asıl ismi İsmâîl'dir. Bursa'da doğdu. Devrinde daha çok Hacı Mehmed Ağa-zâde veya Hammamî-zâde olarak tanındı. Mevlevî bir şair olan Sâhib, Bursa Mevlevî şeyhi Sâhib Muhammed Dede'ye Dervîş oldu ve hırka giydi. Eğitimi tamamladıktan sonra tacı ve hırkayı terk edip; "âdâb-ı tarîkat" gereğince dünyadan elini eteğini çekti ve çeşitli seyahatlara çıktı. Bir ara Kütahya Mevlevîhânesi şeyhliği görevinde de bulundu. Bu seyahatleri ve şeyhlik görevini bırakmasını müteakip Üsküdar'da ikâmet etmeye başladı. Kaynaklarda, nazik tabiatlı, iyi huylu, Dervîş gönüllü, marifetli bir kimse olarak tanıtılır. Zengin bir ailenin oğlu olmasına rağmen "terk-i cübbe vü destâr ve bir hırka ile bir külâha kanaât" eyleyerek hayatını geçirdi. Ömrü boyunca maişet kaydı içerisinde kaldı.⁶⁰ Hakkında bilgi veren kaynaklardan Esrâr Dede'nin *Tezkire-i Şuarâ'yı Mevlevîyye* adlı eserinde Sâhib'in 1140/1727-28 hududunda vefat ettiğini belirtilir.

Hâkîm; Hâkîmî, meşhur kadılardan Çuhacı-zâde Ahmed Efendi'nin oğlu olup Edirne'de dünyaya gelmiştir. Öğrenimini tamamladıktan sonra kadı olmuş, muhtelif yerlerde kadılık görevlerinde bulunduktan sonra, Sultan IV. Murad zamanında 1038/1628-29 tarihinde Kareferye kadısı iken vefat etmiştir. Bazı kaynaklarda şairin ölüm tarihi 1058/1648-49 olarak verilmektedir.⁶¹

⁵⁹ İbrahim Halil Tuğluk, "Tâbî, Dervîş", **Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü**, Ahmet Yesevî Üniversitesi, 2014, <https://teis.yesevi.edu.tr/>, 12.6.2024.

⁶⁰ Nusret Gedik, "Sâhib, Hammamî-zâde/Hacı Mehmed Ağa-zâde Şeyh İsmail Dede", **Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü**, Ahmet Yesevî Üniversitesi, 2014, <https://teis.yesevi.edu.tr/>, 12.6.2024.

⁶¹ Halûk İpekten, M. İsen, R.Toparlı, N. Okçu ve T. Karabey, **Tezkirelere Göre Divân Edebiyatı İsimler Sözlüğü**, KTB Yayınları, Ankara, 1998.

İKİNCİ BÖLÜM

RÂŞİD EL-GANÎ EL-MEVLEVÎ'NİN MÜNTEHABÂT EZ-KASÂİD-İ MEVLEVİYYÂN'DA ŞEKİL VE MUHTEVÂ BİLGİSİ

2.1. MÜNTEHABÂT EZ-KASÂİD-İ MEVLEVİYYÂN'DA MUHTEVA

Orta Asya'da klasik edebiyatın ilk örneği olan Kutadgu Bilig'in yazıldığı 11. yüzyılda Ahmet Yesevî ile başlamış ve 13. yüzyılda Anadolu'da Yunus Emre ile olgunluk kazanmış olan tarikatlar kendi çevrelerinde gelişip yaydıkça edebiyatta da çeşitli ürünler meydana getirmişlerdir. Böylece geniş çapta genel bir nitelik taşıyan tasavvuf ve Hurufî edebiyatlarından başka, bir Mevlevî edebiyatı, bir Bektaşî edebiyatı doğmuştur. Diğer tarikatların edebiyatları bu iki tarikatta olduğu kadar gelişmemiş ve yayılmamıştır.⁶²

Duygu, düşünce, hayal dünyası açısından nitelikli ve zarif bir edebî muhit meydana getiren Mevlevîler; Mevlevîliğin âdâp, erkân an'ane ve terim hususiyetleri ile Divân edebiyatı içinde bir Mevlevî edebiyatı meydana getirmişlerdir. Mevlevî şairlerin çokluğu müstakil tezkirelerin de yazılmasına sebep olmuştur. Sâkıp Dede'nin *Sefîne-i Mevlevîyye*'si, Esrar Dede'nin *Tezkire-i Şu'arâ-yı Mevlevîyye*'si, Ali Enver'in *Semâhâne-i Edeb*'i Mevlevî şairlere ait tezkirelerdir. Mevlevî edebiyatı denilince akla ilk olarak Mevlevî şiiri gelir. Mevlevîlikle şiir öylesine bir bütünlük arz eder ki bütün Mevlevîhâne şeyhlerinin, şeyhlerin müritlerinin şiirle yakından ilgili oldukları, hatta çoğunun da şair olduğu malumdur.⁶³

İncelediğimiz müntehâbat; konularına göre baktığımızda “Mevlevîlik” teması etrafında şekillenmiş, dinî-tasavvufî muhtevalı, manzum seçkilerden teşekkül etmektedir. Birinci bölümde bu müntehâbatta yer alan şairler ve kısa biyografilerini baz aldığımızda bu seçkilerin 13-18. yüzyıllar arasını kapsadığını söyleyebiliriz.

Mevlevî şiirini iki kısımda ele almak gerekir: Mevlevîlikte şiir, şiirde Mevlevîlik. Mevlevîlikte şiir, Mevlevîliğe intisap etmiş kişilerin tamamen

⁶² Agah Sırrı Levend, *Ümmet Çağı Türk Edebiyatı*, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara, 1962, s. 107.

⁶³ Nigün Açık, *Divân Edebiyatı'nda Mevlevîlik Etkisi ve Mevlevî Şairler*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2002.

Mevlevîlik etkisinde yazdıkları şiirlerdir. Şiirde Mevlevîlik ise Mevlevîliğe intisap etmediği halde şiirlerinde Mevlânâ'ya ve Mevlevîliğe ait manzumeler vücuda getiren şairlerin kaleme aldıkları manzumelerdir ⁶⁴ Mevlevî olan Divân şairlerinin gelenekte olduğu gibi manzumelerle dolu divânları bulunduğu gibi, Mevlevî olmayan divân şairlerinin de Mevlevîliğin âdâb, erkân, an'ane ve terimler ile dolu şiirleri ve şiir koleksiyonları bulunur.

Tekkelerin ve özellikle Mevlevîhânelerin mensupları İslam dinini öğrenmek için Arapça yanında Mevlânâ'yı ve onun Mesnevî'sini anlayabilmek için Farsça öğrenmek zorundadırlar. Bu sebeple Mevlevî şairlerin hepsi son derece güzel Farsça bilirlerdi. Mevlevî şairler Mesnevî yoluyla Fars edebiyatını da mükemmel bir şekilde öğrenirlerdi. Bu yüzden Mevlevî şairlerde Fars edebiyatının derin bir etkisi vardır. Onlar için Türkçe şiir söylemek Farsça bir gazel yazmaktan farklı değildir. Onun için Mevlevî şairlerin Türkçe divânlarından başka Farsça divânçeleri de vardır. Hemen hepsinin Türkçe şiirlerini yanında Farsça şiirleri de bulunmaktadır. ⁶⁵ Farsça-Arapça-Türkçe şiirlerin yer aldığı incelediğimiz müntehâbatta da bu şairleri şu şekilde örneklendirebiliriz:

Farsça Divân sahibi olanlar: Mevlânâ, Sultan Veled, Sabuhî, Şâhidî.

Türkçe Divânı olanlar: İlmî, Semâî, Şâhidî, Arzî, Birrî, Dânişî, Gavsî Ahmed, Mezâkî, Neşâtî, Sabîr, Sabûhî, Sâhib, Şem'î, Enîs, Şeyh Gâlib.

Bir Divân oluşturmayıp Farsça şiirler yazanlar: Cünûnî, Adnî, Rûsûhî.

Bir Divân oluşturmayıp Türkçe şiirler yazanlar: Cünûnî, Hudâyî, Dâlî, Günâhî, Melâmî, Necâhî, Sultan Divânî, Şem'î, Bostan Çelebi, Rûsûhî, Samtî.

Türk edebiyatında tesiri olan Mevlevî şairlerin şiirlerinde derin bir Mevlânâ ve Şems-i Tebrizî bağlılığı görülür. Şiirlerde Mesnevî ile Mevlânâ ailesine duyulan saygı ve sevgi her fırsatta konu edilir. Çeşitli vesilelerle Mevlânâ'nın kerametlerinden ve hayatının menkıbevî yönlerinden olaylar anlatılır. Bunlara

⁶⁴ Süheyl Ünver, "Mevlevîlik Medeniyeti", *Türk Yurdu*, Mevlânâ Özel Sayısı, Ankara, ss.37-38.

⁶⁵ Hüseyin Ayan, "Mevlevî Şairleri", *Türk Dili Dergisi*, Ankara, 1982, s. 458.

telmihlerde ve atıflarda bulunur. Mevlevî silsilesindeki bağılılık Mevlevî şairlerinde de görülür.⁶⁶

Hatta Mevlevî şairler Türkçe divânlarında bulunan şiirlerinde, Mevlevî kültürü kökenli pek çok kelimeyi redif olarak, bizzat klasik Türk şiirine, Türk diline kazandırmışlardır. Bilindiği gibi, redifler gerek mısra, gerekse muhtevanın biçimlenmesinde belirleyici rol oynar ve şairlerin ilhamını neredeyse tek başına yönetirler. Bunun neticesi olarak, bir şair tarafından bulunan redif, diğerleri için açılan yeni bir ufuk olmuştur. Redifler, şairlerin şahsî psikolojileri ile uygunluk göstermekle birlikte, yaşadıkları dönemin atmosferini de yansıtan birer tarih belgesidirler.⁶⁷

Pûte-i iksîr-i hikmetdür külâh-ı Mevlevî

Sikke-i şâh-ı vilâyetdür külâh-ı Mevlevî. (40a)

İncelediğimiz müntehâbatta geçen bu Din-Tasavvuf unsurlarını şu şekilde sıralayabiliriz:

A. Dinî Unsurlar:

Tasavvufî kültürde birincil gaye inisiyasyon yani seyr ü sülûktur. Daha önce bu yolculuğu deneyimlemiş bir pîr tarafından edinilen tecrübenin sâlike aktarılması anlamına gelen inisiyasyon, kitaplardan öğrenilemeyecek hâl ilmini içeren bir terimdir. “Kitaptan bilgi öğrenilmesi modern bir kurgudur. Gelenekteki usûl ise insanla öğrenmektir; kitap bunu ancak destekler.”⁶⁸ Dolayısıyla bu gelenekte çıkılan yolculuk kutsanmıştır. Fakat Mevlânâ’nın bu öğretiler doğrultusunda kaleme aldığı metinlerin özellikle bu yola yeni intisap etmiş halk kitleleri üzerinde uyandırdığı heyecan ve tesir yadsınamaz. Râşid el-Ganî el-Mevlevî’nin *Müntehabât ez-Kasâid-i Mevlevîyyân* adlı eser içeriğine odaklandığımızda bu tesire yakinen şahit oluruz.

Mevlânâ’nın nazarında şiir hiçbir zaman sadece şiir değildir. O, şiirlerini ilâhi hakikatleri anlatmak, insanları gafletten uyandırmak için söyler, şiir onun için bir araçtır.⁶⁹ Sultan Veled ise konuyla ilgili olarak: “Erenlerin şiiri tamamıyla tefsirdir,

⁶⁶ Ayan, s. 459.

⁶⁷ Cemal Kurnaz, "Klasik Türk Musikisi Bestekârlarında Hece İle Şiir Yazma Eğilimi", **Türküden Gazete, Halk Ve Divân Şiirinin Müsterekleri Üzerine Bir Deneme**, Ankara, 1997, s. 265.

⁶⁸ Mahmud Erol Kılıç, **Anadolu’nun Ruh-Tasavvuf, Felsefe, Siyaset Konuşmaları**, Sufi Yayınları, İstanbul, 2011, s. 181.

⁶⁹ Midhat Bahari Beytur, **Mesnevi Gözüyle Mevlânâ Şiirleri ve Aşk Felsefesi**, Sulhi Garan Matbaası, İstanbul, 1965, s. 7.

Kur'an'ın sırlarıdır. Çünkü onlar, kendi varlıklarında yok olmuşlardır. Hak'ladır varlıkları, onların işleri, güçleri, duruşları Hak'tandır. Onlar Tanrı'nın kudret elinde alettir ancak. Şairlerin niyetleri; üstünlüklerini göstermek, kendilerini belirtmek içindir. Erenlerin şiirleriyse hırsı terk etmekten, nefsi yok etmekten meydana gelmiştir.” der.⁷⁰

Geleneksel metinlerde rastladığımız sıralamanın söz konusu eserde de varlığını sürdürdüğünü söyleyebiliriz. Örneğin gazellerde öncelikle Allâh'ın yüce isim ve sıfatlarıyla karşılaşırız: Allâh; Hak, Hudâ, İlâh, Mevlâ, Rab, Âhir, Zâhir, Bâtın, Cebbâr, Sübhân, Hayy, Rahmân, Rahîm, Hâlik, Settâr ve Ekber.

Hû, Mevlevîlikte kullanılan bir esma olup, Allâh'ın "varlık" ismini sembolize eder. Dervîşler, semâ sırasında bu ismi tekrar ederek Allâh'a olan bağlılıklarını ifade eder.

Ey şûfi-i ehl-i şafâ ez-cân be-gû Allâh Hû

Ey ‘âşık-ı ‘âşk-ı vefâ ez-cân be-gû Allâh Hû (27b)

Melek ve hûri beyitlerde melekût ve hûr gibi adlarla yer alır:

Hem sa‘îr-i hurşîdem hem zâde-i cemşîdem

Hem cennet ü hem hûrem hem ravza-i Rıdvânem (1b)

Müntehabâtta Cebraîl, Cibril-i Emîn adıyla zikredilir. Şems-i Tebrîzî'nin aşk kanatlarını açtığı vakit yanında olması Hz. Peygamber'in Mirâc'a yükselişi ile ilişkilendirilir. Kutsal metnimiz Kur'ân-ı Kerîm, Mushaf adıyla da metinde yer almaktadır. Beyitlerde Firdevs, Ravza-ı Rıdvân, Adn olarak geçen cennet yalnız övülenlerin ve lâyük olanların dahil olacağı mekanlardır. Cennette bulunan ve müminlere sunulmak üzere yaratılan sular Kevser ve Sersebîl'e dört halifenin geçtiği beyitlerde sıkça rastlanır. Cennet kavramı, Yâ Hû sadâsını işiten âşıklar için Hz. Peygamber'le karşılaşma ümidi taşıma dışında önemsizdir. Önemli olan mestlik hâlidir.

Der-şeb-i mi‘râc bûdet Cebre’îl ender-rikâb

Pâ-nihâde ber-ser-i nüh Künbed-i Hadrâ tûyî (26a)

⁷⁰ Sultan Veled, **İbtidâ-Nâme**, çev. Abdülbaki Gölpınarlı, Konya Turizm Derneği Yayını, Konya, 1976, ss. 65-66.

Mesnevî'nin en büyük kaynağı Kur'ân-ı Kerim ve hadislerdir. Bu yüzden Mesnevî Kur'ân-ı Kerim'in tefsiri sayılmış ve Mağz-ı Kur'an (Kur'ân'ın Özü) adıyla anılmıştır. Mesnevî'de tefsir ve hadislerden başka fıkıh, kelâm, tasavvuf, tarih, tıp gibi ilimlere ait konular, dönemin geleneklerine ait bilgiler de yer almıştır. Mesnevî Türk İran ve Hint kaynaklarında Mağz-ı Kur'ân olarak kabul edilmiştir. Mağz-ı Kur'an, Kur'ân'ın Özü anlamında olduğu için Mesnevî'nin ilk 18 beyitine "Mağz-ı Mesnevî" de denmiştir.⁷¹

Mağz-ı Kur'ân didiler Mesnevi'ye ehl-i beyân

İletür kurbuña bezm-i Hakk'a cānı semā' (33a)

Âyet ve hadislerin beyitlerde yer alışı, ibâreler ya da kelime hâlinde iktibas yoluyla. Bunlar; tekrara düşmemek, düzen, kavrama noktasında dipnotlar halinde belirtilmiştir. Bunun yanında telmih yoluyla âyet ve hadislere işaret edilir:

Leyl suresini gördüm, zülûflerinizin vasfıdır.

Duhâ'yı okudum, baştanbaşa yüzünün nüshasıdır. (16b)

Tezimizde hacimce fazla olan bölümlerden biri de na'tlardır. Müntehabâtta 31 adet na't bulunmaktadır. Bilindiği üzere na'tlar birini övmek için yazılan övgü şiirleridir. Özellikle Hz. Peygamber'e, dört halifeye, on iki imama, din ulularına atfedilir.

Na'tlerde, Hz. Peygamber'e karşı duyulan muhabbet, sevgi ve saygı dile getirilir. O, beşeriyetin en hayırlısıdır; âlem onun nuru ile aydınlanmıştır. Hiç kimse Allâh'a yaklaşımda onun ulaştığı makama erememiştir. İnsanların ruhlarına yükseklik bahşeden odur. O, her hastalığın devası, cennet yolunun kılavuzu Hakk'ın Habîbî'dir. Allâh-ı Teâlâ ismini onun ismine yakın kılmıştır.⁷²

Mevlevî na'tları tezimizde de yer verdiğimiz üzere Na't-ı Şerîf olarak anılırlar. Müntehâbatta yer alan çoğu na'tın yazarı belli değildir. Bu noktada Gölpınar'ın aynı adlı eserindeki yorumu dikkat çekicidir:

Mevlânâ'nın gazelleri muhtevalarında yer alan övgülerden dolayı na'et olarak okunmuştur. Çünkü onlarca Mevlânâ'nın her sözü, her şiiri, âyet ve hadisleri tefsir ve şerh eder; Hz. Muhammed'i över. Bu, gerçekten de doğrudur. Fakat zaman geçtikçe çeşitli temayüller, softalıklar, mezhep propagandaları

⁷¹ Vecihi Timuroğlu, "Peygamber Değil Ama Kitabı Var.", **Hoşgörü Yılında Mevlânâ**, Bilimsel Ve Kültürel Araştırmalar Vakfı, Ankara, 1991, ss. 21-116.

⁷² Neclâ Pekolcay ve Selçuk Eraydın, **İslamî Türk Edebiyatı**, İrfan Yayınevi, İstanbul, 1976, s.150.

Mevlânâ'ya, Mevlânâ'nın olmayan olmasına da imkân bulunmayan bir çok sözler, şiirler eklenmiştir. Maalesef tekkelerde bu uydurma şiirler Mevlânâ'nın olarak kabul edilirdi. Vakfın cibâyetinden, mevkiin korunmasından başka bir şeye önem vermeyen şeyler bunları inceleyip men etmezlerdi. Okurken Mevlânâ'nın meşrebini, zevkini düşünmezlerdi bile. Burada o uydurma şiirlerden not olarak okunan karalamalardan birkaçını işaret etmek zorunda kaldığımız için üzülüyoruz .⁷³

Gölpınarlı'nın ifadesini desteklemek için tespit ettiği şiirler arasında bizim müntehabâtımızda da yer alan beyitler söz konusudur:

Men bende-i sultānem sultān-ı cihān-bānem
Zān dem ki ruḥeş dīdem şūrīde vü ḥayrānem (1b)

Zihī mevcūd-i cāvīdān 'Alī ibn-i ebī Ṭālib
Zihī ma'būd u ins ü cān 'Alī ibn-i ebī Ṭālib (5b)

Ey 'āşıkān ey 'āşıkān men 'āşık-ı dīrīne'em
Ey 'ārifān ey 'ārifān men 'āşık-ı dīrīne'em (12a)

Ey 'āşıkān ey 'āşıkān Monlā-yı Rūmī mī-resed
Ey şādīkān ey şādīkān Monlā-yı Rūmī mī-resed (15b)

Yek-demī ḡavvāş būdem ber leb-i deryā-yı 'āşk
Şad hezārān dürr-i gevher dīdem ez-deryā-yı 'āşk (23a)

Bāz āmedem bāz āmedem hāzā cününü'l-'āşıkīn
Çün rūḥ-ı der-ten āmedem hāzā cününü'l-'āşıkīn (24b)

Olursa devletim hem-dem kılursa tālī'im yāri
Vişāle degşürem hicri baña Haḡ irgüre bāri (24b)

Bi-ḥamdi'llāh direm Allāh alup aqlımı fikru'llāh
Dilimde zātın esmāsı bana üns oldi zikru'llāh (25a)

Şudem mecnūn-ı ser-gerdān men ez-sevdā-yı dervīşān
Ne-dānem tā-kocā bāşed maḡām ü cāy-ı dervīşān (26a)

Süre-i ve'l-leyl dīdem vaşf-ı gīsū-yı şuā-st
Ve'd-duḡā ḡāndem ser-ā-ser nüṣṣa-i rūy-i şumā-st (26a)

Yā Mālikü'l-Mülki'l ḡadīm estaḡfiru'llāhe'l-'Azīm
Ya Ḥayyü Raḡmānū'r-Raḡīm estaḡfiru'llāhe'l-'Azīm (27a)

Ey 'āşıkān ey 'āşıkān men cān u cānān yāftem
Ey şādīkān ey şādīkān men nūr-i īmān yāftem (27a)

⁷³ Abdalbaki Gölpınarlı, **Mevlevî Âdâb ve Erkânı**, İnkılâp Kitabevi, İstanbul, 1963, s. 28-34.

Ey şūfi-i ehl-i şafā ez-cān be-gū Allāh Hū
Ey ‘āşık-ı ‘āşık-ı vefā ez-cān be-gū Allāh Hū (27b)

Elḥamdü li’llāhillezī Sultānehū na’tu’l-ezel
El-Vāḥidu’l-ferdu’l-lezī gufrānehū yemḥu’z-zelel (28a)

Her ki cūyed rūz u şeb rāh-ı rızā-i Muşţafā
Lā-cerem rāzī buved ez-vey Ḥüdā-yı Muşţafā (28b)

Gölpınarlı bu beyitlerin Şems-i Tebrîzî ya da Mevlânâ’ya ait olmadığına; eski divânlarda yer almadıklarını, Mevlânâ’nın Munla mahlasını hiç kullanmadığını, bazı Mevlânâ şiirlerine nazire olabileceğini fakat aslı olamayacağını gerekçe olarak göstermektedir.⁷⁴

Müntehabâtta en fazla yer alan isim Hz. Ali’dir. İlmi, ihlası, cesareti, yüce ahlâkı ile övülmüştür. Kelâm, fıkıh, tefsir ilmiyle Sünnî ya da Şîî kaynaklar farketmeksizin Hz. Ali’nin üstünlüğü kabul görür. Fakat burada da Mevlânâ’ya ait olmayan şiirlerle karşılaşmaktayız:

Zihī mevcūd-i cāvīdān ‘Alī ibn-i ebī Ṭālib
Zihī ma’būd u ins ü cān ‘Alī ibn-i ebī Ṭālib (5b)⁷⁵

Bī-şekk şefī‘-i mā be-kıyāmet Muḥammed-est
Vān-rā ki düst dāred Ebū Bekr u ‘Ömer-est (19b)⁷⁶

Bununla birlikte nüshada birçok önemli şahsiyete telmihte bulunmaktadır: Hz. Muhammed, Nûh, Yûsuf, Îsâ, Meryem, Süleymân, Mûsâ, Âdem, Hızır gibi peygamberler; Sâm, Kâbil, Hâmân, Firavun, Cemşîd, Züleyhâ gibi efsanevî şahsiyetler; Hz. Ömer, Hz. Osman, Hz. Ali, Hz. Ebûbekir’den oluşan dört halife; Şeyh-i Kebîr, Ebu’l Hasan, İbn Tufeyl, Hüsâmî, Cüneyd, Şiblî, Attar, Hallâc-ı Mansûr gibi meşhur mutasavvıflar; Bayezid, Behrâm, Rüstem, Sinân, Selâhaddîn, Nûşîrevân gibi padişah ve emirler; masal kahramanlarından Vâmık, Hüsrev, Mecnûn ve Şîrîn gibi isimler yer alır. Özellikle Şems-i Tebrîzî’nin varak 17a’daki “yûf” redifli 43. şiiri bu isimlerin çoğunu içermektedir.

⁷⁴ Gölpınarlı, ss. 28-34.

⁷⁵ Gölpınarlı’ya göre bu şiir Mevlânâ’ya ait değildir. Hz. Ali’yi, münkirlerini kınamak suretiyle över. Mevlânâ’yı Şîî göstermek isteyen biri tarafından düzülmüştür.

⁷⁶ Gölpınarlı’ya göre bu şiir Mevlânâ’ya ait değildir. Sünnîlik gayretiyle düzülmüş, pek bozuk bir şiirdir.

İslâm dininin beş şartından biri olan hac, Kâbe ile ilgili beyitlerde iç içe yer bulur. Gönül de Kâbe'yle bir tutularak, Merve ve Safâ bu beyitlerle ilişkilendirilir. Oruç ile ilgili unsurlar rûz ifadesiyle geçer.

Kuluñ kurbānuñ olmuşdur Ḥalīlu'llāh u 'İsmā'īl

Göñüller Ka'besinde Merve Ḥaqqıyçün Şafâ'sın sen (44a)

Bezm-i elest; şiirlerde insanların kismet ve kaderlerinin tayin edildiği gün olarak ele alınmıştır. Beyitlerde sık rastlanılan “kalû-belâ” ise ruhların “evet” diyerek tanık tutuldukları yaratılış sözüdür:

Âşinâ-yı rûh-i kudse hâlet-efzâdur semâ'

Teşnegân-ı bezm-i 'âşka şevk-i meclisdür semâ' (41b)

B. Tasavvufî Unsurlar:

Mevlevî şiirinin temeli, insanın Allâh'a duyduğu ilahî aşktır. Bu aşk, varoluşun anlamın bulma ve insanın hakikate ulaşma yolculuğunun merkezindedir. İlahî aşk, tasavvufî bir yanış ve cezbe hâli olarak yansıtılır.

Tasavvufî şiirde, hakikatin peşinde koşma (hakikat arayışı) ve Allâh'ın bilinmesi (mârifet) önemli bir yer tutar. Mevlevî şairleri, insanın ancak kendine dönerek bu bilgiyi bulabileceğini ifade eder.⁷⁷

Mevlevîlikte insanın olgunlaşması, manevi bir yolculuk (seyr ü sülûk) olarak görülür. Bu yolculukta mürşidin rehberliği ve nefsin terbiye edilmesi vurgulanır. Şiirlerde bu tema, yolcu (sâlik) ve yol (tarîkat) gibi sembollerle işlenir.⁷⁸

Kurı efsâne mi şanur şûfî şadâ-yı nâyı

Neye sâlik idi bir görsene Mevlânâ'yı (32b)

Teslimiyet, Mevlevî şiirinde insanın Allâh'a ve O'nun iradesine tam bir bağlılık göstermesini ifade eder. Bu süreçte sabır, kişinin nefsini kontrol etmesinin bir aracı olarak sunulur.

Rızâ ise tasavvuf terminolojisinde kişinin Hakk'ın takdirine teslimiyetini ve razı oluşunu ifade eder. Mevlevîlikte ilahî aşkın ve teslimiyetin zirvesidir.⁷⁹

⁷⁷ R.A. Nicholson, **The Mathnawi of Jalaluddin Rumi**, Cambridge University Press, 1925, s. 112.

⁷⁸ Abdülbaki Gölpınarlı, **Mevlânâ'dan Sonra Mevlevilik**, Remzi Kitabevi, İstanbul, 1983, ss. 97-99.

⁷⁹ Ekrem Demirli, **Tasavvuf ve Hakikat Arayışı**, Sufi Kitap, İstanbul, 2020, s.142.

Mevlevîlikte insân-ı kâmil, olgunlaşmış ve nefsini aşmış kişidir. Bu kavram, Mevlevî şiirinde Tanrı'nın yeryüzündeki bir yansıması olarak görülür.⁸⁰

Feda ise, Mevlevî öğretisinde kişinin benliğini ve dünyevi varlığını ilahî aşk için terk etmesi anlamına gelir. Bu, kişinin tasavvufta bir teslimiyet ve yokluk haline ulaşmasıdır.⁸¹

Gel imdi Şems-i Tebrîzî fedâ kıl cânını Hakk'a

Bu yolda baş u cân virmek budur 'âşıkların kârı (25a)

Mevlevî şiirlerinde “Mevlânâ, Mesnevî, Mevlevî ve Şems-i Tebrîzî” redifli şiirler karşımıza sıkça çıkar.

Mevlânâ Celâleddîn-i Rûmî (1207-1273); İslam dünyasının en büyük mutasavvıflarından biri, aynı zamanda bir şair, düşünür ve filozof olarak kabul edilir. Mevlânâ'nın eserleri (*Mesnevî*, *Divân-ı Kebîr*, *Fîhi Mâ Fih*), insanın Allâh'a olan aşkını, içsel yolculuğunu ve manevî olgunlaşmayı konu alır. Onun “aşk” kavramı hem ilahî bir sevgi hem de insan-Allâh ilişkisini anlatan evrensel bir temadır.⁸² Mevlânâ, eserlerinde insanı merkeze almış ve onun nefsini terbiye ederek Allâh'a ulaşmasını hedeflemiştir.⁸³

Ol mübârek tâc-ı 'izzet-le iden başa külâh

Hazret-i Monlâ Celâle'd-dîn Hüdâvendgârdur (31b)

Mesnevî, Mevlânâ Celâleddîn-i Rûmî'nin en önemli eserlerinden biridir ve tasavvufî bir öğreti kitabı olarak kabul edilir. Bu eser, 6 ciltten ve yaklaşık 25.618 beyitten oluşur. Mevlânâ, *Mesnevî*'yi Allâh'a ulaşma yolunda insan rûhunun içsel yolculuğunu, mânevî terbiye ve ahlâk anlayışını öğretmek amacıyla yazmıştır. Eserde hikâyeler, semboller ve mecazlar aracılığıyla okuyucuya tasavvufî kavramlar anlatılır.⁸⁴

Hasta diller n'ola bulursa semâ'ından şafâ

Hikmet-i hakkı-y-la her derde devâdur Meşnevî (33a)

⁸⁰ Abdülhakî Gölpinarlı, **Tasavvuf ve Tarikatlar Tarihi**, İnkılâp Kitabevi, İstanbul, 1990, ss. 207-209.

⁸¹ Ken'an Rifâî, **Sûfî Yolculuğu**, haz. Süleyman Uludağ, Kubbealtı Neşriyatı, İstanbul, 2000, C. 20. s. 112.

⁸² Kandemir, A., **Tasavvuf ve İslam Düşüncesi**, Dergâh Yayınları, İstanbul, 1996, s. 34.

⁸³ Gölpinarlı, A., **Mevlânâ'dan Sonra Mevlevîlik**, Remzi Kitabevi, İstanbul, 1953, s. 92.

⁸⁴ Gölpinarlı, s. 45.

Mevlevî; Mevlevîlik tarikatına mensup kişilere verilen addır. Mevlevîler, tarikatın kurallarına uygun bir yaşam sürerek Mevlânâ'nın öğretilerini hem kendi hayatlarında uygular hem de başkalarına aktarırlar. Mevlevîlerin yaşamında semâ, çile ve edep gibi unsurlar büyük yer tutar. Her Mevlevî, nefisini terbiye etmeye ve ruhunu olgunlaştırmaya çalışır.⁸⁵

Deff ü nây ile semâ' it Mevlevî ol Mevlevî

Biz Günâhîveş olup nûr-i celâlin peyrevi (38b)

Şems-i Tebrizî; Mevlânâ'nın manevi dönüşümünde önemli bir rol oynayan sûfî ve Mevlevîlik felsefesinin şekillenmesinde etkili olan kişidir. Mevlevîlikte, Şems'in Mevlânâ üzerindeki etkisi ilahî aşkın en saf hâli olarak kabul edilir. Sözlükte güneş anlamına gelen Şems, Mevlânâ'yı verdiği bilgilerle bir güneş gibi aydınlatmıştır.

Râh-ı Hak'da zât-ı Mevlânâ hidâyet şem'idür

Şan o şem'in oldı etrâfında bir pervâne Şems (40b)

Çelebi; Varak (4a)'da ‘...ah Çelebi’ olarak çevirdiğimiz şiirdede bahsi geçen ‘‘Çelebi’’ kelimesi Gölpınarlı'nın *Mevlevî Adab ve Erkânı* kitabında işlenmiştir. 16. yy.a kadar kadar bilgin, soylu kişilere verilen bir sıfat olarak kullanılan bu tabir Mevlânâ soyundan gelenlere verilir; kibar, soylu, boylu, zarif, efendi anlamları taşımaktadır.

Tu bedân cemâl-i zîbâ çe laîfî u çe ra'nâ

Çü kes nîst hem-tâ Çelebî bizi unutma

Kalender; dünya nimetlerine değer vermeyen, zâhidâne bir hayat yaşayan, Allâh sevgisini her şeyin önünde tutan sûfî kişidir. Kalenderler, genellikle sade yaşam tarzları ve hoşgörülü yaklaşımlarıyla bilinir.⁸⁶ Abdal, Dervîş, kalender mazmûnları aynı adlı rediflerle mûntehâbatta genişçe yer bulmuştur.

Hüdâ-râ tâ-şevî mahrem kalendar şev kalendar şev

Çe bendî dil derîn 'âlem kalendar şev kalendar şev (13b)

⁸⁵ M. Şimşek, *Mevlânâ ve Hoşgörü Felsefesi*, Mevlâna Araştırma Enstitüsü Yayınları, Konya, 2010, s. 45.

⁸⁶ Süleyman Uludağ, *Tasavvuf Terimleri Sözlüğü*, TDV Yayınları, Ankara, 1995, s. 88.

Şeyh; Mevlevî tekkelerinin manevî lideridir. Şeyh, Dervîşlerin eğitiminden ve manevî ilerlemelerinden sorumlu kişidir.⁸⁷

Yâdigâr olmuştur ol şehden kitâb-ı Meşnevî

Her ki maḥfûz ola aḡdan ola merd-i ma'nevî (31b)

Abdal; tasavvuf kültüründe dünya nimetlerinden el etek çekmiş, Allâh'a yakınlık arayışında olan ve genellikle gezgin bir hayat süren sûfî kişilere verilen bir ünvandır. Mevlevîlikte abdal, nefsini terbiye etmiş ve ilahî aşk yolunda kendini Hakk'a adanmış kişiyi temsil eder.⁸⁸

Ey seyyid-i şâhib-zamân âbdâl şev abdâl şev

Dâred ḡabûl-i maḡbûlân âbdâl şev abdâl şev (14b)

Dervîş; tasavvuf yolunda kendini Allâh'a adayan, nefsini terbiye etmeye çalışan, hoşgörû ve tevazu içerisinde yaşayan sûfidir. Mevlevîlikte, Dervîşler semâ, zikir ve hizmetle manevi bir eğitimden geçerler.⁸⁹

Şudem mecnûn-ı ser-gerdân men ez-sevdâ-yı dervîşân

Ne-dânem tâ-ḡocâ bâşed maḡâm û cây-ı dervîşân (26a)

Dede; Mevlevîlikte bin bir gün hizmetini bitirmiş, dervîşlik makâmına erişip dergâhta hücreye sahip olan kişiye verilen addır.

Neyin inkâr ide her kim bu maḡâmuñ dedeler

Ney gibi tiḡ-i ḡaza baḡrını anuñ zedeler (36b)

Gedâ; dilenci, kul, bende anlamına gelen Farsça bir kelime olup daima sultan ile birlikte tezat sanatı içinde kullanılır. Sevgili karşısında bütün âşıklar gedâ konumundadır. Dergâha yeni girmiş bir gedâ, zamanla irfân denizinde taht sahibi bir padişah haline dönüşür.⁹⁰

Geh gedâ şeklinde olur gâh olur sulṡân-ı vaḡt

İki hükmüni eyler pâdişâh-ı 'âşḡınuñ (45b)

Kûlah; Mevlevî dervîşlerinin taktığı yüksek, konik biçimli keçe şapkadır. Kûlah, dervîşin nefsini terbiye ettiğini ve manevî bir olgunluḡa eriştiğini simgeler.⁹¹

Başda kûlâh şu 'lesidür dūd-i âhumuñ

⁸⁷ Gölpınarlı, **Tasavvuf Tarihi**, s.260.

⁸⁸ Gölpınarlı, **Tasavvuf Tarihi**, s.190.

⁸⁹ Gölpınarlı, **Tasavvuf Tarihi**, s.234.

⁹⁰ İskender Pala, **Ansiklopedik Dîvân Şiiri Sözlüğü**, Akçag Yayınları, Ankara, 1990, s.183.

⁹¹ Abdülbaki Gölpınarlı, **Tasavvuf ve Tarikatlar Tarihi**, s.230.

Mevlā-yı dergeh-i Ḥazret-i Ḥünkār'dan gelür (30a)

Hırka; Mevlevî dervîşlerinin giydiği sembolik kıyafettir. Hırka, dünya nimetlerinden uzaklaşmayı ve Dervîşin tevazuunu simgeler.⁹²

Sûfîyân cem'î nişeste der-makâm-ı mey horî

Hırka mest ü şemle mest ü Şiblî vü Mansûr mest (7a)

Dergâh; Mevlevî Dervîşlerinin bir araya gelip ibadet ettikleri, eğitim gördükleri ve yaşadıkları yerlerdir. Aynı zamanda "tekke" olarak da adlandırılır.⁹³

Ol ser-efrâz-ı cihân kim cân atub dergâhına

Rûḥ-i pâkından ider ümmîd u himmet şeyḥ ü şâb (46b)

Âsitâne; Farsça'da "kapı eşiği, kapı dibi, eşik yanı" gibi anlamlara gelen âstan kelimesinden türetilmiş olup Türkçe'de âstâne veya âsitâne şeklinde telaffuz edilir.⁹⁴ Mevlevîlikte asitan, manevî gelişimin merkezi olup, bir tür "rûhanî okul" olarak da kabul edilir. Merkezi durumunda olan büyük tekkelere denir.

Pes odur serdâr-ı merdân-ı Ḥüdâ bi-iştibâh

Her gedâyı âsitânı bir şeh-i sâhib külâh (36a)

Tekye (Tekke); Mevlevîlerin ibadet, eğitim ve sosyal faaliyetlerini gerçekleştirdikleri yapıların genel adıdır.⁹⁵

Âzürde ğam itdi bizi ğamzede 'âşḳ

Nâyî gibi biz tekye-i Monlâ'da nihânuz (33b)

Nemed; Semâ sırasında dervîşlerin kullandığı keçe halıdır. Manevî yolculuğun sembolü olarak kabul edilir.⁹⁶

İhtiyâr itdik nemed âl-i 'abâyîlerdeniz

Ḳomazız cāmı müdām elden şafâyîlerdeniz (37b)

Meydan; Mevlevîtekkelerinde semâ töreninin icra edildiği geniş alandır. Meydan, aynı zamanda dervîşlerin toplandığı manevî atmosferin merkezidir.⁹⁷

Bir dem olmaz mı ki evveldeki ḥâlinde yine

Ḥâşş erenler gire meydânda cevelân ideler (37a)

⁹² Şefik Can, **Mevlânâ ve Etrafındaki Sufiler**, s. 140.

⁹³ Gölpınarlı, **Tasavvuf Tarihi**, s. 190.

⁹⁴ Baha Tanman, "Asitan", c.3, s. 485.

⁹⁵ Franklin Lewis, **Rumi: Past and Present, East and West**, s. 130.

⁹⁶ Gölpınarlı, **Mevlevî Âdâbı ve Erkânı**, s. 77.

⁹⁷ Rifâî, s. 75.

Semâ; Mevlevî dervîşlerinin zikirlerini beden hareketleriyle ifade ettiği, ilahî aşk ve hakikat arayışını sembolize eden ritüeldir. Dönerek yapılan bu ibadet, insanın kâinatla bütünleşmesini simgeler.⁹⁸ İçerik olarak mecmûada genişçe yer alan kavramlardan biridir. *Fîhî-mâfîh*'teki sohbetlerinde Mevlânâ semâ' hakkında şunları söyler:

*Dervîşler vecde düşerler de Tanrı'yı özleyişleri artsın, ahrete inanış sevgileri çoğalsın, gönüllerinden dünya sevgisi dağılsın, dünyaya gönülleri yabancı olsun diye semâ ederler. Kerâmetleri âleme yayılmış, güneşten de daha tanınmış olan, ululukları minberlerde söylenen ulu şeyhlere uyarlar. İnananlar, gözlerine çeksinler de gönül gözleri aydın olsun, gizli âlemi görsünler, Tanrı'ya dalsınlar diye onların ayaklarının bastığı toprağı ararlar. Semâ törenini onlar koymuştur. Peygamberlerin mirasçıları onlardır; miras bilgisi de onlarındır, anlayış seziş bilgisi de onların. Zâhirî hükümleri bilen bilginlerde okutup belletme bilgisi vardır, anlayıp sezme bilgisi yoktur.*⁹⁹

15. yy.dan itibaren Mevlevîlerin bizzat Osmanlı mûsikisini üreten mekanlar haline geldiğini göz önüne alırsak söz konusu eserin içeriğinde de özellikle ikinci bölümünde mûsiki, semâ' ve âyinlere yer verilmiş olması doğaldır. Dolayısıyla şiirlerde çalgı aletlerinin isimlerine de çokça yer verilmiştir.

Ser-mest ider şarâb-ı Hüdâ Mevlevîleri

Pür vecd ider semâ' vü şafâ Mevlevîleri (33b)

Semâ'î gibi döne döne eylerim efgân

Firâkı cânıma geçdi vişâle yok mudur dermân (31a)

Âyin; Mevlevîlerin belirli bir düzen içerisinde icra ettikleri dinî törenlerdir. Âyinler, mûsikî, semâ ve zikirden oluşur. Her âyin adeta kâinatın yaratılışından insanın Hakk'a yolculuğuna uzanan bir süreci görünür kılar.¹⁰⁰

Be-nih ber-esb-i himmet zîn güzâr ez-resm ü ez-âyîn

Beyâ pîş-i Hüsâmeddîn kalender şev kalender şev (14a)

Mutrib; Mevlevî mûsikisinde, âyinleri icra eden müzisyen topluluğuna verilen addır. Neyzen, kudümzen ve naathan gibi çalgıcıları ve okuyucuları kapsar.¹⁰¹

Dûş der-mehtâb-ı dîdem meclis-i ez-dost mest

⁹⁸ Şefik Can, **Mevlânâ ve Etrafındaki Sûfiler**, Ötüken Neşriyat, İstanbul, 2003, s.120.

⁹⁹ Mevlânâ Celâleddin, **Fîhî Mâ-fîh**, çev. Abdülkâki Gölpınarlı, Remzi Kitabevi, İstanbul, 1959, s.224.

¹⁰⁰ Ekrem Demirli, **Sûfilik ve Dinî Hayat**, İz Yayıncılık, İstanbul, 2011, s.88.

¹⁰¹ Ekrem Karadeniz, **Türk Musikisi Tarihi**, Pan Yayıncılık, İstanbul, 2004, s.60.

Tıfl u mest ü pîr ü mest ü mutrıb tanbûr mest (7a)

Ney/Nây; Mevlevî mûsikîsinin vazgeçilmez üflemeli çalgısıdır. Ney, insanın Allâh'a olan özlemini ve varoluşun hikâyesini anlatır.¹⁰²

Dem urup Hû diyiceñ şevkle nâye neyzen

Getürür çarha n'ola kubbe-i gerdâni semâ' (33a)

Deff; Mevlevî mûsikîsinde kullanılan zilsiz bir tef türüdür. Semâ sırasında ilahî bir ritim oluşturmak için çalınır ve manevî coşkunun ifadesi olarak görülür.¹⁰³

Deff ü nây ile sema'dan döner başuñ senüñ

Neydügin fehm iylemezsen zâhidâ ma'nâyı 'âşk (44b)

Kudüm; Mevlevî mukâbelesi esnasında mutripte yer alan en önemli ritim sazıdır. Kudüm çalana kudümzen veya kudümî, kudümzenbaşına da serkudümî denir.¹⁰⁴

Dehi feryâd-ı kudümün neyedür bilmeyenüñ

Đarb idüb zahımları başına hoş öğredeler. (37a)

Mihman; Misafir anlamına gelir. Mevlevî tekkelerinde misafirlere özel bir önem verilmiş ve onlara "mihman" adıyla hitap edilmiştir.¹⁰⁵

Bir iki gün kim bu fânî evde mihmân olmuşuz

Kâse-lîs-i dânce-yi erbâb-ı 'irfân olmuşuz (38a)

Puhte; pişmiş anlamına gelen kelime, aşk ateşinde yanıp pişenleri ifade etmektedir.

Döne döne puhte eyler dillerin hemçü kebâb

Nûr-i maḥẓ-ı nâr-ı suzândur semâ'-ı Mevlevî (36a)

¹⁰² Şefik Can, **Mevlânâ ve Mevlevîlik**, Ötüken Neşriyat, İstanbul, 2006, s. 205.

¹⁰³ Gölpınarlı, **Mevlevî Âdâbı ve Erkânı**, s. 105.

¹⁰⁴ M. Hurşit Ungay, "Kudüm", C. 26, s. 322.

¹⁰⁵ Gölpınarlı, **Mevlânâ'dan Sonra Mevlevîlik**, s. 122.

2.2. MÜNTEHABÂTTA YER ALAN NAZİM ŞEKİLLERİ

Tablo 2: Müntehabâtta Yer Alan Kasîdeler

Varak Numarası	Şâir	Vezni ve Matla‘ Beyiti
[1b] [25a-Mükerrer]	Şems-i Tebrîzî	<i>Mef‘ülü/ Mefā‘ilün/ Mef‘ülü/ Mefā‘ilün</i> Men bende-i sultānem sultān-ı cihān-bānem Zān dem ki ruḥeş dīdem şūrīde vü ḥayrānem
[2b]	Şems-i Tebrîzî	<i>Fā‘ilātün/Fā‘ilātün/Fā‘ilün</i> ‘Āşıkān mestāned mā-divāneyim ‘Ārifān şem‘ ined mā-pervāneyim
[4a]	Şems-i Tebrîzî	<i>Fe‘ilātün/ Fe‘ilātün/ Fe‘ilātün/Fe‘ilātün</i> Tu bedān cemāl-i zībā çe laṭīfī u çe ra‘nā Çü kes nīst hem-tā Çelebī bizi unutma
[8b]	Şems-i Tebrîzî	<i>Fā‘ilātün/Fā‘ilātün/Fā‘ilün</i> Dād çārübī be-destem ān nigār Guft ez-īn deryā ber-engīz ān gubār
[11b]	Şems-i Tebrîzî	<i>Mef‘ülü/ Mefā‘ilün/ Mef‘ülü/ Mefā‘ilün</i> Men ki rüsvā-yı cihānem tennāhā yā Hū Fāriğ ez-kevn u mekānem tennāhā yā Hū
[12a]	Şems-i Tebrîzî	<i>Müstef‘ilün/Müstef‘ilün/Müstef‘ilün/Müstef‘ilün</i> Ey ‘āşıkān ey ‘āşıkān men ‘āşık-ı dīrīne’em Ey ‘ārifān ey ‘ārifān men ‘āşık-ı dīrīne’em
[16b] [26b-Mükerrer]	Mevlânâ	<i>Fā‘ilātün/Fā‘ilātün /Fā‘ilātün/Fā‘ilün</i> Süre-i ve‘l-leyl dīdem vaşf-ı gīsū-yı şumā-st <i>Ve‘d-duḥā</i> ḥāndem ser-ā-ser nüṣṣa-i rüy-i şumā-st
[16b]	Şems-i Tebrîzî	<i>Fā‘ilātün/Fā‘ilātün/Fā‘ilün</i> Büy-i yār-ı mihribān āmed pedīd Nūr-i sultān-ı ‘ayān āmed pedīd
[17a]	Şems-i Tebrîzî	<i>Fā‘ilātün/Fā‘ilātün/Fā‘ilātün /Fā‘ilün</i> Ber-muşallā vü ‘aşā vü cübbe vü destār-i yūf Ber-namāz-ı rûze vü tesbīḥ u ber-ezkār yūf

[19b]	Şems-i Tebrîzî	<i>Mef'ûlû/Fâ'ilâtü/Mefâ'ilü/Fâ'ilün</i> Bî-şekk şefî'-i mâ-be-kıyâmet Muḥammed-est Vân-râ ki dūst dâred Ebū Bekr u 'Ömer-est
[21b]	Mevlânâ	<i>Fâ'ilâtün/Fâ'ilâtün/Fâ'ilâtün /Fâ'ilün</i> Ey şabâ ḥâlî zi-ḥadd u ḥâl-i Şemseddîn bey-âr 'Anber u misk-i ḥoten ez-Çîn be-Ḳostantîn bey-âr
[21b] [23a-Mükerrer]	Mevlânâ	<i>Fâ'ilâtün/Fâ'ilâtün/Fâ'ilâtün /Fâ'ilün</i> Yek-demî ğavvâş bûdem ber-leb-i deryâ-yı 'âşk Şad hezârân dürr-i gevher dîdem ez-deryâ-yı 'âşk
[4b] [23a-Mükerrer]	Hüsâmî	<i>Mefâ'ilün/ Mefâ'ilün/ Mefâ'ilün/ Mefâ'ilün</i> Şudem ber-şûret-i 'âşık ki bâ-men mî-koned ğavġâ Çe şûret şûret-i dilber çi dilber dilber-i zîbâ
[23b]	Şems-i Tebrîzî	<i>Mefâ'ilün/ Mefâ'ilün/ Mefâ'ilün/ Mefâ'ilün</i> Dil ez-aġyâr ḥâlî kün çü 'azm-i kûy-ı mâ-dârî Nazar ber-ġayr-ı mâ-mi-figen çü kaşd-ı rûy-ı mâ-dârî
[23b]	Şems-i Tebrîzî	<i>Fâ'ilâtün/Fâ'ilâtün/Fâ'ilâtün /Fâ'ilün</i> Hû zenem ber-ḳudsiyân her şeb zi-dil hû hû zenem Ber-cemâl-i Ḥaḳk heme yâ hû vü yâ men hû zenem
[14a] [24a-Mükerrer]	Mevlânâ	<i>Müstef'ilün/Müstef'ilün/Müstef'ilün/Müstef'ilün</i> Ey seyyid-i şâhib-zamân âbdâl şev abdâl şev Dâred ḳabûl-i maḳbûlân âbdâl şev abdâl şev
[24a]	Mevlânâ	<i>Fâ'ilâtün/Fâ'ilâtün/Fâ'ilâtün /Fâ'ilün</i> Ey zi-hicrân-ı firâket âsmân bigrîste Dil meyân-ı ḥûn nişeste 'aql u cân bigrîste
[24a]	Hüsâmedd in	<i>Mefâ'ilün/ Mefâ'ilün/ Mefâ'ilün/ Mefâ'ilün</i> Ḥüdâ-râ tâ-şevî maḥrem ḳalender şev ḳalender şev Çe bendî dil derîn 'âlem ḳalender şev ḳalender şev
[24b]	Şems-i Tebrîzî	<i>Müstef'ilün/Müstef'ilün/Müstef'ilün/Müstef'ilün</i> Bâz âmedem bâz âmedem hâzâ cününü'l-'âşıkîn Çün rûḥ-ı der-ten âmedem hâzâ cününü'l-'âşıkîn
[24b]	Mevlânâ	<i>Mefâ'ilün/ Mefâ'ilün/ Mefâ'ilün/ Mefâ'ilün</i> Olursa devletim hem-dem kılsa tâlî'im yâri Vişâle degşürem hicri baña Haḳ ırgüre bâri
[24b]	Şems-i	<i>Mefâ'ilün/ Mefâ'ilün/ Mefâ'ilün/ Mefâ'ilün</i>

	Tebrîzî	Bu aşka olalı yoldaş kômişem nāmūs u ‘ārī Devāsız derde düş oldum iderem āh ile zārī
[25a]	Şems-i Tebrîzî	<i>Mefâ ‘ilün/ Mefâ ‘ilün/ Mefâ ‘ilün/ Mefâ ‘ilün</i> Bi-ḥamdi’llāh direm Allāh alup aqlımı fikru’llāh Dilimde zātın esmāsı bana üns oldı zıkrı’llāh
[25a]	Şems-i Tebrîzî	<i>Mef‘ülü/ Mefâ ‘ilün/ Mef‘ülü/ Mefâ ‘ilün</i> Ḳad aşrakatı’d-dünyā min-nūri humeyyānā Ve’l-bedru ğadā sāķī ve’l-ke’su süreyyānā
[25b]	Lâedrî	<i>Müstef‘ilün/Müstef‘ilün/Müstef‘ilün/Müstef‘ilün</i> Yā Seyyidī yā Muşţafâ şallū ‘alā ḥayrū’l-verā Ente’n-nebī bedrū’d-dücā şallū ‘alā ḥayrū’l-verā
[25b] [28b- Mükerrer]	Şems-i Tebrîzî	<i>Fâ ‘ilātün/Fâ ‘ilātün /Fâ ‘ilātün/Fâ ‘ilün</i> Ey resül-i Hazret-i Haḳḳ v’ey Ḥabîb-i Kibriyā Ey ziyā’-i ‘ayn-i ‘ālem v’ey imām-ı enbiyā
[26a]	Şems-i Tebrîzî	<i>Mefâ ‘ilün/ Mefâ ‘ilün/ Mefâ ‘ilün/ Mefâ ‘ilün</i> Şudem Mecnūn-ı ser-gerdān men ez-sevdā-yı dervîşān Ne-dānem tā ḥocā bâşed maḳām ū cāy-ı dervîşān
[26a]	Şems-i Tebrîzî	<i>Müstef‘ilün/Müstef‘ilün/Müstef‘ilün/Müstef‘ilün</i> Ey Ḥālîḳ-ı heft-āsumān dermānde‘em feryād-res V’ey rāzîḳ-ı pîr ū cevān dermānde‘em feryād-res
[26a]	Şems-i Tebrîzî	<i>Fâ ‘ilātün/Fâ ‘ilātün /Fâ ‘ilātün/Fâ ‘ilün</i> Yā ḥabîba’llāh rasül-i ḥālîḳ-i yektā tuyî Bergüzîn-i zü’l-celāl-ı pāk-ı bî-hemtā tuyî
[26b]	Şems-i Tebrîzî	<i>Mefâ ‘ilün/ Mefâ ‘ilün/ Mefâ ‘ilün/ Mefâ ‘ilün</i> Dilā ber-ḥîz u tâ‘at kon ki tâ‘at biḥ zi-her kār-est Sa‘adet ān kesî dāred ki vaḳt-i şubḥ bîdār-est
[27a]	Mevlânâ	<i>Mef‘ülü/ Fâ ‘ilātün Mef‘ülü/ Fâ ‘ilātün</i> Ey ferd ū ḥayy ū dānā yā rabbenā zālemnā Tevfîḳ baḥş mā rā yā rabbenā zālemnā
[27a]	Şems-i Tebrîzî	<i>Müstef‘ilün/Müstef‘ilün/Müstef‘ilün/Müstef‘ilün</i> Yā Mālîkü’l-Mülki’l ḳadīm estaġfiru’llāhe’l-‘azîm Yā Ḥayyü Raḥmāni’r-Raḥîm estaġfiru’llāhe’l-‘azîm
[27a]	Mevlânâ	<i>Fâ ‘ilātün/ Fâ ‘ilātün/ Fâ ‘ilātün/ Fâ ‘ilün</i> Ey ‘āşîḳān ey ‘āşîḳān men cān u cānān yāftem

		Ey şadıkān ey şadıkān men nūr-i īmān yāftem
[27b]	Şems-i Tebrîzî	<i>Müstef'îlün/Müstef'îlün/Müstef'îlün/Müstef'îlün</i> Ey şûfî-i ehl-i şafâ ez-cân be-gû Allâh Hû Ey 'âşık-ı 'âşk-ı vefâ ez-cân be-gû Allâh Hû
[27b]	Şems-i Tebrîzî	<i>Mefâ 'îlün/ Mefâ 'îlün/ Mefâ 'îlün/ Mefâ 'îlün</i> Perîşānem perîşānem diger bâre ne-mî-dānem Çünān mestem çünān mestem reh-i hāne ne-mî-dānem
[27b]	Lâedrî	<i>Fâ 'ilâtün/ Fâ 'ilâtün/ Fâ 'ilâtün/ Fâ 'ilün</i> Ey çerâğ-ı âsmān-i rahmet-i Hakk ber-zemîn Nāle-i men gûş dāred derd-i hāl-i men be-bîn
[28a]	Şems-i Tebrîzî	<i>Fâ 'ilâtün/ Fâ 'ilâtün/ Fâ 'ilâtün/ Fâ 'ilün</i> Ey 'âşıkān ey 'âşıkān men hāk-râ gevher künem Ey muṭribān ey muṭribān deff-i şumâ pür-zer künem
[28a]	Şems-i Tebrîzî	<i>Fâ 'ilâtün/ Fâ 'ilâtün/ Fâ 'ilâtün/ Fâ 'ilün</i> Elḥamdü li'llāhi'llezî sultānehû na'tu'l-ezel El-Vāhidu'l-ferdu'l-lezî gufrānehû yemḥu'z-zelel
[28b]	Şems-i Tebrîzî	<i>Mef'ûlū Fâ 'ilâtün Mef'ûlū Fâ 'ilâtün</i> Men şāh-ı bāz-ı kudsem ez-lā-mekān resīde Behr-i şikār-ı şaydī der-kālib-i āremīde
[28b]	Şems-i Tebrîzî	<i>Fâ 'ilâtün/ Fâ 'ilâtün/ Fâ 'ilâtün/ Fâ 'ilün</i> Her ki cüyed rûz u şeb rāh-ı rızā-i Muştafâ Lā-cerem rāzî buved ez-vey Hüdā-yı Muştafâ
[29a]	Şems-i Tebrîzî	<i>Müstef'îlün/Müstef'îlün/Müstef'îlün/Müstef'îlün</i> Ey 'âşıkān ey 'âşıkān Monlā-yı Rūmî mî-resed Ey şadıkān ey şadıkān Monlā-yı Rūmî mî-resed
[42b]	Dervîş Sâhib	<i>Mefâ 'îlün/Mefâ 'îlün/Mefâ 'îlün/Mefâ 'îlün</i> Vücûdun mahz-ı nūr-i mihr-i şefkāt yâ Rasûla'llāh Zuhûrun dū-cihāna 'ayn-ı rahmet yâ Rasûla'llāh
[43a]	Dânişî Dede	<i>Mefâ 'îlün/Mefâ 'îlün/Mefâ 'îlün/Mefâ 'îlün</i> Ḥabîb-i Ḥālîk-ı yektâ Muḥammed Muştafâ'sın sen İki 'ālemde maḥlûka imām u pîşvāsın sen
[46b]	Dânişî Dede	<i>Fâ 'ilâtün/Fâ 'ilâtün/Fâ 'ilâtün/Fâ 'ilün</i> Çıkısa bir şemme sipihre bûy-i derdinden eger Yağdurırdı 'ûd u 'anber 'āleme bir bir şehâb

[48a]	Gâlib Dede	<i>Mef'ûlû/Mefâ'ilû/Mefâ'ilû/Fe'ûlûn</i> Ey kâşif-i esrâr-ı nihân hazret-i şârih Rûpûş-ı tecelli-yi 'ayân hazret-i şârih
-------	---------------	--

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Tablo 3: Müntehabâtta Yer Alan Gazeller

Varak Numarası	Şâir	Vezni ve Matla' Beyiti
[2b]	Şems-i Tebrîzî	<i>Müfte'ilûn/Mefâ'ilûn/Müfte'ilûn/Mefâ'ilûn</i> Morğ-i harîm-i hazretem bukre buku hemî zenem Mest u şarâb-ı vahdetem bukre buku hemî zenem
[3b]	Şems-i Tebrîzî	<i>Müfte'ilûn/Mefâ'ilûn/Müfte'ilûn/Mefâ'ilûn</i> Şevk-i likâ-yı 'âşıkân bukre buku buku buku Çîst murâd-ı talibân bukre buku buku buku
[3b]	Şems-i Tebrîzî	<i>Müfte'ilûn/Mefâ'ilûn/Müfte'ilûn/Mefâ'ilûn</i> Hâce girân cû cû cû efte terû terû terû Âmed zamân nû nû nû efte terû terû terû
[4a]	Şems-i Tebrîzî	<i>Müfte'ilûn/Mefâ'ilûn/Müfte'ilûn/Mefâ'ilûn</i> Vah Çelebî zi-dest-i tû vez-leb u çeşm-i mest-i tû Şad çü dilem şikestî tû vah Çelebî zi-dest-i tû
[5a]	Şems-i Tebrîzî	<i>Mefâ'ilûn/Fe'ilâtûn/Mefâ'ilûn/Fe'ilûn</i> Biyâ biyâ ki tuyî cân-ı cân-ı cân-ı semâ' Biyâ ki serv-i revânî be-büstân-ı semâ'
[5b]	Şems-i Tebrîzî	<i>Fâ'ilâtûn/Fâ'ilâtûn/Fâ'ilâtûn/Fâ'ilûn</i> Ey 'âşıkân ey 'âşıkân men cân u cânân yâftem Ey şadıkân ey şadıkân men cân u cânân yâftem
[5b]	Lâedrî	<i>Mefâ'ilûn/Mefâ'ilûn/Mefâ'ilûn/Mefâ'ilûn</i> Zihî mevcûd-i câvîdân 'Alî ibn-i ebî Tâlib Zihî ma'bûd u ins ü cân 'Alî ibn-i ebî Tâlib
[6a]	Şems-i Tebrîzî	<i>Fâ'ilâtûn/Fâ'ilâtûn/Fâ'ilûn</i> Şâh-ı mâ şâhest nâmeş Murtaẓâ-est Her du 'âlem şâh-ı mâ şîr-i Hüdâ-est

[6b]	Şems-i Tebrîzî	<i>Fâ 'ilâtün/Fâ 'ilâtün/Fâ 'ilâtün/Fâ 'ilün</i> Sârebânâ ûştürân bîn ser-be-ser kaṭṭâr mest Mîr mest ü yâr mest u ḥâce vü aḡyâr mest
[7a]	Şems-i Tebrîzî	<i>fâ 'ilâtün/ fâ 'ilâtün/ fâ 'ilâtün/ fâ 'ilün</i> Dûş der-mehtâb-ı dîdem meclis-i ez-dost mest Tıfl u mest ü pîr ü mest ü mutrıb tanbûr mest
[7a]	Şems-i Tebrîzî	<i>Fâ 'ilâtün/Fâ 'ilâtün/Fâ 'ilâtün/Fâ 'ilün</i> <i>Ez-seḡâḡhüm rabbühüm</i> bîn cümle-i ebrâr mest V'ez-cemālî lâ-yezâlî heft ü penc ü çâr mest
[7b]	Şems-i Tebrîzî	<i>Mefâ 'ilün/ Mefâ 'ilün/Fe 'ülün</i> Dilem ez-bâde-i Cebbâr şüd mest Ki cân ez-şohbet-i dîdâr şüd mest
[7b]	Lâedrî	<i>Mefâ 'ilün/ Mefâ 'ilün/Fe 'ülün</i> Biyâ ey mûnis-i cânḡa-yı mestân Bebîn endîşe vü sevdâ-yı mestân
[8a]	Şems-i Tebrîzî	<i>Mefâ 'ilün/ Mefâ 'ilün/ Mefâ 'ilün/ Mefâ 'ilün</i> Bahâr âmed bahâr âmed selâm âverd mestân-râ Ez-in peygâmbir-i ḡubân peyâm âverd mestân-râ
[9b]	Şems-i Tebrîzî	<i>Mefâ 'ilün/Fe 'ilâtün/Mefâ 'ilün/Fe 'ilün</i> Delîl-i 'akl-ı küllem reh-nümâ-yı 'âlem-hâst Hadîş-i sırr-ı vücûdem şıfât-ı âdem-hâst
[10a]	Şems-i Tebrîzî	<i>Fâ 'ilâtün/Fâ 'ilâtün/Fâ 'ilâtün/Fâ 'ilün</i> Nûş bâdâ 'âşıkân râ-bâdeḡa-yı lâ-mekân Bâ-melâyık bî-ḡalâyık ber-ferâz-ı âsumân
[10a]	Şems-i Tebrîzî	<i>Mef'ûlü/Mefâ 'ilün/Mef'ûlü/Mefâ 'ilün</i> Ez-merg çe endîşî çün cân-ı beḡâ dârî Der-gûr kocâ goncî çün nûr-i Ḥüdâ dârî
[10b]	Şems-i Tebrîzî	<i>Fâ 'ilâtün/Fâ 'ilâtün/Fâ 'ilün</i> Mâ-dil ender-râḡ-ı cânân bâḡtım Ḡulgul ender-cihân endâḡtım
[11a]	Şems-i Tebrîzî	<i>Fâ 'ilâtün/Fâ 'ilâtün/Fâ 'ilâtün/Fâ 'ilün</i> 'Âşḡ ender-fazl u 'ilm u defter-i evrâḡ-nîst Her çe ḡüfte-ḡüy-i ḡalk ḡân reh-i 'âşḡ-nîst

[11a]	Şems-i Tebrîzî	<i>Fe ‘ilâtün/Fe ‘ilâtün/Fe ‘ilâtün/Fe ‘ilün</i> Her ki ruhsâr-ı to bîned be-gülistân ne-reved Her ki derd-i to keşed cânib-i dermân ne-reved
[11b]	Mevlânâ	<i>Mef‘ûlü/Fâ ‘ilâtü/Mefâ ‘îlü/Fâ ‘ilün</i> Dîdem sanüberî ber-her reh-güzâr mest Çeşmeş be-hâb mî-şud u ü der-humâr mest
[13a]	Şems-i Tebrîzî	<i>Müstef‘ilün/Müstef‘ilün/ Müstef‘ilün/ Müstef‘ilün</i> Ey şûfi-i ehl-i şafâ ez-cân begû Allâh hû Ey ‘âşık-ı ‘âşık-ı vefâ ez-cân begû Allâh hû
[13a]	Şems-i Tebrîzî	<i>Mef‘ûlü/Fâ ‘ilâtün/Mef‘ûlü/Fâ ‘ilâtün</i> Men şâhbâz-ı kudsem ez-lâ-mekân resîde Behr-i şikâr-ı şaydî der kâlib âremîde
[13b]	Şems-i Tebrîzî	<i>Mefâ ‘îlün/Mefâ ‘îlün/Mefâ ‘îlün/Mefâ ‘îlün</i> Şüdem mecnûn-i ser-gerdân men ez-sevdâ-yı dervîşân Ne-dânem tâ-kocâ bâşed maķâm u cây-ı dervîşân
[13b]	Hüsâmeddin	<i>Mefâ ‘îlün/Mefâ ‘îlün/Mefâ ‘îlün/Mefâ ‘îlün</i> Hüdâ-râ tâ-şevî maķrem ķalender şev ķalender şev Çe bendî dil derîn ‘âlem ķalender şev ķalender şev
[14a]	Lâedrî	<i>Fâ ‘ilâtün/Fâ ‘ilâtün/Fâ ‘ilâtün/Fâ ‘ilün</i> Nîmşeb ez-‘ışķ-ı mâ dâni çe mî-güyed hürüs Hîz şeb-râ zinde dâr u rûz-i rûşen nestekus
[14b]	Şems-i Tebrîzî	<i>Fâ ‘ilâtün/Fâ ‘ilâtün/Fâ ‘ilün</i> Büy-i ân hûb cesten mî-âyedem Büy-i yâr-ı sîmîn mî-âyedem
[15a]	Şems-i Tebrîzî	<i>Fâ ‘ilâtün/Fâ ‘ilâtün/Fâ ‘ilün</i> Şubh-dem şud zûd ber-hîz ey cevân Reht u berbend u be-res ez-kârevân
[15a]	Şems-i Tebrîzî	<i>Mef‘ûlü/Mefâ ‘îlü/Mefâ ‘îlü/Fe ‘ülün</i> Der-küy-i ĥarâbât merâ ‘ışķ küşân kerd Ân dilber-i ‘ayyâr merâ dîde nişân kerd
[15b]	Şems-i Tebrîzî	<i>Mefâ ‘îlün/Mefâ ‘îlün/Mefâ ‘îlün/Mefâ ‘îlün</i> Çe tedbîr ey müselmânân men ĥod ne-mî-dânem Ne tersâ vü yehûdem men ne gebr ü ne müselmânem

[15b]	Şems-i Tebrîzî	<i>Müstef'îlün/Müstef'îlün/Müstef'îlün/Müstef'îlün</i> Ey 'âşıkân ey 'âşıkân Monlâ-yı Rûmî mî-resed Ey şadıkân ey şadıkân Monlâ-yı Rûmî mî-resed
[16a]	Şems-i Tebrîzî	<i>Mef'ûlü/Fâ'ilâtün/Mef'ûlü/Fâ'ilâtün</i> Dānî semā' çi buved şûret-i belî şeniden Ez-hîştēn büriden bā-vaşl ū residen
[17b]	Şems-i Tebrîzî	<i>Mefâ'ilün/Mefâ'ilün/Fe'ülün</i> Hoş ān derdî ki dermāneş tu bāşî Hoş ān cānānî ki cāneş tu bāşî
[17b]	Şems-i Tebrîzî	<i>Mefâ'ilün/Mefâ'ilün/Fe'ülün</i> 'Aceb ān dilber-i zībā kocā şud 'Aceb ān serv-i hoş-sīmā kocā şud
[18a]	Şems-i Tebrîzî	<i>Fâ'ilâtün/Fâ'ilâtün/Fâ'ilâtün/Fâ'ilün</i> Düş ber-dergāh-ı 'izzet kūs-i sulţānî zedem Hayme ber-bālā-yı dārū'l-mülk-i rabbānî zedem
[18b]	Şâh Veled	<i>Fâ'ilâtün/Fâ'ilâtün/Fâ'ilâtün/Fâ'ilün</i> Māh-i heftum āsumānem ey püser bîdār bāş Nūr u 'arş-i ferşbānem ey püser bîdār bāş
[18b]	Şems-i Tebrîzî	<i>Mefâ'ilün/Fe'ilâtün/Mefâ'ilün/Fe'ilün</i> Suhen ki hîzed ey cān zi-cān hicāb küned Zi-gevher-i leb-i deryā zebān hicāb küned
[19a]	Şems-i Tebrîzî	<i>Mef'ûlü/Mefâ'ilü/Mefâ'ilü/Fe'ülün</i> Mā 'âşık-ı ser-geşte-yi şeydā-yı Dimeşķīm Cān rāh u dil-beste be-sevdā-yı Dimeşķīm
[20b]	Mevlânâ	<i>Müstef'îlün/Müstef'îlün/Müstef'îlün/Müstef'îlün</i> Yā Mālikü'l-Mülki'l-Ķadīm estağfirullāhe'l-'aẓīm Ya Ḥayyü Raḥmānū'r-Raḥīm estağfirullāhe'l-'aẓīm
[20b]	Şems-i Tebrîzî	<i>Müstef'îlün/Müstef'îlün/Müstef'îlün/Müstef'îlün</i> Ey âteş ey âteş biyâ in ḥāne rā vîrāne kün. 'Aql merā ez men bebar bāzem zi-ser divāne kün
[21a]	Mevlânâ	<i>Fâ'ilâtün/Fâ'ilâtün/Fâ'ilâtün/Fâ'ilün</i> Ger ḥumār āred sudā'î ber-ser-i sevdā-yı 'âşk Der-resed ḥalî meded ez-sāki-yi şahbā-yı 'âşk

[22a]	Şems-i Tebrîzî	<i>Fā 'ilātün/Fā 'ilātün/Fā 'ilātün/Fā 'ilün</i> Laḥza laḥza mey burün âmed zi-perde şehriyâr Bâz ender-perde mi-şud hem-çünîn tâ-hest yâr
[22b]	Şems-i Tebrîzî	<i>Fā 'ilātün/Fā 'ilātün/Fā 'ilātün/Fā 'ilün</i> Merḥabâ ey cân-ı bâkî pâdişâh-ı kâm-yâr Rûḥ-baḥş-ı her-kırân ü âftâb-ı her-diyâr
[22b]	Şems-i Tebrîzî	<i>Mef'ûlü/Mefâ 'ilü/Mefâ 'ilü/Fe 'ülün</i> Men düş zemânî be-ḥarâbât resîdem Ḳavmî heme âşûfte vü dil-dîd sefidem
[29a]	Semâ'î	<i>Mefâ 'ilün/Fe 'ilātün/Mefâ 'ilün/Fa 'lün</i> Ne 'âşka şabr ider oldum ne 'aql ile yârem Ne kârî başa çıkardım ne belli bî-kârem
[29a]	Semâ'î	<i>Fā 'ilātün/Fā 'ilātün/Fā 'ilātün/Fā 'ilün</i> 'Ârif-i bi'llâh olup 'âlemde ey maḳbûl-i nâs Herkesi ḥâlince Ḥaḳḳ bildünse oldun Ḥaḳ-şinâs
[29b]	Mevlânâ	<i>Mefâ 'ilün/Mefâ 'ilün/Fe 'ülün</i> Müselmânân menem rind-i ḥarâbât Yerim meyhânedür işim melâmât
[29b]	Şems-i Tebrîzî	<i>Müstef'îlün/Müstef'îlün/Müstef'îlün/Müstef'îlün</i> Der-râh-ı mescîd nih ḳadem ber-ḥîz vakt-i şubḥdem Naşâd bâşî vakt-i ḡam ber-ḥîz vakt-i şubḥdem
[30a]	Semâ'î	<i>Mef'ûlü/Mefâ 'ilü/Mefâ 'ilü/Fe 'ülün</i> Ey dil bu yeter iki cihânda sana iz'ân Birdür bir iki olmağa yok bilmiş ol imkân
[30a]	Semâ'î	<i>Mef'ûlü/Fā 'ilātü/Mefâ 'ilü/Fā 'ilün</i> Pertev ki şevḳ-i şem'-i rûḥ-i yârden gelür Bir lem'adur tecellî-i dîdârden gelür
[30a]	Şâhidî	<i>Fā 'ilātün/Fā 'ilātün/Fā 'ilātün/Fā 'ilün</i> Ka'betü'l-'uşşâḳ olupdur ḥânḳâh-ı Mevlevî Tâc-ı 'izz ü ser-firâzîdür külâh-ı Mevlevî
[30b]	Şâhidî	<i>Fā 'ilātün/Fā 'ilātün/Fā 'ilātün/Fā 'ilün</i> Dîv nefsi tîḡ-i 'âşkıyla helâk itmek gerek Tâlib-i vuşlat hicâbı 'aklı çâk itmek gerek

[32b]	Dervîş Çelebî	<i>Fe ‘ilâtün/Fe ‘ilâtün/Fe ‘ilâtün/Fe ‘ilün</i> Kırî efsâne mi şanur şüfî şadâ-yı nâyı Neye sâlik idi bir görsene Mevlânâ’yı
[32b]	Rusûhî	<i>Fe ‘ilâtün/Fe ‘ilâtün/Fe ‘ilâtün/Fe ‘ilün</i> Sîneden câmesini çözse ol âfet kat kat Açılır sanki gül-i bağ-ı leîâfet kat kat
[32b]	Gavsî Dede	<i>Mef‘ûlü/Mefâ ‘ilü/Mefâ ‘ilü/Fe ‘ülün</i> Olduk yine biz secde-ber-i nâr-ı muhabbet Olmaz dilimiz beste-i efkâr-ı muhabbet
[33a]	Sabûhî Ahmed Dede	<i>Fe ‘ilâtün/Fe ‘ilâtün/Fe ‘ilâtün/Fe ‘ilün</i> Eylesem n’ola döküb eşk-i firâvân semâ’ Añdurur ehl-i dile hâzret-i sultânı semâ’
[33a]	Bostân Efendi	<i>Fâ ‘ilâtün/Fâ ‘ilâtün/Fâ ‘ilâtün/Fâ ‘ilün</i> Sâlik-i râh-ı Hüdâ’ya pîşvâdur Meşnevî Cümle erbâb-ı tarîke reh-nümâdur Meşnevî
[33b]	Nayî Şeyh Osman Efendi	<i>Mef‘ûlü/Mefâ ‘ilü/Mefâ ‘ilü/Fe ‘ülün</i> Biz câh-ı ğam-ı ‘âşk-ı dilârâda nihânuz Yûsuf sıfatuz râz-ı Züleyhâ’da nihânız
[33b]	Dervîş Pervâne	<i>Fâ ‘ilâtün/Fâ ‘ilâtün/Fâ ‘ilâtün/Fâ ‘ilün</i> Her kaçan Mevlevîler ‘âşkıyla cevâne gelür Biñ Hür u Melîk anları seyrâne gelür
[33b]	Vehbî Dede	<i>Mef‘ûlü/Fâ ‘ilâtü/Mefâ ‘ilü/Fâ ‘ilün</i> Ser-mest ider şarâb-ı Hüdâ Mevlevîleri Pür vecd ider semâ’ vü şafâ Mevlevîleri
[34a]	Râmiz Bey	<i>Fâ ‘ilâtün/Fâ ‘ilâtün/Fâ ‘ilâtün/Fâ ‘ilün</i> Devre-i ‘arşite-i çarh vilâyetdür semâ’ Gerdiş-i eflâk-ı gerdân-i kerâmetdür semâ’
[34a]	Enîs Dede	<i>Mefâ ‘ilün/Mefâ ‘ilün/Mefâ ‘ilün/Mefâ ‘ilün</i> Tarîk-i ‘âşka girmez bî-ser u pâ olmayan kimse İrişmez menzil-i temkîne şeydâ olmayan kimse
[34b]	‘İlmî Dede	<i>Mef‘ûlü/Mefâ ‘ilü/Mefâ ‘ilü/Fe ‘ülün</i> ‘Uşşâka fenâ menzolidür cây-ı ikâmet Yoklukda olur ehl-i dile ‘emn u selamet

[34b]	‘Adnî Dede	<i>Mef‘ûlü/Fā‘ilātü/Mefā‘ilü/Fā‘ilün</i> Şāh olmak isteyen ğamla mübtelā gerek ‘Ālemde saltanat taleb iden gedā gerek
[34b]	Hudâyî Dede	<i>Fe‘ilātün/Fe‘ilātün/Fe‘ilātün/Fa‘lün</i> Ey dil isterseñ eger kāmîl ola noķşānuñ Secdegāh it işigin ĥazret-i Mevlānā’nuñ
[36a]	Birrî Dede	<i>Fā‘ilātün/Fā‘ilātün/Fā‘ilātün/Fā‘ilün</i> Cünbiş-i tāvūs-i ‘irfāndur semā’-ı Mevlevî Fehm iden bir öz ki cevlandıur semā’-ı Mevlevî
[36b]	Birrî Dede	<i>Fā‘ilātün/Fā‘ilātün/Fā‘ilātün/Fā‘ilün</i> Dil-penāhımdur benim dergāh-ı şāh-ı Mevlevî Cilvegāhımdur ĥarīm-i tekyegāh-ı Mevlevî
[36b]	Birrî Dede	<i>Mefā‘ilün/Mefā‘ilün/Mefā‘ilün/Mefā‘ilün</i> Ezel cām-ı muĥabbetden içenler Mevlevîlerdür O cāmın cür‘asın ĥalka saçanlar Mevlevîlerdür
[36b]	Birrî Dede	<i>Fe‘ilātün/Fe‘ilātün/Fe‘ilātün/Fe‘ilün</i> Neyin inkār ide her kim bu maķāmuñ dedeler Ney gibi tiğ-i każa bağrını anuñ zedeler
[37b]	Cünûnî	<i>Mef‘ûlü/Mefā‘ilü/Mefā‘ilü/Fe‘ulün</i> Men tuṭı-yi kudsem ten-i fānî kafesimdür İĥyā iden emvâtı Mesîhā nefesimdür
[37b]	Melâmî	<i>Mef‘ûlü/Fā‘ilātü/Mefā‘ilü/Fe‘ulün</i> Dükkān-ı ‘āşķ içinde belāğatde zeynimüz Zevķ-i şafā libāsına müstağraķ eynimüz
[40a]	Neşâtî	<i>Mef‘ûlü/Fā‘ilātü/Mefā‘ilü/Fe‘ulün</i> Şevķuz ki dem-i bülbül-i şeydāda nihānuz Ĥūnuz ki dil-i ğonca-i ĥamrāda nihānuz
[40a]	Gavsî Dede	<i>Fā‘ilātün/Fā‘ilātün/Fā‘ilātün/Fā‘ilün</i> Püte-i iksîr-i ĥikmetdür külāh-ı Mevlevî Sikke-i şāh-ı vilāyetdür külāh-ı Mevlevî
[40b]	Samtî Dede	<i>Fā‘ilātün/Fā‘ilātün/Fā‘ilātün/Fā‘ilün</i> ‘Āşķ-ı Mevlānā ile ĥalmadı baş u cān-ı Şems Ĥubbe-i çarĥa ‘elim degse n’ola merdān-ı Şems

[40b]	Samtî Dede	<i>Fâ 'ilâtün/Fâ 'ilâtün/Fâ 'ilâtün/Fâ 'ilün</i> Bende-i dergâhın olmağa şehâ biñ cân ile Gelmişüz kâlû belâdan 'ahd ile peymân ile
[41a]	Dâlî Dede	<i>Fâ 'ilâtün/Fâ 'ilâtün/Fâ 'ilâtün/Fâ 'ilün</i> Nice yüz biñ dil-rübâ var 'âşık ammâ biñ de bir 'Âleme insân-ı kâmil gelmez illâ biñ de bir
[41a]	Dâlî Dede	<i>Fâ 'ilâtün/Fâ 'ilâtün/Fâ 'ilâtün/Fâ 'ilün</i> Her kaçan iste semâ' şevk ile Monlâ kûçeni Devr ider anuñ ile çarh-ı mu'allâ kûçeni
[41a]	Necâhî Dede	<i>Fâ 'ilâtün/Fâ 'ilâtün/Fâ 'ilâtün/Fâ 'ilün</i> Olmaz isem gam degil bir şadr-ı 'âlem kibrimüz Hânkâh-ı hazret-i Monlâ'da vardur pîrimüz
[41b]	Enîs Dede	<i>Fâ 'ilâtün/Fâ 'ilâtün/Fâ 'ilâtün/Fâ 'ilün</i> Âşinâ-yı rûh-i kudse hâlet-efzâdur semâ' Teşnegân-ı bezm-i 'âşka şevk-i meclîsdür semâ'
[41b]	Enîs Dede	<i>Meḡâ 'ilün/Fe 'ilâtün/Meḡâ 'ilün/Fe 'ilün</i> Harîm eyleme 'aklı dem-i şafâya şaķın İçürme bâde-i 'âşkî hez-numâya şaķın
[42a]	Günâhî Dede	<i>Fâ 'ilâtün/Fâ 'ilâtün/Fâ 'ilâtün/Fâ 'ilün</i> Ḥamd-i li'llâh ehl-i derdin hem-seri oldum yine Ya'nî erbâb-ı belânın kem-teri oldum yine
[42b]	Nâyî Osman Dede	<i>Fâ 'ilâtün/Fâ 'ilâtün/Fâ 'ilâtün/Fâ 'ilün</i> 'Âşık-ı Haķ <i>irci</i> '-f emriyle me'mûr olmadan Añlamuşdı Haķķ'ı Haķ-ı nûr-i mestûr olmadan
[43a]	Mezâkî Dede	<i>Fâ 'ilâtün/Fâ 'ilâtün/Fâ 'ilâtün/Fâ 'ilün</i> Şaffa-i 'arş birinde hânkâh-ı Mevlevî 'Arşda daḡi dönerdiler külâh-ı Mevlevî
[44a]	Dânişî Dede	<i>Meḡ'ülü/Fâ 'ilâtün/Meḡ'ülü/Fâ 'ilâtün</i> Dervîş seyr-i tende envâr-ı Muştaḡadur Abdâl kisvetinde esrâr-ı Murtaḡadur
[44b]	Dânişî Dede	<i>Fâ 'ilâtün/Fâ 'ilâtün/Fâ 'ilâtün/Fâ 'ilün</i> Yiri göḡü hiçe saymaz minnet-i bî-pervâ-yı 'âşk İki 'alemden geçer rind-i ḡadeḡ-peymâ-yı 'âşk

[45b]	Dânişî Dede	<i>Fā 'ilātün/Fā 'ilātün/Fā 'ilātün/Fā 'ilün</i> Çarha kılmaz ser- fūrū şāhib-külāh-ı 'āşkınuñ 'Arşdan yaqar çırağı hānkāh-ı 'āşkınuñ
[45b]	Dânişî Dede	<i>Fe 'ilātün/Fe 'ilātün/Fe 'ilātün/Fe 'ilün</i> Ehl-i 'āşka nazarı yok diyemem cānānuñ Nazarı var ola ol dilber-i 'ālīşānuñ
[46a]	Dânişî Dede	<i>Mef'ülü/Mefā 'ilü/Mefā 'ilü/Fe 'ülün</i> Biz bārkeş-i hayma-yı sultān-ı havāyız Biz cür'a-yı 'ıyş-i saġer-i erbāb-ı şafāyız
[46a]	Dânişî Dede	<i>Fā 'ilātün/Fā 'ilātün/Fā 'ilātün/Fā 'ilün</i> 'Işkdur ol Şems kim bir zerresidür āfitāb Heft yümm yanında ol bahrin degil bir kaṭre āb
[47a]	Dânişî Dede	<i>Fā 'ilātün/Fā 'ilātün/Fā 'ilātün/Fā 'ilün</i> Sīne sūzān dil perişān ḥāk-i yeksān cism-i zār Gözde nem başda havā cānımda nār-ı ıztırāb
[47b]	Şem'î Dede	<i>Fe 'ilātün/Fe 'ilātün/Fe 'ilātün/Fe 'ilün</i> 'Ār idermiş beni öldürmege ol sīm tenüm Varayım yalvarayım boynuma ṭakub kefenüm
[47b]	Sâdık Dede	<i>Mefā 'ilün/Mefā 'ilün/Mefā 'ilün/Mefā 'ilün</i> Seni sevdüm belā vü derd ü miḥnet ihtiyār itdim Giyüp şāl u 'abāyı faḫr u zillet ihtiyār itdim
[48a]	'Arzî Dede	<i>Mef'ülü/Mefā 'ilü/Mefā 'ilü/Fe 'ülün</i> Sīnemde olan dāġlarım yāre deyilmez Her yāreyi bildim ki gönül yāre deyilmez
[48b]	Hâkîm	<i>Fā 'ilātün/Fā 'ilātün/Fā 'ilātün/Fā 'ilün</i> Şāriḥ-i sırr-ı kitāb-ı müsteṭāb-ı Meşnevî Fātiḥ-i müşkil-güşā faşlu'l-ḥiṭāb-ı Meşnevî

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Tablo 4: Müntehabâtta Yer Alan Mesnevîler

Varak Numarası	Şâir	Vezni ve Matla‘ Beyiti
[2a]	Şems-i Tebrîzî	<i>Fā‘ilātün/Fā‘ilātün/Fā‘ilün</i> ‘Āşıkān mestend mā-dīvāne-’īm ‘Ārifān şem‘end ma-pervāne’-īm
[9b]	Şems-i Tebrîzî	<i>Fā‘ilātün/Fā‘ilātün/Fā‘ilün</i> Ey dil-ender-‘īyd rūy-i ān şanem Nefs-rā kırbān ū kün çün ğanem
[18a]	Şems-i Tebrîzî	<i>Fā‘ilātün/Fā‘ilātün/Fā‘ilün</i> ‘Akl āmed ‘āşıkā ħod-rā be-püş Vāy māy-ı vāy māy ez-‘aql u hüş
[32a]	Sultan Veled	<i>Fā‘ilātün/Fā‘ilātün/Fā‘ilün</i> Karnum açdur karnum açdur karnum aç Raĥmet itgil Tañrı baña kapu aç

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Tablo 5: Müntehabâtta Yer Alan Kıt‘alar

Varak Numarası	Şâir	Vezni ve Matla‘ Beyiti
[48a]	Sâlik Efendi	<i>Fe‘ilātün/Mefā‘ilün/Fe‘ilün</i> Yây gibi Mevlevî genc şanma Oğ gibi tuğra olmasa dönmez

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Tablo 6: Müntehabâtta Yer Alan Tercî-i Bendler

Varak Numarası	Şâir	Vezni ve İlk Bendi
[38b]	Günâhî Dede	<i>Mefā‘ilün/Mefā‘ilün/Mefā‘ilün/Mefā‘ilün</i> Ne mâhiyyetdür ol mäh-ı melek-sîmâyı bilmezler Ne nakş eyler pey-â-pey ol put-i zîbâyı bilmezler

		Girer biñ şekle ol maḥbûb-i bî-hemtâyı bilmezler Toğar her yüzden ol mihr-i cihân-ārâyı bilmezler Cihân-ārā cihân içindedür ārâyı bilmezler Şu mähîler ki deryâ içredür deryâyı bilmezler
[39b]	Dervîş Şûrî- i Meczûb	<i>Fā'ilātün/Fā'ilātün/Fā'ilātün/Fā'ilün</i> Gör ne bir āyîne-i 'ibret-nümâdur pür-şuver İn'ikāsâtına aldanma saḥn kılma nazar La'l-i rengin görünür baḍdıkça her seng-i madar Nāzir-i Haḳḳ olmadur eşyâda ey nûr-i başar Peyrev-i erbâb-ı faḳr ol tâ-olasın mu'teber Sırr-ı eşyâ-yı kemâhı bilmek isterseñ eger Mekteb-i 'irfâna gel zinhâr olma bî-hâber
[41b]	Günâhî Dede	<i>Fā'ilātün/Fā'ilātün/Fā'ilātün/Fā'ilün</i> Hil'at-ı Leylâ'yı gör Mecnûn-ı ser-gerdâna baḳ Zerrenûñ āyînesinden mihr-i nûr-efşâna baḳ 'Ayn-ı 'ibretle kemâl-i ḥilḳat-i insâna baḳ Bu za'ife ḥor baḳma merd isen merdâne baḳ Bu ḳarncayı dilâver gör dil-âşîrâne baḳ

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Tablo 7: Müntehabâtta Yer Alan Terkîb-i Bendler

Varak Numarası	Şâir	Vezni ve İlk Bendi
[30b]	Sultân Dîvânî	<i>Mefâ'ilün/Fe'ilātün/Mefâ'ilün/Fe'ilün</i> Ḳanı o günki ḥarîm-i vişâle maḥrem idim Firâḳı añmaz idim vuşlatuñ-la ḥürrem idim Gedâ-yı kūyin idim pâdişâh-ı 'âlem idim Muḳîm-i cennet idim bir mu'ayyen âdem idim Günâhım itdi beni ey perî ḳapuñdan dūr Senin taraḥḥumuñe ğâlib oldı bende ḳuşûr

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Tablo 8: Müntehabâtta Yer Alan Tahmîsler

Varak Numarası	Şâir	Vezni ve İlk Bendi
[31a]	Şâhidî	<i>Fâ 'ilâtün/Fâ 'ilâtün/Fâ 'ilâtün/Fâ 'ilün</i> Ol erenler serveri kim maḥzen-i esrârdur Mecma'-ı 'ilm u kerâmet maṭla'-ı envârdur Sözleri deryâ-yı vahdetten gelir enhârdur Ḥaşr içinde zânı Faḥr-i Seyyid-i Muḥtârdur Ḥazret-i Monlâ Celâleddîn Ḥüdâvendgârdur
[35a]	Sabîr Dede	<i>Fâ 'ilâtün/Fâ 'ilâtün/Fâ 'ilâtün/Fâ 'ilün</i> Cilve-i envâr-ı zâta maḥzar u mücellâ bizüz Aç gözün dervîş kim dünyâyı mâ-fî-hâ bizüz Şüreten insanız ammâ 'âlemi kübrâ bizüz Vâriş-i 'ilm-i ledünnî Âdem-i ma'nâ bizüz Vâkıf-ı sırr-ı rumûz-ı 'alleme'l-esmâ bizüz
[42b]	Dervîş Tâbî	<i>Fâ 'ilâtün/Fâ 'ilâtün/Fâ 'ilâtün/Fâ 'ilün</i> Ḥamd-i li'llâh ehl-i derdin hem-seri oldum yine Ya'nî erbâb-ı belânın kem-teri oldum yine Çün ḥarâbât erlerinin çâkeri oldum yine Meclis-i ehl-i tekellüfden berî oldum yine Bir melâmet şâhının ḥâk-ı deri oldum yine

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Tablo 9: Müntehabâtta Yer Alan Muhammesler

Varak Numarası	Şâir	Vezni ve İlk Bendi
[37a]	Şehîdî Dede	<i>Mef'ûlû/Fâ 'ilâtü/Mefâ 'ilü/Fe 'ülün</i> Mir'ât-ı muşaffâ degül rûy-i dil-ârâ Kim görmeyesin anda bugün Ḥaḫḫ'ı hüveydâ Bu pendümi gûş eyle gönül kim budur evlâ Dil virdüğüne sıdḳ ile vir cânunı zîrâ Men-mâte mine'l-'âşḳi feḫad mâte şehîdâ

[45a]	Dânişî	<i>Mefâ 'ilün/Mefâ 'ilün/Fâ 'ilün</i> Görinur 'âşıka şubḥ u mesâ bir Gelür dīvāneye aḡ u qara bir Olur maḥşerde hep şāh u gedā bir Haḳīkat ehline 'arz u semā bir Hüdā birdir Hüdā birdir Hüdā bir
-------	--------	---

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Tablo 10: Müntehabâtta Yer Alan Müseddesler

Varak Numarası	Şâir	Vezni ve İlk Bendi
[35b]	Birrî Dede	<i>Fâ 'ilātün/Fâ 'ilātün/Fâ 'ilātün/Fâ 'ilün</i> Bülbülânüz sîne-i pür dāḡdur gülzârımız Sîne çāk olsa n'ola güş eyleyüp gülzârımız Hem-çü serv âzādeyüz bu baḡda yok baḡımız Oldı istignā bu bāzār-ı fenāda kârımız Biz gedāyüz gerçi kim şāhānedür eṭvârımız Hazret-i Monlā-yı Rūmī'dür bizim hünkârımız
[37b]	Günâhî	<i>Fâ 'ilātün/Fâ 'ilātün/Fâ 'ilātün/Fâ 'ilün</i> Bülbül-i nev-rūzla nālşüde nâyîlerdenüz Rāstî 'uşşāk içinde biz nevâyîlerdenüz Şanma mānend-i ḡubāb-ı mey hevâyîlerdenüz 'Âşk meydânında baş oynar fedâyîlerdenüz Görmedik bākî beḡā gördük fenâyîlerdenüz Geçmişüz ḡodlîḡdan ey zāhid Hüdâyîlerdenüz İḡtiyār itdik nemed āl-i 'abâyîlerdenüz Ḳomazız cāmı müdām elden şafâyîlerdenüz Ḳana boyanmış şehīd-i Kerbelâyîlerdenüz Şāh-ı Haḳḳ için 'Alī el-Murtazâyîlerdenüz Şevḳ-i Mevlānā ile Şemsü'd-duḡâyîlerdenüz Ümmet-i Aḡmed'den olduḡ Muşṭafâyîlerdenüz

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

METİN

3.1. METİN KURULUŞUNDA İZLENEN USÛL

Müntehabât ez-Kasâid-i Mevlevîyyân adlı nüshamızın 1b-49a varakları içerisindeki Farsça ve Arapça metin bölümü matbu hale getirilmiş, Osmanlı Türkçesi olan bölümlerin ise transkripsiyonlu metni verilmiştir. Transkribe edilip Latin harflerine aktarılırken “Oktay New Transkripsiyon” yazı tipi kullanılmıştır.

Müntehabât içerisindeki şiirler numaralandırılmıştır.

Nüsha içerisinde geçen şairler, yaşadıkları yüzyıllar ve şiir sayıları bir tablo ile gösterilmiştir.

Şiirler nazım şekillerine göre gruplandırılarak matla^ç beyitleri üzerinde vezinleri bulunmuştur. Müntehabât içerisinde yer alan nazîreler de dipnotlarda belirtilmiştir.

Birçok manzum parçada vezne aykırı imlâ hataları tespit edilmiş; bu hatalar, tarafımızdan kaynak metinlere ulaşılarak çözülmeye çalışılmış ve köşeli parantez kullanılarak ya da dipnot yöntemi ile belirtilmiştir.

Müntehabât içerisinde geçen şiirler için Divân taraması yapılmış, divânlarda ve diğer kaynaklarda bulunabilen şiirler dipnotlarda gösterilmiştir.

Transkripsiyon aşamasında Eski Anadolu Türkçesi dil ve imlâ özelliklerine uyulmuştur. Örneğin “anıñ” yazan kelimelerde “anuñ” varyantı tercih edilmiştir.

Arapça ve Farsça ön ve son eklerin yazımında Prof. Dr. İsmail Ünver’in *Çeviriyazıda Yazım Birliği Üzerine Öneriler* makalesi esas alınmıştır. Bu eklerle birleşen kelimeler arasına (-) işareti kullanılmıştır. Örnek: (bî-çâre, ber-engiz, ser-be-ser, reh-nümâ, der-ten, der-gûr, hâk-râ, ez-kevn., bey-âr vb.)

Arapça tamlamalar metindeki özgün biçimiyle korunmuştur.

Allâh lafzı, muzaf olduğu kelimelerden kesme işareti ile ayrılmıştır. Örnek: (bi’llâhi vb.)

Metinde yer alan âyet, hadîs, meâl, sûre isimleri metinde italik gösterilerek dipnotta açıklamaları kaynaklarıyla verilmiştir.

Eserin okuması esnasında başlıca ve sıklıkla tekrar edilen şu yazım özelliklerine rastlanmıştır:

Sonu hâ-i resmiyye (ة) yahut yâ (ى) ile biten kelimeler bir tamlamaya dâhil olduğunda ilgili harfin üzerinde bir hemze yazılıdır:

من بنده سلطان جهان بانم
زان دمکه رخس دیدم شوریده و خیرانم

طوطی خوش الحانم سیمرغ سخندانم¹⁰⁶
هم اشرف و حیوانم هم افضل انسانم¹⁰⁷

Kimi zaman iki kelime arasındaki tamlamalar izafet kesresi yerine vav ile yapılmıştır:

طوطی خوش الحانم سیمرغ سخندانم¹⁰⁷
هم اشرف و حیوانم هم افضل انسانم¹⁰⁸

Kâf-ı Fârisî kâf-ı ‘Arabî ile yazılmıştır:

کس نکردد واقف اسرار ما
زانکه همچون کنج در ویرانه ایم¹⁰⁸

Kimi yerlerde “şedde” ve “hareke” kullanılmıştır:

نه مستم من نه هُشیارم نه در خوابم نه بیدارم
نه با یارم نه بی یارم نه غمگین و نه شادانم¹⁰⁹

Osmanlı Türkçesinde kullanılıp da bugünkü alfabede bulunmayan harfler için aşağıdaki transkripsiyon sistemi kullanılmıştır:

ا (î)	a, ā	ص	ş
ا (î)	a, e, ı, i, u, ü	ض	ž, đ
ب	b, p	ط	t
پ	p	ظ	z
ت	t	ع	‘
ث	ṯ	غ	ğ
ج	c, ç	ف	f
چ	ç	ق	k
ح	ḥ	ك	k, g, (ñ)
خ	ḫ	ك	ñ
د	d	ل	l
ذ	z, d	م	m
ر	r	ن	n
ز	z	و	v, u, ū, ü, o, ö
ژ	j	ه	h, a, e
س	s	لا	la, lā
ش	ş	ى	y, ı, i, ī
		ء	’

¹⁰⁶ 1b

¹⁰⁷ 1b

¹⁰⁸ 2a

¹⁰⁹ 27b

3.2. DAKTİLO VE TRANSKRİPSİYONLU METİN

[1b]

1

کلام فارسی از قصاید شعریه شمس تبریزی

Mef'ülü/ Mefā'ılün/ Mef'ülü/ Mefā'ılün

من بنده سلطان جهان بانم
زان دمکه رخس دیدم شوریده و خیرانم¹¹⁰

طوطی خوش الحانم سیمرغ سخندانم
هم اشرف و حیوانم هم افضل انسانم

هم روحم و هم راحت هم بنده یزدانم
هم سایه خورشیدم هم زاده جمشیدم

هم جنت و هم حورم هم روضه رضوانم
یک زره ز لاهوتم یک نیمه ز ناسوتم

هم علوی هم سفلی هم عرشی و هم فرشی
هم جاعل و افلاکم هم فاعل ارکانم

هم نورم و نورانی هم ظلمت ظلمانی
هم ظاهر و هم باطن هم اینم و هم آنم

هم ماهم و هم مهرم هم گلشن گلخیزم
هم زهره بهرامم هم زحل و کیوانم

هم نور شهنشاهم هم عاشق الله
هم طالب درگاهم هم صاحب عرفانم

هم معنی ارواحم هم مشرق اشباهم
هم عقل و هم نفس هم جسم و هم جانم

[2a]

هم نورم و هم نارم هم حرقة زئارم
هم دینم و اسلامم هم کفر و هم ایمانم

¹¹⁰ Divân-ı Şems, Gazel 3137, <https://ganjoor.net/>, 10.12.2024. Müntehabâtta “Kasîde” başlığı altında gösterilmektedir. İlk beyitten sonrası tamamen farklıdır. Bu da Gölpinarlı’nın bu şiirin nazîre olduğu fikrini desteklemektedir.

هم واصل تحقېقم هم واقف توحېدم
هم وحدت و هم كثرېت هم جمع و پريشانم

هم زاهد و هم عابد هم عارف هم معروف
هم حاضر و هم غائب پوشيده نه پنهانم

هم جاهل و هم عالم هم فاعل و هم غافل
هم رهبره و هم رهبين هم ديو سلیمانم

هم زاده نوحم من هم اهل فتوحم من
هم باعث بارانم هم واقع طوفانم

هم عشقم و هم عاشق هم مستم و خيرانم
هم يوسف كنعانم هم خسرو حاقانم

هم معجز شعبانم هم قابل و هامانم
هم دشمن فرعونم هم موسیٰ عمرانم

هم منعم و دروېشم هم مرهم و دل رېشم
هم نوشم هم نېشم هم درد و درمانم

هم اهل مناجاتم هم رند و خراباتم
هم حامل طاعنم هم قابل عصيانم

هم شمعم و پروانه هم صاحب ديوانه
هم دامم و هم دانه هم گنجم و ويرانم

هم سام و نريمانم هم رستم و مستانم
هم شمعم و پروانه هم صاحب ديوانم

شمس الحق تبريزی منصور شده ارني
هم مرد خدا بينم هم مرد خدا دانم

2¹¹¹

Fā 'ilātūn/Fā 'ilātūn/Fā 'ilūn

عاشقان مستند ما ديوانه ايم
عارفان شمعد ما پروانه ايم

¹¹¹ Başlıkta şair adı verilmemiş.

چون نداری با خلاق الفتی
خلق پندارد که ما دیوانه‌ایم

چون ز عقل خویش من بیگانه‌ایم
لا جرم دردکشی میخانه‌ایم

کس نگردد واقف اسرار ما
ز آنکه همچون گنج در ویرانه‌ایم

[2b]

صورت ما گر خراب اید چه پاک
در میان در معنی دانه‌ایم

ظاهرا تو هستی ما مبین
در شکست نفس خود مردانه‌ایم

تا ز اغیار ای پسر فارغ شدیم
دایما با دوست در یک خانه‌ایم

حسن باحر در جهان افسانه شد
پس عجب با مانده افسانه‌ایم

شمس تبریزی که جان آری بکف
چون بگفتم بسته جانانه‌ایم

3

گفته عجایب حضرت شمس تبریزی مولانا

Müfte 'ilün/Mefā 'ilün/Müfte 'ilün/Mefā 'ilün

مرغ حریم حضرتم بقره بقو همی‌زنم
مست و شراب وحدتم بقره بقو همی‌زنم

جام شراب او منم نقل کباب او منم
چنگ و رباب او منم بقره بقو همی‌زنم

راه حجاز او منم ذکر و نماز او منم
محر راز او منم بقره بقو همی‌زنم

عهد الست او منم بلبل مست او منم
خاتم دست او منم بقره بقو همی‌زنم

گرچه زال ادمم باشد از آدم ان دم
مظهر اسم اعظمم بقره بقو همی‌زنم

درد منم دوا منم اصف با صفا منم
در گران بها منم بقره بقو همی زنم

مطلع و کاف و نون منم بر همه رهنمون منم
سلسله جنون منم بقره بقو همی زنم

کعبه منم منا منم مرده منم صفا منم
ذرّه منم علا منم بقره بقو همی زنم

من ز منم که در تنم در تن من نه من منم
اوست حقیقت تنم بقره بقو همی زنم

شاه منم گدا منم ماه منم سما منم
راه منم سرا منم بقره بقو همی زنم

[3a]

طوطی باغ او منم طوطی شاخ او منم
نور چراغ او منم بقره بقو همی زنم

مجمهر عود او منم محر و دود او منم
نای سرود او منم بقره بقو همی زنم

چرخ منم سما منم نور منم ضیا منم
صبح منم مسا منم بقره بقو همی زنم

همدم شمس دین منم در شرف یقین منم
رشته کفر و دین منم بقره بقو همی زنم

شهر بشهر میروم بقره بقو همی زنم
خم کهن همی خورم بقره بقو همی زنم

عاشق زار او منم بی دل یار او منم
بر سر دار او منم بقره بقو همی زنم

هر قدمی که مینهم هر هوسی که میبرم
هر نفسی که میزنم بقره بقو همی زنم

مجنون مست او منم بزم الست او منم
بر سر دست او منم بقره بقو همی زنم

رونق باغ او منم بلبل راغ او منم
چشم چراغ او منم بقره بقو همی زنم

جان جهان او منم گرد نشان او منم
بر سر جان او منم بقره بقو همی زنم

باز سفید او منم راه امید او منم
سایه بیدای او منم بقره بقو همی زنم

گرچه ز روی معرفت دیده هر دو عالم
بر در استان او منم بقره بقو همی‌زنم

عاشق روی او منم بر سر کوی او منم
بی همی و هوی او منم بقره بقو همی‌زنم

قند و نیات او منم آب حیات او منم
عید و برات او منم بقره بقو همی‌زنم

یار خموش او منم خلقه بگوش او منم
باده فروش او منم بقره بقو همی‌زنم

مرغ سلام او منم دانه و دام او منم
پخته و خام او منم بقره بقو همی‌زنم

[3b]

طالب شمس دین منم رفته بسوی چنین
بی سر و کبر و کین منم بقره بقو همی‌زنم

4

گفته زبان شمس تبریزی

Müfte 'ilün/Mefā 'ilün/Müfte 'ilün/Mefā 'ilün

شوق لقای عاشقان بقره بقو بقو
چیست مراد طالبان بقره بقو بقو

کفتر نر که هر زمان چرخ زند چو عاشقان
ناله بر آرد و فغان بقره بقو بقو

کبک در الهی‌یم یونس بطن ماهیم
بر سر تحت شاهینم بقره بقو بقو

یار منی و جان من دلبر مهربان من
بیا بگو تو جان من بقره بقو بقو

بلبل مست تو منم باده‌پرست تو منم
بر سر دست تو منم بقره بقو بقو

بر سر گل منم سرخ سفید سیاه منم
غنچه پر گیاه منم بقره بقو بقو

شمس که راه از ازل آمده از مسافری
گفت برو بگو چنین بقره بقو بقو

5
شمس الدین

Müfte 'ilün/Mefā 'ilün/Müfte 'ilün/Mefā 'ilün

خواجه گران جو جو افته ترو ترو ترو
آمد زمان نو نو افته ترو ترو ترو

بقره بقو زئم تقا تق تق تقا تقا
که که که رسد مرا افته ترو ترو ترو

مسجد میخانه منم شمعله پروانه منم
عاشق و میخانه منم افته ترو ترو ترو

دم دم دم زدم زدم ام ام ام نچرا کنم
در ره عشق تو زئم افته ترو ترو ترو

ذاتله یم صفاتله صو ایله یم صلاتیله
قدریله یم براتیله افته ترو ترو ترو

سم سم سم زخم سما سر سر سر فدا کنم
چونکه تو گفته بی ترا افته ترو ترو ترو

جم جم جم جلا للا تم تم تم تلا تلا
یم یم یم یلا یلا افته ترو ترو ترو

[4a]

اول هو آخر هو ظاهر هو باطن هو
می می می بگو بگو افته ترو ترو ترو

شقره شقو شقو شقو بقره بقو بقو بقو
قم قم قم بانگ صور افته ترو ترو ترو

وه که جلال الدین منم بگو که آن و این منم
چاکر شمس الدین منم افته ترو ترو ترو

6
شمس الدین

Müfte 'ilün/Mefā 'ilün/Müfte 'ilün/Mefā 'ilün

وه چلب ز دست تو وز لب و چشم مست تو
صد چو دلم شکست تو وه چلبی ز دست تو

روز ز هجر ناخوشم شب همه شب در آتشم
یار فراق میکنم وه چلبی ز دست تو

چند مرا فریفتی خون مرا ریختی
از من و من گریختی وه چلبی ز دست تو

جور و جفا بما کنی باده گران وفا کنی
این همه را چرا کنی وه چلبی ز دست تو

خوب و لطف دلیری میگریزی و بنگری
هیچ غم نمیخوری وه چلبی ز دست تو

بای وصال بسته بسته دلم شکسته
رشته جانم گشته وه چلبی ز دست تو

خیزم شب و فغان کنم راز دلم عیان کنم
شور درین جهان کنم وه چلبی ز دست تو

خون دلم ز دیده شد بخت من رمیده شد
سرو قدم خمیده شد وه چلبی ز دست تو

جور و جفا کنی کشم ز هر فنا دهی چشم
تیر و بلا زنی خوشم وه چلبی ز دست تو

زانکه بی جفا روم سوی ره وفا روم
آن توام کجا روم وه چلبی ز دست تو

جان من است شمس دین صدق یقین نبینی
باز بخوان تو همچنین وه چلبی ز دست تو

7¹¹²

قصیده دیگری

Fe'ilātün/ Fe'ilātün/ Fe'ilātün/ Fe'ilātün

تو بدان جمال زیبا چه لطیفی و چه رعنا¹¹³
چو کس نیست همتا چلبی بیزی اونتما

[4b]

بحق قدردانت بکمان ابروانت
بدو چشم آهوانت چلبی بیزی اونتما

بدو چشم عبهر نیست بدو زلف عنبر نیست
بدو لعل شکر نیست چلبی بیزی اونتما

بدو چشم شوخ ابی که بغمزه دلربایی
تو چه افت و بلایی چلبی بیزی اونتما

دل من شکار کردن ز غم نزار کردی
بر خلق خوار کردی چلبی بیزی اونتما

ز گل از چه خار دارم ز بل ز خمار دارم

¹¹² Başlıkta şair adı verilmemiş.

¹¹³ Bu beyit, Osmanlı Türkçesi ve Farsça karışımıyla yazılmış olup "Çelebi bizi unutma" ifadesi Mevlâî kültürüne ait unsurlar içerir. Fakat Mevlânâ ya da Şems-i Tebrîzî'ye ait bir şiir değildir.

سوی عشق بار دارم چلبی بیزی اونتما
 ز تو فاش گشت زارم چکنم چه چیل سازم
 که چو شمع میکزارم چلبی بیزی اونتما
 صنما ز عشق رویت دو هزار گرد کویت
 چو رهی بجست و جویت چلبی بزی اونتما
 که کنی نظر بدیشان چلبی بزی اونتما
 تو ز آتش درونم بنگر مرا چونم
 از دو دیده عرق خونم چلبی بیزی اونتما
 بطریق لاغ خندان بخرام سوی بنده
 که شوم ز وصل زنده چلبی بیزی اونتما
 چو ز با عشق باده نیشم بر کمالی فروشم
 چه فغان کنم خروشم چلبی بیزی اونتما
 شب روز انگارم ز دو دیده اشکبارم
 بغم تو جان سپارم چلبی بیزی اونتما
 دو سه روز سوی صحرا همه یارکان بکا یحا
 بحرارت گفته این را چلبی بیزی اونتما
 تو بیا به بین ولد را که سکست صد خرد را
 بگذاشت نیک و بد را چلبی بیزی اونتما

8

از شعر حسامی

Mefā 'ilün/ Mefā 'ilün/ Mefā 'ilün/ Mefā 'ilün

شدم بر صورت عاشق که با مه میکند غوغا
 چه صورت دلبر صورت دلبر دلبر زیبا

نگارم من بصد خوبی دو زلفش نکهتی دارد
 چه نکهت نکهتی عنبر چه عنبر عنبر سارا

[5a]

اگر رویش نمی بینم دو چشمم چشمه میگرد
 چه چشمه چشمه لولو چه لولو لولو لالان

غم و دردم کسی داند که باشد همچو من عاشق
 چه عاشق عاشق صادق چه صادق صادق یکتا

اگر در باغ بحر آمد هزاران غلغل انگیزد
 چه غلغل غلغل بلبل چه بلبل بلبل شیدا

چنین دردی که من دارم غم را همدمی یابد
چه همدم همدم محرم چه محرم محرم دانا

جمال عین جنت را نه ببند غیر مردم کس
چه مردم مردم دیده چه دیده دیده بینا

نه وامق داند و این نه خسرو دارد این حالت
چه خسرو خسرو شیرین چه شیرین شیرین غذا

مرا هر لحظه از غمزه کشد و انگه کشد در خوان
چه غمزه غمزه قاتل چه قاتل قاتل جانها

مرا از قد و بالایش همیشه حالتی باشد
چه حالت حالت مشکل چه مشکل مشکل حلها

دوای درد جان را ختا می شر می باید
چه شربت شربت نافع چه نافع نافع سودا

9

شمس تیریزی

Mefâ 'ilün/Fe 'ilâtün/Mefâ 'ilün/Fe 'ilün

بیا بیا که توی جان جان سماع
بیا که سرو روان پیوستن سماع

بیا که چون تو نبودست و هم نخواهد بود
بیا که چون ندیدست دیدگان سماع

بیا که چشمه خورشید زیر سایه توست
هزاره زهره تو داری بر آسمان سماع

اگر چه بام بندست بام هفتم چرخ
گذشته است از آن بام نردبان سماع

سماع شور تو گوید به صد زبان فصیح
یکی تو نکته گویم من از زبان سماع

برون زهره دو جهانی چو در سماع آیی
برون زهره دو جهانست این جهان سماع

بزیر پای بگویم هر چه غیر ویست
سماع از آن شما شما از آن سماع

[5b]

بیا که صورت عشق است شمس تیریزی
همه برق در آیم در میان سماع

Fā 'ilātūn/Fā 'ilātūn/Fā 'ilātūn/Fā 'ilūn

ای عاشقان ای عاشقان من جان جانان یافتم
ای صادقان ای صادقان من نور ایمان یافتم

ای منکران ای منکران حقا که من از جان و دل
ما بنده حیدر شدم ملک سلیمان یافتم

خاکی بدم جانی شدم یک چه شدم کافی شدم
این رفعت این منزلت از آل عمران یافتم

ای عاقلان ای عاقلان تا مرتضا بشناختم
هم درد بو درد ایدم هم فقر سلمان یافتم

ای عاقلان ای عاقلان در روضه پاک علی
هم قابل عزت بدم هم نور عرفان یافتم

ای عاصیان ای عاصیان در عزت آل رسول
هم قابل عزت بدم هم نور عزت یافتم

ای مومنان ای مومنان از بهر آل مصطفی
بر چشم های چشم خود دریای طوفان یافتم

در حق شمس الحق مرا گفتا آوردی بکف
دل یافتم دل یافتم جان یافتم جان یافتم

11¹¹⁴

شعر دیگری

Mefā 'ilūn/Mefā 'ilūn/Mefā 'ilūn/Mefā 'ilūn

زهی موجود جاویدان علی ابن ابی طالب¹¹⁵
زهی معبود و انس و جان علی ابن ابی طالب

¹¹⁴ Başlıkta şair adı verilmemiş.

¹¹⁵ Divânda yer almamaktadır. Bu dizeler genellikle İslam kültüründe Ali ibn Ebû Tâlib'in bir özlem ve hayranlıkla anlatıldığı şiirlerde geçer. Daha çok Ali'nin cesareti, bilgeliği ve erdemleri üzerinden yapılan tasavvufi şiirlerde kullanılır ve Şiiler tarafından da sıklıkla referans yapılır. Şiirin kökeninin, Ali'nin İslam'daki liderliği ve kahramanlıklarına dayandığını söyleyebiliriz. Bu tema, tasavvufi şairlerin eserlerinde, özellikle Mevlana Celâleddîn Rûmî ve onun takipçilerinin eserlerinde sıkça yer almıştır. Tasavvufi bir bakış açısıyla da Ali'nin liderlik ve manevi otoritesi "şairlerce" övgü dolu dizelerle ifade edilmiştir.

توی حنان توی منان توی دیان توی سبحان
توی فرد عظیم الشان علی ابن ابی طالب

حکیم حاکم و دانا سمیع سامع و بینا
توی دارنده کوهان علی ابن ابی طالب

توی اول توی آخر توی باطن توی ظاهر
توی پیدا توی پنهان علی ابن ابی طالب

ز من از تو خرم توی بخشنده عالم
جهان از فضل تو شادان علی ابن ابی طالب

اگر خواهی بخوانی تو در دنیا چه در عقبا
بروز شب بخوان از جان علی ابن ابی طالب

[6a]

یکی دانای پاینده که او شد دایم و قایم
ز راه عقل و جانی دان علی ابن ابی طالب

12

دیگر از گفته شمس تبریزی

Fā 'ilātūn/Fā 'ilātūn/Fā 'ilūn

شاه ما شاهست نامش مرتضاست
هر دو عالم شاه ما شیر خداست

غیر از آن شاه دیگر را شه مدان
غیر از او با هر که میدانی خطاست

وصف آن سلطان نگنجد در زمین
شاه مردان کو هر قیمت بهاست

دو چراغند و مر ایشان یک تن اند
نور ایشان کی ز یک دیگر جداست

مصطفی را غیر از او همدم مدان
در حقیقت رازدار و مصطفاست

گر تو بشناسی نبی را یا ولی
آفرین بادا که جانش آشناست

گنج حق در سینه آن شاه بود
زانکه در علمش همین خواری رواست

شمس تبریزی تو هم دانسته
دین ما یا مصطفای مرتضاست

التجای ما بشاه اولیاست
زانکه نورش مشفق از نور خداست

این که داری دیده روشن به بین
چشم و جانش چشم و جان مصطفاست

رهنمای اولین و آخرین
آنکه دایم با خدای کبریاست

هر که با مهرش بود در راه دین
بی تکلف از گروه اصفیاست

تا نبوسد گرد نعل دلدلش
هفت چرخ نیل کون پیش سماست

در صفاتش انبیا خیران شده
ذات پاکش نور فیض اولیاست

در ثنا و مدحتش عشاق را
بی مخالف راست صد گونه نواست

قل تعالوا از حق اش آمد جواب
از رسول الله علی با بحصاصت

اوست سلطان حقیقت زان سبب
بر در قدرش همه شاهان گداست

13

شمس الدین تبریزی

Fā'ilātün/Fā'ilātün/Fā'ilātün/Fā'ilün

ساربانان استران بین سر بسر قطار مست
میرو مست و یار مست و خواجه و اغیار مست

باغبانان رعد مطرت ابر ساقی کشته شده
باغ و مست و راغ مست و غنچه مست و خار مست

آسمانان چند گردی گردش عنصر ببین
آب و مست و باد مست و خاک مست و نار مست

حال صورت اینچنین شد حال معنی خود میپرس
عقل و مست و روح مست و هم مست و اسرار مست

روتو جباری رها کن خاک شو تا بنگری
ذره ذره خاک را از خالق جبار مست

[6b]

ساقیا باده یکی کن چند باشی عربده
دوستان ز اقرار مست و منکران انکار مست

باده را افزون بده تا برگشاید این گروه
باده تا در سر نیفتد کی دهد دستار مست

تا نگویی در زمیتان باغ را سبزی نماند
مدتی پنهان شدم از دیده ی مکار مست

بیسختها آن درختان می نهانی می خورد
روزی دو صبر میگن تا شوی بیدار مست

گر ترا کوی رسد از رفق مستان مرتج
یا چنان ساقی و مطرب کا رود بیدار مست

بخل ساقی باشد آنجا یا فساد باده ها
هر دو ناهموار باشد چون رود رهوار مست

روی های رز ببین باده گلگون بده
زانکه زین گلگون ندارد بر رخ رخسار مست

باده داری خدایی بس سبک خوار و طیف
زان اگر خواهد بنوشد خفیه صد خروار مست

شمس تبریزی به دورت هیچکس هشیار نیست
کافر و مومن خراب و زاهد و خمار نیست

[7a]

14

شمس تبریزی

Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilün

دوش در مهتاب دیدم مجلسی از دور مست
طفل و مست و پیر و مست و مطرب مجنون مست

ماه داده آسمان را جرعه ای ران جام می
ماه مست مهر مست سایه مست و نور مست

بویی از مجلس رسیدخ در دماغ بوستان
سبزمست و آب و مست و شاخ مست انگور مست

خورد رضوان ساغری از دست ساقی الست
عرش مست و فرش مست و خلد مست و خور مست

زین و محرف بزم شبانه از شراب نیم جوش
تاج مست و تخت مست و قیصر و فغفور مست

صوفیان جمعی نشسته در مقام بیخودی
خرقه مست و شمله مست و شبلی و منصور مست

زان طرف جمعی ملائک کشته ساقی جبرئیل
عرش مست و سدره مست و حشر مست و صور مست

ا مست او هار آب شمس طبریزی شوده ز جور
لأجرم مستست او کوفتارش بود ما زور مست

15

شمس تبریزی

Fā 'ilātūn/Fā 'ilātūn/Fā 'ilātūn/Fā 'ilūn

از سقا هوم رابو هوم بین جومله آبرر مست
از ثرابالیزی هفت او پنج او چار مست

این قیامت بین که کوی آشکارا شد ز غیب
خم کوزه حوض و کوثر از می جبار مست

تن چو سآی بر زمین جان پاک عاشیکان
در بهیشت عدن تجری تاهتیهآ لنهار مست

چون فوزون کرد تجلی از جمال حاک ب بین
زرره زرره هر دو عالم کشته موسا وار مست

از تکازاهای مستان وز جواب لن تران
در شفاعت موبموی آهمد مو هتار مست

و او سر واست و ماه سچو دستا اندر او پیچیده ایم
ان تر اب وان سر سرو و همه و کقمار مست

[7b]

یوسف مصری فزون کن سر تسر اندر مگر
شهر بر اشوب بین و جمله ی بازار مست

کر بگویم ای برادر خیره مانی تو عجیب
عرش و کرسی و آسمانها این همه کردار مست

شمس تبریزی در آمد در دلم بزمی نهاد
از شراب عشق کشته این در و دیوار مست

16

شمس الدین تبریزی

Mefā 'ilūn/ Mefā 'ilūn/Fe 'ulūn

دلم از باده جبار شد مست
که جان از صحبت دیدار شد مست

نه من تنها ازین میخانه مستم
ازین می همچو من بسیار شد مست

ازین می جرعه دادند بمنصور
انا الحق میزد و بردار شد مست

ازین می جرعه خاصان چشیدند
جنید و شیلی و عطار شد مست
بمیخانه گذر کردم زمانی
امام و قاضی و خمار شد مست

تو به مال و بجاه خویش مستی
دل دیوانه از دیدار شد مست

17¹¹⁶

شعر دیگر

Mefā 'ilün/ Mefā 'ilün/Fe 'ulünü

بر روح يك شمس الدین تبریز
که منلل بر سر بار ثر مست

بیا ای مونس جانهای مستان
ببین اندیشه و سودای مستان

بیا ای میر خوبان و برافروز
ز شمع روی خود سیمای مستان

نمی آبی سر از طاقی برون کن
ببین این غلغل و غوغای مستان

بیا ای خواب مستان را ببسته
گشا این بند را از پای مستان

همه شب می رود تا روز ای شد
باهل آسمان هیهای مستان

[8a]

همی گویند ما هم زو خرابیم
چنین است آسمان پس وای مستان

فرشته و آدمی و دیو و پریان
ز تو زیر و زبر چون رای مستان

کلاه جمله هشیاران ربودند
درین بازار که چه جای مستان

¹¹⁶ Başlıkta şair adı verilmemiş.

میفکن بادۀ مستان بفردا
تویی فردا و پس فردای مستان

چو مستان گرد چشمت حلقه کردند
کی نشیند دگر بالای مستان

شنیدم چرخ گردون را که می گفت
منم یک قطره از دریای مستان

شنیدم جان شیرین را که میگفت
منم یک لقمه حلوائی مستان

شنیدم از دهان عشق میگفت
منم معشوقه زیبای مستان

اگر گویند ماه روزه آمد
بیابی جام جان افزای مستان

بگو کان می ز دریاهاى جانست
که جانها میدهد سقای مستان

همه مولانای مولای عقلند این عزیمت
که عقل آمد که من مولای مستان

چو فرمان موقع داشت رویش
کشید ابروی او طغرای مستان

همه مستان نبشتند این غزل را
بخون دل ز خون بالای مستان

18

ز شمس الدین تبریزی

Mefā 'ilün/ Mefā 'ilün/ Mefā 'ilün/ Mefā 'ilün

بهار آمد بهار آمد سلام آورد مستانرا
از این پیغامبر خوبان پیام آورد مستانرا

زبان سوسن از ساقی کرامت‌های مستان گفت
شنید آن سرو از سوسن قیام آورد مستانرا

ز اول باغ در مجلس نثار آورد آنکه نقل
چو دید از لاله کوهی که جام آورد مستانرا

[8b]

ز گریه ابر نیسانی دم سرد زمستانی
چه حیلۀ کرد کز دیده بدام آورد مستان را

سقا هم ربه هم خوردند و نام ننگ کم کردند
چو آمد نامه ساقی چه نام آورد مستان را

درون مجمر دلها سپند عود میسوزند
که سرمای فراق او ذوکام آورد مستان را

در آور گلشن باقی برابر بام کان ساقی
ز پنهانخانه ساقی سنا غیبی پیام آورد مستان را

چون آن حله پوشیدن درادر باغ پس بنگر
که ساقی هر چه در باید تمام آورد مستان را

که جانها را بهار آورد ما را روی یار آورد
ببین کز جمله دولتها کدام آورد مستان را

ز شمس الدین تبریزی بناگه ساقی دولت
بجام خاص سلطانی مدام آورد مستان را

19

شمس الدین تبریزی

Fā 'ilātūn/Fā 'ilātūn/Fā 'ilūn

داد چاروبی بدستم آن نگار
گفت ازین دریا برانگیز آن غبار

باز آن چاروب در آتش بسوخت
گفت ازین آتش تو چاروبی بیار

عقل چاروبی نگار آن پرکار
باطنت دریا و هستی چون غبار

آتش عشقش بسوزد عقل ما
باز چاروبی ز عشق آید بکار

کردم از خیرت بسجودی پیش او
گفت بی ساجد سجودی خوش برآر

گفت بی ساجد سجودی چون بود
آنکه بچون باشد و بیمار بچار

عقل لای نافیه میدان یقین
عشق ما اثبات حق ای یار غار

سجده بی ساجد آنی چون بود
یعنی بی هستی ساجد سجده را

[9a]

گردن خود پیش بردم گفتمش
ساجد بر امر ببر با ذوالغفار

چونکه تیغ او بیش زد سر بیش شد .
تا برست از گردنم سر صد هزار

گردنم یعنی سر هستی بود .
چون سر هستی زتن ببریده وار

تیغ نیز عشق باشد ذوالفقار
معرفت شد آشکار صد هزار

. گر فردی نیسی برخیز کرم
ترک صورت کر بمعنی کن قرار

، طاس دل پر کن از این حمام تن
سوی باغ جان خرام ای یار غار

، مغرب و مشرق چه باشد لامکان
کلخن و تاریک و حمامی بکار

، شش جهت حمام درون ز لامکان
بر سر زوزن جمال شهریار

، چون گذر کردی از این آب کلشن
جامها پوش از صفاتش ذاته وار

باز چون هم ننگ و بودی او شدی
باز خودبین بکاهش نکار
ای هزار جب و کرم کو طاس دلت
اندرین گرمایه تا کی این فرار

پیر شو از گرمایه و گلخن بمان
جامه برکن تا یک نقش و نگار

خلوت دل لا مکانست ای حبیب
روزنش جانان شهر یار

کلخن تاریک نفس شوم تست
چیست حمام این بن تا پایدار

تا نماید نفسهای بی حباب
تا به بینی رنگهای لاله زار

آب و خاک از نور او روشن بود
جان ببازیده سبرك و زنگبار

ار حجب بیرون خرام ای بی حجاب

[9b]

رونقش گلزار جانان لاله زار

سید ملک وجودم لا جرم
هرچه شبهان بود کردیم آشکار

لاله زار و نقش های بی حساب
از تجلی باشد ای صاحب وقار

شب گذشت قصه ام کوته نیست
ای شب و روز از حدیث شرمسار

...¹¹⁷ شمس الدین تبریزی مرا
مست میدار و خمار اندر خمار

20

شمس تبریزی

Mefā'ilün/Fe'ilātün/Mefā'ilün/Fe'ilün

دلیل عقل کلم رهنمای عالم هاست
حدیث سر وجودم صفات آدم هاست

جواهر سخنم را بگوش جان بشنو
که در دمیدن آن دم مرا از آن دم هاست

بنوش جام محبت ز باده ازلی
همه هیستش همه عشقست تبیتش اعلاست

بیا که دیده ما غیر حق نمی بیند
چو آفتاب برآمد ستاره ناپیداست

ز طالبان حقیقت سوال می کردم
که جمله جا همه حقست و جای حق کجاست

بگوش هوش من از شش جهت ندادم
که دل خزینه حق است و حق درو گویاست

رموز دل طلبیدم ز شمس تبریزی
بگفت سر دلم لا اله الا الله است

Fā 'ilātūn/Fā 'ilātūn/Fa 'lūn

ای دل اندر عید روی آن صنم
نفس را قربان او کن چون غنم

چون شدی قربان عید روی او
بعد از آن شاید که گویی او منم

چون شدی فانی ز خون ای دل کنون
از فنا فانی شو درو در عدم

در عدم دم زن تو بی تو با خدا
که خدا من دم ز سبحان میزنم

او من و من او روی رفت از میان
خود دو میدیدم ز احوال بودنم

از خدا بگذر اگر خواهی که تو
با خدا گویی که سن من من سنم

چون تو بگذشتی ازین هستی کنون
لا جرم گویی که سن من منم

سن منی از هستی تاریک توست

تور هستی...¹¹⁸ هستی چون کنم

یک قدم بر هستی تاریک رو
وانگهان در نیستی بر نه قدم

چون تو بگذشتی ز هستی ای فقیر
بعد از آن بر بام عالم زن علم

در عدم تاثیر شمس الدین ترا
لعل یعقوت کند کاندل قدم

Fā 'ilātūn/Fā 'ilātūn/Fā 'ilātūn/Fā 'ilūn

نوش بادا عاشقان را باده بادهای لا مکان
با ملایک بی خلاق بر فراز آسمان

چشم صورت کی به ببند مجلس اردامرا
گوش حیوان کی پزیرد پی زبان

تا ز خود فانی نگردي کی شوی باقی بحق
زنده کی در مرگ میجو تا بماند جاودان

هر کرا اینجا نشد بینا و چشم جان او
باشد آنجا کور و سرمد در سفر چون کافران

کور کردند اهل دنیا و نه آن عاشق را
همچو خورشید است تابان بی زبان اندر بیان

ز آب و گل اندر گذرد در جان و در دل کن سفر
چون بجان از آسمانی دل منه بر خاکدان

ای ولد خاموش شب زانکه وقت خواب شد
باقیش فردا بگویی چونکه خیزد کاردان

23

شمس تبریزی

Mef'ülü/Mefā'ılün/Mef'ülü/Mefā'ılün

از مرگ چه اندیشی چون جان بقا داری
در گور کجا گنجی چون نور خدا داری

خوش از آن گوهر عالم همه شد زر
ماننده آن دلبر نیمای کجا داری

[10b]

در عشق نشستم من در عشرت تا کرده
تو روی ترش با ما ای خواجه چرا داری

در عالم پیکرنگی مستی بوده شکنی
شیخا تو چه دلتنگی زین غصه داری

چندین مخور این غم تا چند نهی مانم
همرنگ شود آخر هم گر رنگ وفا داری

از تابش تو جانا دل گشت چنین دانا
بسم الله مولانا گر بخشش ما داری

شمس الحق تبریزی چون صاف شکر ریزی
با تیره میامیزی چون بحر صفا داری

Fā 'ilātūn/Fā 'ilātūn/Fā 'ilūn

ما دل اندر راه جانان باختیم
غلغل اندر جهان انداختیم

آتش اندر دل گریان زدیم
شورشی بر عاشقان انداختیم

دست شستم ما ز ملک مال خویش
آتش اندر خانمان انداختیم

مال دنیا نیست لا جیفیست
جیفه را بیش سگان انداختیم

ما ز قرآن برگزیدیم مفسرا
پوست را پیش خسان انداختیم

جبه و دستار و علم و قال و قیل
جمله در آب و روان انداختیم

خرقه و سجاده و تسبیح را
در خرابات مغان انداختیم

داشتیم بار گران بر دوش خویش
شکر حق بار گران انداختیم

تخم اعمال سعادت تا ابد
بر زمین لا مکان انداختیم

از کمان فقر تیر معرفت
راست اکنون بر نشان انداختیم

خوش بگفتا شمس تبریزی سخن
رمز بر ملای جان انداختیم

[11a]

Fā 'ilātūn/Fā 'ilātūn/Fā 'ilātūn/Fā 'ilūn

عشق اندر فضل و علم و دفتر اوراق نیست
هر چه گفت و گوی خلق آن ره عشق نیست

شاخ عشق اندر ازل دان پنج عشق اندر ابد
این شجر را تکیه بر عرش و سروی ساق نیست

عقل را معزول کردیم و هو را حذر دیم
کانچنین خال عقل لایق این اخلاق نیست

تا مشتاقی بدان کین اشتیاق تو نیست
چون شدی معشوق از آن بس هستی مشتاق نیست

مرد بحری دائما بر تخته خوف و رجاست
چونکه تخته مرد و فانی خر استغراق نیست

شمس تبریزی تویی دریا و هم گوهر تویی
زانکه بود تو سراسر جز بر خلاق نیست

هر که رخسار تو ببند بگلستان نرود
هر که درد تو کشد جانب درمان نرود

هر که در خانه دمی با تو بخلوت بنشست
بتماشای گل و لاله و ریحان نرود

خضر اگر لعل شکر بار ترا دریابد
بار دیگر بر چشمه حیوان نرود

هوسم بود که در کیش غمت کشته شوم
لیک این بنده ضعیف از تو بقریان نرود

مرد باید که ز شمشیر نگرداند روی
ور نه از خانه همان هر که بمیدان نرود

از ازل بر دل ما عشق تو داغی نهاد
نقش آن تا بابد از دل و از جان نرود

گر نه امید لقای تو بود در جنت
هیچ عاشق سوی آن روضه رضوان نرود

شمس تبریزی بالفاظ تو گوی سخن
عاشق سوخته دلان از پی جانان نرود

26

از گفته‌های ملا

[11b]

Mef'ülü/Fā'ilātü/Mefā'ilü/Fā'ilün

دیدم صنوبری بر هر ره گذار مست
چشمش بخواب میشد و او در خمار مست

گفتم که ای صنم همه مستان برای تو
در کوشها نشسته و در انتظار مست

دلیر جواب داد که بی‌سیم و بی‌زری
مفلس کجا رسید بدی گلزار مست

گفتم که زر بدادم و جانرا فدا کنم
صد جان و من فدای تو ای صد هزار مست

ای صد هزار عاشق سرگشته در رخت
ما نیز در میانه چندین هزار مست

جانرا بدادم و بخریدم وصال دوست
دستم گرفت برد بباغ آن نگار مست

در سایه درخت انارم چه خوش نشاند
دید که باغ مست درخت انار مست

گل مست و لاله مست و چمن مست و باغ مست
بالا و زیر مست یمین و یسار مست

ملا برو که باده مستی و نوش کن
تا من بدهم ترا بدرگه و کار مست

27

شمس تبریزی

Mef'ülü/ Mefā'īlün/ Mef'ülü/ Mefā'īlün

من که رسوای جهانم تنناها هو
فارغ از کون و مکانم تنناها هو

لب لعلش چو بدیدم دلم از دست برفت
عاشق چشم فلانم تنناها هو

گاه در صومعه با اهل عبادت همدم
گاه در دیر مغانم تنناها هو

گاه ساکن شده چون ارض بحکم تقدیر
چون صبا گاه روانم تنناها هو

من چه گویم که همه ساکن جنبان مانند
از زمین با بزمامم تنناها هو

یک زمان دربر ما ای که فرخنده شوی
زانکه مقصود جهانم تنناها هو

تن تن ذره بزره همه انوار منست
زانکه خورشید عیانم تنناها هو

[12a]

تن تن در تن تن در تن تن در تن تن
در تنی حرف لسانم تنناها هو

سود من جمله زیانست و زیانم همه سود
حاصل سود جهانم تنناها هو

من بتقدیرم و تقدیر همه ذات منست
قادر هر دو جهانم تنناها هو

گر علی را از محمد تو جدا میخوانی
کافرت گویم وه خوانم تنناها هو

خمش ای بلبل قدیر که از آن روی که من
فارغ از کام دریانم تنناها هو

شمس تبریزی مرا دوش به تبریز آورد
من به تبریز عیانم تنناها هو

شمس تبریز بهر دیده که بنمود جمال
ظاهر آنست و نهانم تنناها هو

شمس تبریز که داننده اسرار دلست
غیر او شیخ ندانم تنناها هو

شمس تبریز که غائب شد ازین چرخ کبود
بی نشانست و نشانم تنناها یا هو

شمس تبریز که ازو هر دو جهان معمور است
هست نور دل جانم تنناها هو

شمس تبریز نه از مشرق و نه مغرب است
عشق ازو داد نشانم تنناها هو

شمس تبریز محمد بیقین دان علی
در صفت هست بیانم تنناها هو

چونکه بنمود جمالش بیقین غیب و شهود
بست دم راز دهانم تنناها هو

این همه گفته شمس الحق تبریز بود
فارغ از کون و مکانم تنناها هو

Müstef' ilün/Müstef' ilün/Müstef' ilün/Müstef' ilün

ای عاشقان ای عاشقان من عاشق دیرینه‌ام¹¹⁹
ای عارفان ای عارفان من عاشق دیرینه‌ام

من عاشق ورزیده‌ام عشق از همه بگزیده‌ام
دادم که آمرزیده‌ام من عاشق دیرینه‌ام

[12b]

با ماه انور من بودم با شاه صفر من بدم
در دست حیدر من بدم من عاشق دیرینه‌ام

آندمکه نور مصطفی از عالم علوی گذشت
آنجا بجز من کس نبود من عاشق دیرینه‌ام

آنجا که قوی گفته‌اند قالوا بلی قالوا بلا
انجا که کوه مطلق من عاشق دیرینه‌ام

شصد هزاران سال شد قالبم را ساختند
این قالب خود دی بدست من عاشق دیرینه‌ام

عالم نبود من بودم آدم نبوده من بودم
آن دم نبود من بدم من عاشق دیرینه‌ام

با نوح در کشتی بدم با یوسف اندر قعر چاه
با عیسی مریم بدم من عاشق دیرینه‌ام

آن دمکه فرعون لعین آب دریا غرق شد
در حرب موسی من بدم من عاشق دیرینه‌ام

آن شب که احمد می‌گذشت از چار و پنج شش گذشت
در هفتمینش من بدم من عاشق دیرینه‌ام

از چار مادر زاده‌ایم از نه بدر افتاده‌ایم
از شش هفت آزاده‌ایم من عاشق دیرینه‌ام

وقتست که آوازی زنم پر چرخ پروازی زنم
با حاملان عرش گو من عاشق دیرینه‌ام

من قاضیانرا دشمنم من مفتیانرا مدعی
فتوی به ناحق می‌دهم من عاشق دیرینه‌ام

رو محتسب را کن خیر شیراز حضرت میرسد
تا گردنش را بشکنم من عاشق دیرینه‌ام

¹¹⁹ Divânda yer almamaktadır.

گه زاهد در صومعه گه کافر در بتکده
یک رنگ خواهم مرد را من عاشق دیرینه‌ام

ای عاقلان ای عاقلان آن شمس تبریزی که بود
آن نور شمس مصطفی من عاشق دیرینه‌ام

پیر طریقت من بودم میر شریعت من بودم
دریای حکمت من بودم من عاشق دیرینه‌ام

هر کس در دریا فتد او را برآرم برکنار
ملاح آن کشتی من من عاشق دیرینه‌ام

با شمس تبریزی بگو منلای رومی میرسد
ملا مگوید بعد ازین من عاشق دیرینه‌ام

[13a]

29

شمس تبریزی

Müstef'ilün/Müstef'ilün/ Müstef'ilün/ Müstef'ilün

ای صوفی اهل صفا از جان بگو الله هو
ای عاشق عشق وفا از جان بگو الله هو

خواهی که جمله جان شوی تا لایق جانان شوی
تو هر چه خواهی آن شوی از جان بگو الله هو

تا کی بگردی کو بگو از هر طرف جست و جو
خواهی که دانی مو بمو از جان بگو الله هو

ای من کمین کوی تو جانهای فدای روی تو
وی من غلام بوی تو از جان بگو الله هو

ای تو نظام اولیا از نسل آل انبیا
وی من گدای تو کدا از جان بگو الله هو

دنیا رها کن دین بخو دست از همه عالم بشو
نه این بگو نه آن بگو از جان بگو الله هو

گر فکر یزدان میکنی هم وین سخن ویران کنی
دشوار را آسان کنی از جان بگو الله هو

ای نور حق شمس دین وی عالم علم یقین
ذات صفات عالمین از جان بگو الله هو

Mef'ūlū/Fā'ilātūn/Mef'ūlū/Fā'ilātūn

من شاه باز قدسم از لا مکان رسیده
بهر شکار صیدی در قالب ارمیده

سیمرغ قاف قریم از دام کون جسته
طاووس باغ عرشم از آشیان پریده

من سایه خدایم از نور مصطفی یم
در گرانبهایم اندر صدف چکیده

روز الست با حق لفظ بلی بگفته
آواز سخن اقرب پی واسط شنیده

از خوان سخن نردق قوه حیات خوار ده
وز شربت سقا هم من ربهم چشیده

ما را چشم صورت هر کس کجا شناسد
ما نور کبریایم در آب و گل دمیده

اسرار کنت کنزاً بر لوح دل بخوانده
کز نامه عبادی انی قریب دمیده

[13b]

او را که دیده باشد داند که من چه گویم
منکر شود بحالم او را که نیست دیده

من چون جلال اویم از من سخن چه گویم
در پیکرم نظر کن از قدرت آفریده

مادام شمس تبریز تو فرجع البصر خوان
در دیده های اعما نور بصر کشیده

Mefā'ilūn/Mefā'ilūn/Mefā'ilūn/Mefā'ilūn

شدم مجنون سرگردان که از سودای درویشان
ندانم تا کجا باشد مقام و جای درویشان

نه آن درویش میگویم کمر بسته بفلاشی
که بدبخت جهان بسیار می ماند بدرویشان

بدرویشی و درویشان محمد فخر میدارد
بسی آید فرستاده خدا در شان درویشان

ز دوده آه درویشان گریزان و خروشان شو
که از سندان گذر دارد سر پیکان درویشان

در آن ساعت که درویشان سماع باصفا آرند
خدا آید در آن ساعت به مهمانی درویشان

در آن ساعت که درویشان شراب شوق می نوشند
در آید خضر پیغمبر شود ساقی درویشان

امیر المومنین حیدر که بر داماد پیغمبر
مگر میگفت خوش میبست منم فراش درویشان

الا ای شمس تبریزی توجه کن بدرویشان
حیات جاودان یابی تو از دل‌های درویشان

32

گفت حسام الدین

Mefā 'ilün/Mefā 'ilün/Mefā 'ilün/Mefā 'ilün

خدا را تا شوی محرم قلندر شو قلندر شو
چه بندی دل دل درین عالم قلندر شو قلندر شو

تو خود را در پریشانی تلف کردی نادانی
گذر از عالم فانی قلندر شو قلندر شو

تو نبود غیر حق عزیز ز مسجد شو دبیری
اگر داری دلا میل قلندر شو قلندر شو

اگر خواهی که بی منت رسد از حق بتو رحمت
خوار ج را بکن لعنت قلندر شو قلندر شو

[14a]

تو دو راز حضرت باری نه دانی غیر طراری
مکن پرواز مکاری قلندر شو قلندر شو

بصورت خانه دینی چه باشد تا بود عقبی
چو مردان را رهی معنی قلندر شو قلندر شو

بیا در پیش درویشان برد تا از چنین زندا
بقول من علیها فان قلندر شو قلندر شو

بنه بر اسب همت زین گذر از رسم و از عاین
بیا پیش حسام الدین قلندر شو قلندر شو

Müstef' ilün/Müstef' ilün/Müstef' ilün/Müstef' ilün

ای سید صاحب زمان ابدال شو ابدال شو
وای قبول مقبولان ابدال شو ابدال شو

با عشق سر گردان عشق در میدان مرو
در دکشی میخانه رو ابدال شو ابدال شو

قاضی تو رشرت ستان آتش همی نوشی نه نان
بر کن دل از نال کسان ابدال شو ابدال شو

ای محتسب با لشکرش از ذره جرم خورش
ای خاک بر فرق سرش ابدال شو ابدال شو

منلای رومی در جهان بی نام باش بی نشان
اینست طریق نقبولان ابدال شو ابدال شو

Fā 'ilātün/Fā 'ilātün/Fā 'ilātün/Fā 'ilün

نیم شب از عشق ما دانی چه میگوید خروس
خیز شب را زنده دار و روز روشن نستکوس

در خروشت آن خروس و تو همی در خواب خویش
نام او را طیر خوانی نام خود را اترپوس

من غلامان خروسم کو همی پندم دهد
خاکپای او بر آید از سر واسیالیوس

آن خروسی که ترا دعوت کند سوی خدا
او بصورت مرغ باشد در حقیقت اکلولوس

رو شریعت را بدان و امر حق را پاس دار
تا نه باشی روز حشر از جمله قالیبوروس

گرد خاک کفش پای مصطفی را سرمه دان
گر عجم باشی و گر ترکی و گر شاراکنوس

[14b]

پر ها بر و هم زند یعنی دریغا خواجه
روزگار نازنین را میدهد بر انموس

هیچ انسان خود ز جوان کم نباشد در جهان
گوش داری لیک قاصر کرده خود را اکبوتوس

Fā 'ilātūn/Fā 'ilātūn/Fā 'ilūn

بوی آن خوب جستن می‌آیدم
بوی یار سیمین می‌آیدم

می‌رسید درگوش بانگ و بلبلان
بوی و باغ و یاسمن می‌آیدم

درد چون ابستتان می‌گیردم
طفل جان اندر چمن می‌آیدم

بوی زلف مشکبار روح قدس
همچو جان اندر بدن می‌آیدم

یوسفم افتاده در چاه فراق
از شه مصران رسن می‌آیدم

من شهید عشقم و پر خون کفن
خون بها اندر کفن می‌آیدم

بر سرم نه آن کلاح خسروی
کانچنان شیرین ذقن می‌آیدم

سر نهادم همچو شمع اندر لگن
سر نکو کندر لگن می‌آدم

جان‌ها بر بام تن صف صف زدند
کان قباد صف شکن می‌آیدم

گوییا آن چنگ و عشرت ساز یافت
تا نوای تن به تن می‌آیدم

گویا ساقی جان بر کار شد
تا چنین می‌در دهن می‌آیدم

یا ز شعاع عقیق احمری
بوی رحمان از یمن می‌آیدم

یا ز بوی شمس تبریزی ز عشق
نعره‌های خویشتن می‌آیدم

[15a]

Fā 'ilātūn/Fā 'ilātūn/Fā 'ilūn

صبحدم شد ذود برخیز ای جوان
رخت و بر بند و برس از کاروان

کاروان رفت و تو غافل خفته
در زیانی در زیانی در زیان

عمر را ضایع مکن در معصیت
تا تر و تازه بمانی جاودان

نفس شومت را بکش کان دیو تست
تا ز جیبیت سر بدارند خوزیان

نفس خود را چو بکشی تو یقین
پهلوانی پهلوانی پهلوان

خاک باش و تا لایق درگاه شو
کبر کم کن در سماع عاشقان

چون نماز و روزهات مقبول شد
پا بنه بر بام هفتم آسمان

گر سماع عاشقانرا منگری
حشرو گردی در قیامت با سکان

چون غلام شمس تبریزی شدی
نعره زن الحمد لک یا مستعان

Mef'ülü/Mefā 'ilü/Mefā 'ilü/Fe 'ülün

در کوی خرابات مرا عشق کشان کرد
آن دلبر عیار مرا دیده نشان کرد

من در پی آن دلبر عیار برفتم
او روی خود آن لحظه ز من باز نهان کرد

من در عجب افتادم از آن قطب یگانه
کز یک نظرش جمله وجودم همه جان کرد

ناگاه یک آهو بدو صد رنگ عیان شد
گر تابش حسنش رو خورشید فغان کرد

آن آهوی خوش ناف به تبریز روان گشت
بغداد جهان ببصیرت همه آن کرد

آن کس که ورا کرد بتقلید سجودی
فرخنده بگزیده و مجنون زمان کرد

آنها که بگفتند کامل و فردیم
سرگشته و سودای و رسوای جهان کرد

[15b]

سلطان عرفناک بدش محرم اسرار
تا سر تجلی ازل جمله بیان کرد

شمس الحق تبریزی چو بگشاد پر عشق
جبریل امین از پی خویش دوان کرد

38

شمس الدین تبریزی

Mefā 'ilün/Mefā 'ilün/Mefā 'ilün/Mefā 'ilün

چه تدبیر ای مسلمانان من خود نمی دانم
نه ترسا و یهودم من نه کبر و نه مسلمانم

نه شرقی یم نه غربی یم به بری یم نه بحری یم
نه ارکان طبیعیم نه از افلاک گردانم

نه از خاکم نه از آبم نه از بادم نه از آتش
نه از عرشم نه از قرشم نه از گوهر نه از کانم

نه از هندم نه از چینم نه از بلغار و سقینم
نه از ملک عراقم من نه از خاک خراسانم

نه از دینی نه از عقبا نه از دوزخ نه از جنت
نه از آدم نه از حوا نه از فردوس رضوانم

مکانم لا مکان باشد نشانم بی نشان باشد
ز تن باشد ز جان باشد که من از جان جانانم

هو الاول هو الآخر هو الظاهر هو الباطن
بجز یا هو و من یا هو دیگر چیزی نمیدانم

دویی را برون کردم یکی دیدم دو عالم را
یکی بینم یکی جویم یکی گویم یکی خواهم

کنون ای شمس تبریزی چنان مستم درین عالم
بجز مستی درین عالم نباشد هیچ درمانم

Müstef'iliün/Müstef'iliün/Müstef'iliün/Müstef'iliün

ای عاشقان ای عاشقان منلای رومی میرسد¹²⁰
ای صادقان ای صادقان منلای رومی میرسد

وقت صبحی از درم آید صبحدم
ما خوش گفت دیوانگان منلای رومی میرسد

گفتم که دیوانه گفتا که دیوانه شو
وز عقل خود بیگانه شو منلای رومی میرسد

ای آفتاب ای آفتاب گرمی مکن در کار من
آهسته باش دم مزن منلای رومی میرسد

[16a]

آن زاهدان خود پرست وی کامران پت پرست
اینک رسد آن ماه نو منلای رومی میرسد

با مفتیان شهر گو کای بیخیر از حال خود
تا چند طراری کند منلای رومی میرسد

ماه با ما هی بگفت تا یوسف جاهی بگو
تا هر چه میخواهی بگو منلای رومی میرسد

از شرق مغرب رفته‌ام با ماه ما هی گفته‌ام
هر کس نداند این سخن منلای رومی میرسد

آن زندگان سوخته را درد خود آمیخته
اینک بکش جام دگر منلای رومی میرسد

با قدسیان عرش گو تا عرش را جادو کنند
گر سیر ببالا ننهند منلای رومی میرسد

ای ابر فراشر بکن خود را بدریا درفکن
از بی بزن این راه منلای رومی میرسد

ملاح دریا را بگو بر آسمان کش بادبان
با عیسی مریم بگو منلای رومی میرسد

ای عاشقان ای عاشقان درد شما را دوا
این درد و درمان را بگو منلای رومی میرسد

ای باده نروزی برو آن شمس تبریزی بگو
طبل و علم بر عرش بر منلای رومی میرسد

¹²⁰ Divānda yer almamaktadır.

Mef'ülü/Fā'ilātün/Mef'ülü/Fā'ilātün

دانی سماع چه بود صورت بلی شنیدن
از خویشتن بریدن با وصل او رسیدن

دانی سماع چه بود بپخود شدن ز هستی
اندر فنای مطلق ذوق بقا چشیدن

دانی سماع چه بود پیش ضرب عشقش
سر را چو گوی کردن پی پا و سر دویدن

دانی سماع چه بود با نفس حرب کردن
چون مرغ نیم بسمل در خاک و خون طپیدن

دانی سماع چه بود درد دواى یعقوب
بوی وصال یوسف از پیرهن شنیدن

دانی سماع چه بود هم چو عصای موسی
آن سحرهای فرعون هر دمیدم کشیدن

[16b]

دانی سماع چه بود سر لی مع الله
آنجا ملک نگنجد پی واسطه رسیدن

دانی سماع چه بود مانند شمس تبریز
چشمان دل گشودن انوار قدس دیدن

Fā'ilātün/Fā'ilātün/Fā'ilātün/Fā'ilün

سوره والیل دیدم وصف گیسوی شماسست
والضحا خواندم سراسر نسخه روی شماسست

آیت آیت تا بسوی قاب قوسین آمدم
چون نظر کردم صفات طاق ابروی شماسست

نیک را دیدم همه تفسیر ما زاغ البصر
شرح چشم مست شور انگیز جادوی شماسست

در پی معنی سبحان الذی اسرار شدم
وصف قرب ذات بی امثال آهوی شماسست

بانگ طبتم فادخلوها خالدین اندر جهان
چون بگوش جان شنیدم از سر کوی شماسست

حرف حرف سورة يوسف فرو رقصم شبی
زره از آفتاب حسن دلجوی شماس

شاهد لولاک بر دل غمزه زد معلوم شد
کادم عالم طفیل یکسر موی شماس

آن روایتها که میگویند در خلق عظیم
در سر اخلاق دیدم سر بسر موی شماس

گر نیارد هیچ عذری گفت در یوم الحساب
خاطر خاموش بحمد الله ثناگوی شماس

42

شمس الدین تبریزی

Fā'ilātūn/Fā'ilātūn/Fā'ilūn

بوی یار مهربان آمد پدید
نور سلطان عیان آمد پدید

یوسف مصری بر یعقوب رفت
نعره از عرشیان آمد پدید

بشر خاکی را نجید اکرام کرد
بایزید از عین جان آمد پدید

صدق بو بکر عمر عثمان آن
از نهان سینان آمد پدید

[17a]

چون محمد ر شفیع خلق کرد
جبریل اندر میان آمد پدید

حاجیان در راه کعبه میروند
کعبه روحانیان آمد پدید

شمس تبریزی که عیدی اکبرست
از میان عاشقان آمد پدید

43

شمس الدین تبریزی

Fā'ilātūn/Fā'ilātūn/Fā'ilātūn /Fā'ilūn

بر مصلا و عصا و جبه و دستار یوف
بر نماز روزه و تسبیح و بر ازکار یوف

بر بهشت و دوزخ و دینی و عقبی گفته‌ام
وقت و مستی و جنونی عزز ما صد بار یوف

علم و حلم و صبر و تمکین شد حجابی راه تو
پنجه شیران بزَن بران بگذران یوف

طور موسی ربی ارنی لن ترانی هر چهار
ما سوی اند هر دم رومی و عطار یوف

خاک و باد و آب آتش کسوت انسان مل
لییس غرالله ثی برتک و بنه اریلوف

درس و تعلیم تعلم لا تسلم لا یجوز
بر سیق بر مدرسه بر زهن دیرکار یوف

بر ورع بر زهد و بر توی و بر فصل و بر کمال
بر حکیم و حکمت و تشخیص و بر بیمار یوف

باز یوسف بر سر بازار خواهد جلوه کرد
بر خریدار ان بر دلال و بر بازار یوف

آتش مهد جمال یوسف کنعان طلب
بر زلیخا و عزیز مصر و بر تجار یوف

در زمین و آسمان خیرست نتوان یافتن
بر بروت من کریز و سبت انکار یوف

بر جنید و شبلی و شیخ کبیر و بوالحسن
بر انا الحق گفتن منصور بر کردار یوف

گنج مخفی آشکار شد درون جان ما
بر خزاین بر فاین حبه و دینار یوف

نقد وقت تست محبوب تو مستغنی ازو
بوالعجب کاریست بر اطوار و بر دوار یوف

[17b]

هر دلی کو لذت توحید عرفان زنده شد
آدمی مشمار او را کو بر وبکار یوف

آفرین صد آفرین ابن عرب صد آفرین
بر حسود او غرض کو بر تک و طرار یوف

سالک مجذوب شمس الدین تبریزی
کیست منلای رومی این زما بر یار یوف

Mefā 'ilün/Mefā 'ilün/Fe 'ulün

خوش آن دردی که درمانش تو باشی
خوش آن جانانی که جاننش تو باشی

خوش آن چشمی که رخسار تو ببند
خوش آن راهی که پابایش تو باشی

خوش آن جرمی و کامرانی
دلی دارد که خواهانش تو باشی

خوش آن دردی که ساقی‌اش تو باشی
خوش آن دیری که رهانش تو باشی

چه خوش باشد دل امید داری
که امید دل و جاننش تو باشی

مپرس از کفر و ایمانش دلی را
که هم کفر و که هم ایمانش تو باشی

مشو پنهان از آن گه که دایم
همه پیدا و پنهانش تو باشی

دل پر درد دارد شمس تبریز
به بوی آنکه درمانش تو باشی

Mefā 'ilün/Mefā 'ilün/Fe 'ulün

عجب آن دلبر زیبا کجا شد
عجب آن سرو خوش سیما کجا شد

دلم چون برگ می لرزد شب و روز
که دلبر نیم شب تنها کجا شد

میان ما چو شمع نور میداد
کجا باشد او عجب بی ما کجا شد

برو در باغ و پرس از باغبان
که آن همراه جان افزا کجا شد

چو دیوانه همی کردم بصحرا
که آن آهو درین صحرا کجا شد

دو چشمم شد ز گریه همچو جیحون
که آن که گوهر درین دریا کجا شد

بگو روشن که شمس الدین تبریز
چو گفت الشمس لا یغفر کجا شد

46

شمس الدین تبریزی

Fā 'ilātün/Fā 'ilātün/Fā 'ilün

عقل آمد عاشقا خود را بپوش
وای مای وای مای از عقل و هوش

یا برو از جمع ما ای چشم و عقل
یا شوم از ننگ توی چشم و گوش

تو جوابی زانتش ما دور شو
یا درآ در دیک با ما بجوش

گر بگویی عاشقم هست امتحان
سر مپیچ و رطل مردانرا بنوش

گر نمیخواهی که خردت بشکند
مرده شو با موج و دریا را بگوش

می خروشم لیکن از مستی عشق
همچو چنکم بی خبر از من خروش

شمس تبریزی مرا کردی خراب
هم تو ساقی هم توهم می فروش

47

شمس الدین تبریزی

Fā 'ilātün/Fā 'ilātün/Fā 'ilātün/Fā 'ilün

دوش بر درگاه عزت کوس سلطانی زدیم
خیمه بر بالای دارالملک ربانی زدم

بر فراز عشق همت از کف معشوق دل
باده وحدت ز رطل جام سبحانی زدم

مست و لا یعقل جنان گشتم که از نار نفس
آتش اندر حلوت پاکان روحانی زدم

باده ساقی و ساغر چون یکی دیدم ز شوق
پای وحدت بر سر کفر و مسلمانی زدم

بار دیگر مست گشتم عقل و هوش از من بر رفت
در زمان از بیخودی بر خاک پیشانی زدم

[18b]

زینهام بر صبا از بهر جولان سحر
بانگ بر دلدل به آیین سلیمانی زدم

این همه دولت ز شمس الدین تبریز یافتم
لا جرم در ملک او لاف جهانبانی زدم

48

شعر دیگر شاه ولد

Fā 'ilātün/Fā 'ilātün/Fā 'ilātün/Fā 'ilün

ماه هفتم آسمانم ای پسر بیدار باش
نور و عرش فرشبانم ای پسر بیدار باش

جان و دل در تن نهان شد این عجب کز لطف من
در دل و در جان نهانم ای پسر بیدار باش

هم ره و رو منم هم منزلم چون لعل و کان
ساکن در خود روانم ای پسر بیدار باش

این و آن در گفت ابد دو نباشد پیش من
هم همینم هم همانم ای پسر بیدار باش

جوی جانم چون زره بس نقشها آرد عیان
در نشان من بی نشانم ای پسر بیدار باش

گر جهان خصم شود من غم ندارم هیچ چون
هست عشقش پاسبانم ای پسر بیدار باش

شهر دل عشقست و جان در خلقه وصلش مقیم
پیش آن شه ترجمانم ای پسر بیدار باش

49

شمس الدین تبریزی

Mefā 'ilün/Fe 'ilātün/Mefā 'ilün/Fe 'ilün

سخن که خیزد ای جان ز جان حجاب کند
ز گوهر لب دریا زبان حجاب کند

بیان حکمت اگر چه شگرف مشغله اینست
ز آفتاب حقیقت بیان حجاب کند

جهان کفست و صفات خدای چون دریا
ز صاف بحر کف این جهان حجاب کند

همه شکاف تو کف را که با باب رسی
مبین کفش که ز آتش دهان حجاب کند

ز نقشهای زمین و ز آسمان میندیش
که نقشهای زمین و زمان حجاب کند

برای مغز سخن قشر حرف را بشکاف
که زلفها ز جمال بنان حجاب کند

[19a]

تو هر خیال که کشف حجاب پنداری
بیفکنش که ترا خود همان حجاب کند

نشان آیت حقست این جهان فنا
ولی ز خوبی حق این جهان حجاب کند

ز شمس مفخر تبریز مراضه ایست وجود
قراضه ایست که جانرا از کان حجاب کند

50

شمس الدین تبریزی

Mef'ulü/Mefā'ilü/Mefā'ilü/Fe'ülün

ما عاشق سرگشته شیدای دمشقیم
جان راه و دل بسته بسودای دمشقیم

آن صبح و سعادت که بتایید از آن سو
هر شام بجان بنده سحرهای دمشقیم

بر باب بریدم که از یار بریدیم
ز ان جامع عشاق بخضرای دمشقیم

بر مصحف عثمان بنهم دست بسوگند
کز لولوی آن دلبر لالای دمشقیم

از باب فرج دوری و از باب فرادیس
کی دانی که اندر چه تماشای دمشقیم

بر ربوه برآیم چو در مهد مسیحیم
چون راهب سرمست ز حمرای دمشقیم

در نیرب شاهانه بدیدم درختی
در سایه آن شسته و دروای دمشقیم

اخضر شد میدانش بغلطیم چه گویی
از زلف چو چوگان که بصرای دمشقیم

بی مره در آیم چو درمزه در اییم
دروازه شرقی و هویدای دمشقیم

اندر جبل صالح کانپست ز گوهر
زان گوهر ما غرقه دریای دمشقیم

چون جنت دنیااست دمشق ازلی دیدار
ما منتظر رویت حسناى دمشقیم

از روم بتازیم سیوم بار سوی شام
کز طره چون شام مطرای دمشقیم

مخدومی ز شمس الحق تبریزی گرانجاست
مولای دمشقیم و چه مولای دمشقیم

[19b]

51

شمس الدین تبریزی

Mef'ulü/Fā'ilātü/Mefā'ilü/Fā'ilün

بی شک شفیع ما بقیامت محمد است
وانرا که دوست دارد ابو بکر و عمر است

وانرا که دوست دارد داماد مصطفی
عثمان امیر وخی و دیگر میر حیدر است

باران و مثل نجومند بر آسمان
او چون قمر ز جملگی اعلا اوتور است

مولایی که مصطفی مجسم صحابه را
دانم که مر ترا ز من این قول باور است

بشنو چه گفت سید عالم عتیق را
بو بکر چون دو گوش علی دیده در سراسر است

بو بکر با صواب و عمر شمع نوربات
عثمان شه شهان و علی میر و سرور است

بو بکر یار غار عمر معدن وقار
عثمان حق و گذار و علی شاه منبر است

بو بکر همچو کعبه عمر باز چون حرم
عثمان چهار رکن علی سقف برتر است

بو بکر راکعت عمر عین رافعت
عثمان متابعت و علی گنج گوهر است

بوبکر صادقین و عمر میر قانتین
عثمان متفقین و علی سر اکبر است

بو بکر مال و بخش عمر پادشاه دین
عثمان نامدار و علی باب شیر است

بوبکر با قیام و عمر با نظام
عثمان خوش کلام و علی فخر کشور است

بوبکر بود امام و عمر بد بود نیک بر بام
عثمان مه تمام و علی میر قنبر است

بوبکر چون بهشت عمر تخم عدل کشت
عثمان وفا سرشت و علی حوض کوثر است

بوبکر چون درخت و عمر شاخ بال او
عثمان مثال و برگ و علی سیب احمر است

بوبکر زجنیل و عمر جوی سلسبیل
عثمان چو جوی شیر و علی شهد و شکر است

[20a]

بوبکر کان گوهر و عمر چون کان ذر
عثمان چو کیمیا و علی معدن زر است

بوبکر چو نوبهار و عمر چون گل بهار
عثمان بنفشه زار و علی تاج افسر است

بوبکر چون بشیر و عمر بعد او امیر
عثمان نکو ضمیر و علی علم را در است

بوبکر جان ماست عمر چون روان ماست
عثمان زبان ماست و علی دیده در سراسر است

این هر چهار یار دلم را چو نوبهار
سالار هر چهار رسول مطهر است

چون این سزد مناقب اصحاب مصطفی
هر کو چنین نداند هم کور و هم کراست

کذبتم آن منافق ملعون از فضیلت
همچو کور و کراست که این سگ بخیر است

چون ماه روزه آید قنديل بشکنند
کین سنت عمر بر ما سخت ابتر است

ای صد هزار لعنت بر جان رافضی
بر جان آنکه دشمن عثمان و حیدر است

ای صد هزار رحمت بر جان سنیان
سنی و چون رسمست و لعین رافضی عزاست

سنی چو شیر و رافضی از سگ بتر بود
سنی براق عشق یقین رافضی خر است

هر سنی که رافضی کشت در جهان
مقبول عمر است و علی را برادر است

این سنیان مومن مانند اشتراند
وان رافضی ملعون چون خوک قیصر است

از رافضی را بتر هیچ ملتی نبود
اهل نژادشان ز جهودان حیر است

این چهار یار رسول اند بعد ازو
حق دان حق گواست بدل این مقرر است

از صد زبان بگفتم مدح چهار یار
بهتر ز مشک غالیه کافور و عنبر است

می گوی ای سنیان ی ما را به روز و شب
امید من بفضل خداوند اکبر است

[20b]

سیمرغ عرش مفخر تبریز شمس دین
سلطان اولیاست ز جمله فزون تر است

52

شمس الدین تبریزی

Müstef'ilün/Müstef'ilün/Müstef'ilün/Müstef'ilün

ای آتش ای آتش بیا این خانه را ویرانه کن
عقل مرا از من ببر بازم ز سر دیوانه کن

بشکن در میخانه را بستان ز من پیمانه را
بگذار این افسانه را زاهد مرا افسانه کن

بکوه بمن داد جام را از من ببر آرام را
بگذار این اسلام را رو خانه را بیخانه کن

ای عاشق ای عاشق برو جان را بجام کن
زان جام و سر جان شنو سر در سر پیمانه کن

ای عشق با چندین چرا چون سوختی جان مرا
آخر دمی بهر خدا عزم در میخانه کن

ای آفتاب ذره فشان زن مشعله دیر آسمان
گر فتنه خواهی در جهان زلفین خود را شانه کن

ای شمس تبریزی بیا کز خود شدستم در عنا
آتش بزن عقل مرا بازم ز سر دیوانه کن

53

حضرت مولانا فرماید قدس الله سره العزیز

Müstef' ilün/Müstef' ilün/Müstef' ilün/Müstef' ilün

یا مالک ملک القدیم استغفر الله العظیم
یا حی و رحمان الرحیم استغفر الله العظیم

ای خالق پروردگار ای صانع لیل و نهار
از معصیتها را گذار استغفر الله العظیم

ای ساتر ستار ما وی واقف اسرار ما
آگه توی از کار ما استغفر الله العظیم

از جاهل تزویر گرگ دور عاقلی تدبیر کرد
گر بنده تقصیر کرد استغفر الله العظیم

ما عاجز و جبار تو ما خفته بیدار تو
ما پرگناه یار تو استغفر الله العظیم

در ملک تو گردن کشان در مانده بی نام و نشان
ای چاره بیچارگان استغفر الله العظیم

فعلم نه ترسان عمل کارم همه زرق و دغل
ای لایزال لم یزل استغفر الله العظیم

[21a]

مگذار ما را در خطر ای پادشاه دادگر
چون که گناه از حد گذر استغفر الله العظیم

ای مرهمی دل خستگان ای بار تن شکستگان
افتح کلید بستگان استغفر الله العظیم

ای مونس شهباز یار ای خالق پروردگار
گفتم هزار صد صد بجان استغفر الله العظیم

یا قل هو الله احد ای خالق فرد و صمد
گفتم بجان کفوا احد استغفر الله العظیم

ای خالق عرش مبین جرم گناه‌ها را مبین
زیرا که مستم همچین استغفر الله العظیم

الله ذات تو فرد و صمد آیات تو
فتح و ظفر مرآت تو استغفر الله العظیم

در کوه صحرا دام‌دد از بهر خدمت نیک‌بد
گویند از افغان خود استغفر الله العظیم

بسیار خوردم سنگ‌ها از دست نا‌بر‌اهل‌ها
از دل بشویم رنگ‌ها استغفر الله العظیم

سیر جهان و بی‌وفا سهلست از حکم خدا
میگوی خود ای فنا استغفر الله العظیم

ای شمس دین و شمس دین تبریز جان را تو نگین
گفتم بگو از دل یقین استغفر الله العظیم

54

حضرت سلطان قدس سره العزیز

Fā 'ilātūn/Fā 'ilātūn/Fā 'ilātūn/Fā 'ilūn

گر خمار آرد صداعی بر سر سودای عشق
در رسد حالی مدد از ساقی صهبای عشق

در بدر طبل شادی لشکر عشاق را
مژده انا فتحنا در دهد سرنای عشق

زهر اندر کام عشق شهد گردد در زمان
زان شکرهای روید هر دم از نهان عشق

یک زمان ابری برآید تا بپوشد ماه را
ابر را در حال سوزد برق جان افزای عشق

در میان ریک سوزان در طریق بادیه
با نگنهای رعد بینی میزند سقای عشق

ساقیا از بهر جانت ساغری بر خلق ریز
با صلا در ده بسوی قامت و بالای عشق

[21b]

شمس تبریز ار بتابد ز آفتاب رشک حق
قبهای موج خیزد آن دم راز یانر پر عشق

Fā 'ilātūn/Fā 'ilātūn/Fā 'ilātūn/Fā 'ilūn

یکدم غواص بودم بر لب دریای عشق
صد هزاران در گوهر دیدم دریای عشق

ناگهان از قدرت حق یک نظر کردم درو
عالمی سرگشته دیدم مانده دریای عشق

خضر گشتم آب و حیوان یافتم در نیم شب
تا ابد عمر بقا رانم ازین صهبای عشق

چون سلیمان در پی تاج و نگین خود مباش
تا نمانی عاجز و سرگشته در دبای عشق

همچو بوسف یک زمان در چاه غم بنشین که تا
پادشاه مصری گردی خسرو لالای عشق

همچو عیسی یک نفس صد مرده را زنده کنی
این معماهای معنا بشنو ز اسمای عشق

همچو موسی ربی ارنی بر زبان راندم که تا
صد هزاران لن ترانی آید از مولای عشق

چون محمد یک قدم در راستی می نه که تا
پای نعلینت نهند بر منبر نه بای عشق

رو چو منلا بعد ازین را سر فردان دم مزین
چونکه دریا موج گیرد خون شود دریای عشق

Fā 'ilātūn/Fā 'ilātūn/Fā 'ilātūn /Fā 'ilūn

ای صبا حالی ز حد و حال شمس الدین بیار
عنبر و مشک ختن از چین بقسطنطین بیار

گر سلامی از لب شیرین او داری بگو
ور پیام از دل سنگین او داری بیار

سر چه باشد تا فدای پاک شمس الدین کنم
نام شمس الدین بگو تا جان کنم بر او نثار

خلعت و خیر و لباس از عشق او دارد دلم
حسن شمس الدین دثار و عشق شمس الدین شعار

[22a]

ما ببوی شمس دین سر خوش شدیم و می زدیم
ما ز جام شمس دین مستیم ساقی می بیار

ما دماغ از بوی شمس الدین معطر کرده‌ایم
فارغم از بوی مشک عنبر و عود تثار

شمس دین بر دل مقیم و شمس دین بر جان کریم
شمس دین در یتیم و شمس دین نقد عیار

من نه تنها می سرایم شمس و دین شمس دین
می سراید عندلیب از باغ و کبک از کوهسار

حسن جوران شمس دین و باغ رضوان شمس دین
عین انسان شمس دین شمس دین فخر کبار

روز روشن شمس دین و چرخ گردان شمس دین
گوهر کان شمس دین و شمس دین لیل و نهار

شمس دین جام جم است و شمس دین بحر عظیم
شمس دین عیسی و مست شمس دین یوسف عذار

از خدا خواهیم ز جان خوش دولتی با او نهاد
جان ما اندر میان و شمس دین اندر کنار

شمس دین خوشتر ز جان و شمس دین شکر ستان
شمس دین سرو روان شمس دین باغ و بهار

شمس دین نقل شراب و شمس دین چنگ و رباب
شمس دین خمر و خمار و شمس دین هم نور نار

نی خماری کنز ویر امدانر و خمرن وندم
آن خمار شمس دین کز وی فزاید افتخار

ای دلیل بی دلان وای رسول عاشقان
شمس تبریزی زینهار دست از ما مدار

57

برای شمس تبریزی گفته‌اند

Fā 'ilātün/Fā 'ilātün/Fā 'ilātün/Fā 'ilün

لحظه لحظه می برون آمد ز پرده شهریار
باز اندر پرده می شد همچنین تا هست یار

ساعتی بیرونیان را می بود از عقل و دل
ساعتی اهل حرم را می ببرد از هوش کار

دفتری از سحر مطلق پیش چشمش باز بود
گردشی از گردشی او در دل هر بی قرار

گاه از نوک قلم سوداش نقشی می کشید
گاه از سر نای عشقش عقل مسکین سنگسار

چونکه شب شد ز آتش رخسار شمعی بر فروخت
تا دو صد پروانه جان را بدید آمد مدار

[22b]

مای ما هم خفته بود و پرده زحمت از میان
بای ما با مای او گشته کنار اندر کنار

چون سحر این مای ما مشتاق این ما گشته بود
ما درآمد سایه دار و شد برون آن مای یار

شمس تبریزی برفت اما شعاع روی او
هر طرف نوری دهد آنرا که هستش اختیار

58

شمس الدین تبریزی

Fā 'ilātūn/Fā 'ilātūn/Fā 'ilātūn/Fā 'ilūn

مرحبا ای جان باقی پادشاه کامیار
روح بخش هر قران و آفتاب هر دیار

این جهان آن جهان هر دو عالم امر تو
گر نخواهی بر همش زن و همی خواهی بدار

تابشی از آفتاب فقر بر هستی بتاب
فارغ آور جملگان را از بهشت و خوف و نار

وار هن مرفقر را از ننگ جان
در ره نقاش بشکن جمله این نقش و نگار

قهرمانی را که خون صد هزاران ریخته است
ز آتش اقبالی سر مد دود از جانش برار

آنکسی دریابد این اسرار لطفت را که او
بی وجود خود برآید محو فقر از عین کار

بی کرامت محو گردد جان اگر ببند که او
چون زر سرخت خندان دل درون آن شرار

ای که نور از اصل کان زر و گوهر بوده
پس ترا از کیمیاهای جهان تنگست عیار

جسم خاک از شمس تبریزی چو کلی کیمیاست
تابش آن کیمیا را بر مسن ایشان کمار

59

شمس الدین تبریزی

Mef'ülü/Mefā'īlū/Mefā'īlū/Fe'ülün

من دوش زمانی بخرابات رسیدم
قومی همه آشفته و دل دید سفیدم

بنشستم و می خوردم و در کوی خرابات
من خاک خرابات بدین دیده کشیدم

چون زمره یار من از دیر شنیدم
فریاد زنان من از دیر دویدم

[23a]

از دیر بیرون آمد و در پای من افتاد
خود را به بها دادم دیر آن بخریدم

دستار تکبر ز سر خواجه ربودم
چنگال زدم جامه بصد پاره دریدم

او کافر پیدا و من مشرک پنهان
او پاک شد از کفر من از شرک رهیدم

بینی دو سه از گفته شمس الحق تبریز
حرفی دو سه برخواندم و بر دیر دمیدم

60¹²¹

نعت شریف (مکرر)

Fā'ilātün/Fā'ilātün/Fā'ilātün /Fā'ilün

یکدم غواص بودم بر لب دریای عشق¹²²
صد هزاران در گوهر دیدم دریای عشق

ناگهان از قدرت حق یک نظر کردم درو
عالمی سرگشته دیدم مانده دریای عشق

چون سلیمان در پی تاج و نگین خود مباحث
تا نمانی عاجز و سرگشته دریای عشق

همچو عیسی یک نفس صد مرده را زنده کنی
این معماهای معنا بشنو ز اسمای عشق

¹²¹ Başlıkta şair adı verilmemiş.

¹²² Divânda yer almamaktadır.

همچو موسی ربی ارنی بر زبان راندم که تا
صد هزاران لن ترانی آید از مولای عشق

رو چو منلا بعد ازین اسرار مردان دم مزین
چونکه دریا موج گیرد چون شود دریای عشق

61¹²³

نعت شریف (مکرر)

Mefā 'ilün/ Mefā 'ilün/ Mefā 'ilün/ Mefā 'ilün

شدم بر صورت عاشق که با من میکند غوغا
چه صورت صورت دلبر چه دلبر دلبری زیبا

نگار من بصد خوبی دو زلفش نکهتی دارد
چه نکهت نکهتی عنبر چه عنبر عنبر سارا

اگر رویش نمی بینم دو چشمم چشمه میگردد
چه چشمه چشمه لولو چه لولو لولو لالان

[23b]

غمی دردم کسی داند که باشد همچو من عاشق
چه عاشق عاشق صادق چه صادق صادق یکتا

چنین دردی که من دارم غم را همدمی یابد
چه همدم همدم محرم چه محرم محرم دانا

دوای درد جانت را حسامی شربتی دارد
چه شربت شربت نافع چه نافع نافع سودا

62¹²⁴

نعت شریف

Mefā 'ilün/ Mefā 'ilün/ Mefā 'ilün/ Mefā 'ilün

دل از اغیار خالی کن چو عزم کوی ما داری
نظر به غیر ما مفکن چو قصدی روی ما داری

برون از لا و الا رو که لالای ما کردی
صدف کن گوهر دلرا اگر لولوی ما داری

چو طوطی در قفس خو کن اگر سکر همی خواهی
نوا چون فاخته میزن اگر کوکوی ما داری

کسی دیگر هویت را مسلم نیست الا هو
بگو یا هو و من هو اگر هو هوای ما داری

¹²³ Başlıkta şair adı verilmemiş.

¹²⁴ Başlıkta şair adı verilmemiş.

ز معشوقان هر جای ترا چون کار نگشاید
حرامت باد اگر میلی بغیر سوی ما داری

ز تیره غمزات مستم که از جانم کزر گردد
کمان شمس دین را کش اگر بازوی ما داری

63¹²⁵

نعت شریف

Fā'ilātün/Fā'ilātün/Fā'ilātün /Fā'ilün

هو زخم بر قدسیان هر شب ز دل هو هو زخم
بر جمال حق همه یا هو و یا من هم زخم

هر سحر صد ماه خورشیدی برآمد بر دلم
هر مه خورشید حق صد هو و یا من هم زخم

هر درختی را تجلی میرسد از نور حق
زان مثال فاخته بر شاخ تن کوکو زخم

دل چو جای حق بود حق با منست و من بحق
حق بحق واصل شدم بر خویشتن هو هو زخم

شمس تبریزی چو ماه و انجم و خورشید شد
گشت روشن بر مکان هم هو و یا من هو زخم

64¹²⁶

نعت شیرف

[24a]

Müstef'ilün/Müstef'ilün/Müstef'ilün/Müstef'ilün

ای سید صاحب زمان ابدال شو ابدال شو
وای قبول مقبولان ابدال شو ابدال شو

با عقل سر گردان عشق در میدان مرو
دردگشی میخانه رو ابدال شو ابدال شو

قاضی تو رشوت ستان آتش همه تو بسته نان
بر کن دل از مال کسان ابدال شو ابدال شو

آن محتسب با لشکرش از ذره جرم خورش
ای خاک بر فرق سرش ابدال شو ابدال شو

منلای رومی در جهان بی نام بو بی نشان
اینست طریق عاشقان ابدال شو ابدال شو

¹²⁵ Başlıkta şair adı verilmemiş.

¹²⁶ Başlıkta şair adı verilmemiş.

Fā' ilātün/Fā' ilātün/Fā' ilātün /Fā' ilün

ای ز هجران فراق آسمان بگریسته
دل میان خون نشسته عقل و جان بگریسته

چون بعالم نیست با کس بر مکان ترا تو را عوض
در عزای تو مکان و لا مکان بگریسته

جبرئیل قدسیانرا پال و پرها سوخت
انبیا و اولیا را دیدگان بگریسته

اندرین عالم دریغا آب گفتارم نماند
تا مثال وانمایم کانچنان بگریسته

بر صلاح الدین چه داند هر کسی بگریختن
هر کسی داند که باشد برگ آن بگریسته

Mefā' ilün/ Mefā' ilün/ Mefā' ilün/ Mefā' ilün

خدا را تا شوی محرم قلندر شو قلندر شو
چه بندی دل درین عالم قلندر شو قلندر شو

تو خود را در پریشانی تلف کردی نادانی
گذر از عالم فانی قلندر شو قلندر شو

چو نبود غیر حق عزیز ز مسجد شو دیری
اگر داری دلا میل قلندر شو قلندر شو

اگر خواهی که بی منت رسد از حق بتو رحمت
خوار ج را بکن لعنت قلندر شو قلندر شو

زین کز رسم و از آیین بنح بر ثب حمت
بیا پیش حسام الدین قلندر شو قلندر

¹²⁷ Başlıkta şair adı verilmemiş.

¹²⁸ Başlıkta şair adı verilmemiş.

Müstef' ilün/Müstef' ilün/Müstef' ilün/Müstef' ilün

باز آمدم باز آمدم هذا جنون العاشقين¹²⁹
چون روح در تن آمدم هذا جنون العاشقين

باز آمدم جویای حق سر تا قدم گویا حق
در قرب او دانای حق هذا جنون العاشقين

باز آمدم مست خدا می خوردم از دست خدا
من نیستم و هست خدا هذا جنون العاشقين

لا هوت من ناسوت شد تاسوت من لاسوت شد
جام خدایم قوت شد هذا جنون العاشقين

گر شمس دین دیوانه شد با عشق او همخانه شد
جان بود هم حانانه شد هذا جنون العاشقين

Mefâ' ilün/ Mefâ' ilün/ Mefâ' ilün/ Mefâ' ilün

1. Olursa devletim hem-dem kılsun t̄ālî 'im yârî¹³¹
Vişâle degşürem hicri baña Hâk ırgüre bârî
2. Hezârân dürlü şehvetden t̄ama ' kes yârî isterseñ
Özüñden ur görür yârî nâzar kim olmaya 'ârî
3. Saña ol dost içün düşmen cefâ itse taḥammül kıl
Gülüñ dīdārına 'āşık gerek hoş göre her ḥârî
4. Budur ḥālîm görürseñ sen eger zāhir eger bâṭın
Bizimle çün ḥarîf oldun çıkar ḥatırdan inḳârî
5. Muḥabbet sözi cān içre ki cāndan dahi nāzıkdür
Bulınmaz dünyāda maḥrem saḳın fāş itme esrârî
6. ' Aceb ḥaddince Mevlānā sözi Türkice nazm eyler
Kelāmından olur ma'lūm kişinüñ kendi miḳdârî

¹²⁹ Divānda yer almamaktadır.

¹³⁰ Başlıkta şair adı verilmemiş.

¹³¹ Divānda yer almamaktadır.

69¹³²

Na't-ı Şerîf

Mefâ 'îlün/ Mefâ 'îlün/ Mefâ 'îlün/ Mefâ 'îlün

[25a]

1. Bu 'aşka olalı yoldaş komişem nāmūs u 'ārı
Devāsız derde düş oldum iderem āh ile zārı
2. Gezerken keñdi hâlimde 'aceb sevdāya düş oldum
Gözime zerrece gelmez fenā ikliminüñ vārı
3. Seherde bülbülü gördüm 'aceb efgāna başlamış
Meger kim nev-bahār olmuş önüne düşdi gülzārı
4. Hākīkat bülbülü gör kim fenā gülzāra meyl itmez
Bilür mevsimi tez geçer çekerler pāreler hārı
5. Gel imdi Şems-i Tebrīzī fedā kıl cānını Hāk'ā
Bu yolda baş u cān virmek budur 'āşıkların kārı

70¹³³

Na't-ı Şerîf

Mefâ 'îlün/ Mefâ 'îlün/ Mefâ 'îlün/ Mefâ 'îlün

1. Bi-ḥamdi'llāh direm Allāh alup aqlımı fikru'llāh¹³⁴
Dilimde zātın esmāsı bana ins oldu zikru'llāh
2. Ben ol pervāneyem geldim düşüp 'āşkuñ ile yandım
Yanup ben külli¹³⁵ kül oldum beni maḥv itdi 'āşku'llāh
3. Göñül āyīnesin şūfī ider isek eger şāfī
Açılur saña bir kapu 'ayān olur cemālu'llāh
4. Bu tevḥidden murād ancak cemāl-ı zāta irmekdür
Görünen kendi zātıdır degildür şanma gayru'llāh
5. Şems-i Tebrīzī bunu bilür eḥad kalmaz fenā bulur
Bu 'ālem külli maḥv olur hemān bākī kalur Allāh

¹³² Başlıkta şair adı verilmemiş.

¹³³ Başlıkta şair adı verilmemiş.

¹³⁴ Divānda yer almamaktadır.

¹³⁵ Vezin gereği "külli" kelimesi "külli" şeklinde okunmuştur.

Mef'ülü/ Mefā'ılün/ Mef'ülü/ Mefā'ılün

من بنده سلطان جهان بانم
زان دمکه رخس دیدم شوریده و حیرانم

طوطی خوش الحانم سیمرغ سخندانم
هم اشرف و حیوانم هم افضل انسانم

هم روحم و هم راحت هم بنده یزدانم
هم سایه خورشیدم هم زاده جمشیدم

هم جنت و هم حورم هم روضه رضوانم
یک زره زلاهوتم یک نیمه زناسوتم

شمس الحق تبریزی منصور شده ای دل
هم مرد خدا بینم هم مرد خدا دانم

Mef'ülü/ Mefā'ılün/ Mef'ülü/ Mefā'ılün

قد اشرقت الدنيا من نور حمينا
البدن غدا ساقی و الکأ ثرینا

الصبوت ایمانی والخلوة بستانی
والحمش ندمانی والورد محینا

[25b]

من اقلقه دار او اعطشه نار
تهديه الى عين یستر جمع ریانا

من کان له عشق فلمجلس مشواه
من کان له عقل اياه و ايانا

من لیس له عین یتبصر عن غیب
فلیأت علی شوق فی خدمت مولانا

یا دهر شوی صدری شمس الحق تبریزی
هل ابصر فی الدنيا انسان انسانا

¹³⁶ Başlıkta şair adı verilmemiş.

¹³⁷ Başlıkta şair adı verilmemiş.

73¹³⁸
نعت شریف

Müstef' ilün/Müstef' ilün/Müstef' ilün/Müstef' ilün

یا سیدی یا مصطفی صلو علی خیر الوری
انت النبی بدر الدجی صلو علی خیر الوری

ای سرور شاه جهان وی مقتدای انس و جان
ای خواجه کر و بیان صلو علی خیر الوری

ای هادی شاه رسل وی مفخر اهل سنبل
محتاج تو جمله رجل صلو علی خیر الوری

قرآن فرستادت خدا ای جمله را تو رهنما
جانها ز تو با صد نوا صلو علی خیر الوری

ای سیدی ای با صفا وی شافع روز جزا
میر و سخت کمتر گدا صلو علی خیر الوری

74¹³⁹
نعت شریف

Fā' ilātün/Fā' ilātün /Fā' ilātün/Fā' ilün

ای رسول حضرت حق وی حبیب کبریا
ای ضیاء عین عالم وی امام انبیا

یک پیاله می بده ای ساقی بزم الست
بر من مسکین نظر کن ای سراج پر ضیا

در دو عالم همنشینت از چار یار ابوبکر
هم عمر عثمان حیدر منبع جود و سخا

عندلیم نعت کویم گنج باغ حسرت تو
منتظر بودم بغایت حکم فرمان شما

مرحمت کن خاک پایت روی منلا شب روز
احمد محمو ابوالقاسم محمد مصطفی

¹³⁸ Başlıkta şair adı verilmemiş.

¹³⁹ Başlıkta şair adı verilmemiş.

Mefā 'ilün/ Mefā 'ilün/ Mefā 'ilün/ Mefā 'ilün

شدم مجنون سرگردان من از سودای درویشان¹⁴¹
ندانم تا کجا باشد مقام و جای درویشان

نه آن درویش میگویم کمر بسته و قلاشی
که بدبخت جهان جهان بسیار نمی مانند بدرویشان

بدرویشی و درویشان محمد فخر میدارد
بسی آید فرستاده خدا در شان درویشان

در آن ساعت که درویشان سماع با صفا آیند
خدا آید دران ساعت بمهمائی درویشان

امیرالمؤمنین حیدر که بد داماد پیغمبر
کمر بسته و خوش میگفت منم فراش درویشان

الا ای شمس تبریزی توجه کن بدرویشان
حیات جاودان یابی تو از دلهای درویشان

Müstef' ilün/ Müstef' ilün/ Müstef' ilün/ Müstef' ilün

ای خالق هفت آسمان درماندهام فریادرس
وی رازقی پیر و جوان درماندهام فریادرس

ای قادر هر انس و جان دارنده کون و مکان
داننده رازی نهان درماندهام فریادرس

ای رحم تو بر نیک و بد احسان تو بی حد و عد
هر لحظه گویم ای احد درماندهام فریادرس

ای منعم هر مفلسی ای مونسی هر بی کسی
ای خالصی هر مخلصی درماندهام فریادرس

ای نام تو بر کام لب خوانم ترا هر روز و شب
ای کارسازی هر سبب درماندهام فریادرس

¹⁴⁰ Başlıkta şair adı verilmemiş.¹⁴¹ Divânda yer almamaktadır.¹⁴² Başlıkta şair adı verilmemiş.

ای شمس دین تو هر نفس هم چون بمرغ اندر قفس
ای قادر فریادرس در مانده ام فریادرس

77¹⁴³

نعت شریف

Fā 'ilātün/Fā 'ilātün /Fā 'ilātün/Fā 'ilün

یا حبیب الله رسول خالق یکتا تویی
برگزین ذوالجلال پاک بی همتا تویی

در شب معراج بودند جبرائیل اندر رکاب
پا نهاده بر سری نه گنبد حضرا تویی

یا رسول الله تو دانی امتانت عاجزند
رهنمای عاجزان بی سر و بی پا تویی

[26b]

نازنین حضرت حق صدر بدر کائنات
نور چشم انبیا چشم چراغ ما تویی

سرو بستانی رسالت تو بهاری معرفت
گلبنی باغ شریعت بلبلای بالا تویی

شمس تبریزی که دارد نعمت پیغمبر زیر
مصطفی و مجتبی آن سید اعلا تویی

78¹⁴⁴

نعت شریف

Mefā 'ilün/ Mefā 'ilün/ Mefā 'ilün/ Mefā 'ilün

دلا برخیز طاعت کن که طاعت به ز هر کارست
سعادت آنکسی دارد که وقت صبح بیدار است

خروسان در سحر گوید که قم یا ایها الغافل
تو از مستی نمی دانی کسی داند که هشیار است

دلت گوید که برخیزم هوا گوید دم دیگر
هوا را زیر پا آور که وقت امر جبار است

عزیزا که تو دینداری به وقت صبح بیداری
یقین داتم که هشیاری ترا جنت سزاوار است

¹⁴³ Başlıkta şair adı verilmemiş.

¹⁴⁴ Başlıkta şair adı verilmemiş.

ایا مسکین و بیچاره اسیر نفس اماره
تفکر کن تو یکپاره ترا مردن بناچار است

همان بهتر که برخیزی ز دیده چون گهر ریزی
و یا از جهل بگریزی که دشمن سخت مکار است

ایا سلطان تیریزی ایا شمس سحر خیزی
یقین در خاک می ریزی چه جای عجب دستارست

79¹⁴⁵

نعت شریف

Fā'ilātün/Fā'ilātün /Fā'ilātün/Fā'ilün

سوره والیل دیدم وصف گیسوی شماس¹⁴⁶
والضحا خواندم سراسر نسخه روی شماس

آیت آیت تا بسوی قاب قوسین آمدم
چون نظر کردم صفات طاق ابروی شماس

حرفه حرفه سوره یوسف فرو رفتم شبی
ذره ذره آفتاب حسن دلجوی شماس

نآیی سوبه آنلزی بسرآ شوم ضرپی-ی ما
واسف-ی کورب-ی زآت-ی بی-مسأل-ی آهوپی شو ماست

بانگ طبتم فادخلوها خالدين اندر جهان
چون بگوش جان شنیدم از سر کوی شماس

[27a]

گر نیارد هیچ عذری گفت در یوم الحساب
خاطر خاموش بحمد الله ثناگوی شماس

80¹⁴⁷

نعت شریف

Mef'ülü/ Fā'ilātün Mef'ülü/ Fā'ilātün

ای فرد حی دانا یا ربنا ظلمنا
توفیق بخش ما را یا ربنا ظلمنا

ما عاجز و فقیریم سرگشته و حقیریم
در بند تن اسیریم یا ربنا ظلمنا

¹⁴⁵ Başlıkta şair adı verilmemiş.

¹⁴⁶ Divânda yer almamaktadır.

¹⁴⁷ Başlıkta şair adı verilmemiş.

ستار بندگانی دارای انس و جانی
معبود کامرانی یا ربنا ظلمنا

مستغرق گناهیم پیوسته عذرخواهم
با نامه سیاهیم یا ربنا ظلمنا

منلا جلال هر شب گوید ز عشق یا رب
یا قدسه مقرب یا ربنا ظلمنا

81¹⁴⁸

نعت شریف

Müstef'ılün/Müstef'ılün/Müstef'ılün/Müstef'ılün

یا مالک الملک القدیم استغفرالله العظیم¹⁴⁹
یا حی رحمان الرحیم استغفرالله العظیم

ای خالق پروردگار ای صانع لیل و نهار
از معصیتها در گذار استغفرالله العظیم

از جاهلی تزویر کرد از عاقلی تدبیر کرد
گر بنده تقصیر کرد استغفرالله العظیم

ای قل هو الله احد وای خالق فرد و الصمد
گفتم بجان کفو احد استغفرالله العظیم

ای شمس دین ای شمس دین تبریز جانرا تو نگین
گفتم بگو از دل یقین استغفرالله العظیم

82¹⁵⁰

نعت شریف

Müstef'ılün/Müstef'ılün/Müstef'ılün/Müstef'ılün

ای عاشقان ای عاشقان من جان جانان یافتم¹⁵¹
ای صادقان ای صادقان من نور ایمان یافتم

ای عاقلان ای عاقلان در حضرت شمع هدا
بی آتش و بی مشعله قندیل رخشان یافتم

ای عاصیان ای عاصیان از خضرت پاک ولی
هم قابل عزت شدم هم نور عرفان یافتم

¹⁴⁸ Başlıkta şair adı verilmemiş.

¹⁴⁹ Divânda yer almamaktadır.

¹⁵⁰ Başlıkta şair adı verilmemiş.

¹⁵¹ Divânda yer almamaktadır.

[27b]

ای منکران ای منکران حقا که من از جان و دل
ما بنده حیدر شدم ملک سلیمان یافتم

سر نبی مصطفی دارد علی مرتضی
از دولت آل عبا ایمان و احسان یافتم

گوید بمن آن مدعی منلا چه آوردی بکف
دل یافتم دل یافتم جان یافتم جان یافتم

83

نعت شریف

Müstef' ilün/Müstef' ilün/Müstef' ilün/Müstef' ilün

ای صوفی اهل صفا از جان بگو الله هو¹⁵²
ای عاشق عشق وفا از جان بگو الله هو

خواهی که جمله جان شوی تا لایق جا نان شوی
تو هر چه خواهی آن شوی از جان بگو الله هو

ای تو نظام اولیا از نسل آل انبیا
وی من گدای تو گدا از جان بگو الله هو

دنیا رها کن دین بجو دست از همه عالم شو
نه آن بگو نه این بگو از جان بگو الله هو

ای نور حق شمس دین میر عالم علم یقین
ذات صفات عالمین از جان بگو الله هو

84¹⁵³

نعت شریف

Mefā' ilün/ Mefā' ilün/ Mefā' ilün/ Mefā' ilün

پریشانم پریشانم دیگر باره نمیدانم
چنان مستم چنان مستم ره خانه نمیدانم

بیا ساقی بیا ساقی شراب شوق اندر ده
اگر باشد غبار دل بآب دیده نیشانم

نه مستم من نه هشیارم نه در خوابم نه بیدارم
نا با یارم نه بی یارم نه غمگین و نه شادانم

خطا از من عطا از تو گناه از من ثواب از تو
بکن شفقت بکن رحمت بکن عفو گناه

¹⁵² Divânda yer almamaktadır.

¹⁵³ Başlıkta şair adı verilmemiştir.

الا ای شمس تبریزی بشارت یاد فیروزی
چه میترسی چه میلرزی چه میدانی که من آنم

85¹⁵⁴

نعت شریف

Fâ 'ilātün/ Fâ 'ilātün/ Fâ 'ilātün/ Fâ 'ilün

ای چراغ آسمان رحمت حق بر زمین
نالۀ من گوش دار درد حال من ببین

[28a]

از میان صد بلا من سوی تو بگریختم
دست رحمت بر سرم نه یا برافشان آستین

یا مراد من بده یا فارغم کن از مراد
و عده فردا رها کن یا چنان کن یا چنین

باز الم نشرح روان کن چارجوی در سینه‌ام
جوی آب و جوی خمر و جوی شیر و انگبین

ای ثنای رو مدد خواه از روان مصطفی
مصطفی ما جاء الا رحمة للعالمین

86¹⁵⁵

نعت شریف

Fâ 'ilātün/ Fâ 'ilātün/ Fâ 'ilātün/ Fâ 'ilün

ای عاشقان ای عاشقان من خاکرا گوهر کنم
ای مطربان ای مطربان دف شما پرزر کنم

ای تشنگان ای تشنگان امروز سقایی کنم
وین خاکدان خشکرا جنت کونم کوثر کنم

ای بیکسان ای بیکسان جاء الفرج جاء الفرج
هر خسته غم دید را سلطان کنم سنجر کنم

ای کیمیا ای کیمیا در من نگرز زیرا که من
صد دیر را مسجد کنم صد دیر را منبر کنم

ای شمس تبریزی بیار در حالمان کن یک نظر
تا خاکپای عاشقان از مشک تو عنبر کنم

¹⁵⁴ Başlıkta şair adı verilmemiş.

¹⁵⁵ Başlıkta şair adı verilmemiş.

87¹⁵⁶
نعت شریف

Fâ 'ilātün/ Fā 'ilātün/ Fā 'ilātün/ Fā 'ilün

الحمد لله الذى سلطانه نعت الازل¹⁵⁷
الواحد الفرد الذى غفرانه نمحيى الذلل

رب تعالى شأنه عم الورا احسانه
لا ينبغى رضوانه الا باخلاص العمل

يا من لطيف لم يزل الطف بنا فيما نزل
انت القوى نجنا عن قهرك يوم الحلل

يا من يرى طفى الصدور يسر لنا خير الامور
وسع لنا ضيق القبور وارحم لنا يوم الاجل

صلو على خير الورى صلوا على شمس الهدى
اعنى حبيب مصطفى يدعو لى خير العمل

88¹⁵⁸
نعت شریف

[28b]

Mef'ülü Fā 'ilātün Mef'ülü Fā 'ilātün

من شاه باز قدسم از لا مكان رسیده
بهر شکار صیدی در قالب ارمیده

سیمرغ قاف قربم از دام کون جسته
طاووس باغ عرشم از آشیان پریده

من سایه خدایم از نور مصطفی یم
در گرانبهایم اندر صدف چکیده

هر کس بچشم صورت ما را کجا شناسد
ما نور کردگاریم در آب و گل دمیده

چون جلال اویم از خود سخن چه گویم
در پیکرم نظر کن از قدرت آفریده

مادمکه شمس تبریز تو فارجمع البصر خوان
از دیده های اعما کحل بصر کشیده

¹⁵⁶ Başlıkta şair adı verilmemiş.

¹⁵⁷ Divânda yer almamaktadır.

¹⁵⁸ Başlıkta şair adı verilmemiş.

Fâ 'ilātün/ Fâ 'ilātün/ Fâ 'ilātün/ Fâ 'ilün

هر که جوید روز شب راه رضای مصطفی¹⁶⁰
لا جرم راضی بود از وی خدای مصطفی

از برای رحمت مجموع عالم آمدست
مصطفی بر عالم و عالم برای مصطفی

حق ز لطف خویشتن در حق او رحمت کند
هر که گوید از دل و از جان ثنای مصطفی

ورد روی را فرستاد آن برای روح وی
میرسد در حق وی هر دم دعای مصطفی

قرب جان عاشقان شد آب دست شمس دین
کحل چشم حوران شد خاکپای مصطفی

Fâ 'ilātün/Fâ 'ilātün/Fâ 'ilātün/Fâ 'ilün

ای رسول حضرت حق وی حبیب کبریا
ای ضیاء عین عالم وی امام انبیا

یک پیاله می بده ای ساقی بزم الست
بر من مسکین نظر کن ای سراج پر ضیا

در دو عالم همنشین از چار یار ابوبکر
هم عمر عثمان حیدر منبع جود و سخا

عندلیم نعت کویم گنج باغ حسن تو
منتظر بودم بغایت حکم فرمان شما

[29a]

مرحمت کن خاک پایت روی منلا روز شب
احمد و محمود ابوالقاسم محمد مصطفی

¹⁵⁹ Başlıkta şair adı verilmemiş.

¹⁶⁰ Divânda yer almamaktadır.

¹⁶¹ Başlıkta şair adı verilmemiş.

Müstef' ilün/Müstef' ilün/Müstef' ilün/Müstef' ilün

ای عاشقان ای عاشقان منلای رومی میرسد
ای صادقان ای صادقان منلای رومی میرسد

ای دوستان ای دوستان خاطر شوید از جان و دل
ای صادقان ای صادقان منلای رومی میرسد

وقت صبحی از درم آمد نسیم صبحدم
گفتا که این دیوانگان منلای رومی میرسد

گفتم که دیوانه گفتا که دیوانه شو
از عقل خود بیگانه شو منلای رومی میرسد

آی زاهدان خود پرست وی کافران پت پرست
اینک رسید آن ماه نو منلای رومی میرسد

باد صبا آخر بدو با شمس تبریزی بگو
طبل علم بر عرش زن منلای رومی میرسد

Sultān Semā'ī Ḳuddise Esrārahu'l-Bārī

Mefā' ilün/Fe' ilātün/Mefā' ilün/Fa' lün

1. Ne 'āşka şabr ider oldum ne 'aql ile yārem¹⁶³
Ne kārı başa çıkardım ne belli bī-kārem¹⁶⁴
2. Belā-yı 'āşk ile Ḥaqq'a ki n'oldı ğam bilmem
Bu añlanur elemimden ki 'āşık-ı zārem
3. Ne derdi çekmege râzî ne isterim dermān
Ne şihhat üzreyem el-Ḥaḳ ne şāf bī-mārem
4. Kemāl-ı lütf ile ey cānān vefā da bende cefā
Ne çāre oldı vişāle ne belli nā-çārem

¹⁶² Başlıkta şair adı verilmemiş.

¹⁶³ Esrar Dede, a.g.e., s26.

¹⁶⁴ Tuhfe-i Nâilî'de ilk beyit şöyle geçmektedir: "Ne 'ışka hayr ider oldım ne 'akılla yârim/ Ne kārı başa iletdim ne bellü bi-kārım" Mihrican Odabaşı, **Tuhfe-i Nâilî Metin ve Muhteva Cilt I S.234-467**, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sivas, 2009, s.397.

5. Semā'ī gibi ben ol bī-ḥudum ki 'ālemde
Ne keyf ile mütekeyf [ü] ne mest ile huş-yārem¹⁶⁵

93

Sultān Semā'ī Ḳuddise Esrārahu'l-Bārī

Fā' ilātün/Fā' ilātün/Fā' ilātün/Fā' ilün

1. 'Ārif-i bi'llāh olup 'ālemde ey maḳbūl-i nās¹⁶⁶
Herkesi ḥālince Ḥaḳ bildikse olduk Ḥaḳ-şinās
2. Gün yüzün gördükçe yārin şevki artar gön'lümün
Mihirden meşhūrdur bu māh-ı bedr-nūr iḳtibās
3. 'İşret-i rindāne vā'it şoḥbetün beñzer dime
Zevḳ-i ehl-i 'aşḳı ḥaṭṭ-ı nefsiñe kılma kıyās
4. Ehl-i tecrīde 'abā maḡrūr-i dünyāya ḳabā
Her kişiye kendi miḳdārınca lāyıḳdur libās
5. Pertev-i ḥüsnün görüp her māh-rūdan zevḳ alup
Ma'nide zevḳi Semā'ī senden eyle iḳtibās

[29b]

94

Güft-i Hazret-i Mevlānā

Mefā' ilün/Mefā' ilün/Fe' ulün

1. Müselmānān menem rind-i ḥarābāt
Yerim meyḥānedür işim melāmāt
2. Ne zāhidim ne zühdüm var ne 'ilmim
Ne tā'at bilürem ne ḥod 'ibādāt
3. Ne dīnim var ne mezhebim ne kıble
Ne mescid bilürem ne bang-ı ḳāmāt
4. Men ol gebrim maḳāmım deyr içinde
Velī 'aşḳa götürmüşem irādāt
5. Çıkup meyḥ-āneden gül-beng urdun
Ḥarābātım ḥarābātım ḥarābāt

¹⁶⁵ Âdem Dede'nin şiirine muhammes-i müzdeviç edilmiştir.

¹⁶⁶ Esrar Dede, a.g.e., s.110.

6. Kes elüñi ayaguñi diluñi [velev ki]¹⁶⁷
İñende nefsuñe virme murādāt

7. Eyā Monlā Celāle'd-dīn ne sırdur
Evin zāhid özüñ rind ü ħarābāt

95

شمس الدین تبریزی

Müstef' ilün/ Müstef' ilün/ Müstef' ilün/ Müstef' ilün

در راه مسجد نه قدم وقت صبحدم
ناشاد باشی وقت غم برخیز وقت صبحدم

از دین یقین اندازه کن خود را بلند آوازه کن
یکدم وضو را تانه کن برخیز وقت صبحدم

ایشانکه ره بیآجتند مرکب سحرکه تاختند
دولت درین ره یافتند برخیز وقت صبحدم

گر خفته بیدار شو مستی مکن هشیار شو
بر درگهی جبار شو برخیز وقت صبحدم

ای طالب وصل خدا خواهی شفیع انبیا
جوی رضای انبیا برخیز وقت صبحدم

[30a]

ای شمس دین از عاقلی چندین چرا بی حاصلی
وزرانچه مردی غافل برخیز وقت صبحدم

96

Sulṭān Semā' ī Ḳuddise Sırruhu'l-Bārī

Mef' ulü/ Mefā' ilü/ Mefā' ilü / Fe' ulün

1. Ey dil bu yeter iki cihānda sana iz' ān
Birdür bir iki olmağa yok bilmiş ol imkân
2. Ḥaḳ söyleyicek sen de senüñ ortada neñ vār
' Ālemde hemān ben didigindür saña noḳsān
3. Ma' rūf olımaḳ kendüyi maḥv itmeyen ' ārif
Ḥaḳḳ' ı bulımaḳ bāṭılı terk itmeyen insān
4. Her yüzden olur kendi cemāline çü mir' āt
Her yüzden ider kendüyi seyr ol meh-i tābān

¹⁶⁷ Müstensih metne fazladan bir kelime eklemiştir. Son tef' ilede vezin aksamaktadır.

5. Sa'y ile rızā gözle қо ıtlak ile kaydı
'Älemde Semā'î bu yeter sâlike 'irfân

97

Sultân Semā'î Kıddise Sırruhu'l-Bârî

Mef'ûlü/Fâ'ilâtü/Mefâ'ilü/Fâ'ilün

1. Pertev ki şevk-i şem'-i ruh-i yârden gelür¹⁶⁸
Bir lem'adur tecellî-i dîdârden gelür
2. Tab'im çerâğı Kâsım-ı Envâr'dan yanar
Büy-ı fenâ dimâğuma 'Attâr'dan gelür
3. Nuql-i şarâb meclis-i gamda yeter baña
Ş'ol hûn dilüne dîde-i hûnbârdan gelür
4. Başda külâh şu'lesidür dūd-i âhumuñ
Mevlâ-yı dergeh-i Hâzret-i Hünkâr'dan gelür
5. Tenhâda şu yerine içer bâdeyi velî
Gördüñ mi kâfiri bize inkârdan gelür
6. Âzürde hâtır olma Semâî-yi bî-dile
Mestânedür ki hâne-yi hummârdan gelür

98

Hâzret-i Şâhidî Kıddise Sırruhu

Fâ'ilâtün/Fâ'ilâtün/Fâ'ilâtün/Fâ'ilün

1. Ka'betü'l-'uşşâk olupdur hânkâh-ı Mevlevî¹⁶⁹
Tâc-ı 'izz ü ser-firâzîdür külâh-ı Mevlevî
2. Hâzret-i Monlâ Celâle'd-dîn bir hünkârdur
Pîşvâ vü reh-nümâ vü pâdişâh-ı Mevlevî
3. Şıdk ile çünkim mürîd-i 'âşkîdur yigrek dürür
Zâhid-i hoşguñ şevâbından günâh-ı Mevlevî
4. Hâlika yol halkuñ enfâsıncadur dir Muştafâ
Her tarîkin eşref ü a'lâsı râh-ı Mevlevî
5. Şâhidî esrâr-ı Hû der nâlesi nâyüñ velî
Güş idüp eflâke irdi dūd-i âh-ı Mevlevî

[30b]

¹⁶⁸ Gölpınarlı, *Mevlânâ'dan Sonra Mevlevîlik*, s.479

¹⁶⁹ Esrar Dede, *Tezkire-i Şû'arâ-yı Mevlevîyye*, s.154.

Hażret-i Şāhidī*Fā 'ilātün/Fā 'ilātün/Fā 'ilātün/Fā 'ilün*

1. Dīv nefsi tīg-i 'āşkı-y-la helāk itmek gerek
Tālib-i vuşlat hicāb-ı 'aklı çāk itmek gerek
2. İsteyen zātında bir evşāf-ı ahlāk-ı Hudâ
Evvel evşāf-ı beşerden kalbî pāk itmek gerek
3. Ger *nefahtu fīhi min rūhī*¹⁷⁰ den istersen naşīb
Sen seni faqr u fenā rāhında hāk itmek gerek
4. Sırr-ı *lā mevcūde illa 'llāh*¹⁷¹ idrāk eyleyen
Ġarķ olur deryā-yı tevḥīde ne bāk itmek gerek
5. Şāhidī 'uşşāķa şevķ ile ḥarāret virmege
Şi'riñi 'āşķ āteşinden sūznāk itmek gerek

Sulţān Dīvānī Kıddise Sırruhu*Mefā 'ilün/Fe 'ilātün/Mefā 'ilün/Fe 'ilün*

1. Kānı o gūnki ḥarīm-i vişāle maḥrem idim
Fırāķı añmaz idim vuşlatuñ-la ḥürrem idim
Gedā-yı kūyin idim pādişāh-ı 'ālem idim
Muķīm-i cennet idim bir mu'ayyen ādem idim

Günāhım itdi beni ey perī kapuñdan dūr
Senin taraḥḥumuñe ġālib oldı bende kuşūr
2. Yakīn idim ḥarem-i ḥāşşa ḥurmetim var idi
Cināna dāḥil idim ḥāyli¹⁷² raġbetim var idi
Düşerdim ayaġına başda devletim var idi
Kemāl-i 'āşķuñ ile başķa şöhretim var idi

Cefā vü miḥnet ü derd ü belādayım şimdi
Devāya çāresi yok bir belādayım şimdi
3. Benem o miḥnet u derdi-y-le yār olan 'āşķ
Benem o derd ü muḥabbet-le zār olan 'āşķ

¹⁷⁰ Hicr 15/29, "Ona ruhumdan üfledim."¹⁷¹ "Allāh'tan başka var olan yoktur."¹⁷² "ḥāyli" kelimesi vezin gereġi "ḥāyli" şeklinde okunmuştur.

[31a]

Benem o ‘aķıl gibi tār-mār olan ‘āşık
Benem o ‘āşķ gibi bī-ķarār olan ‘āşık
Fiġān-ı āhımla başım olmadı tesķin
Diriġā cānıma geçdi firāk-ı yār-ı güzīn

4. Semā‘ī gibi dōne dōne eylerim efġān
Firākı cānıma geçdi vişāle yok mudur dermān
Gözüm yaşı ile inledi çün ‘ummān
Ne çāre n’eyleyem bilmeyem ey şeh-i devrān

Ġamuñla şöyle zebūnum ki idemem feryād
Za‘īf cismimi ķorķum bu ide berbād

101

Tahmīs-i Hazret-i Şāhidī Ḳuddise Sırruhu

Fā ‘ilātün/Fā ‘ilātün/Fā ‘ilātün/Fā ‘ilün

1. Ol erenler serveri kim maḥzen-i esrārdur
Mecma‘-ı ‘ilm ü kerāmet maṭla‘-ı envārdur
Sözleri deryā-yı vaḥdetden gelir enhārdur
Ḥaşr içinde zānı Faḥr-i Seyyid-i Muḥtār’dur
Hazret-i Monlā Celāle’d-dīn Ḥüdāvendgārdur
2. Şāh-ı bākī kim maķāmı ka‘betü’l-‘uşşāķdur
Ḥākine yüz sürmeye şāh-ı cihān müştāķdur
Münkir olan aña bed-baḥt u şaķı u ‘āķiddür
Ol ki [ḥāş’ül]-ḥāşdur baḥtında püreZRāķdur
Hazret-i Monlā Celāle’d-dīn Ḥüdāvendgārdur
3. Ol ki dirler ḥalk-ı ‘ālem nāmına Monlā-yı Rūm
Baḥr-ı ‘ilminde anuñ bir ķatredür cümle ‘ulūm
‘İlm-i ‘uşşāķına hādī münkir-i şūma rucūm
Himmet etse eyleyen her hücre-i pülād-ı mūm
Hazret-i Monlā Celāle’d-dīn Ḥüdāvendgārdur
4. Ol ki olmuşdur velāyet kişverine pādişāh
Ḥū semā‘i-y-le safā-y-iyle ķomuş ‘uşşāķa rāh
Bu semā‘a münkir olanlar ķopısar rū siyāh
Ol mübārek tāc-ı ‘izzet-le iden başa külāh
Hazret-i Monlā Celāle’d-dīn Ḥüdāvendgārdur

[31b]

5. Yādigār olmuşdur ol şehden kitāb-ı Meşnevī
Her ki maḥfūz ola añdan ola merd-i ma‘nevī
Ger sa‘ādet ister isen Mevlevī ol Mevlevī
Zāt-ı bī-çün-i Kadīm-i lā-Yezālūñ pertevī
Hazret-i Monlā Celāle’d-dīn Ḥüdāvendgārdur

6. Āyin-i esrār-ı āyāt u eḥādīsī benān
Gösterir keşf u kerāmātı cihān gibi ‘ayān
‘Āşq deryāsında olup müstağriḳ-i kevn-i mekān
Cüş idüp cevlan iden mānend-i ṭāvūs-i cinān
Hazret-i Monlā Celāle’ d-dīn Ḥüdāvendgārdur
7. Cedd-ile emced durur ol pāk-ı aşl u fā
Nesl-i şiddīk u şadīḳ u yār-ı ġār-ı Muştafā
Cümle ābāsı dūrūr ḥāsān-ı dergāh-ı Ḥüdā
Mevlevīler fırkasına reh-nümā vü pişvā
Hazret-i Monlā Celāle’ d-dīn Ḥüdāvendgārdur
8. Ol vilāyet āfitābı gerçi oldı nūr-bāş
Bir olup ‘ālem ziyāsı-y-la cihānda oldı fāş
Kaldılar maḥrūm yek ol ziyādan her ḥüffāş
Ol ki Şems anuñ cemālin görmege nezr itdi bāş
Hazret-i Monlā Celāle’ d-dīn Ḥüdāvendgārdur
9. Ol şeh-i ‘ālīnūñ evvel oğlıdur Sultān Veled
Şīr-i ḳudret emdi pistānından anuñ ol esed
Nesl-i pākinden velīler geldi ḥadd u bī-‘aded
Ol ki aḥbābı olur maḳbūl-i Ḥaḳḳ a‘dāsı redd
Hazret-i Monlā Celāle’ d-dīn Ḥüdāvendgārdur
10. Ol sa‘īd-i cümle etbā‘i vü eşyā‘i sa‘īd
Olısar āyine-yi Ḥaḳ bilmeyen [Ḥaḳdan] ba‘īd¹⁷³
Devlet anuñ ki ola ol sultān-ı ‘uşşāḳa mürīd
Her mürīde aḳreb olan şeyḫ min ḥabli’l-verīd¹⁷⁴
Hazret-i Monlā Celāle’ d-dīn Ḥüdāvendgārdur
11. Ol hidāyet nūrını çün ‘āleme gönderdi Rab
On sekiz biñ kāfirūñ İslām’ına oldı sebeḳ
Çekdi dīn yolında bī-ḥadd miḥnet-i derd ü ta‘ab
Ṭayyibü’l-a‘rāḳ vucūb-i aḥlāḳ ü pākīze-neseb
Hazret-i Monlā Celāle’ d-dīn Ḥüdāvendgārdur
12. Gerçi olduñ Şāhidī sen bend-i ġafletde esīr
Oldı ‘işyānuñ senūñ derd-i dermān nā-peḫīr
Līk nevmīd olma ol luṭf-ı Ḥudā’dan müstecīr
‘Āciz ü bī-çāre ḳalmış ḳullarına destgīr
Hazret-i Monlā Celāle’ d-dīn Ḥüdāvendgārdur

[32a]

¹⁷³ Bu dizenin vezni kelime eksikliğinden dolayı bozuktur.

¹⁷⁴ Kaf suresi 16. Ayet: “Min habli el verīdi: *Damardan, şahdamarından.*”

Fā 'ilātün/Fā 'ilātün/Fā 'ilün

1. Karnum açdur karnum açdur karnum aç
Raḥmet itgil Tañrı baña kapu aç
2. Uçmak āşından dilerüm biñ çanak
Nūr ḥamrundan iki biñ bazlamaç
3. Raḥmetün çokdur denizden ey çalab
Raḥmetün eksilmeye sen çok saç
4. Sen buyurduñ kuluña gel bir karış
Kim gelem senün için bir kulaç
5. Kim seni göre vü 'aşık olmaya
Cānı yokdur yā ki taşdur yā ağaç
6. Ol ne kaçdur ol ne gözdür ol ne leb
Ol ne boydur ol ne yüzdür ol ne saç
7. Ey Veleḍ gözlü cihānda azdur
Göresim bakma ırakdan kaç kaç

[32b]

Fe 'ilātün/Fe 'ilātün/Fe 'ilātün/Fe 'ilün

1. Kırı efsāne mi şanur şūfī şadā-yı nāy¹⁷⁶
Neye sālīk idi bir görsene Mevlāna'yı
2. Mesnevī'den iden aşfā-yı¹⁷⁷ kelām-ı mu'ciz
Döne döne tolanur ol ḥarem-i ma'nāyı
3. Tutdı āfākı şadā-yı ney ile şevk-i semā'
Şöyle kim rakşa getürdi felek-i müsebbāyı
4. Mevlevī gibi semā'a girüp ol ḥalet ile
Dā'irenün gözle ki Dervīş olasın Mevlā'yı¹⁷⁸

¹⁷⁵ Feridun Nafiz Uzluk, **Divân-ı Sultan Veleḍ-Anadolu Selçuklu Gününde Mevlevî Bitikleri 3**, Uzluk basımevi, İstanbul, 1941, s.359.

¹⁷⁶ Altun, **Tezkire-i Mucîb**, s.198.

¹⁷⁷ Esrar Dede, a.g.e., s.198., "işgâ" olarak geçmektedir.

Hazret-i Şāriḥ Şeyḫ İsmā‘īl Efendi ẖuddise Sırruhu*Fe‘ilātün/Fe‘ilātün/Fe‘ilātün/Fe‘ilün*

1. Sīneden cāmesini çöze ol āfet ẓat ẓat
Açılur sanki gül-i bāğ-ı leṭāfet ẓat ẓat
2. Gören ol ḥaṭṭ-ı siyāḥ üzre didi kākülünü
Bī-meded gün yüzünü ẓapladı ẓulmet ẓat ẓat
3. Aḥmaḳ u echel u ednānı ẓutar raf‘ atde
İşbu devr içre felek itdi ẓat ẓat
4. Sīne-ber-sīne leb-ber-leb olıgör ‘āşık
Diler iseñ ki ola mihr u muḥabbet ẓat ẓat
5. Bu Rusūḫī bilür ey sūfī kitāb-ı ‘āşkı
Kim anuñ her varaḳını itdi ẓırā‘at ẓat ẓat

Güfte-i Ğavsī Dede Nevverāhu’llāḥ*Mef‘ülü/Mefā‘ilü/Mefā‘ilü/Fe‘ülün*

1. Olduḳ yine biz secde-ber-i nār-ı muḥabbet
Olmaz dilimiz beste-i efkār-ı muḥabbet
2. Cān u dilimi eyler idim ğamzene teslīm
Maḥrūmi-yi ğam olsa dil u zār-ı muḥabbet
3. Biñ dürlü [nümāyān]¹⁷⁹ olur ey dost ḥālūñ
Mestūr ola mı nūkte-i esrār-ı muḥabbet
4. Bir ḥālete irdim ki hücūm-i sitemüñden
Āzürde-dil eyler beni inkār-ı muḥabbet
5. Mevc-i dil-i Ğavsī’de ẓomaz gerd-i küdüred¹⁸⁰
Şevḳ-i heves-i bāde-i gülzār-ı muḥabbe

¹⁷⁸ Esrar Dede, a.g.e.,s.198., beyit şöyle geçmektedir: “Devr ider ẓarḥa girüp mihr ile meh dünyāyı”

¹⁷⁹ Esrar Dede, a.g.e., s.403. Metinde verilmeyen kısım tezkireden tamamlanmıştır.

¹⁸⁰ Esrar Dede, a.g.e., s.403. Metinde eksik ve farklı verilen mısra tezkirede şöyle geçmektedir: “Nevḫ-i dil-i Gavşī’de ẓomaz gerd-i küdüret”

Güfte-i Şabûhî Ahmed Dede Kıddise Sırruhu¹⁸¹

[33a]

Fe‘ilâtün/Fe‘ilâtün/Fe‘ilâtün/Fe‘ilün

1. Eylesem n’ola döküp eşk-i ferāvān-ı semā‘
Añdurur ehl-i dile hāzret-i sultān-ı semā‘
2. Dem urup Hū diyiceñ şevkle nāye neyzen
Getürür çarha n’ola kûbbe-i gerdānı semā‘
3. Püşthā ursa n’ola tālīb-i Hakk-ı dünyāya
Dü-cihāndan geçürür ‘āşık-ı hayrān-ı semā‘
4. Cür‘a-yı cām-ı hākāyık içer ehl-i tevḥīd
Mest ider Hakk bu ki ‘uşşāk-ı perīşānı semā‘
5. Mağz-ı Kur‘ān didiler Meşnevi’ye ehl-i beyān
İletür kurbuñā bezm-i Hakk’a cāmı semā‘
6. Zevk-bağış oldığını şāhid ider her dervīş
Döndürür kendüye çok Hüsrev ü Hākān’ı semā‘
7. Pür olup zevk u şafā-y-la dil ü zār-ı hāzīn
Gülşen eyler bize bu külbe-yi ahzānı semā‘
8. Halka göstermek içün dāyire-i tevḥīdi
Ser-be-ser yine kıtār eyledi yārānı semā‘
9. Ağlayup derd ile hūbāna dön ehl-i şafā
Yağdurur meclis-i berg-i gül-i hāndānı semā‘
10. Vecd ü hāl ehli n’ola germ olup afgān itse
Gösterür şa‘şa‘a-yı pertev-i Raḥmān’ı semā‘
11. N’ola ‘āşık ehli Şabûhî gibi mest olsa kamu
İçürür ‘āşıkā cāmı mey-i Subḥān’ı semā‘

¹⁸¹ Mehmet Sarı, **Sabûhi Şeyh Ahmed Dede Hayatı, Edebi Kişiliği, Eserleri ve Türkçe Divânı’nın Tenkitli Metni**, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 1992, s.271.

Hazret-i Bostān Efendi ẖuddise Sırruhu'l- 'Azīz

Fā 'ilātün/Fā 'ilātün/Fā 'ilātün/Fā 'ilün

1. Sālik-i rāh-ı Hüdā'ya pīşvādur Meşnevī¹⁸²
Cümle erbāb-ı tarīķe reh-nümādur Meşnevī
2. Dīde-i cāna dilersen āşinalık el verür
Ġāfil olma aç gözün kim tütüyādur Meşnevī
3. Hasta diller n'ola bulursa semā'ından şafā
Hikmet-i haķķı-y-la her derde devādur Meşnevī
4. Bu ne sözdür kim olur a'lā-vu ednā hissedār
Şāh ile şehdür gedā ile gedādur Meşnevī
5. Nūruna duymaz münkirler n'ola hüffāşdār
Hilmiyā çün maṭla'-ı Şems-i Hüdādur Meşnevī

[33b]

108

Nāyî Şeyḫ Osmān Efendi ẖuddise Sırruhu

Mef'ülü/Mefā 'ilü/Mefā 'ilü/Fe 'ülün

1. Biz cāh-ı ğam-ı 'āşķ-ı dil-ārāda nihānuz¹⁸³
Yūsuf şıfatuz rāz-ı Züleyhā'da nihānuz
2. Bezminde anuñ rakş ile devrānda ķadeḫ-le
Biz cür'a-keşānız nük-i şaḫbāda nihānuz
3. Rehrev geçeriz Ka'be-yi Kūy'unda biz ammā
Dil-dārı temāşā için ol cāda nihānuz
4. Āzürde olumuşun bizi gördükçe o mehrū
Ḥākız yine ḫāk içinde kemīn-vāde nihānuz
5. O lem'a-yı ruḫsāre talebger heme 'ālem
Biz lem'a-yı ruḫsāre-i zībāda nihānuz
6. Şermende-i aḫkām-ı kazāyız sözimiz yok
Ḳā'il-i rızāyız der-i Mevlānā'da nihānuz
7. Pertev-figen olduķda ḫūr-i 'ālem-i lāḫūt
Biz lā'yı ķoduķ ma'nā-yı İllā'da nihānuz
8. Āzürde ğam itdi bizi ğamzede 'āşķ

¹⁸² Esrar Dede, a.g.e., s.44.

¹⁸³ Esrar Dede, a.g.e., s.288.

Nāyī gibi biz tekve-i Monlā’da nihānuz¹⁸⁴

109

Dervīş Pervāne Nevverāhu’llāh

Fā’ilātün/Fā’ilātün/Fā’ilātün/Fā’ilün

1. Her kaçan Mevlevīler ‘āşkı-y-la cevlane gelür
Bin Hūr u Melik anları seyrāne gelür
2. Şāh-ı ‘āşkuñ çalunur tabl u dīvānı turur
‘Āşka mensüb olan elbette dīvāne gelür
3. Merd-i ‘āşkı dīnūñ lâfına bakmaz ‘ārif
Şahn-ı ‘āşk içre o kim merd ola merdāne gelür
4. Pertev-i şem ‘-i tecellī-i Cemālu’llāh’a
Özini ‘āşık olan yakmağa Pervāne gelür
5. Şıdkı-y-la bende olan kimse Ricālu’llāh’a
Evliyāda köhne hizmete pervāne gelür

110

Vehbī Dede Nevverāhu’llāh

Mef’ülü/Fā’ilātü/Mefā’ilü/Fā’ilün

1. Ser-mest ider şarāb-ı Hüdā Mevlevīleri¹⁸⁵
Pür-vecd ider semā’ vü şafā Mevlevīleri
2. Fānūs-veş hemīşe n’ola döndürürse ki
Envār-ı şevk-i şem’lık Mevlevīleri
3. Mir’āt-ı dil muḥāfazasıdur iden müdām
Peşmīne-püş-i ehl-i fenā Mevlevīleri
4. İtmez belā deminde daḥi Hızır’a iltifāt
‘Āşk ibtilāsınuñ budalā Mevlevīleri
5. Vehbī nedür sözünde bu ḥālāt u zevk u şevk
Mecnūn ider bu ḥüsni edā Mevlevīleri

111

¹⁸⁴ Neşâtî’nin “nihānuz” redifli şiirine nazîredir.

¹⁸⁵ Esrar Dede, a.g.e., s.298.

Rāmiz Bey

Fā ‘ilātün/Fā ‘ilātün/Fā ‘ilātün/Fā ‘ilün

1. Devre-i ‘arşite-i çarḥ-ı velāyetdür semā‘
Gerdiş-i eflāk-ı gerdān-ı kerāmetdür semā‘¹⁸⁶
2. Merkezinde seyr ider rehb on sekiz biñ ‘ālemi
Tīz sīret pāy-ı pergār-ı hüviyyetdür semā‘
3. Kesret-i devrān içinde ‘ayn-ı vaḥdet gösterür
Noḳta-i cevvalē-i devvār-ı vaḥdetdür semā‘
4. Kāmet-i elif ve kulları lām u devr-i çarḥ-ı hā
Resm-i ḥaṭṭ-ı Lafẓatu’llāh-ı Celālī’dür semā‘
5. Pür celāl oldukca dest-i insān semā‘
Merd-i ‘āşka zülfiḳār-ı Haydariyyet’dür semā‘
6. Bir hāy-ı rā ‘ālem-i Lāhūt’dur
Mürg-i perr-cinān-ı hūrān-ı ḥaḳīḳatdür semā‘
7. Cāmi‘-i ser-cümle-i esrār-ı künüz ‘āşkdur
Sırr-ı küntü kenzi mahfi¹⁸⁷-yi muḥabbetdür semā‘
8. Hāni Rāmiz mahv-i istiḡrāk-ı baḥr-ı zāt ider
Dürr-i cem‘u’l-cem‘-i deryā-yı meşiiyyetdür semā‘

112

Enīs Dede

Mefā ‘ilün/Mefā ‘ilün/Mefā ‘ilün/Mefā ‘ilün

1. Tarīḳ-i ‘āşka girmez bī-ser u pā olmayan kimse¹⁸⁸
İrişmez menzil-i temkīne şeydā olmayan kimse
2. Hārābāt erlerinüñ anlamaz remz-i rumūzundan
Girüp pāzār-ı ‘āşka mest u rüsvā olmayan kimse
3. Āli irmez daḳāyık dürrine baḥr-ı ḥaḳāyıkdan
Dili āvāresi vüs‘atde deryā olmayan kimse

¹⁸⁶ Esrar Dede, a.g.e., s. 146’da beyit şu şekilde geçmektedir: “Devre-i ‘arşiiye-i çarḥ-ı velāyetdür semā‘ /Kürsi-i eflāk-gerdān-ı kerāmetdür semā‘”

¹⁸⁷ Acluni, **Keşfü’l-Hafa**, C.2, s. 132, “Bilinmeyen gizli bir hazine idim, bilinmek istedim, bilineyim diye halkı (kâinat) yarattım”

¹⁸⁸ Esrar Dede, a.g.e., s.59.

[34b]

4. Ebed Simurğ'unuñ göremez ne yüzden itdüğün seyrân
Ezel kıf-ı kademde Tâbi' 'Anka olmayan kimse
5. Ne bilsün *leyletü 'l-esrâr*da olan vecd u hâlâtı
Enîs-i sûre-i *Yâsîn u Tâhâ* olmayan kimse

113

'İlmî Dede

Mef'ûlü/Mefâ 'ilü/Mefâ 'ilü/Fe 'ülün

1. 'Uşşâka fenâ menzîlidür cây-ı ikâmet
Yoklukda olur ehl-i dile emn ü selâmet
2. Ârâyış-i kevninde dil olmaz mütesellî
Bend eyleyemez 'âşıkı esbâb-ı nedâmet
3. Dil-dâr iledür 'ârifin anlancası her dem
Sanmak añı âlûde ider keşf u kerâmet
4. Dil mahzen-i gencîne-i 'âşk-ı ezelîdür
Eşki-y-le rûhun sîm u zeri aña 'alâmet
5. Mahv eyledi ağıyar hıyâlâtını 'İlmî
Tağyîr idemez hâtırını gerd-i melâmet

114

'Adnî Dede

Mef'ûlü/Fâ 'ilâtü/Mefâ 'ilü/Fâ 'ilün

1. Şâh olmak isteyen ğam ile mübtelâ gerek¹⁸⁹
'Âlemde salânat taleb iden gedâ gerek
2. Âh itdigümce cûşa gelür çeşmin yaşı
Deryâ temevvüc itmege elbet havâ gerek
3. Dil mülküne hayâlin ider hüküm ki ğamın
Bu bir harâbeye ne iki pâdişâh gerek
4. Kanlu çıkardı başımı yolum başardı
Evvel bu işi işlemeğe dest u pâ gerek
5. İzün tozına 'Adnî yüzün tozına sürdigi bu kim

¹⁸⁹ Esrar Dede, a.g.e., s.207.

Derdlü gözine şîḥḥat tūṭiyā gerek

115

Hudāyî Dede

Fe 'ilātün/Fe 'ilātün/Fe 'ilātün/Fa 'lün

1. Ey dil isterseñ eger kâmil ola noḡṣānuñ¹⁹⁰
Secdegāh it işigin hażret-i Mevlānā'nuñ
2. Hāk-ı dergāhını iḡṣir bil ol pādīṣāhuñ
Ġill u ġışdan arınup ḡālīṣ ola ġmānuñ
3. Şıdk ile sālīk olan silk-i Celāle'd-dīn'e
Şūbhesiz vāşıl olur raḡmetine Raḡmān'ın
4. Meṣnevī'den işidüp cümle Kelāmu'llāh'ı
Bilür esrārını künhüyle ḡamu eşyānuñ
5. Nāy barmağ-ıla yol gösterüp irşād eyler
Neydüġin sırr-ı semā' uñ bize ol sulṭānuñ
6. Virseler bir ḡuluna zerre ḡadar meyl itmez
Ḳafdan ḡafa degin salṭanatuñ dūnyānuñ
7. Şevḡ-i Şems ile Hudā'yî güne çıkṣa n'ola söz
Zerre-i Hāk-ı rehisin ḡamu dervīṣānuñ

[35a]

116

Şābir Dede

Fā 'ilātün/Fā 'ilātün/Fā 'ilātün/Fā 'ilün

1. Cilve-i envār-ı zāta maḡhar u mücellā bizüz¹⁹¹
Aç gözün dervīṣ kim dūnyāyı mā-fīhā bizüz
Şūreten insānız ammā 'ālem-i kübrā bizüz
Vāriṣ-i 'ilm-i ledünnī Ādem-i mā'na bizüz
Vāḡıf-ı sırr-ı rumüz-ı 'alleme'l-esmā¹⁹² bizüz
2. Tolsa esrār-ı ḡaḡīḡatle n'ola dūnyā evi
Feyz-i Mevlānā'yla keşf oldı sırr-ı Meṣnevī
Aña ol ey arzūmend-i nūḡāt-ı ma'nevī
Bizde de sırr-ı Muḡammed nuṭḡ-ı pak-ı Mevlevī

¹⁹⁰ Kudret Altun, **Tezkire-i Mucīb**, Atatürk Kültür Merkezi Baş. Yayınları, Ankara, 1997, s.153.

¹⁹¹ Esrar Dede, a.g.e., s.177-178.

¹⁹² Bakara 2/31, "Allah, Adem'e bütün isimleri öğretti."

Maḥzen-i genc-i İlähî şāhib-i esmā bizüz

3. Āsumān-ı ‘ālem-i rūḥun münevver māhiyuz
Pādişāh-ı mülk-ü ma‘nānın temāşāgāhiyuz
Nükte-i erbāb-ı ‘āşkuñ mū-be-mū agāhiyuz
*Fakr ile faḥr*¹⁹³eyledik milk-i ḳanā‘at şāhiyuz
Lā-u‘bāliyüz egerçi ‘ārif u dānā bizüz

4. Biz ki olduḳ cān u dilden bende-i āl-i ‘abā
Olmazız dergāh-ı ehl-i beytden hergiz cüdā
Maḥzar-ı elṭāf idüb çünkim bizi itdi ḥüdā
Bende-i evlād-ı Aḥmed ḥāk-ı rāh-ı Muştafā
Murtaẓā’nuñ ‘āşıkıyuz çāker-i Zehrā bizüz

[35b]

5. Sırrımızda cilvegeh oldu ruḥ-ı cānānımız
Şükr kim ma‘lūm idenden derdimiz dermānımız
Ḥüccet-i Ḥāḳdur bizim her nağme-i efgānımız
Maḥzar-ı Monlā-yı Rūmī Meşnevī bürhānımız
Sālik-i rāh-ı ḥaḳīḳat vāşıl-ı Monlā bizüz

6. Çün Celāl ile Cemāl’e oldu maḥzar nuṭḳumuz
Zehrdür düşmenlere aḥbāba kevşer nuṭḳumuz
Dinleyüp n’ola helāk olsa ‘adüvvler nuṭḳumuz
Münkir-i āl-i ‘abāya tiğ durur her nuṭḳumuz
Ḳāhir-i a‘dā-yi dīniz seyf-i Mevlānā bizüz

7. Gerdli cāna ‘ubudiyyet olaldan bendimiz
Dā’imā terḡīb-i rāh-ı ışḳ oldu pendimiz
Gör nedür Şābir bizim sultān-ı devletmendimiz
Ḥazret-i sultān-ı ‘āşḳa ḳul idelden kendimiz
Fırḳa-i nāciyyeden olduḳ ‘urvetu’l-vuşḳā¹⁹⁴ bizüz

117

Birri Dede Şeyḥ-i Mağnisā

Fā ‘ilātün/Fā ‘ilātün/Fā ‘ilātün/Fā ‘ilün

1. Bülbülānüz sīne-i pür-dāḡdur gülzārımız¹⁹⁵
Sīne çāk olsa n’ola gūş eyleyüp gülzārımız
Hem-çü serv āzādeyüz bu baḡda yok baḡımız
Oldı istiğnā bu bāzār-ı fenāda kārımız
Biz gedāyüz gerçi kim şāhānedür eṭvārımız
Ḥazret-i Monlā-yı Rūmī’dür bizim ḥünkārımız

¹⁹³ Aclūnî, **Keşfü’l-Hafâ** 2/87, “*Fakr benim fahrimdir. (iftihar vesilemdir)*”

¹⁹⁴ Bakara 2/256, “*En sağlam kulp, en sağlam tutamak.*”

¹⁹⁵ Esrar Dede, a.g.e., s.52.

[36a]

2. Āstānına kılup naqd-i dili ü cānı nişār
Cān u dilden hizmet-i dergāhuñ itdik ihtiyār
Kulluğu-y-la ‘ālem-i ma‘nāda olduķ şehriyār
Devlet-i dünyāya itmezsek ‘aceb mi i‘tibār
[Biz gedāyüz gerçi kim şāhānedür eṭvārımız
Hażret-i Monlā-yı Rūmī’dür bizim hünkārımız]¹⁹⁶
3. Pes odur serdār-ı merdān-ı Hüdā bī-iştibāh
Her gedāyı āsitānı bir şeh-i sāhib külāh
Bendegāna hidmet-i dergāhı lübdür ‘izz ü cāh
N’ola itmezsek cihāna iltifātı-y-la nigāh
Biz gedāyüz gerçi kim şāhānedür eṭvārımız
Hażret-i Monlā-yı Rūmī’dür bizim hünkārımız
4. Her gedā kim dergehinde bende-i fermān olur
Pādişāh-ı tahtgāh-ı milket-i ‘irfān olur
Gerçi ‘ālī-ḳadr olanlar Hāk ile yeksān olur
Ma‘nide ammā haḳīḳat gevherine kān olur
Biz gedāyüz gerçi kim şāhānedür eṭvārımız
Hażret-i Monlā-yı Rūmī’dür bizim hünkārımız
5. Gülşen-i ‘āşķında bülbüller terennüm-sāz’
‘Āşķān-ı şad-hezārāndur dinilse¹⁹⁷ azdur
Kemterin ‘uşşāķ-ı Birrī suhen-pervāzdur
Gör bu beyti nālemiz fehmi it yine dem-sāzdur
Biz gedāyüz gerçi kim şāhānedür eṭvārımız
Hażret-i Monlā-yı Rūmī’dür bizim hünkārımız

118

Birrī Dede Şeyh-i Mağnīsā

Fā ‘ilātün/Fā ‘ilātün/Fā ‘ilātün/Fā ‘ilün

1. Cünbiş-i ṭāvūs-i ‘irfāndur semā‘-ı Mevlevī¹⁹⁸
Fehm iden bir öz ki cevāndur semā‘-ı Mevlevī
2. Devr iderler ‘āşķ meydānın ‘uluvv-i şān ile
Reşķ-i nüh eflāk-ı gerdāndur semā‘-ı Mevlevī
3. Döne döne puḥte eyler dillerin hemḥü kebāb
Nūr-i maḥż-ı nār-ı suzāndur semā‘-ı Mevlevī

¹⁹⁶ Mütekerrir olan müseddesin son iki mısrası eksiktir.

¹⁹⁷ Esrar Dede, a.g.e., s.63., “diyenler” şeklinde geçmektedir.

¹⁹⁸ Esrar Dede, a.g.e., s.52

4. 'Āşkı şem'î döndürir fânus-i çeşmin ānların
Āñniçün pertev-efşāndur semā'-ı Mevlevî
5. Birriyā her gedāyı bir şehi devrān ider
Böyle bir āyin u erkāndur semā'-ı Mevlevî

[36b]

119

Birri Dede Şeyh-i Magnisā

Fā'ilātün/Fā'ilātün/Fā'ilātün/Fā'ilün

1. Dilpenāhımdur benim dergāh-ı şāh-ı Mevlevî¹⁹⁹
Cilvegāhımdur harīm-i tekyegāh-ı Mevlevî
2. 'Āşkı Mevlānā'yı nālān eyledikçe dembedem
Şevk-i Mevlānā'yı izhār eyler āh-ı Mevlevî
3. Kalsalar cevlan olur tāvūs-i cennet ğıptaveş
Reşk-i firdevs-i cināndur cilvegāh-ı Mevlevî
4. Būy-i ma'nā şemm idüb kılmışlar ānı zīb-i ser
Gonca-i gülzār-ı kudsīdür külāh-ı Mevlevî
5. Dilleri pür feyz-i Şems-i ma'nevīden māh olur
Mīm-i femdür āşikār oldukça āh-ı Mevlevî
6. Āşinā ol eyle kesb-i ruşenā ey tīre dil
Maṭla'-ı nūr-ı haḳīkatdur cibāh-ı Mevlevî
7. Bes zer-i hālis gibi ey Birri-i muhlis sana
Pāye-i 'izzet yeter ol hāk-ı rāh-ı Mevlevî

120

Birri Dede Şeyh-i Magnisā

Mefā'ilün/Mefā'ilün/Mefā'ilün/Mefā'ilün

1. Ezel cām-ı muhabbetden içenler Mevlevīlerdür²⁰⁰
O cāmın cür'asın halka saçanlar Mevlevīlerdür
2. Düşüb merd-i Hüdā'nuñ eşirine rāh-ı muhabbetde
Zen-i dehrün fesādından kaçanlar Mevlevīlerdür
3. Mişāl-i Şems-i Tebrizī yolunda Monlā hünkārın
Serinden ey Kerem kāmı geçenler Mevlevīlerdür

¹⁹⁹ Esrar Dede, a.g.e., s.52-53.

²⁰⁰ Esrar Dede, a.g.e., s.53.

4. ‘Aceb midir bülend-āsā hümā-pervāz olurlarsa
Cenāh-ı himmet-i ‘ālī içenler Mevlevîlerdür
5. Dili içre kudüm itdikce ser haḳḳa semā‘ idüb
Gören kim semt-i cānāna göçenler Mevlevîlerdür
6. Yüzün sür Birriyā var āsitānı taşına başı
Miḥekk-āsā zer u sîmi saçanlar Mevlevîlerdür

121

Birri Dede Şeyḥ-i Maḡnīsā

Fe ‘ilātün/Fe ‘ilātün/Fe ‘ilātün/Fe ‘ilün

[37a]

1. Neyin inkār ide her kim bu maḳāmuñ dedeler²⁰¹
Ney gibi tîḡ-i ḳazā baḡrını anuñ zedeler
2. Deḡi feryād-ı kudūmun neyedür bilmeyenüñ
Ḍarb idüb zaḡımları başına hoş öğredeler.
3. Bir dem olmaz mı ki evveldeki ḡālinde yine
Ḥāşş erenler gire meydānda cevalān ideler
4. Bu revā mıdur ki eyā tekve-nişin Birriyeş
Gele yārān-ı şafā ḳapuya²⁰² maḡrūm gideler

122

Şehidi Dede

Mef‘ülü/Fā‘ilātü/Mefā‘ilü/Fe‘ülün

1. Mir‘āt-ı muşaffāyı degül rüy-i dil-ārā²⁰³
Kim görmeyesin ānda bugün Haḳḳ’ı hüveydā
Bu pendümi güş eyle gönül kim budur evlā
Dil virdüğüne sıdḳ ile vir cānuñı zīrā
Men-māte mine’l-‘āşḳi feḳad māte şehīdā²⁰⁴
2. Cān vir yoluña yār ola virsen saña Aḡmed
Zīrā ki odur ‘āşıḳ-ı şādıḳlara maḳşad
Bu mışra‘-ile ‘āḳıl²⁰⁵ olanlar ola ser- med

²⁰¹ Esrar Dede, a.g.e., s.53.

²⁰² Esrar Dede, a.g.e., s.66, “kapuña” şeklinde geçmektedir.

²⁰³ Esrar Dede, a.g.e., s.165.

²⁰⁴ Süyûtî, *Câmiü’s-Sagır*, Riyad, 1988, “Bir kimse âşık olsa, iffetini mühâfaza edip sırrını saklamış olsa ve o halde iken ölse, şehid olarak vefât etmiş olur.”

²⁰⁵ Esrar Dede, a.g.e., s.272, “ḡāfil” şeklinde geçmektedir.

Yād itmedi mi bunu cihān faḥrı Muḥammed
Men-māte mine'l-‘āşkı feḳad māte şehīdā

3. Seyrimde gezerdim bu gice ben derd ile maḥzūn
Bir na‘re işitdim didi ey dīde-i pürḥūn
Bāḳī şanursın ‘acabā kecrev-i gerdūn
Vir cānını cānān yoluna olma digergūn
Men-māte mine'l-‘āşkı feḳad māte şehīdā

4. Aldanma dilā bāḳī şanub fāni cihānı
Senden evvel bunda gelenler göre ḳānı
Şādıqlıḡla ḳünkü dilā sevdik o cānı
Āḥir āñuñ ‘āşkı ile vir rūḡ-i revānı
Men-māte mine'l-‘āşkı feḳad māte şehīdā

5. Her kim diler ise ire her derdine dermān
Ḥāk-ı reh-i cānān ide cānını ḳurbān

[37b]

Bunı dir iken gūşuma iriştı hoş-elḥān
Bu mışra‘ı yād eyle Şehīdī daḡı vir cān
Men-māte mine'l-‘āşkı feḳad māte şehīdā

123²⁰⁶

Mef‘ūlü/Mefā‘īlü/Mefā‘īlü/Fe‘ūlün

1. Men ṭuṭı-yi ḳudsem ten-i fānī²⁰⁷ ḳafesümdür
İhyā iden emvātı Mesīḥā nefesümdür
2. Ol lem‘a-yı ruḡsāra durur aşl-ı semā‘ım
Ṭuṭı şıfatım nūr-i seḡer muḳtebesümdür
3. Dil virmedi dünyāya olan ‘ārif-i bi’llāh
Bunda sebep meḡş-i hevā vu hevesümdür
4. Men bār-ı emānet çekici ol şütürim kim
Nālem reh-i maḡşūduma bang-i ceresümdür
5. Gencīne-i esrār olalı ḳalb-i Cününī
Nefs-i ājderi Ḥaḳḳ‘ā ki kīne ‘abeşümdür

124²⁰⁸

²⁰⁶ Başlıkta şair adı verilmemiş.

²⁰⁷ Esrar Dede, a.g.e., s.110, “ḡāki” şeklinde geçmektedir.

Şi‘r-i Müseddes

Fā ‘ilātün/Fā ‘ilātün/Fā ‘ilātün/Fā ‘ilün

1. Bülbül-i nev-rüzla nâlişde nâyîlerdenüz
Râst-i ‘uşşâk içinde biz nevâyîlerdenüz
Şanma mânend-i hubâb-ı mey hevâyîlerdenüz
‘Âşk meydânında baş oynar fedâyîlerdenüz
Görmedik bâkî bekā gördük fenâyîlerdenüz
Geçmişüz hodlıkdan ey zâhid Hüdâyîlerdenüz
İhtiyâr itdik nemed âl-i ‘abâyîlerdenüz
Komazız cāmı müdām elden şafâyîlerdenüz
Kana boyanmış şehîd-i Kerbelâyîlerdenüz
Şâh-ı Hakk için ‘Alî el-Murtażâyîlerdenüz
Şevk-i Mevlânâ ile Şemsü’-d-duhâyîlerdenüz
Ümmet-i Ahmed’den olduk Muştafâyîlerdenüz
2. Hırka-i tecrîd içinde gerçi pinhân olmuşuz
İbn Edhem gibi milk-i ‘âşka sultân olmuşuz
Geçmişüz öz kendimizden şöyle hayrân olmuşuz
Terk idüp tâc-ı kabâ-yı dehre ‘üryân olmuşuz

Bir iki gün kim bu fânî evde mihmân olmuşuz
Kâse-lîs-i hânçe-yi erbâb-ı ‘irfân olmuşuz
Bir hilâl ebrû şanem yâdına kurbân olmuşuz
Döne döne çarh tennûrunda büryân olmuşuz
Mihir-i mehrûlarla gerçi hâk-ı yeksân olmuşuz
Zerre-i nâçiz iken meşhûr-i devrân olmuşuz
Şevk-i Mevlânâ ile Şemsü’-d-duhâyîlerdeniz
Ümmet-i Ahmed’den olduk Muştafâyîlerdeniz
3. Biz bugün virdik belâ bendine çâkirler gibi
Bulduk ol zencîr ile beyt-i gâzanferler gibi
Pâsbânuz ma‘rifet gencine ejderler gibi
Hâmil-i esrâr-ı ‘âşkız üstür-i hâmiller gibi
Câna başa kalmayup esrik dilâverler gibi
Kaḥpe dünyānuñ zebûni olmadık erler gibi
Haydarî vaqtûñ olup yanında kamberler gibi
Püşt u pâ urduk felek farkına serverler gibi
Dürretü’t-tâc olmuşuz ‘âlemde güvherler gibi
Kalbimiz şâf oldu mir’ât-ı kalendarler gibi
Şevk-i Mevlânâ ile Şemsü’-d-duhâyîlerdeniz
Ümmet-i Ahmed’den olduk Muştafâyîlerdeniz
4. Gül yüzün fikriyle bu dil oldı hattından ırâğ

²⁰⁸ Başlıkta şair adı verilmemiş.

Külbe-i 'atâr için lâzım değildir bağ-ı rāğ
Ta'n ider zâhid görüp sînemde yer yer kanlı dağ
Hâlet-i mecmû'a-yı gülden ne fehm eyler kelâğ
Eyleruz biz her nefes şehbâz-ı kıdsilerle lâğ
Cîfe-i dünyâyâ mâ'il olmazız mânend-i rāğ
Tekye-i dilde uyardık nûr-i vahdetden çırağ
Derd-i mihr-i 'âlem-ârânın fûrûgundan ferâğ
Yanımızda fûls-i aḥmerler bir oldu şeb-çırağ
Bağmazız altın olursa ser-beser sahrâ vu tağ

[38b]

Şevk-i Mevlânâ ile Şemsü'd-duḥâyîlerdeniz
Ümmet-i Aḥmed'den olduḡ Muştafâyîlerdeniz

5. Cāna envār-ı tecellînüñ düşelden pertevî
Zerre zerre rakâ urur manend-i Tûr-i Müsevî
Zulmet-âbâd-ı fenâdur çünkü dünyānuñ evi
Güşe-i bî-tüşe-i fakr içre olduḡ bezveri
Ne kalur kıds-i Ḥalîlullah ne deyr-i 'İsevî
Kandadur Nüşirevân u tâc u taht-ı Hüsrevî
Şûreti ko 'aşkla olduḡsa merd-i ma'nevî
Deff ü nây ile semâ' it Mevlevî ol Mevlevî
Biz Günâhîveş olup nûr-i celâlin peyrevi
Geh ğazel nazm eyleriz gâhî kelâm-ı meşnevî
Şevk-i Mevlânâ ile Şemsü'd-duḥâyîlerdeniz
Ümmet-i Aḥmed'den olduḡ Muştafâyîlerdeniz

125²⁰⁹

Mef'ûlü/Fâ'ilâtü/Mefâ'ilü/Fe'ûlün

1. Dükkân-ı 'aşk içinde belâğatde zeynimüz²¹⁰
Zevk-i şafâ libâsına müstağrak eynimüz
2. Ya'kûb-ı ḥüzn getdi gönülden berâderân
Şâh oldu Mısr-ı ḥüsne bugün Yûsufeynimiz
3. Nâyı der bâb-ı dâ'irede muṭribân-ı 'aşk
Minnet Hüdâ'ya gördi bu dâd-ı bî'aynımız
4. Bu devre egri bakma mürâ'î revâ degil
Şeytanlığını koy ki hemân kızdı beynimiz
5. İtdiñ Melâmî cān u dili cümle-i nişâr²¹¹
Ol ḥâce-i cemâle tamâm oldu deynimiz

²⁰⁹ Başlıkta şair adı verilmemiş.

²¹⁰ Esrar Dede, a.g.e., s.273.

²¹¹ Esrar Dede, a.g.e., s.473., "cümleten" şeklinde geçmektedir.

Mefā 'ilün/Mefā 'ilün/Mefā 'ilün/Mefā 'ilün

[39a]

1. Ne māhiyyetdür ol mäh-ı melek-sımayı bilmezler
Ne nakş eyler peyāpey ol put-i zībāyı bilmezler
Girer biñ şekle ol maḥbūb-i bī-hemtāyı bilmezler
Toğar her yüzden ol mihr-i cihān-ārāyı bilmezler

Cihān-ārā cihān içindedür ārāyı bilmezler
Şu mähīler ki deryā içredür deryāyı bilmezler

2. Bu rengin perdeler kim görinürler nevbenev timsāl
Ruḥ-i etfāl-i ma'nādur degil bāzīçe-i etfāl
Muşavver bir elifdendir ḥurūf-i muḥtelif eşkāl
Ḥayāl-i zıllde zāhirdür kemāl-i şan'at-i fa'āl
Cihān-ārā cihān içindedür ārāyı bilmezler
Şu mähīler ki deryā içredür deryāyı bilmezler

3. Ulu'l-eşāra rüşendür bu kim iḥrām-ı mevcūdāt
Olupdur ḥalka-i zāta mücellā müncelī mir'āt
Delālet mū be mū esrār-ı vāḥdet şerḥine zerrāt
Müberhendir mübeyyendir mu'ayyen aşl-ı māhiyyāt
Cihān-ārā cihān içindedür ārāyı bilmezler
Şu mähīler ki deryā içredür deryāyı bilmezler

4. Vücūbuñ zıllıdur imkān ana peyveste rāci'dür
Olur fer'aşla tābi' bu meşel'ālemde şāyi'dür
Şuver-i ma'naya nisbet pertev-i ḥurşīd-i lāmi'dür
Eger gayriyyet işbāt ide cāhil gayr-ı vāki'dür
Cihān-ārā cihān içindedür ārāyı bilmezler
Şu mähīler ki deryā içredür deryāyı bilmezler

5. Günāhī cüz'-i küll çevgān-ı vaḥdet zarbına bir tūb
Gözünmez gird-i hayretten olaydı çeşm-i ḥüsn ma'yūb
Nikāb açmış mezāhirden kemāl-i tal'at-ı maḥbūb
Dirīgā gün gibi gāyīb zuhūrunda olup maḥcūb
Cihān-ārā cihān içindedür ārāyı bilmezler
Şu mähīler ki deryā içredür deryāyı bilmezler

[39b]

Cihān-ārā cihān içindedür ārāyı bilmezler
Şu mähīler ki deryā içredür deryāyı bilmezler²¹²

²¹² Hayālî'nin "bilmezler" redifli şiirine naziredir.

1. Gör ne bir āyīne' -i 'ibret-nümādur pür şuver
İn 'ikāsātına aldanma saķın kılma nazar
La 'l-i rengin görünür bakdıkça her seng-i madar
Nāzır-i Haķķ olmadur eşyāda ey nūr-i başar
Peyrev-i erbāb-ı fakr ol tā-olasın mu'teber
Sırr-ı eşyā-yı kemāhı bilmek isterseñ eger
Mekteb-i 'irfāna gel zinhār olma bī-hāber
2. Zāhidā her yerde vech-i haķķı idrāk itmege
'Āşķ ile sa'y eyle dil āyīnesin pāk itmege
Ger Mesīhāveş dilersen yirin eflāk itmege
Cāme-i pendāri cehd it gül gibi hāk itmege
Bu dili ğamnāk istersen țarabnāk itmege
Tālib isen fehmi rezmi mā 'arafnāk itmege
Mekteb-i 'irfāna gel zinhār olma bī-hāber
3. Genc açılmaz bu beden kaşırını vīrān itmeden
Hīç cānāne irilmez cismini cān itmeden
Hayli merg āhir gelüb rahtını tālān itmeden
Gel libāsi fakrı giy ey hāce 'üryan itmeden
'İyd-i vaşl olmaz müyesser cānı kurbān itmeden
Sırr-ı mā-evhā bilinmez kesb-i 'irfān itmeden
Mekteb-i 'irfāna gel zinhār olma bī-hāber
4. İçmedükse bezm-i vahdetde ezel peymānesin
Ey dil-i şūrīde bilmem pes niçün dīvānesin
Ger merīz-i 'āşķ isen terk itme dār u hāne sen
Çünki düşdün dāmene aldın çıkarma dāne sen
Kulağına koyma her bir nāşihūñ efsānesin
Rūşen atsun pertev u üns-i gönül kāşānesin

[40a]

Mekteb-i 'irfāna gel zinhār olma bī-hāber

5. Şūriyā erbāb-ı 'irfān ile olduksa qarīn
Yime ğam dünyā için ferdā için olma hāzīn
Bakmadılar ğayra ğayret idüp erbāb-ı yakīn
Olmadılar merd-i nā-cins ile bir dem hem-nişīn
Gülşen-i cennāt-ı 'adn istersen ey yār-ı güzīn
Mürveş her harman-ı süfliden olma dāne-çin
Mekteb-i 'irfāna gel zinhār olma bī-hāber

²¹³ Başlıkta şair adı verilmemiş.

1. Şevkuz ki dem-i bülbül-i şeydâda nihānuz
Hūnuz ki dil-i ğonca-i hamrâda nihānuz
2. Bir cism-i zâr üzre döküb dāne-i eşki
Hūn rişte-i cān-ı gevher-i ma'nāda nihānuz
3. Olsağ n'ola bî-nām u nişān şöhre-i 'ālem
Bir dil gibi bir tırfa mu'ammāda nihānuz
4. Maḥrem yine her hālimize bād-ı şabādur
Dā'im şiken-i zülf-i dil-ārāda nihānuz
5. Hem gül gibi rengin ma'nā ile zāhir
Hem neş'e gibi hālet-i şahbāda nihānuz
6. Geh nāme gibi misk-tırāz-ı ğam-ı 'āşkız
Geh nāle gibi hāme-i şekvāda nihānuz
7. İtdik o kadar ref'-i ta'ayyun ki Neşāṭī
Āyine-i pür-tāb-ı mücellāda nihānuz

1. Püte-i iksir-i hikmetdür külāh-ı Mevlevî
Sikke-i şāh-ı vilāyetdir külāh-ı Mevlevî
2. Bir şadef dürrle olur içindedür şāhvār
Lāyık-ı ehl-i kerāmetdür külāh-ı Mevlevî
3. Qadr-i pākın vākıf-ı esrār-ı hāl olan bilür
Mesned-i erbāb-ı devletdür külāh-ı Mevlevî
4. Her deli bilmez libās-ı evliyānın qadrini
Nūr-i dil bir tāt-ı 'izzetdür külāh-ı Mevlevî
5. Gavṣī tīrin püte-i maḫṣūda irdi bî-gümān
Āşikārā bir 'alāmetdür külāh-ı Mevlevî

[40b]²¹⁴ Başlıkta şair adı verilmemiş.

130
Şamti Dede

Fā 'ilātün/Fā 'ilātün/Fā 'ilātün/Fā 'ilün

1. 'Āşk-ı Mevlānā ile kalmadı baş u cāna Şems
Kubbe-i çarha 'alem dikse n'ola merdān-ı Şems
2. Olmasaydı 'āşk-ı Mevlānā olur mıydı esīr
Yek-cihet rindān içinde bend-i çār erkān-ı Şems
3. Rāh-ı Hak'da zāt-ı Mevlānā hidāyet şem'idür
Şan o şem'in oldu etrāfında bir pervāne Şems
4. Kana kana içdi bezm-i hakda 'āşkın bādesin
Eyleyüp cismīn şūrāhi başını peymāne Şems
5. Terk-i ser ta'līm idermiş 'āşıka evvel kadem
Çün tarīk-i 'āşkı irşād itse dervīşāne Şems
6. Teşne-i āb-ı vişale Hazret-i Monlā idi
Şunsalar bakmazdı çünkü Kevşer-i Rıdvān'a Şems
7. Terk-i cān kılmağ ile cānān yolunda Şamtiyā
Şāh-ı 'āşk okundu nāmuñ haşreden devrāna Şems

131
Şamti Dede

Fā 'ilātün/Fā 'ilātün/Fā 'ilātün/Fā 'ilün

1. Bende-i dergāhuñ olmağa şehā biñ cānile
Gelmişüz kālū belādan 'ahd ile peymān ile
2. N'ola naqd-i vaqt-i Mevlānā cenābuñdur disem
Maẓhar-ı sırr-ı abā olduk nice bürhān ile
3. Sıdkla Ebūbekr u 'adliyle 'Ömersin ser-verā
Şermile 'Osmān 'Alīsin lütf ile ihsān ile
4. Bendelik yekdür kapunda dehre sultān olmadan
Şadıķım bu sözde and içsem olur Kur'an ile
5. Cān fedā kılmağa gelse kapuña Şamti n'ola
Der ki merd-i Hüdā'ya varılır kurbān ile

132
Dālī Dede

[41a]

Fā 'ilātün/Fā 'ilātün/Fā 'ilātün/Fā 'ilün

1. Nice yüz biñ dil-rübā var 'āşık ammā biñ de bir²¹⁵
'Āleme insān-ı kāmīl gelmez illa biñde bir
2. Zūlmet-i hicrinde fikr-i leblerin āb-ı hayāt
Hızırveş vuşlat müyesser olmaz ammā biñde bir
3. Ey şeh-i mülk-i melāhat yakma gönlüm şehrini
Her diyārın devr-i dīger olmaz illā biñde bir
4. Sāl-i hicret biñbir oldı gelmedi bir er veli
Hażret-i Monlā gibi olalı dünyā biñde bir
5. Bir kesicidür kılıcı Dāliyā bil bekcisi
Kim haramīdür olur zāhir hüveydā biñde bir

133
Dālī Dede

Fā 'ilātün/Fā 'ilātün/Fā 'ilātün/Fā 'ilün

1. Her kaçan etse semā' şevk ile Monlā kūçegi²¹⁶
Devr ider anuñ ile çarh-ı mu'allā kūçegi
2. Mülket-i dehre Süleymānlıg iderse yeridür
Mantıku't-Tayrı bilür Hażret-i Monlā kūçegi
3. Pür-ferah²¹⁷ ehl-i dili eyledi ihyā nefesün
Oldı la'lüñ şanma Hażret-i 'İsā kūçegi
4. İstivāmız meh-i nev gibi görünür felekde
Güne irdi başımız olalı Monlā kūçegi
5. Hażret-i pīr-i celālin olalı Dālī kulu
Didiler şimdi bize ma'nāda Mevlā kūçegi

²¹⁵ Esrar Dede, a.g.e., s.113.

²¹⁶ Esrar Dede, a.g.e., s.114.

²¹⁷ Esrar Dede, a.g.e., s.178., "mürde" şeklinde geçmektedir.

Necāhî Dede

Fā ‘ilātün/Fā ‘ilātün/Fā ‘ilātün/Fā ‘ilün

1. Olmaz isem ğam degil bir şadr-ı ‘ālem kibrimüz
Hānķāh-ı hazret-i Monlā’da vardur pīrimüz
2. Kādrimiz günden güne olsa n’ola biñ biñ füzün
Lāciverdi kubbemin altında birdür pīrimüz
3. Şāh-ı dehre eyler istiġnā gedā-yı aħķeri
Ĥamd-i li’llāh bir velīler serveridür pīrimüz
4. Geşt iderdi zevraķ-ı fehmi ol kerāmet baħrını
Ka’rine irse eger kim lenger-i ta’bīrimüz
5. Zāt-ı Mevlānā’yı ta’rīf itmek olmaz bi’t-tamām
Var Necāhî nice yüz ol vech ile taķşīrimüz

[41b]

135

Enīs Dede²¹⁸

Fā ‘ilātün/Fā ‘ilātün/Fā ‘ilātün/Fā ‘ilün

1. Āşinā-yı rūh-i kudse hālet-efzādur semā’
Teşne-gān-ı bezm-i ‘āşķa şevķ-i meclīsdür²¹⁹ semā’
2. Beyt-i ma’mūrun tavāfı sırrına ‘ārif ‘ukūl
Ĥayret-efzā-yı melā’ik sırr-ı Mevlā’dur semā’
3. Her tārīķ āyini bā’isdir vuşūl-ı Haķķa līk
Ehline ma’lumdur ol kaṭre deryādur semā’
4. Bir kademde devresin tekmīl ider pergārveş
Reşķ-i çarķ-ı māhtāb-ı çarķ-peymādur semā’
5. Çün ziyā-yı kahr ise her dem Enīs-i derdmend
Çarķ-ı ‘āşķa āfītāb-ı ālem-ārādur semā’

²¹⁸ Receb Enīs Dede Divānı, Toronto Üniversitesi Kütüphanesi Osmanlıca Tıpkıbasım, s.45.

²¹⁹ Esrar Dede, a.g.e., s.32’de bu kelime “şevķ-baḥşādur” şeklinde geçmektedir.

136
Enīs Dede²²⁰

Mefā 'ilün/Fe 'ilātün/Mefā 'ilün/Fe 'ilün

1. Hārīm eyleme 'aqlı dem-i şafāya şaķın
İçürme bāde-i 'āşķı hüner-nümāya şaķın
2. Reh-i 'ademde maķām-ı rızāya tenhā git
Vücūdı eyleme hem-reh mişāl-i sāye şaķın
3. Fenāda eyleme gūş-i ḥasūde vaşf-ı cemīl
Düşürme Yūsuf-ı vaķti ceh-i belāya şaķın
4. Şafā-yı 'ışķla pürdür derün-i ehl-i dilin
Şaķın tuhī dime cām-ı cihān-nümāya şaķın
5. Nuķūd-i 'ömri metā '-i fenāya virme enīs
Alır göziyle nazār kıılma māsivāya şaķın

137
Günāhī Dede

Fā 'ilātün/Fā 'ilātün/Fā 'ilātün/Fā 'ilün

1. Hīl 'at-ı Leylā' yı gör Mecnūn-ı ser-gerdāna baķ
Zerrenūñ āyīnesinden mihr-i nūr-efşāna baķ
'Ayn-ı 'ibretle kemāl-i ḥilkāt-i insāna baķ
Bu za'ife ḥār baķma merd isen merdāne baķ
Bu qarıncayı dilāver gör dil-āşīrāne baķ
2. Kudretūñ ser-hengini 'arż itme 'āciz kimseye
Görme senūñ o serzeniş urmaķı cāyız kimseye

Olma kec rā kııl nazār şūfī ğaraż sen kimseye
Gözūñ üstünde kaşuñ var dime hergiz kimseye
Gel şalender meşreb ol her şaḥşa dervīşāne baķ
3. 'Āşık-ı deryā dile ğāyet ter imiş müdde'ī
Dürlü dürlü herzeler ḥāşā yir imiş müdde'ī
Özüñe sengin dil 'aceb bed gövher imiş müdde'ī
Gözlerim çün ğayrılar gözlerde imiş müdde'
Gel şalender meşreb ol her şaḥşa dervīşāne baķ

[42a]

²²⁰ Divanda şiir var, a.g.e., s.56.

4. Yakdı gönlüm yine kāfir kīş bir zālīm benim
Hey müselmānlar ḥarāb olup gider ḥālīm benim
Dimedi bir gün gelüp ‘āşķ olsun abdālīm benim
‘āşķ dilberle nedir hiç sorma aḥvālīm benim
Şem‘i gör pervānenin ḥāline yana yana bak
5. Tuy Günāhī bir ḥayālīyle uşūl-i ḥikmeti
Sīne çāk ol çāk fenā bezminde cām-ı ḥayreti
Her denīne ser- fūrū itme bülend it himmeti
Peyrev-i mürşid deyü her nādāna uyma Ḥayretī
Ana rahminde vilāyet gösteren oğlana bak

138²²¹

Fā ‘ilātün/Fā ‘ilātün/Fā ‘ilātün/Fā ‘ilün

1. Ḥamd-i li‘llāh ehl-i derdin hem-seri oldum yine²²²
Ya‘nī erbāb-ı belānın kem-teri oldum yine
Çün ḥarābāt erlerinin çākeri oldum yine
Meclis-i ehl-i tekellüfden berī oldum yine
Bir melāmet şāhınuñ ḥāk-ı deri oldum yine
2. ‘Aksine dur itmedür ey dil bilürsün ḥūy-i çarḥ
Alına aldanma kim mekkāre der-bānū-yi çarḥ
Kimine mātem kimine şūr ḥāy u ḥūy-i çarḥ
Tīr-i pertābı gibi atdı beni bāzū-yi çarḥ
Ay ve gün menzillerinden ileri oldum yine
3. Ehl-i tevḥīdim n’ola birdür dilim zāt u şıfāt
Bir birinden ayrılır mı vācib ile mümkünāt
Nūr-i vāḥidden degil mi ‘unşur-ı şiş cihāt
Şaldı ‘aksin bana eşkāl-i rusūm-i kā’ināt
Gözün aç āyīne-i İskender oldum yine
4. Sālīk-i rāh-ı ḥarābāt olana teslīm olup
Ḥırķa-i cismimi mihri muḥabbetle yolup
Çārsū-yi ‘āşķa geldim çünki şalum seviriyup
Ta‘nesi taşına her bir nākesūñ kıymet koyup
Ben bu bāzār-ı fenāda cevherī oldum yine
5. Tābiyā bāzār-ı derd içre yine şarrāf idüp
Sīm-i eşkim pūte-i çeşmimde kal u şāf idüp
N’ola dirsem kīmyā-yı ‘āşķa irdim lāf idüp
Ey Ḥayālī gayriler şaydından istinkāf idüp
Pīşe-i fakr u fenā şirimiz oldum yine²²³

[42b]

²²¹ Başlıkta şair adı verilmemiş.

²²² Esrar Dede, a.g.e., s.57.

Nāyī 'Osmān Dede

Fā 'ilātün/Fā 'ilātün/Fā 'ilātün/Fā 'ilün

1. 'Āşık-ı Hâk ırcı '-î²²⁴ emriyle me'mûr olmadan
Añlamuşdı Hâk'ı Hâk-ı nûr-i mestûr olmadan
2. Çünkü taqdirât imüş ancak sahk iden hemân
Pes Ene'l-Hâk dimedi Mansûr maqdûr olmadan

Na't-ı Resûlallâh

Mefâ 'ilün/Mefâ 'ilün/Mefâ 'ilün/Mefâ 'ilün

1. Vücûduñ mahz-ı nûr-i mihr-i şefkat yâ Rasûlallâh
Zuhûruñ dû-cihâna 'ayn-ı rahmet yâ Rasûlallâh
2. Bakılsa çeşm-i im'âniyle keşf olmak muqarrerdür
Nihâlûñ fâ-felekden sırr-ı vahdet yâ Rasûlallâh
3. Niyâzım dergeh-i 'âlîye vardıkda şefâ'atdür
Ki yokdur zerre deñlu bende tâ'at yâ Rasûlallâh
4. Necâhat söylemek mâ fi'z-zamîrî ey keremkânı
Garaż taqrîr-i cürm-i bî-nihâyet yâ Rasûlallâh
5. Dehânuñ havz-ı kevşerdür dilin baħr-ı 'ulûmu'l-Hâk
Revân cûy-i lebinden 'ayn-ı hikmet yâ Rasûlallâh
6. Olur hâli digergün Şâhib pür cürm ü 'işyânuñ
Dem-i mahşerde itmezsek i'ânet yâ Rasûlallâh

[43a]

Mezâkî Dede²²⁶

Fā 'ilātün/Fā 'ilātün/Fā 'ilātün/Fā 'ilün

1. Şaffa-i 'arş birinde hânķâh-ı Mevlevî
'Arşda daħi döner dirler külâh-ı Mevlevî

²²³ Nâbî'nin "oldum yine" redifli şiirine nazîredir.

²²⁴ Fecr 89/28, "(Rabbine) dön."

²²⁵ Başlıkta şair adı verilmemiş.

²²⁶ Divanda şiir var, gazel 421. Ahmet Mermer, **Mezâkî: Hayatı, Edebî Kişiliği ve Divânı'nın Tenkidli Metni**, Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara, 1991, s.371.

2. Beste-i çeşm olsa cihānda n'ola eylerken semā'
'Ālem-efzā-yı başiretdür nigāh-ı Mevlevī
3. Ey gönül çün rehber-i 'āşk olmağa 'azm eyledük
Toğru yol istersen iste şāh-ı rehdür Mevlevī
4. Şevk-i Mevlānā ile gerdān olur dirse felek
Müdde'āya mihr ile mehdür güvāh-ı Mevlevī
5. Kō 'avām-ı nās şāh-ı dehre etsün istinād
Melce'-i hāşşu'l-havāşş imiş penāh-ı Mevlevī
6. Kūtbu'l-aķtāb-ı vilāyet Hazret-i Monlā-yı Rūm
Şevk-i medhiyle Mezākī her seher cūş ile kim
7. Kim kıl olmakdur derinde 'izz u cāh-ı Mevlevī
Bādi-i feyz-i derūnda subhğāh-ı Mevlevī

142

Na 't-ı Şerīf-i Dānişī Dede

Mefā 'ilün/Mefā 'ilün/Mefā 'ilün/Mefā 'ilün

1. Habīb-i Hālīk-ı yektā Muḥammed Muştafā'sın sen
İki 'ālemde maḥlūka imām u pīşvāsın sen
2. Vücūd u lütf u cūduñdur cihānuñ varlığı El-Ḥaķķ
Faķīrūñ faḥrisün sultān-ı iķlīm-i 'ināsın sen
3. Şadā-yı penc vaktūñ sırr-ı ğayre şaldı āvāre
Menār-ı vaḥdete *Allāhu Ekber*²²⁷ le şalāsın sen
4. Şaçuñ *ve'l-leyli* hüsnūñ *ve'd-duḥānuñ* sırr-ı tefsīri
Dilinde virdi ḥaķķ-ı 'ālemiñ şubḥ u mesāsın sen
5. Hadīş-i faķr-ı faḥrından seyfdür fenn-i istiğnā
Şehenşāh-ı serīr-i kişver-ü cūd u 'aţāsın sen
6. Nizām-ı intizām ins u cin-i şer'ūñle şābitdür
Bu da'vāya yine şāhid desen ben mudde'āsın sen
7. Hüdā'yı derdimūñ 'imānu külliyyāt olsa nāmuñ
İki 'ālemde Haķ birdür vişāl-ı kibriyāsın sen

[43b]

²²⁷ Allah'ın en yüce varlık olduğunu belirten tekbir.

8. Vücūduñla müşerrefdir vücūd-i ‘ālem u ādem
Haḳīkat ‘āleminde ibtidā vü intihāsın sen
9. ‘Abādın dilin tabaḥḥürde deḡışdikse atlas-ı çarḥı
Ḥüdā’nın ḡaşısın sen şāhinşeh-i āl-i ‘abāsın sen
10. Ḳabā-yı hil‘at-i levlāñ ile ḳaddūñ müzeyyendür
Cihān-ı mülk-i ma‘nā nāzenīn-i enbiyāsın sen
11. Yüzüñ seb‘u’l-meşānīdür vücūdun lā mekānīdür
Muḥit-i lücce-i baḡr-ı ber ‘arş-ı ‘alāsın sen
12. Ḥüdā’yā ‘ayn-ı ‘irfān dest -i lüṭfuñdan açılmışdur
Nazar ehli olan cismi ‘alīle tutiyāsın sen
13. Yedi kat gök yedi kat yer vücūduñdan ‘ibāretdur
Ne kim var yirde vü gökde ḡüdādan mā ‘adāsın sen
14. Cemāl-i ins ü cān-ı mir‘at-ı ‘āşkuñda görindi heb
Göñülde on sekiz biñ ‘āleme nūr u ziyāsın sen
15. O kim sāyende hoş keçdi odur sultān-ı heft iḳlīm
Per-i tevḡīd ile pervāz-ı ‘arş itmiş ḡümāsın sen
16. Senüñle şeş cihāt u çār-ı ‘unşur kim şeref buldı
Sekiz cennet ki dirler ol maḳām-ı dil-ḡüşāsın sen
17. Kitāb-ı Meşnevī ḡuş-i dile vecd ü semā’uñdur
Ṭarīḳ-i Mevlevī’de neydeki şıyt u şadāsın sen
18. Şalāt-ı şerīfūñdür nikāh-ı Ādem u Havvā
Yine aralarında ‘aḳd-ı peyvend-i vefāsın sen
19. Ḥülāşa keşti-yi Nūḡ’i sebep vücūduñdur
Dem-i Dāvūd’a lüṭf şadā-yı cān-fezāsın sen
20. Süleymān’a nübüvvet ḡātemi destīñden irmişdir
Nebīler ḡātemisin ḡalḳa ammā ibtidāsın sen
21. Bulunmaz cust u cūy ile ezelden olmasa lüṭfuñ
Dil-i İskender-i āb-ı ḡayāt-ı ridāsın sen
22. Nice İskenderi ‘āşkuñla gösterdiñ ḡaḳīkatde
Yine Musī vu Ḥızr’uñ arasında mācerāsın sen
23. Ḳuluñ ḡurbānuñ olmuşdur Ḥalīlu’llāḡ u ‘İsmā’īl
Göñüller Ka‘besinde Merve Ḥaḳḳıyçün Şafā’sın sen

[44a]

24. Eger çi şekl-i hüsni ammā nūr-i ‘āşkındur
Görünen dīde-yi Ya ‘kūba ol şevk-i ziyāsın sen
25. Çıkardı yolını gavvāş-ı feyzin batn-ı mähiden
Yine anuñ yüzünden levh uzun baħr-ı Hüdā’sın sen
26. Ğam-ı hicrūn çeken dil müjde-i ‘āşka Mesīhā’sın
Mesīhā’nuñ dem-i cān-baħşına neşv ü nemāsın sen
27. Hüdā bir de şerī‘at bir tarīkat bir haķīkat bir
Arañuzda ikilik yok ‘Aliyyü’l-murtażāsın sen
28. Hüseyn ile Hasan Veysü’l-Ķarān zāt-ı cemīlūndür
Cemī’-i enbiyāya evliyāya ilticāsın sen
29. Derūnuñ nūri Zeynü’l-‘Ābidīn ile ziynetdür
Serā-yı vaħdeti pūr-feyz iden sırr-ı Hüdā’sın sen
30. İmām-ı Bāķırı kim pūte-yi ‘āşkuñda ķāl itdūñ
Zer u hālīş ider hāk-i vücūdi ķīmyāsın sen
31. Şadākat nāzırūndur Ca‘fer-i Şādık emīnlikde
Hülāşa mürĝ-i cānı dām-ı düzeħden rehāsın sen
32. Olub Kāzım şıfat Mūsī Rızānuñ sırr-ı ‘irfānı
Taķiyy u bā naķīveş ma‘den-i cūd u seħāsın sen
33. Helāk itdūñ urup deccāl-i tīĝ-i nefsi çekmekle
Hüdā’ñun ‘askeri hem Mehdi-yi şāhib livāsın sen
34. Vücūduñ medħidür medħ-i nebīden Dānişī ķaşduñ
Yine evlād u aşhāba muħibb-ı bī-riyāsın sen

143

Dānişī Dede

Mef‘ūlü/Fā‘ilātün/Mef‘ūlü/Fā‘ilātün

1. Dervīş seyr-i tende envār-ı Muştafādur²²⁸
Abdāl kisvetinde esrār-ı Murtażādur
2. Bu enbiyāya gülşen ol evliyāya rüşen
Günden ikisi rüşen ‘ālemlere ziyādur
3. Yire göge şalādur ser-leşker-i Hüdā’dur
Ol faħr-i enbiyādur bu tāt-ı evliyādur

²²⁸ Esrar Dede, a.g.e., s.119.

[44b]

4. Şem‘ u çerāğ didem hüsni hüsne pür şevk
Şāhım benim Hüseynim sultān-ı Kerbelā’ dur
5. Zeynü’l-‘İbād-ı ol sultān, sultān-ı dīn u ĩmān
Bākır Muhammed ol cān ‘uşşāka kīmyādur
6. Erbāb-ı sıdka rehber şadık ĩmām Ca‘fer
Mūsī-yi Kāzım ile şāhım ‘Alī Rızā’ dur
7. Cānım taķi u nakīdūr şehlik anuñ haķķıdur
Ol şeh ki muttakīdūr serdār-ı aşfıyādur
8. Tevhīd mazharıdur ‘uşşāk serveridur
Ol şehüñ ‘askeridūr hem ‘askere livādur
9. Şāhenşeh-i velāyet Mehdi-i rāh-ı vahdet
Ser-menzil-i haķķat bir lā mekān-ı hümādur
10. Sultān iken gedālık zühd ile pārsālık
Bunlara evliyālık her vecihle sezādur
11. İkrār-u vahdet-u haķķ esrār-ı hikmet-i Haķ
İzhār-ı kudret-i Haķ ol şehlere revādur
12. Bu on iki imāmın medħi müyesser oldu
Bil Dānişī bu devlet-i Haķ’ dan saña ‘aţādur

144

Dānişī Dede

Fā ‘ilātün/Fā ‘ilātün/Fā ‘ilātün/Fā ‘ilün

1. Yiri gögi hıçe saymaz mest-i bī-pervā-yı ‘aşķ
İki ‘alemden geçer rind-i kadeh-peymā-yı ‘aşķ
2. Her gözi şehbāze şayd olmaz hümā-pervāz olan
Konmağa itmez tenezzül her yere ‘anķā-yı ‘aşķ
3. Mevlevīyem şimdi döndüm şanmañuz Mevlā’ya ben
Güşuma bezm-i ezelden çalunubdur nāy-ı ‘aşķ
4. Deff ü nāy ile sema‘dan döner başuñ senüñ
Neydügin fehmi iylemezsen zāhidā ma‘nāyı ‘aşķ
5. ‘Aşķdur ‘aşķ işidir itse tekellüm ehl-i dil
Cān kulağına yer etmiş na‘ra-yı gavğā-yı ‘aşķ

6. Āñ gedāsı pādişāh-ı dehre istignā şatar
Gör ne ‘ālemde kıyas it rütbe-i ‘ulyā-yı ‘āşk
7. ‘Āşık-ı ser- pā bürehne kadr-i şāhinden geçer
Tāc u tahtı neylesün ey Dānişī rūsvā-yı ‘āşk

[45a]

145²²⁹

Mefā ‘ilün/Mefā ‘ilün/Fā ‘ilün

1. Görünür ‘āşıkā şubḥ u mesā bir
Gelür dīvāneye aḡ u kara bir
Olur maḥşerde heb şāh u gedā bir
Haḳīkat ehline ‘arz u semā bir
Ḥüdā birdir Ḥüdā birdir Ḥüdā bir
2. Mücerred ol mücerred ol mücerred
Görine tā saña sırr-ı Muḥammed
Bulam dirseñ cihānda ‘ömr-i ser-medd
Haḳḳı bil ‘ābid u ma‘būd u mu‘abbid
Ḥüdā birdir Ḥüdā birdir Ḥüdā bir
3. Dime rūḥānī olmaz nefse mā’ il
Olurmuş cism u fānī rūḥa ḥāmil
Düşüpdür kesrete vaḥdet muḳābil
Ḥüdā’ya iki demek nice ḳābil
Ḥüdā birdir Ḥüdā birdir Ḥüdā bir
4. O kim tevḥīdi bilmez bir keseldür
Helāk iden ānı tūl-i emeldür
Ne kim zāhır olur ḥükm ü ezeldür
İkilik ara yerde bir meşeldür
Ḥüdā birdir Ḥüdā birdir Ḥüdā bir
5. Gönül abdāl-veş ki ol ki tecrīd
Anuñla fehm olunur ‘ilm-i tefrīd
Gönülden ide īmānı tecdīd
Bire birdir bu derde sırr-ı tevḥīd
Ḥüdā birdir Ḥüdā birdir Ḥüdā bir
6. Şerī’atde tarīḳat oldı rehber
Tarīḳatde ḥaḳīkat rūḥa manōar
Haḳīkat ma’rifetdür sırr-ı ekber
Düşegör ‘ālemi tevḥīde mazḥar

[45b]

Ḥüdā birdir Ḥüdā birdir Ḥüdā bir

²²⁹ Başlıkta şair adı verilmemiş.

7. Eger yükseklik istersen ol alçaķ
Fenā çirkābına yazık bulanmak
İki ‘ālemde тұrmaz isteyen Hāķ
Hūdā’dan ğayrısıdur küfr-i muṭlak
Hūdā birdir Hūdā birdir Hūdā bir
8. Gel ölmezden evvel ol ki iḥyā
Seninle zinde olsun cümle eşyā
Olursun katre iken baḥr-ı deryā
Ne ğam ey Dānişī bī-ser ü pā
Hūdā birdir Hūdā birdir Hūdā bir

146²³⁰

Fā ‘ilātün/Fā ‘ilātün/Fā ‘ilātün/Fā ‘ilün

1. Çarḥa kılmaz ser-fürü şāhib külāh-ı ‘āşķınıñ
‘Arşdan yaķar çerāğı ḥānķāh-ı ‘āşķınıñ
2. Cān-ı göz nāzır olduķca neler seyr itdirir
Nice ‘ālem gösterir bir bir nigāh-ı ‘āşķınıñ
3. Zerre-i nāçiz iken hūrşid-i ‘ālem-tāb ider
Kıl müyesser zerresin bana ilāh-ı ‘āşķınıñ
4. Geh gedā şeklinde olur ğāh olur sultān-ı vaķt
İki hükmüni eyler pādişāh-ı ‘āşķınıñ
5. Dil ğamuñdan incinur vaşluñla da ķanī‘ degil
Olmuyor bir yerde hiç ārā meķān-ı ‘āşķınıñ
6. Dānişī’nin ḥātırında eksik derd u ğam
Toludur abdāllarla tekyegāh-ı ‘āşķınıñ

147

Dānişī Dede

Fe ‘ilātün/Fe ‘ilātün/Fe ‘ilātün/Fe ‘ilün

1. Ehl-i ‘āşķa nażarı yok diyemem cānānuñ
Nażarı var ola ol dilber-i ‘ālişānuñ
2. Kalsalar zülfüne ber-dār eger şevķinden
Ayağı yer mi başar ‘āşķ-ı bī-pervānuñ
3. Rū-be-rū olmaz idi yār ile eylerdi hicāb
Açmasaydı yüzüni bād-ı gül-i ḥandānuñ

²³⁰ Başlıkta şair adı verilmemiş.

[46a]

4. Yüze gelmezse görimezse ‘aceb mi dehenuñ
Kandadur menzil-i ‘âlemde bilinmez cânıñ
5. İstirâhat yüzini görmedi devrinde senuñ
Âh diñlenmedi bezminde dil-i nālānuñ
6. Dānişī dā’ire-i ‘aşkı gözet Şems mişāl
Mevlevîler gibi ol pādişeh-i devrānuñ

148

Dānişī Dede

Mef‘ülü/Mefā‘ilü/Mefā‘ilü/Fe‘ülün

1. Biz bārkeş-i hayme-i sultān-ı hevāyuz
Biz cür‘a-yı ‘iyy-i sağır-i erbāb-ı şafāyuz
2. Kim şerbetimiz içse olur mest-i muhabbet
Divāne-i ‘aşk olana bir dār-ı şifāyuz
3. Aḥbābuñ ayağı tozıyız meykedelerde
Sultān-ı ğamız, bende-i yārān-ı şafāyuz
4. Biz nokta-yı bā gibi olub ma‘na-yı Qur‘ān
Dünyā başı üzere götürür dāl-ı du‘āyuz
5. Dervīş-i muhabbet geçer abdāl-ı cunūnuz
Birkaç baş açık yalın ayak bī-ser ü pāyuz
6. Birkaç fuḳarayuz işimiz cür‘a-yı ḳadehdür
Der-yūzeger-i bezm-i ḥarābāt-ı şafāyuz
7. Heb varımızı yoğumuzu bādeye virdük
Yoklukda şafā kesb ideriz bī-ser ü pāyuz
8. Meyl eylemeziz Dānişiyā atlas-ı çarḥa
Haḳḳ’ın ḳuluyız ḥāk-ı reh-i Āl-i ‘abāyuz

149

Dānişī Dede Der Vaşf-ı Hażret-i Mevlānā

Fā‘ilātün/Fā‘ilātün/Fā‘ilātün/Fā‘ilün

1. ‘İşḳdur ol Şems kim bir zerresidür āfitāb
Heft yümm ol baḥruñ degül bir ḳatre āb

[46b]

2. Ābı kılmış ruvçever mihri kılmış nūr-baḥş
Heb viren oldur zemīni āsumāna āb u tāb
3. İtse bir zerre eger envār-ı mihrinden eṣer
Şu 'le-baḥş olurdu mihre ḥaṣr olunca māhtāb
4. Āb u feyzinden zemīne ṭamlasa bir ḳatre şu
Terbiyetle ḥāki eylerdi o ḳatre pūr gülāb
5. Çıksa bir şemme sipihre bŷy-i derdinden eger
Yağdurırdı 'ūd u 'anber 'āleme bir bir seḥāb
6. Bād-ı gülzārı nesīm-i bāğa ṭokunsa eger
Rūzgār esdikce eylerdi h avāyı müşk-i nāb
7. İrse bir cur'a eger cām-ı meyinden 'āleme
Ḥalkı eylerdi o neşve ser-be-ser mest u ḥarāb
8. Berr u baḥre āteşinden düşse bir kemter şerār
Cümle murğ u māhiyi bir demde eylerdi kebāb
9. Rŷy-i zerdim 'āşḳ yolunda n'ola ḥāk eylesem
Birdŷr ol şāhın yanında ḳadr-i zerr ḳadr-i turāb
10. Sāhib-i ṭabl u 'ilim ser-defter-i ehl-i kerem
Rūḥ-baḥş-i murde-i ḡam ser-firāz-i kām-yāb
11. Pādişāh-ı ma'nevī şāhib kitāb-ı Meşnevī
Ḳiblegāh-ı Mevlevī şāhenşeh-i gerdŷn me'āb
12. Hażret-i Monlā Celāle'd-dīn -i Rŷmī kim odur
Server-i mŷlk-i ḥaḳīḳat dāver-i mālīk riḳāb
13. Ḥuseyin'dŷr ḥŷsn-i Ḥuseyn u ḥilḳatidŷr ḥulḳ-i ḥŷsn
Nāmıdur nāmı Muḥammed zātı zat-ı bŷ ḳırāb
14. Ol şehenşeh kim felekde gice gündŷz ḥaşre dek
Dergehidŷr nŷr-baḥş-ı āfitāb u māhtāb
15. Ol şehinşeh kim serīr-i ma'delet serverleri
Ḥāk-ı pāyı olmadan itmez aşla ictināb
16. Ol ser-efrāz-ı cihān kim cān atub dergāhına
Rūḥ-i pākından ider ŷmmīd u himmet şeyḡ ŷ şāb
17. Şöyle 'ālīḳadr-i gerdŷn pāyedŷr ol şāh kim
Pādişāhlar ḥizmet-i dergāhuñ iyler irtikāb

[47a]

18. Çarh zātında degil hırşīd-i rahşān zerrevār
Ḳāf-ı ḳadrinde degil sīmurğ-i ‘anḳā mānend-i nāb
19. Mevlevīveş āstānın devr ider her gün güneş
Ḥāk-ı dergāhından eyle ‘āşḳ-ı nūrīn iktisāb
20. Pāyına yüzler sürüp baş urmasa dergāhına
Başı irmezdi göge olmazdı māh ref‘et nişāb
21. İki ‘ālemde olurlar ceyş-i miḥnetten ḥalāş
Āstānına o sultānın iderler intişāb
22. Türbesinde n’ola meleklerde olmaz āşīkār
Şūrete gelmez iderler rūḥ-i pākından ḥicāb
23. Ḥāk-pāy-ı cevherin alsun virüp cān naḳdini
Kīmyādan olmaḳ isterler ola kim behr-yāb
24. Ḳara toprağı zer-i ḥālīş ider iksīr-veş
Atsa ḥāka bir nazar ol server-i ‘ālīcenāb
25. Raḥm idüp nāyın eger gūş itmese feryādını
Hīç keşākeşden ḥalāş olmazdı mānend-i rebāb
26. Ger sutūni himmetinden olmasaydı pāyesi
Āsumānuñ saḳfına çoḳdan gelirdü inḳılāb
27. Nāyizenler üfürüb ney arttırır ‘āşḳ āteşin
Mevlevīler devr ider şanma mişāl-i āsiyāb
28. Her birisi olmağ içün lāyık-ı bezm-i vişāl
Döne döne āteş-i ğamda ider cānın kebāb
29. Kim ki yol ile tarīḳ-i ‘āşḳa girmek ḳaşd ider
Semt-i Mevlānā’yı tutsun kim odur rāh-ı şavāb
30. Āstānına o şāhuñ sür yüzün ey Dānişī
Saña ol dergāhda olur müyesser fetḥ-i bāb

150

Dānişī Dede

Fā ‘ilātün/Fā ‘ilātün/Fā ‘ilātün/Fā ‘ilün

1. Sīne sūzān dil perīşān ḥāk-i yeksān cism-i zār
Gözde nem başda havā cānımda nār-ı ıztırāb

[47b]

2. Yā nice maḥbūb-i vaḥdet eylesün ‘arz-ı cemāl
Meyl-i aḡyār oldi çeşm-i şāhid-i rūḡa niḡāb
3. Dem-be-dem aṇdıḡça cürmüm āḡ idüb ḡan aḡlarum
Zārlıḡdan ḡalmadı çeşmimde nem cismimde tāb
4. Rūzgāruṇ derdi arttırdı derūnum āteşi
Vāy eger benzerse dāḡı miḡnete nār-ı ‘azāb
5. Āteşim teskīn ider gönlüm ḡayat-ı nev bulur
Baḡr-ı lūtfundan saḡarsa üstüme bir ḡatre āb
6. ḡayd olursa defter-i iḡsānına nāmım eger
Dest-i ḡudret itmeye cürmüm raḡam rūz-i ḡesāb
7. Bülbüli zāre degil kim virdi sīmurḡa senüṇ
Olsa ḡadrim ḡülşeni ḡurbunda mānend-i ḡurāb
8. Dergehinde el virürse vechi var maḡşūdumuz
Kim ki ḡarḡa ḡutsa yüz olur du‘āsı müstecāb
9. Yā İlāḡı başımızdan sāyesin itme cūdā
Dehri ḡapla yine kim bu ḡayme-i zerrīn külāḡ
10. Ḥānkāḡ-ı ‘āşḡ içinde Dānişī sen dūr olma kim
Mevlevī olup semā‘ eyler mişāl-i āsiyāb

151

Şem ‘ī Dede

Fe ‘ilātün/Fe ‘ilātün/Fe ‘ilātün/Fe ‘ilün

1. ‘Ār idermiş beni öldürmege ol sīm tenüm²³¹
Varayım yalvarayım boynuma ḡaḡub kefenüm
2. Ḥulle-i cennet olursa çekeyim ḡāk ideyüm
Dem-i vuşlatta bana ḡā‘il olan pīrehenüm
3. Ṭoymaya²³² girsem eder mūr-i za‘īfın gözine
Ey Süleymān-ı zamān şöyle ḡayāl oldu tenüm
4. Gel beni zūlf-i dilāvīzine ber-dār eyle
Çekeyim pādişehim kendi elimle resenüm

²³¹ Esrar Dede, a.g.e., s.160.

²³² Esrar Dede, a.g.e., s.263., “Ṭuyamaz” şeklinde geçmektedir.

5. Gözlerim yaşı gibi çıkdı gözümnden ağıyār
Yārdan ğayrı gözünmez gözime nesne benüm
6. Şem‘im gūşe-i meyhānede virmem felege
Gülşen-i dār-ı cināndan baña yektir vaṭanum

152

Şādık Dede

Mefā ‘ilün/Mefā ‘ilün/Mefā ‘ilün/Mefā ‘ilün

1. Seni sevdüm belā vü derd ü miḥnet ihtiyār itdim²³³
Giyüb şāl u ‘abāyı faqr u zillet ihtiyār itdim
2. Ben ol kāt‘-i ta‘alluḵ eylemiş abdāl-ı ‘aşkı kim
Unuttum şehir ü yārı dār-ı ğurbet ihtiyār itdim
3. Ben ol ḥakester olmuş bir belālu bülbul ey gül
Kānā‘at gülşeninde ḥār-ı ḥasret ihtiyār itdim
4. Kabā-yı tāt terk itdim muḥabbet ḥānḳāhında
Mürīd-i peyrev-i ‘ışkım künc-i ‘uzlet ihtiyār itdim
5. Tecerrüd ‘āleminde bir Mesīhā meşrebim Şādık
Koyup zevḳ-i vişāl-i yār fırkāt ihtiyār itdim

153

‘Arzī Dede

[48a]

Mef‘ülü/Mefā ‘ilü/Mefā ‘ilü/Fe ‘ülün

1. Sīnemde olan dāğlarım yāre dimezler²³⁴
Her yāreyi bildimki gönül yāre dimezler
2. Tīg-i ğam ile ḥançer-i elmās-ı sitemle
Biñ yārede olsam yine bir yāre dimezler
3. Çeşmi ne tegāfuller eyler pür ğamzesi bilmez
Mestānelerin sırrını hoşyāre dimezler
4. Ol la‘l-i ğamgüsāre olan merhem-i rāzı
Güş-i heves-i zehm-i dil-i zāre dimezler
5. Hümyāze-i zaḥm-i ciger-ālūdegī ‘Arzī

²³³ Esrar Dede, a.g.e., s.180-181.

²³⁴ Esrar Dede, a.g.e., s.204-205.

Merhemgede-yi ğamze-i dildāre dimezler

154

Kıt‘a-yı Sālik Efendī-yi Mevlevī

Fe ‘ilātün/Mefā ‘ilün/Fe ‘ilün

1. Yay gibi Mevlevī’yi kec şanma
Ok gibi toĝri olmasa dönümez
2. Devr ider cām-ı cism-i pākları
Mey-i ‘āşk ile tolmasa dönümez

155

Şi‘r-i Ğalib Dede Tārīḥ-i Hazret-i Şāriḥ

Mef‘ülü/Mefā ‘ilü/Mefā ‘ilü/Fe ‘ülün

1. Ey kāşif-i esrār-ı nihān Hazret-i Şāriḥ
Rū-pūş-i tecellī-i ‘ayān Hazret-i Şāriḥ
2. Yā nūr-ı yakīn sālik-i etvār-ı ḥaḳīkat
Şāhib-i kadem keşf u beyān Hazret-i Şāriḥ
3. Olmuş laḳabuñ ‘ilm-i ledunnīde Rusūḥi
‘İrfān ile memdūḥ-i cihān Hazret-i Şāriḥ
4. Var şerḥine hem Meşnevī-yi pīrde-i ĩmā
Hem her sūḥanuñ maḥrem-i cān Hazret-i Şāriḥ
5. Hem-nām-ı zebīḥ olduĝuñı eyledi icrā
Zemzem gibi bu nutḳ-i revān Hazret-i Şāriḥ
6. Vaşfuñ bu vilāyetde velāyetle degül mi
Ser-manḳaba-yi Mevlevīyān Hazret-i Şāriḥ
7. Var ise senüñ cevher-i taḥḳiklerindir
Reşk ederim ğıbṭa-yı kān Hazret-i Şāriḥ
8. Te’ vīlūñe tevfiḳine ḥayrān olur ādem
Pür feyz ü hūner nādire-dān Hazret-i Şāriḥ
9. Ḥaḳḳā ki şerī‘atde tarīkatde meşeldür
İtmek ile def‘-i ciliḥān Hazret-i Şāriḥ
10. Her beyt birer mihr ü ānun pertev-i şerḥiñ
Eyler niçe dilde leme‘ān Hazret-i Şāriḥ

[48b]

11. Müşkil kımayup Meşnevîyi pîrde haķķa
Hall eyledi bî rayb u gümân Hazret-i Şârih
12. Başdan başa yâķût u zümürödle kımuşdur
Cân ka'besine seng-i nişân Hazret-i Şârih
13. Geçti nice devrân dahı elân yine sensin
Ser-kâfile-i nükte-verân Hazret-i Şârih
14. Tafşîl iden icmâlini tafşîl ide el-haķķ
Añlar bunu rindân-ı zamân Hazret-i Şârih
15. Sultân-ı semâ'înüñ idüp dergehin ihyâ
Tâ'arşda itdi deverân Hazret-i Şârih
16. İskender-i Hıẓr âb-ı hayât isteyen 'âşık
Gel bu nedür itme cevelân Hazret-i Şârih
17. Gâlib saña bir bende-i nâçîzdür el-haķķ
İrşâdına olmuş nigerân Hazret-i Şârih
18. Luţf eyle o maħcübî burakma nazarından
Ey kâşif-i esrâr-ı nihân Hazret-i Şârih

156²³⁵

Fâ'ilâtün/Fâ'ilâtün/Fâ'ilâtün/Fâ'ilün

1. Şârih-i sırr-ı kitâb-ı müstetâb-ı Meşnevî
Fâtih-i müşkil-güşâ faşlu'l-hitâb-ı Meşnevî
2. Mazhar-ı tibyân-ı ğaybu'l-ğayb-ı esrârü'l-'ulüm
Mazhar-ı kenz-i me'ânî-yi kitâb-ı Meşnevî
3. Tercümân-ı nefħa-yı kudsiyye-i Monlâ-yı Rûm
Haķ anı itmiş medîne feyz-i bâb-ı Meşnevî
4. Gel zarîh-i pâkına eyle teveccüh şıdķ ile
Keşf ola vicdânına sırr-ı lübâb-ı Meşnevî
5. Ravza-yı pâkı der-i şehvâre-i feyz u meded
Sâhili mevc-efken-i baħr-ı 'ubâb-ı Meşnevî
6. Na'tına lâyıķ Hüsâmeddîn-i şânîdür disem
Dest-i ta'zîmindedür şerh-i kitâb-ı Meşnevî

[49a]

²³⁵ Başlıkta şair adı verilmemiş.

7. Ser-be-zānū-yi edeb pīş-i Celāle'd-dīn -i Rūm
Müste'add-ı gövher-i feyz iktisāb-ı Meşnevī
8. Zātı olmuş lemha-yı inzār-ı Mevlānā ile
Şāhib-i feyz-i taşarruf kām-yāb-ı Meşnevī
9. Sālik-i şehrāh-ı 'ışķ-ı sırr-ı Mevlānā iseñ
İşte keşşāf-ı rumūz-i bāb-ı bāb-ı Meşnevī
10. Gel yüzüñ sür bu żarīh-i pāka dā'im şıdk ile
Hākimā maķşūduñ ise intisāb-ı Meşnevī

SONUÇ

Bu çalışma, Dokuz Eylül Üniversitesi İlahiyat Fakültesi El Yazmaları Koleksiyonu'nda yer alan, 1907/1 numaralı arşivinde kayıtlı olan, Râşid el-Ganî el-Mevlevî'nin yazdığı toplam 83 (1a-83b) varaktan oluşan *Müntehabât ez-Kasâid-i Mevlevîyyân* adlı eserin 1b-49a bölümünün incelenmesini kapsamaktadır.

Dili yoğunlukla Farsça olan eserin müstensihi, telif tarihi, istinsah yeri ve istinsah tarihine dair herhangi bir bilgi bulunmamaktadır. 49a'da bulunan ferağ kaydı sadece dua içermektedir. Eser fiziksel olarak iyi korunmuştur. Çalışmamızın ilk bölümünü; nüsha tavsifi, müntehabât içinde yer alan şairlerin tablosu, yaşadıkları yüzyıllar ve eserde yer alan şiir sayıları gibi genel bilgiler oluşturmaktadır. Çalışmamıza konu olan 1b-49a bölümünde 156 şiir bulunmaktadır. Mevlevî şairlere ait bu şiirlerin büyük çoğunluğu Şems-i Tebrîzî'ye (altmış beş) nispet edilmekle birlikte; kendisini Mevlânâ (on beş), Dânişî Dede (dokuz), Şehidî-Birrî (beş) takip etmektedir. Diğer şairlerin ise bir ila üç şiir arasında seçkilerine yer verilmiştir. Genelleyecek olursak eser, 13-18. yüzyılları arasında yaşamış şairlerin şiirlerini içermektedir.

Dinî-tasavvufî muhtevâ içeren bu manzumeler aruz ölçüsüyle yazılmıştır. Kasîde ile başlayan müntehabât, yoğun bir şekilde gazellerle devam etmekte, sonrasında kıt'a, mesnevî, terakib-i bend, terci-i bend, tahmis, muhammes, müseddes gibi nazım biçimleri görülmektedir. Birçok gazelin kasîde başlığı altında verildiği tespit edilmiştir. Çalışmanın ikinci bölümünde matla' ve ilk bendleri aruz vezinleriyle verilen bu şiirler, nazım biçimlerine göre gruplandırılmıştır. Ayrıca müntehabâtın muhteva bilgisine de bu kısımda yer verilmiştir. Dinî ve tasavvufî öğeler eserden örneklerle incelenmiştir. Mevlevî âyinlerine ait birçok unsura rastlanmıştır.

Çalışmamızın üçüncü bölümünde ise 25a, 25b, 28a'da bulunan üç Arapça na' t dışında, 1b-29a arasında yer alan şiirlerin tamamı Farsça'dır. Eseri incelememizi kolaylaştırmak adına elyazması nüshanın dijital ortama aktardığımız metni ile Osmanlı Türkçesi olan bölümlerin transkripsiyonu, "Daktilo ve Transkripsiyonlu Metin" başlığı altında verilmiştir. Muhteva incelemesini yaparken belirtildiği üzere

Şems-i Tebrîzî ve Mevlânâ'ya atfedilmesine rağmen divânlarında olmadığı tespit edilen beyitlere de çalışmamızda yer verilmiştir. Bunların bazı Mevlânâ şiirlerine nazire olabileceği fakat muhtevâ ve üslûp açısından söz konusu şahıslara ait olamayacağı görüşü ağır basmıştır.

Çeşitli şairlerin seçkilerinden meydana gelen bu müntehabât, bir bütün halinde ele alınıp incelenmeye çalışılmıştır. Böylece, Mevlevîliğe mensup şairlerin belli muhtevalarla vermek istediği düşünceler rahat bir şekilde izlenebilmiştir.

Buna göre; incelediğimiz müntehabâtta müellife dair herhangi herhangi bir bilgiye rastlanmamıştır. Derleyene ait bir şiir de içermemektedir. Kaynaklarda adı geçmeyen bir şair yer almamaktadır. Bilinen şairlerin divânlarda bulunmayan eserlerine muhteva bölümünde gerekçeleriyle yer verilmiştir. Şairlerin divânlarındaki şiirlerinin fazla, eksik ve farklı yazım şekillerine rastlanmış, bunlar dipnot yöntemiyle belirtilmiştir. Şekil incelmesinde divân edebiyatının bilinen nazım şekilleri, kafiye tipleri, bend yapıları, aruz kalıpları kullanıldığı gözlenmiştir. Nazire mecmuası olmasa da içinde bazı nazire şiirler tespit edilmiştir. Müstensihin müntehabâtta Mevlevîlik muhtevalı şiirler arasında meşhur şairlerin neredeyse en çok bilinen şiirlerine yer verdiğini söylemek mümkündür. Müntehabâtta yer alan nazım şekillerinin sıralanışında vezin, kafiye, redif ve şair isimleri gibi herhangi bir düzenleme kriterinin bulunmadığı görülmektedir. Müstensih, gazel ve kaside seçimlerinde beyit sayılarını kısıtlı tutmuştur. Şiirlerde başlık olarak şairlerin adı ya da mahlasları yazılıdır. Bazı şiirlerde başlık bulunmamaktadır. 85 Farça, 6 Arapça ve 65 Türkçe olmak üzere 1b-49a varakları arasında toplam 156 şiir mevcuttur. Esere şekil açısından bakıldığında karışık dilli müntehabât olduğu söylenebilir. 13. yüzyıldan 4 şair, 15. yüzyıldan 1 şair, 16. yüzyıldan 10 şair, 17. yüzyıldan 19 şair, 18. yüzyıldan 8 şaire yer verilmiştir. 14. yüzyıla ait şair bulunmamaktadır. Ağırlıklı olarak 17. yüzyılda yaşamış şairlere daha fazla yer verildiği tespit edilmiştir. Nazım şekillerine baktığımızda 90 gazel, 50 kaside, 4 Mesnevî, 1 kıt'a, 3 tercî-i bend, 1 terkîb-i bend, 3 tahmis, 2 muhammes, 2 müseddes bulunur. Tertip metodu açısından bakıldığında ağırlıklı Farsça- Arapça olan ve daha çok Şemsî Tebrîzî şiirlerinin çoğunlukta olduğu 13. yüzyıl şairleri müntehabâtın baş kısmını oluştursa da devamında şairler, yüzyıllar noktasında düzenli bir tertip yoktur. Bu durum

derleyicinin muhteva ortaklığı dışında mutlak bir müntehabât tertip etme kaygısı taşımadığını düşündürmektedir. Müellifin kendisine dair bilgi bulunmayışı, müntehabât içerisinde şiirinin bulunmayışı, divânlarında şairlere ait bulunmayan şiirlere yer vermesi, şiirlerin orijiline aykırı yazım hatalarına bakılarak bu ayrımları yapabilecek kadar şiir bilgisine vâkıf olmadığı ihtimalini de akla getirmektedir.

Râşid el-Ganî el-Mevlevî'nin Müntehabât ez-Kasâid-i Mevlevîyyân adlı eser, dinî-tasavvufî muhtevalı, Mevlevî şairlere ait, farklı nazım şekilleriyle yazılmış manzum seçkilerden oluşmaktadır. Tasavvuf dünyasında geniş hacim taşıyan eserlerden derlenen müntehabât, müellifi Râşid el-Ganî tarafından yeniden düzenlenmiştir. Müntehabâtların sayıca az olmasında türün derleyicisinin az sayıda olmasının etkisi büyüktür. Henüz gün yüzüne çıkmamış müntehabâtlar üzerine çalışmalar yapıldıkça elde edilen veriler üzerinden tasniflemelerin daha sağlıklı yapılabileceği düşünmekteyiz. Üzerinde uzlaşa sağlanmış tasniflerle; türe dair sınıflandırmalar, nüsha farklılıkları çalışmaları hız kazanacaktır. Râşid el-Ganî el-Mevlevî'nin *Müntehabât ez-Kasâid-i Mevlevîyyân* adlı edisyon kritiğini içeren çalışmamızın bu sahaya ilgi duyan yeni kalemlere ilham olmasını dileriz.

KAYNAKÇA

Açık, Nigün. **Divân Edebiyatı'nda Mevlevîlik Etkisi ve Mevlevî Şairler**, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2002.

Ahmet Yesevi Üniversitesi. “**Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü**”, <https://teis.yesevi.edu.tr/>, 12.6.2024.

Aksoy, Hasan. “Enîs Dede”, **Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi**, TDV Yayınları, Ankara, 2004, C.11, s. 241-242.

Ayan, Hüseyin. “Mevlevî Şairleri”, **Türk Dili Dergisi**, Ankara, 1982, s. 459.

Ayvazoğlu, Beşir. **Ney'in Sırrı**, Kapı Yayınları, İstanbul, 2012.

Beytur, Midhat Bahari. **Mesnevî Gözüyle Mevlânâ Şiirleri ve Aşk Felsefesi**, Sulhi Garan Matbaası, İstanbul, 1965.

Can, Mete. **İzmir Dokuz Eylül Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Kütüphanesi 1907 Numaralı El Yazmasındaki Mevlevî Âyinleri**, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Düzce Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Düzce, 2019.

Can, Şefik. **Mevlânâ ve Etrafındaki Sûfiler**, Ötüken Neşriyat, İstanbul, 2003.

Celâleddin, Mevlânâ. **Fîhî Mâ-fîh**, çev. Abdalbaki Gölpınarlı, Remzi Kitabevi, İstanbul, 1959.

Ceyhan, Semih. “Şems-İ Tebrîzî”, **Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi** , Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul, 2010, C. 29, s. 511-516. <https://www.islamansiklopedisi.org.tr/>, 12.6.2024.

Ceyhan, Semih. “Şems-İ Tebrîzî”, **Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi** , Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul, 2010, C. 29, s. 511-516.

Çapan, Pervin. **Mustafa Safâyî Efendi Tezkire-i Safâyî: Nuhbetü'l-Âsâr Min Fevâ'idü'l-Eş'âr İnceleme-Metin-İndeks**, AKM Yayınları, Ankara, 2005.

Çelebi, Asaf Halet. **Mevlânâ ve Mevlevîlik**, Nurgök Matbaası, İstanbul, 1957.

Divân-ı Şems, Gazeller, <https://ganjoor.net/>, 10.12.2024.

Duru, Necip Fazıl ve İsmail Hakkı Aksoyak. “Dâniş/Dânişî, Ali Dede”, **Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü**, Ahmet Yesevî Üniversitesi, 2014, <https://teis.yesevi.edu.tr/>, 12.6.2024.

Duru, Necip Fazıl. “Samtî”, **Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü**, Ahmet Yesevî Üniversitesi, 2014, <https://teis.yesevi.edu.tr/>, 12.6.2024.

Eflâkî. **Menâkıbü'l-Ârifîn**, MEB Yayınları, Ankara, 1964.

Ekrem Karadeniz, **Türk Musikisi Tarihi**, Pan Yayıncılık, İstanbul, 2004.

El-Acluni, İsmail İbn Muhammed. **Keşfü'l-Hafâ ve Muzilü'l-İlbâs**, Mısır, C. 1, 1952.

Ergun, Sadettin Nüzhet. **Şeyh Galip**, Kanaat Kütüphanesi, İstanbul, 1932.

Erguner, Süleyman. “Nâyî Şeyh Osman Efendi”, **Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi**, TDV Yayınları, Ankara, 2004, C. 33, ss. 461-462.

Gedik, Nusret. “Sâhib, Hammamî-zâde/Hacı Mehmed Ağa-zâde Şeyh İsmail Dede”, **Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü**, Ahmet Yesevî Üniversitesi, 2014, <https://teis.yesevi.edu.tr/>, 12.6.2024.

Genç, İlhan. **Esrar Dede Tezkire-i Şu’arâ-yı Mevleviyye**, AKM Yayınları, Ankara, 2000.

Gölpınarlı, Abdülbaki. **Mevlânâ Celâleddîn Divân**, İnklaâp ve Aka Basımevi, İstanbul, 1974.

Gölpınarlı, Abdülbaki. **Sultan Veled İbtidânâme**, Güven Matbaası, Ankara 1976.

Gölpınarlı, Abdülbaki. **Mevlânâ’dan Sonra Mevlevîlik**, İnkılâp Yayınevi, İstanbul, 1983.

Gölpınarlı, Abdülbaki. **Mevlevî Âdâb ve Erkânı**, Yeni Matbaa Yayınları, İstanbul, 1963.

Göre, Zehra. **Adnî Receb Dede, Hayatı ve Eserleri**, Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstirüsü, Konya, 2004.

Gürbüz, Mehmet. **Eski Türk Edebiyatı Çalışmaları VII: Mecmua: Osmanlı edebiyatının kırkambarı**, haz. Hatice Aynur vd., Turkuaz Yayınları, İstanbul, 2012, ss. 97-117.

Gürsoy, Kenan. **Bir Felsefe Geleneğimiz Var Mı?**, Etkileşim Yayınları, İstanbul, 2006.

İnce, Adnan. **Tezkiretü’ş-Şu‘arâ Sâlim Efendi**, AKM Yayınları, Ankara, 2005.

İpekten, Halûk. M. İsen, R.Toparlı, N. Okçu ve T. Karabey, **Tezkirelere Göre Divân Edebiyatı İsimler Sözlüğü**, KTB Yayınları, Ankara, 1998.

Kaplan, Mehmet. **“Mecmua”, Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi (Devirler, İsimler, Eserler, Terimler)**, Dergah Yayınları, İstanbul, 1986.

Kara, Mustafa. “Cünûnî”, **Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi**, TDV Yayınları, Ankara, 2004, C. 8, s. 130.

Kara, Mustafa. “Cünûnî”, **Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi**, TDV Yayınları, Ankara, 2004, C. 8, s. 130.

Karaca, Mine. **Birrî Mehmet Dede Dîvânı’nın Muhtevâ İncelemesi**, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2018.

Karagözlü, Ayça. “Dâlî, Şeyh Dâlî Dede, Kartal Dede”, **Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü**, Ahmet Yesevî Üniversitesi, 2014, <https://teis.yesevi.edu.tr/>, 12.6.2024.

Karavelioğlu, Murat Ali. “Gavsî, Ahmed”, **Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü**, Ahmet Yesevî Üniversitesi, 2014, <https://teis.yesevi.edu.tr/>, 12.6.2024.

Karavelioğlu, Murat Ali. **Klâsik Türk Edebiyatında Şem‘î Mahlaslı Şairler ve Prizrenli Şem‘î**, Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi, 2005, S. 32, ss. 65-80.

Kesik, Beyhan. “Râmiz, Ahmed Râmiz Bey” **Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü**, Ahmet Yesevî Üniversitesi, 2014, <https://teis.yesevi.edu.tr/>, 12.6.2024.

Kılıç Atabey. **Mecmua Tasnifine Dair, Eski Türk Edebiyatı Çalışmaları VII: Mecmua: Osmanlı Edebiyatının Kırkambarı**, haz. Hatice Aynur vd., Turkuaz Yayınları, İstanbul, 2012, ss. 75-96.

Kılıç, Mahmud Erol. **Anadolu'nun Ruhü- Tasavvuf, Felsefe, Siyaset Konuşmaları**, Sufi Yayınları, İstanbul, 2011.

Koyuncu, Fatih. “Şûrî, Derviş Şûrî Çelebi”, **Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü**, Ahmet Yesevî Üniversitesi, 2014, <https://teis.yesevi.edu.tr/>, 12.6.2024.

Köksal, Mehmet Fatih. “Günâhî”, Ahmet Yesevi Üniversitesi. **Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü**, Ahmet Yesevî Üniversitesi, 2014, <https://teis.yesevi.edu.tr/>, 12.6.2024

Kur'ân-ı Kerîm ve Türkçe Anlamı Diyanet İşleri Meali (Eski) Ankara, 1961.

Kurnaz, Cemal, Mustafa Tatcı, Mehmet Nâil Tuman. **Tuhfe-i Nâilî- Dîvân Şâirlerinin Muhtasar Biyografileri**, Bizim Büro Yayıncılık, Ankara, 2001, C. 1, s. 404.

Kurnaz, Cemal, "Klasik Türk Musikisi Bestekârlarında Hece İle Şiir Yazma Eğilimi", **Türküden Gazete, Halk Ve Divân Şiirinin Müsterekleri Üzerine Bir Deneme**, Ankara 1997, s. 265.

Levend, Âgâh Sırrı. **Türk Edebiyatı Tarihi Giriş**, TTK Yayınları, Ankara, 2008.

Levend, Âgâh Sırrı. **Ümmet Çağı Türk Edebiyatı**, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara, 1962, s. 107.

Lewis, Franklin D. **Rumi: Past and Present, East and West: The Life, Teachings, and Poetry of Jalâl al-Din Rumi**, Oneworld Publications, Oxford, 2000.

Mehmed Emin, Silahdar-zâde. **Tezkire-i Şuara**, İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi, T 2557. 21b.

Mermer, Ahmet. **Mezâkî: Hayatı, Edebî Kişiliği ve Divânı'nın Tenkidli Metni**, Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara, 1991.

Odabaşı, Mihrican. **Tuhfe-i Nâilî Metin ve Muhteva Cilt I S.234-467**, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sivas, 2009.

Oğuz, Serhat. **İlmi Dede el-Mevlevî el-Bağdadi Hayatı, Sanatı, Eserleri ve Divânı İnceleme ve Tenkitli Metin**, Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara, 2002.

Olgun, Tahir. **Mevlevî Mûsikîsi ve Erkânı**, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul, 2002.

Pala, İskender, **Ansiklopedik Dîvân Şiiri Sözlüğü**, Akçağ Yayınları, Ankara, 1990.

Pehlivan, Gürol. “Hüsâmî, Ahmed”, **Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü**, Ahmet Yesevî Üniversitesi, 2014, <https://teis.yesevi.edu.tr/>, 12.6.2024.

Pekolcay, Neclâ ve Selçuk Eraydın. **İslamî Türk Edebiyatı**, İrfan Yayınevi, İstanbul, 1976.

Receb Enîs Dede Divanı, Toronto Üniversitesi Kütüphanesi Osmanlıca Tıpkıbasım.

Sarı, Mehmet. **Sabûhî Şeyh Ahmet Dede: Hayatı, Edebî Kişiliği, Eserleri ve Türkçe Divânının Tenkitli Metni**, Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 1992.

Savaş, Rıza. **Deu Merkez Kütüphane Dokuz Eylül Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi Kütüphanesi**, Yazma Eserler Kataloğu. Proje Yürütücüleri: Yard. Doç. Dr Murat Sula, Yard. Doç Dr. Ali Ertuğrul İzmir, 2013/1907, ss. 155-156.

Sevgi, E. Ahmet. “Hüsâmeddîn”, **Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi**, TDV Yayınları, Ankara, 2004, C.18, s. 512.

Sipehsâlâr, Ferîdûn. **Risâle-i Sipehsâlâr**, nşr. Saîd-i Nefisî, Tahran, 1325.

Süyûtî. **el-Câmi‘u’s-sagîr**, Riyad, 1988.

Tanrıkörür, Ş. Barihüda. “Mevleviyye” **Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi**, TDV Yayınları, Ankara, 2004, C. 29, ss. 468-475.

Tanyıldız, Ahmet. “Rüsûhî, Şeyh İsmail Rüsûhî Efendi”, **Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü**, Ahmet Yesevî Üniversitesi, 2014, <https://teis.yesevi.edu.tr/>, 12.6.2024.

Tatçı, Mustafa. **Edebiyattan İçeri-Dinî Tasavvufî Türk Edebiyatı Üzerine Yazılar**, Akçağ Yayınları, Ankara, 1997.

Timuroğlu, Vecihi. “Peygamber Değil Ama Kitabı Var.”, **Hoşgörü Yılında Mevlânâ**, Bilimsel ve Kültürel Araştırmalar Vakfı, Ankara, 1991, ss. 21-116.

Tuğluk, İbrahim Halil. “Arzî, Mehmed Dede”, **Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü**, Ahmet Yesevî Üniversitesi, 2014, <https://teis.yesevi.edu.tr/>, 12.6.2024.

Tuğluk, İbrahim Halil. “Tâbî, Dervîş”, **Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü**, Ahmet Yesevî Üniversitesi, 2014, <https://teis.yesevi.edu.tr/>, 12.6.2024.

Uludağ, Süleyman. **Kelâbâzî Doğuş Devrinde Tasavvuf Taàarruf**, Dergâh Yayınları, İstanbul, 1992.

Uludağ, Süleyman. **Tasavvuf Terimleri Sözlüğü**, Kabalcı Yayınevi, İstanbul, 1999.

Ungay, M. Hurşit. “Kudüm”, **Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi**, TDV Yayınları, Ankara, 2004, c.26, s.322.

Uzluk, Feridun Nafiz. **Divân-ı Sultan Veled-Anadolu Selçuklu Gününde Mevlevî Bitikleri 3**, Uzluk basımevi, İstanbul, 1941, s.359.

Ünver, İsmail. “Çevriyazıda Yazım Birliği Üzerine Öneriler”, **Türkoloji Dergisi**, Ankara, 1993, C. 11, s. 1.

Ünver, Süheyl. ”Mevlevîlik Medeniyeti”, **Türk Yurdu**, Mevlânâ Özel Sayısı, Ankara, ss. 37-38.

Veled, Sultan. çev. Abdülbaki Gölpınarlı, **İbtidâ-Nâme**, Konya Turizm Derneği Yayını, Konya, 1976.

Yoldaş, Kazım. “Sâbir Pârsâ, Ağa-zâde Sâbir Pârsâ Muhammed Efendi, Pârsâ Sâbir Muhammed Dede”, **Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü**, Ahmet Yesevî Üniversitesi, 2014, <https://teis.yesevi.edu.tr/>, 12.6.2024.

EKLER

EK 1: MÜNTEHABÂT EZ-KASÂİD-İ MEVLEVİYYÂN ÇEVİRİ METİN

[1b]

1

Şems-i Tebrîzî'nin Farsça Kasîdeleri

1. Ben sultanın kuluyum, cihan bekçisi sultanının kulu.
Yüzünü gördüğümünden beri perişan ve hayranım.
2. Güzel sesli tûtî, söz sahibi Simurg'um.
Canlıların en şereflişi, insanların en faziletlisiyim.
3. Hem ruhum hem bedenim hem de Allâh'ın kuluyum.
Hem güneşin gölgesi hem de Cemşid'den doğmayım.
4. Hem cennet hem hûri hem de Rıdvân bahçesiyim.
Gaybdan bir zerre, cismanî âlemden bir parçayım.
5. Hem yüce hem düşük hem âsumânî hem zemînî,
Hem feleklerin yaratıcısı hem esas fâiliyim.
6. Hem nurum hem nuranî hem karanlık hem zulmânî,
Hem zâhir hem bâtın hem buyum hem de o.
7. Hem ayım hem güneş hem çiçek açan bahçe,
Hem Zühre hem Behrâm hem Zuhâl hem Keyvân'ım.
8. Hem şahlar şahının nûru hem Allâh âşığıyım.
Hem dergâh tâlibi hem de irfan sahibiyim.
9. Hem ruhların manası hem eşbahın meşriki,
Hem akıl, nefis hem cisim ve cânım.
10. Hem nûrum hem nâr hem de zünnâr hırkası,
Hem dinim hem İslâm hem küfür hem imanım.
11. Hem vâsıl-ı tahkîk hem vâkîf-ı tevhîd,
Hem birlik hem çokluk hem toplu hem de perişanım.
12. Hem zâhid hem âbid, hem ârif hem de marûf,
Hem varım hem yokum, örtülü değil saklıyım.

[2a]

13. Hem câhil hem âlim hem fâil hem de gâfil,
Hem rehber hem yolu bilen hem de Süleymân'ın deviyim.
14. Hem Nûh'dan doğma hem fütûh ehlinden,
Hem yağmura hem de tufana sebebim.
15. Hem aşkım hem âşık, hem sarhoş ve hayrânım
Hem Kenanlı Yûsuf hem de padişah Hüsrevim.
16. Hem Şaban mucizesi hem Kâbil ve Hâmânım.
Hem Firavun'a düşman hem İmran oğlu Musâ'yım.
17. Hem cömert hem Dervîş hem merhem hem yara,
Hem ilaç hem zehir hem dert hem de dermanım.
18. Hem ehl-i münâcât hem de rind-i harâbât,
Hem itaatkâr bir kul hem de isyankârım.
19. Hem şemim hem pervane, hem de Dîvâne sahibi,
Hem tuzak hem tâne (yem), hem hazine hem viraneyim.
20. Hem Sâm hem Nerîmân hem Rüstem hem mestim.
Hem şem hem pervâne hem de divân sahibiyim.

Tebrîzli Şemsü'l-Hakk'ın Mensur Şiirleri
Hem Hakk'ı tanıyan hem de Hak vergisi biriyim.

1. Âşıklar mesttir, biz ise dîvâne.
Arifler şemdir, biz ise pervane.
2. İnsanlarla bir yakınlığın yoksa
Halk zanneder ki biz dîvâneyiz.
3. Kendi aklımdan haberim yok diye
Mecbur meyhanede şarap içeriz.
4. Kimse bilmez bizim sırlarımızı.
Çünkü viranedeki hazine gibiyiz.
5. Suretimiz harap olsa da korku yok.
Mana incisi arasında bir taneyiz.
6. Zahirde varlığımıza bakma.
Nefsimizi yenmekte merdaneyiz.

[2b]

7. Ey oğul, diğerlerinden ayrı olduysak
Daima dostla tek bir evdeyiz.
8. Büyük güzellik cihanda efsane oldu.
O halde biz geride kalmışlardanız.
9. Canı ele geçirir Şems-i Tebrîzî,
Dedim ya hani cananlara bağlıyız.

3

Şems-i Tebrîzî Mevlânâ Hazretleri'nin Harikulade Güftesi

1. Hazretin özel kuşuyum, daima guguk derim.
Vahdet şarabından mestim, daima guguk derim.
2. Onun şarap kadehi ben; kebabı, tatlısı ben,
Çengi, rebabı ben, daima guguk derim.
3. Onun Hicaz yolu, namazı ve zikiriyim.
Sırrının mahremiyim, daima guguk derim.
4. Onun ruhlar âlemindeki sözü, sarhoş bülbülüym.
Elindeki yüzüğü benim, daima guguk derim.
5. O zamandan beri her ne kadar Adem'den doğdumsa,
İsm-i a'zâm görüntüsüyüm, daima guguk derim.
6. Dert benim, derman benim, sıfatlarla dolu benim,
Kıymetli inci benim, daima guguk derim.
7. Matla', kaf ve nun benim, herkesin rehberi benim,
Deliler zinciri benim, daima guguk derim.
8. Kâbe benim, Mina benim, ölü benim Safâ benim,
Zerre benim, yüce benim, daima guguk derim.
9. Tende ben bendenim, tende ben ben değilim.
Odur tenimin hakikati, daima guguk derim.
10. Şah benim, dilenci benim, ay benim gök benim,
Yol benim, saray benim, daima guguk derim.
11. Bahçesinin dalındaki tûtî benim.
Çırağındaki nur benim, daima guguk derim.

[3a]

12. Udunun kıvılcımı benim, onun damgası ve dumanıyım.
Şarkısının sesi benim, daima guguk derim.
13. Çarh benim, sema benim, nur benim, ziya benim,
Sabah benim, akşam benim, daima guguk derim.
14. Şems-i dîn'in hemdemi benim, yakın şerefinde benim,
Küfür ve din ipi benim, daima guguk derim.
15. Şehir şehir gezerim, daima guguk derim.
Eski şarap içerim, daima guguk derim.
16. Onun feryad eden aşkı benim, hayran yâri benim,
Darağacındaki benim, daima guguk derim.
17. Her attığım adımda, her uçtuğum heveste,
Her çektiğim nefeste daima guguk derim.
18. Ona mest mecnûn benim, onun Elest Bezmi benim,
Onun eli üstündeki benim, daima guguk derim.
19. Bahçesinin güzelliği, güzel öten bülbülüym.
Göz çırası benim, daima guguk derim.
20. Dünyasının canı benim, nişanının toprağıym.
Canı üzere olan benim, daima guguk derim.
21. Beyaz şahini benim, ümide giden yolu benim,
Söğüt ağacının gölgesiyim, daima guguk derim.
22. Marifet sebebiyle her iki âlem görse de
Eşiğindeki benim, daima guguk derim.
23. Yüzüne âşık benim, sokağında gezen benim,
Onun sessizi benim, daima guguk derim.
24. Şekeri, nebatı benim; ab-ı hayatı benim,
Bayramı beratı benim, daima guguk derim.
25. Onun sessiz yâri benim, kulağında küpe olan benim,
Onun meyhanecisi benim, daima guguk derim.
26. Onun cennet kuşu benim; yemi, tuzağı benim,
Pişmişi ve hamı benim, daima guguk derim.
27. Şems-i dîn talibi olup işte bu yoldan giden benim,
Kibirsiz, kinsiz ve büyüklenmeden daima guguk derim.

[3b]

Şems-i Tebrîzî'nin Güftesi

1. Âşıkların kavuşma özlemi guguk guguk guguk,
Taliplerin muradı nedir guguk guguk guguk.
2. Güvercin her zaman âşıklar gibi döner durur.
İnler inler figan eder, guguk guguk guguk.
3. İlâhi kapının kuşuyum, balık karnındaki Yunus'um,
Tahta oturmuş şahinim, guguk guguk guguk.
4. Yârimsin sen, canım ve şefkatli dilberim.
Gel de konuş canım benim, guguk guguk guguk.
5. Sarhoş bülbülün benim, senin şarabına düşkün benim.
Elinin üstündeki işte benim, guguk guguk guguk.
6. Gülün üstündeki kırmızı, beyaz, siyah benim
Bereketli gonca benim, guguk guguk guguk.
7. Ezel yolculuğundan gelen Şems
Dedi ki git ve işte böyle de: Guguk guguk guguk.

Şemsü'd-dîn

1. Kıymetli hoca, cu cu cu ufte teru teru teru.
Zaman geldi yeni yeni yeni ufte teru teru teru.
2. Guguk guguk derim, tuka tuk tuk tuk tuka tuka.
Kim kim kim gelir bana ufte teru teru teru.
3. Mescid benim, meyhane ben, şem ile pervane ben.
Aşk benim, meyhane ben, ufte teru teru teru.
4. Dem dem dem ederim em em em niye edeyim.
Senin aşk yolunda söylerim ufte teru teru teru.
5. Zat ileyim, sıfat ile, su ileyim, salat ile,
Kadr ileyim, berat ile, ufte teru teru teru.
6. Semanın yarasına başımı feda edeyim.
Sen de dediysen eğer, ufte teru teru teru.
7. Cem cem-i cem cula cula tem tem-i tem tula tula.
Yem yem-i yem yula yula, ufte teru teru teru.

[4a]

8. Evvel o, Âhir o, Zâhir o, Bâtın o.
Sö sö söyle söyle, ufte teru teru teru.
9. Şukre şuku şuku şuku bukre buku gugu gugu.
Kum kum-i kum suretlerin sesi, ufte teru teru teru.
10. Ah Celâleddîn de ki; ben buyum, buyum.
Şems-i dîn'in kölesi benim, ufte teru teru teru.

6

Şemsü'd-dîn

1. Elinden, dudağından, o mest gözlerinden ah Çelebi;
Kırdın da beter ettin kalbi, senin elinden ah Çelebi!
2. Ayrılıktan beri mutsuz, her gece ateşteyim.
Yârdan ayrı kaldım, senin elinden ah Çelebi!
3. Defalarca beni kandırdın, kanımı döktün.
Benden, benden kaçtın, senin elinden ah Çelebi!
4. Bize eziyet ve zulüm edersin, nice şaraplar içersin.
Tüm bunları niçin yaparsın, senin elinden ah Çelebi!
5. Güzel ve latif dilbersin, kaçarsın da bakarsın.
Sen hiç üzülmez misin, senin elinden ah Çelebi!
6. Kavuşmayı özlemişim, bağlanmış gönlümü kırdın.
Canımın parçası olmuşsun, senin elinden ah Çelebi!
7. Gece kalkıp inleyeyim, gönül sırrımı ilan edeyim.
Bu cihanı birbirine katayım, senin elinden ah Çelebi!
8. Gönül kanım gözden aktı, bahtım korktup kaçtı.
Selvi boyum eğildi, senin elinden ah Çelebi!
9. Cevr ü cefa edersin, çekerim; fena zehri verirsin, içerim;
Oklar belalar gönderirsin, iyiyim; senin elinden ah Çelebi!
10. Cefasız gittiğim için vefa yoluna doğru giderim.
O benim, nereye gideyim, senin elinden ah Çelebi!
11. Şems-i dîn canımdır, yakın sıdkı göremezsın.
Yeniden söyle böyle; senin elinden ah Çelebi!

Başka Bir Kasîde

[4b]

1. Sen o güzel cemal ile ne lâtifsın ne râna.
Sana denk kimse yoktur, Çelebi bizi unutma!
2. Kadirbilmişliğine, keman kaşlarına yemin olsun.
İki ahu gözüne yemin olsun, Çelebi bizi unutma!
3. Nergiste iki göz yok, iki zülüfte anber yok.
İki dudakta şeker yok, Çelebi bizi unutma!
4. O iki güzel gözüne, o gönül çelen gamzelerine yemin olsun.
Sen nasıl bir belasın, Çelebi bizi unutma!
5. Gönlümü avlamakla beni güçsüz ettin.
Halkın önünde zelil ettin, Çelebi bizi unutma!
6. Gülden çok dikenim, şaraptan çok sersemliğim var.
Aşk yolunda çok yüküm var, Çelebi bizi unutma!
7. Senin yüzünden feryadım belli oldu, ne yapayım ne edeyim.
Mum gibi yanar dururum, Çelebi bizi unutma!
8. Sevgilim senin aşkın yüzünden iki bin kere senin yaşadığın
yerin etrafında dolaştım.
Seni ararız, neredesin Çelebi bizi unutma!
9. Ona nazar ettiğinde Çelebi bizi unutma!²³⁶
10. İçimdeki ateşe bak, gör beni nasılım.
İki gözümde kan damlası akıtırım, Çelebi bizi unutma!
11. Oyunlar yoluyla gülüp salınarak yürü bana doğru.
Sana kavuşmakla dirileyim, Çelebi bizi unutma!
12. Aşk yüzünden içki içer, mükemmelliği satarım.
Nasıl feryat edip inleyeyim, Çelebi bizi unutma!
13. Gece gündüz gözlerim yaş dolu
Dudağına can veririm, Çelebi bizi unutma!
14. Hepimiz çölde günlerce ağladık.
Hararetle söyleseler bunu: Çelebi bizi unutma!

²³⁶ Beyitin ikinci mısrası eksiktir.

15. Gel Veled'i gör, yüz aklı kırdı geçti.
Bıraktı iyiyi kötüyü, Çelebi bizi unutma!

8

Hüsâmî'nin Şiirinden

[5a]

1. Benle kavga eden âşğın suretinde oldum.
Hem de ne suret, dilber sureti; ne dilber, güzel bir dilber.
2. Sevgilimin zülfünde yüzlerce iyilikte koku var ki,
Hem de ne koku, anber kokusu; ne anber güzel anber.
3. Yüzünü görmezsem iki gözüm iki çeşme.
Hem de ne çeşme, inci çeşmesi; ne inci, parlak inci.
4. Benim derdim gibi bir dert gamıma bir dost bulur.
Hem de ne dost, mahrem dost; ne mahrem, bilgin mahrem.
5. Deniz bahçesine gelirse bülbüller şakımaya başlar.
Hem de ne şakıma, bülbül şakıması; ne bülbül, âşık bülbül.
6. Öyle bir acım var ki acıma bir arkadaş istiyorum.
O bir emin arkadaş olabilir veya bir akıllı emin kişi olabilir.
7. Cennet gibi cemalini insanlar dışında kimse görmez.
Nazar ehli insanlar, gören gözlü insanlar.
8. Ne Vamık'ta var bu hal ne Hüsrev'de.
Şirin'in Hüsrev'i, güzel yüzlü Şirin'in Hüsrev'i.
9. Her an beni gamzeyle öldürür, sonra da sofrada öldürür.
Hem de ne gamze, katil gamze; ne katil, canların katili.
10. Uzun boyundan dolayı bende bir hal olur ki,
Hem de ne hal, zor bir hal, müşkül bir hal.
11. Derdine deva olan bir şerbet Hüsâmî'de var.
O hem de ne şerbettir, faydalı şerbet; ne fayda, sevdaya faydalı.

9

Şems-i Tebrîzî

1. Gel, gel! Gökyüzünün canı sensin.
Gökyüzü bahçesinin salınan servisi sensin.

2. Gel, zira senin gibi birisi yok ve olmayacak.
Gel, zira gözler hala semâyı görmemiş.
3. Gel! Güneş pınarı senin gölgendedir.
Semâ göğünde bir yıldızın var senin.
4. Tavan yedinci gökyüzüne bağlı olmasına rağmen
Sema merdiveni o gökyüzünden bile geçmiş.
5. Sema akıcı bir dille senin tutkunu anlatıyor.
Sema dilinden birkaç şey söyleyeceğim.
6. Semaya çıktığında, iki dünyanın dışındasın.
Sema dünyası iki dünyanın dışındadır.
7. Sadece ona kurban olayım.
Sema size ait, siz semaya aitsiniz.
8. Gel, aşkın yüzü budur Şems-i Tebrîzî
Hadi hep birlikte semanın ortasında dans edelim!

[5b]

10

Şems-i dîn'in Güftesi

1. Ey âşıklar, ey âşıklar, canların canını buldum ben!
Ey sâdıklar ey sâdıklar, iman nurunu buldum ben!
2. Ey münkirler, ey münkirler gerçekten de can-ı gönülden
Haydar'ın kölesi olup da Süleymân mülkünü buldum ben.
3. Zelil idim candan oldum, bir şey oldum yeterli oldum.
Bu büyüklüğü, bu makamı Âl-i İmrân'dan buldum ben.
4. Ey akiller, ey akiller Murtaza'yı tanıdıktan sonra
Süleymân'ın hem acısını hem yoksulluğunu buldum.
5. Ey akiller, ey akiller, Ali'nin temiz bahçesinde
Hem izzet görür oldum hem irfan nurunu buldum.
6. Ey isyancılar, ey isyancılar, Resûl'ün şerefine
Hem saygı duydum hem saygınlık buldum.
7. Ey müminler, ey müminler Âl-i Mustafa'dan ötürü
Kendi gözlerimin gözünde tufan deryasını buldum.
8. Şemsü'l-Hakk'a dair ne elde ettin dedi bana;
Gönül buldum gönül, can buldun can!

Başka Bir Şiir

1. Ali b. Ebu Talib, ne güzel ebedi canlıdır.
Ali b. Ebu Talib, insan ve cinin ne güzel mabûdudur.
2. Sensin Hannan, sensin Mennan, sensin Deyyan, sensin
Subhân
Şanı kadri yüce olan sensin Ali b. Ebû Talib.
3. Hâkim ve hekim sensin, işiten ve gören sen,
Tepenin sahibi sensin Ali b. Ebû Talib.
4. Sen evvelsin, sen ahir, batınsın sen, zahir,
Açık olan gizli olan sensin, Ali b. Ebû Talib.
5. Seninle mutluyum ben, âlemlere ikram eden sen,
Cihan senin faziletinle mutlu, Ali b. Ebû Talib.
6. Dünyada ve ahirette okumak istersen sen
Gece gündüz gönülden de ki Ali b. Ebû Talib.
7. Kalıcı bir bilgin, o daim ve kaim oldu.
Can-ı gönülden sen bil, Ali b. Ebû Talib.

[6a]**Şems-i Tebrîzî'nin Diğer Güftesi**

1. Şahımız şahtır adı Murtaza'dır.
Her iki âlemde şahımız, Allâh'ın aslanıdır.
2. Ondan gayrısını şah bilme sen.
Ondan gayrı kimi şah bilsen hatadır.
3. Onu vasfetmek sığmaz zemine.
Merdanın şahıdır ki kıymetli bahadır.
4. Bir bedende iki çıradır.
Onların nuru birbirinden ayıdır.
5. Ondan gayrısını Mustafa'ya dost bilme.
Hakikatte Mustafa'nın sırdaşıdır.
6. Bir peygamber tanırsan görürsün ki
Aferin ki canı tanıdıktır.

[6b]

7. Hakk'ın hazinesi o şahın gönlündedir.
Bu sebeple ilmi onun aynısıdır.
8. Şems-i Tebrîzî bildin artık sen;
Dinimiz ya Mustafa ya Murtaza'dır.
9. Bizim ilticamız evliyaların şahınadır.
Çünkü nuru Hüdâ'nın nurundandır.
10. Parlak gözün varken bak da gör.
Gözü, canı; Mustafa'nın gözü ve canıdır.
11. İlk ve son yol gösterici.
O ki daim yüce olan Hüdâ'yla yardır.
12. Sevgisiyle din yolunda olan kimse,
Zorluk olmadan asfiya sınıfındandır.
13. Düldül'ünün nalının tozunu öpenin
Yedi sema ışığı önündedir.
14. Sıfatlarına peygamberler hayran olmuş.
Temiz zatı, evliya feyzinin nurudur.
15. Âşıkların onu övüp methetmelerinde
Karışıklık olmadan yüzlerce ses vardır.
16. Cevap yüce Allâh'tan geldi:
Bu Rasûlullah'tır.
17. Hakikat sultanı odur. Bu sebeple
Yüce kapısında tüm şahlar dilencidir.

13

Şemsü'd-dîn Tebrîzî

1. Kervancı, bak ve gör ki bütün kervan mest.
Yolcu mest, dost mest, hoca ve yabancı mest.
2. Ey bahçıvan, bulutun gök gürültülü sesi sâkiyi öldürdü.
Bahçe mest, kuzgun mest, tomurcuk mest, diken mest.
3. Ey gökyüzü, dolaşırken elementlerin dolaşmasını gör.
Su mest, hava mest, toprak mest, ateş mest.
4. Yüzünün hali böyleyse bu halin manasını kendine sor.
Akıl mest, ruh mest, hayalet mest ve sırlar mest.

5. Görmek için isyancı olmayı bırak, toprak ol.
Yüce yaratıcının elinden toprağı azar azar iç.
6. Ey sâki, kaç kişiysek haydi bir tane daha yap!
Arkadaşlar itiraftan mest, inkârcılar inkârdan mest.
7. Meyi artır ki gizemler çözülsün.
İçki iyice etki yapmazsa meste kim el uzatır?
8. Kışın bahçede toprağı yeşil bırakmayarak
Sarhoş, bir süreliğine kurnaz onu görmesin diye saklanmış.
9. Ağaç kökleri gizlice mey içiyor.
Sabırla mestin uyanmasını bekliyorlar.
10. Eğer sana kış geçti derlerse üzülme.
Böyle sâki ve çalgıcıyla, sarhoş nasıl doğru yola gelir?
11. Sâkinin cimrilüğünden mi yoksa içkinin kötülüğünden mi?
Sarhoş kişi yolda şaşırmadan yürüyor?
12. Güllerin yüzüne bak ve gül rengi içki ver.
Sarhoşun yüzünün renginde pembelik yok.
13. Tanrım, öyle hafif ve yumuşak içkin var ki
Sarhoş ondan çok içmek ister.
14. Şems-i Tebrîzî, kimse senden haberdar değil
Kâfir ve mü'min harap, zâhid ve mest değil

[7a]

14

Şems-i Tebrîzî

1. Dün gece ay ışığı altında sarhoşken uzaktan bir meclis gördüm.
Çocuk mest, pîr mest, mecnûn, çalgıcı mest.
2. Ay gökyüzüne bir kadeh mey vermiş.
Ay mest, güneş mest, gölge mest, ılık mest.
3. Meclisten bostana bir koku gelmiş.
Yeşil mest, su mest, dal mest, üzüm mest.
4. Cennetin kapısında ezel sâkisinden mey içmiş.
Gökyüzü mest, yeryüzü mest, cennet mest, hûriler mest.
5. Gece ziyafetinden yarım kaynamış mey yüzünden
Tac mest, taht mest, Sezar mest, Çin imparatoru mest.

6. Sûfiler karşılıksız konumda oturmuş.
Hırka mest, kilim mest, Şiblî mest, Mansûr mest.
7. O tarafta büyük melek Cebrail, sâki olmuş
Gök mest, sedir mest, haşr mest, sûr mest.
8. Şems-i Tebrîzî bir yudumdan mest ve harap oldu.
Sarhoştı fakat sarhoşluğu için özür dilediğini söyledi.

15

Şems-i Tebrîzî

1. ‘*Sekâhüm rabbühüm*’²³⁷ dan herkes kendinden geçmiş
görünür.
Sonu bulunmayan güzellikler, beşler, yediler mest olmuştur.
2. Gör de şu kıyameti gaybdan aşikâr oldu de.
Şarap fiçıları, kevser havuzu Cebbar’ın meyinden mest
olmuştur.
3. Âşıkların temiz kalplerinin yere düşen gölgeleri için
Altından ırmaklar geçen Adn cennetleri mest olmuştur.
4. Fazlasını görmek isteyen Allâh’ın cemâlinden nasıl tecelli
olunduyse,
Her iki âlem de her bir zerresince Musâ gibi mest olmuştur.
5. Mestanların hileli sözleri ve ‘*len terânî*’²³⁸ cevabından sonra
Peygamberin şefaât kapısında inceden inceye mest olur.
6. O kafa ve biz sarık gibi onun etrafına sarılmışız.
Şarap yüzünden, kafa ve sarık mest olur.
7. Mısırlı Yusuf, iyice Mısır’a bak.
Şehir kargaşa içerisinde ve cümle pazar mest olmuş.
8. Ey arkadaş, hayra mani olanı söylersem acaba buna şaşırır
mısın?
Semanın arşıyla altındaki kürsü bununla mest olmuştur.
9. Şems-i Tebrîzî gelip kalbime dokundu.
Aşk şarabı içtiğinden kapı ve duvar mest olmuştur.

[7b]

²³⁷ Diyanet İşleri Meali, **Kur’ân-ı Kerîm ve Türkçe Anlamı**, Ankara, 1961, İnsân 76/21, “...Rableri onlara tertemiz bir içecek içirecektir.”

²³⁸ A’raf, 7/143, “...Beni (dünyada) katiyen göremezsın...”

Şemsü'd-dîn Tebrîzî

1. Gönlüm Cebbâr'ın şarabıyla mest oldu.
Can sevgilinin sohbetiyle mest oldu.
2. Bu meyhanede mest olan bir tek ben değil
Bu meyden birçok içen mest oldu.
3. Bu meyden bir yudum Mansûr'a verdiler.
Ene'l-Hak dedi ve darağacında mest oldu.
4. Bu meyden bir yudum büyüklere tattırdılar.
Cüneyd, Şiblî ve Attâr mest oldu.
5. Bir vakit meyhaneye yolum düştü.
İmam, kadı ve meyhaneci mest oldu.
6. Sen malın ve makamınla mestsin.
Deli gönül sevgiliden mest oldu.
7. Şems-i Tebrîzî'nin temiz ruhu üzerine
Monlâ mest olmuştur.

Başka Şiir

1. Ey mestanın canının dostu gel de
Mestanın sevdası ve fikrini gör.
2. Ey iyilerin büyüğü, gel de aydınlat
Parlak yüzün ile mestanın simasını.
3. Gelmesen de çatıdan başını çıkar.
Mestanın bu kavgasını ve feryadını gör.
4. Ey mestanları uyutmayan sen,
Mestanın ayaklarından bu düğümü çöz.
5. Mestanın gökyüzü ehliyle ah ve vahları
Tüm gece sabaha kadar sürdü.
6. Hep ah vah ederler, bu sebeple harabız.
Gökyüzü işte böyledir, o halde vah mestanlara!
7. Melek, insan, dev ve periler,
Senden dolayı sarhoşun fikri gibi alt üst oldular.

[8a]

8. Cümle akıllıların külâhını çaldılar.
Böyle bir pazarda mestana yer yok.
9. Mestanının badesini yarına erteleme.
Mestanın yarını, yarın olan sensin.
10. Gözlerini doldurunca mestan,
Artık mestanın üstüne kim geçebilir.
11. Şu feleği dinledim şöyle diyordu:
Ben mestan denizinden bir damlayım.
12. Tatlı canı dinledim şöyle diyordu:
Ben mestanın tatlısından bir lokmayım.
13. Aşkın ağzından işittim şöyle diyordu:
Ben mestanın güzel mâşukuyum.
14. Oruç ayı geldi deseler eğer,
Mestanın can katan kadehini bulursun.
15. De ki o mey, can denizlerindendir.
Ki mestana mey verenler canlarını verir.
16. Bu ayrılışın bilgesi olan Mevlânâ'nın
Mestanların efendisi olduğunu anlamışlardır.
17. Yüzü imzalanmış ferman olunca
Kaşları mestanın tuğrasını çekti.
18. Tüm mestan, bu söylediğimiz gazeli
Mestanın fışkıran gönül kanıyla yazdılar.

18

Şemsü'd-dîn Tebrîzî

1. Bahar geldi bahar geldi, selam getirdi mestana.
İyilerin peygamberinden haber getirdi mestana.
2. Sâkinin aciz dili mestanın kerametlerini anlattı.
Bunları duyan selvi kıyama geçti ayağa kalktı.
3. Dağ lalesinin mestana kadeh getirdiğini görünce
Bağ önce meclise hediye getirdi, sonra anlattı.
4. Nisan bulutlarının ağlamasından, kışın soğuşundan bahsetti
Türlü hileler yaptı etti de mestanı dama çıkardı

[8b]

5. "Sekahum rabbuhum" içtiler, utanç adını azalttılar.
Sâkinin mektubu gelince mestanın nasıl da şöhreti oldu.
6. Ondan ayrı kalmanın soğukluğu nezle etmişti mestanı.
Gönüllerin içinde üzerlik yaktılar, ud yaktılar.
7. Beka gülşenine gel, o sâkinin damına gel.
Sâkinin gizli evinden mestana mesaj geldi.
8. Uzun elbiseyi giydiklerinde gel bahçeye ve izle.
Sâki her ne gerekiyse tamamını getirdi mestana.
9. Canlara baharı getirdi, bizi yârin yüzüne götürdü.
Bak bu kadar şansın için neler getirdi mestana.
10. Talih sâkisi Şems-i Tebrîzî'den birden bire
Saf bir sultan kadehinden şarap getirdi mestana.

19

Şemsü'd-dîn Tebrîzî

1. O sevgili elime bir süpürge verdi.
Dedi ki kaldır bu deryadan o tozu.
2. Sonra o süpürgeyi ateşte yaktı.
Dedi ki bu ateşten süpürge çıkar.
3. Akıl süpürge, sevgili o pergel,
İçin derya, varlığın o toz gibi.
4. Aşk ateşi yakar aklımızı.
Aştan süpürge çıkar ortaya.
5. Hayretle ona secdeye durdum
Dedi ki secde eden olmadan güzelce secde et.
6. Dedi ki secde eden olmadan secde nasıl olur?
Böyle çaresiz hasta olmak gibi.
7. Akılla hayır arasında kesinlik yatar.
Bizim aşkımız Hakk'ın ispatıdır ey temiz dost.
8. Sâcid secde anında olur.
Yani secde edenin varoluşu secdede olur.
9. Boynumu götürdüm önüne dedim ki:
Emret de kes zülfikarla boynumu.

[9a]

10. Çünkü üzerine vurduğu bıçak serbest bırakıldı.
Yüz bin kafa boynundan kadeh kaldırdı.
11. Boynum yani varoluşun başıydı.
Çünkü sen vücudun başısın.
12. Zülfikar, aşkın keskin kılıcıdır.
Yüzbinlerce marifet aşikâr oldu.
13. Bunalımda değilsen uyan.
Sureti terk et kararı anlamla kıl.
14. Gönül tasını bu hamamda doldur.
Ey güzel sevgili, can bahçesine doğru salın.
15. Batı ya da doğu her neyse mekânsızdır.
Sadece burada ocak ve karanlık var, hamamcı çalışıyor.
16. Hamamın altı yönü mekansızlıktan ötedir.
Hamamın hava deliklerinin başında padişahın yüzü vardır.
17. Çünkü sen bu gül bahçesinin suyundan geçtin.
Onun hakikatli sıfatlarından elbiseler giy.
18. Ey kişi, sen ayıplı ve kusurlu kişi idin ve hala öylesin.
Bencillik ve her türlü noksanlığı bırak, artık başka bir iş yapma.
19. Ey binlerce sevgi ve kerem sözü söyleyen, nerede tasın?
Hamamın içinden ne zamana kadar kaçacaksın?
20. Bu hamamda ve bu hamamın ocağında kal ve yaşlan.
Bütün o yazı ve resimler tek oluncaya kadar bu elbiseyi giy.
21. Gönülün halvete girdiği bir yer yoktur ey sevgili,
Onun nefes aldığı yer de padişahın cananıdır.
22. Hamamın karanlık ocağı senin uğursuz nefsidir.
Bu yapının hamamı sonsuza kadar kalacak mıdır?
23. Üstünde örtü olan nefsleri ortaya çıkar.
Rengârenk lale bahçesini görene kadar yürü.
24. Toprak ve su onun nurundan aydınlandı.
Can renkli sirk âleminde oynayıp durmada.

[9b]

25. Örtülerden dışarı çık ve nazlı nazlı yürü ey örtüsüz kişi.
Canın bahçesinin nakşında lale bahçesi vardır.
26. Vücut mülkünün efendisi, hiç şüphesiz,
Her ne varsa gecede gizli yapılan aşikâr ettim.
27. Lale bahçesi ve sayısız nakışlar...
Ey vakar sahibi, tüm bunlar tecelliden meydana gelmiştir.
28. Gece geçti, benim hikâyem geceye sığacak kadar kısa
değildir.
Ey gece gündüz, senin bu hikâyenden ben utandım.
29. Şems-i Tebrîzî daha da mest oluyor.
Ve akşamdan kalmış bir sarhoşukta, halde takılıyor.

20

Şems-i Tebrîzî

1. Küllî aklımın delili âlemlerin yönlendirmesidir.
Varlık sırrımın sözü insanın sıfatlarıdır.
2. Cevher gibi sözlerimi can-ı gönülden dinle.
Çünkü onun üfürülmesinde bende o ruhtan vardır.
3. Ezeli badeyi muhabbet kadehinden iç.
Hepsi yüce bir varlık, hepsi aşktır.
4. Gel bak gözümüz Hüdâ'dan gayrısını görmez.
Güneş çıktığı vakit ay artık görünmez.
5. Hak taliplerinden hep şunu sorardım.
Her yerde Hak varsa, Hakk'ın yeri neresidir?
6. Akıl kulağıma altı yönden şöyle ses geldi:
Gönül Hakk'ın hazinesidir, Hak orada konuşmaktadır.
7. Şems-i Tebrîzî'den gönül sırrını sordum.
Dedi ki; gönlümün sırrı 'Lâ İlâhe İllAllâh'²³⁹tır.

21

Şemsü'd-dîn

1. Ey gönül bayramda o sevgili için
Nefsini koyun gibi kurban et.

²³⁹ Kelime-i tevhîd , “Allah'tan başka ilah yoktur.”

2. Onun için kurban olduktan sonra
Belki sonrasında diyebilirsin ki o benim.
3. Kandan arınınca ey gönül şimdi
Fenalıktan fâni ol, yokluğa git.
4. Yoklukta sen olmadan Hüdâ'yla konuş.
De ki ben Hüdâ, Sübhân'dan bahsederim.
5. O benim, ben o; yüz kalktı ortadan.
Kendimi iki görürdüm varlığımdan.

[10a]

6. Hüdâ'yı da geç eğer istiyorsan
Hüdâ'yla "Sen ben ben benim" demek için.
7. Sen bu varlıktan geçtiysen eğer şimdi
Artık dersin ki "Sen sensin, ben benim."
8. Çünkü sen bu gül bahçesinin suyundan geçtin.
Kıyafetlerin açıkça bunu ortaya koyuyor.
9. Bir adım karanlık varlığa git.
Sonrasında yokluğa adım at.
10. Ey fakir, varlıktan geçtiğin vakit
Sonrasında âlemin damına as bayrağı.
11. Yoklukta Şems-i Tebrîzî'nin etkisi
İlk adımında dudağını yakut eder.

22

Hazret-i Sultan Veled

1. Meleklerle kimse olmadan sema üstünde,
Âşıklara afiyet olsun mekânsız badeler!
2. Kimin gözleri şu daimi meclisi görebilir?
Dilin ardındakini kimin kulağı duyabilir?
3. Kendinden geçmedin mi Hak ile nasıl olursa bâki,
Yaşamı ölümden ara ki ölümsüz kalasın.
4. Her kimin can gözü burada görmezse eğer,
Sakarda kâfirler gibi daima kör kalır orada.
5. Dünya ehli kör ve laldır, yoksa o âşık için
Tıpkı parlak bir güneş gibidir, beyanda dilsizdir.

6. Su ve toprağı bırak, can ve gönüle sefer et.
Çünkü can ile varsın asumandan, dünyaya gönül bağlama.
7. Ey Veled, sessiz gecenin uyku vakti geldiğinde
Gerisini yarın uyandığında işbilene anlat.

23

Şems-i Tebrîzî

[10b]

1. Ölümsüz canın varken ne diye ölümü düşünürsün.
Hüdâ nuru varken sende nasıl sığarsın kabre?
2. Herkes bu âlemin cevherinden memnundu.
O tatlı dilberi nereden buldun?
3. Elimden geldikçe aşk ve işretle oturmuşum.
Ey hâce, sen bu ekşi suratla bize niye bakarsın?
4. Tekdüze âlemde bir kaçış sarhoşluktu.
Ey şeyh sen bu derde, kedere niye üzülürsün!
5. Ne vakte dek varız, bu kadar üzülme.
Vefalıysan eğer, seninle beraber olur her şey.
6. Senin parlaklığından ey can, gönül bilgin oldu.
Bismillah eğer Mevlânâ bize ikramda bulunursa.
7. Şemsü'l Hak Tebrîzî tertemiz şeker dökersin.
Safâ bahrin varsın, karanlıkla bir olursun.

24

Şems-i Tebrîzî

1. Biz canımızı canan yolunda kaybettik.
Cihanda kıyametler kopardık.
2. Gıryan gönlümüze ateş vurduk.
Âşıklara bir heyecan attık.
3. Mal mülkten el etek çektik.
Evi barkı ateşe verdik.
4. Dünya malı leşten gayrı değildir.
Leşi köpeklerin önüne attık.
5. Biz Kur'ân'dan seçtik müfessiri.
Bedeni çalılıkların arasına attık.

6. Cübbeyi, sarığı, ilmi ve kâl u kîli,
Hepsini akarsuya attık.
7. Hırkayı, seccadeyi ve tesbihi,
Muğların harabatına attık.
8. Sırtımızda ağır yükümüz vardı.
Allâh’a şükür ağır yükleri attık.
9. Saadet amellerinin tohumunu ebediyete dek
Lamekân olan bir zemine attık.
10. Fakirlik kemanından marifet okunu
Dosdoğruca tam da hedefe attık.
11. Şems-i Tebrîzî ne hoş söz söyledi.
Sırr-ı Monlâ’yı cana attık.

[11a]

25

Şems-i Tebrîzî

1. Aşk; fazilet, ilim, kitap ve defterde değildir.
Halkın konuşup durduğu aşkın yolu değildir.
2. Aşkın dalını ezelde bil, aşkın pencesini ebedde.
Bu ağacın dayanağı arşttır, gövdesi yoktur.
3. Akı azlettik gitti onu koruduk ama
Böyle bir akıl böyle bir ahlaka layık değildir.
4. İhtiyakla onu istemeyene dek müştak olamazsın.
Mâşuksun ama yeterince müştak değilsin.
5. Bir denizci her zaman korkunun eşiğindedir.
Çünkü denizdeki kişi daima korku ile ümit arasındadır.
6. Şems-i Tebrîzî, derya sensin cevher sen
Çünkü varlığın baştanbaşa yaratıcıdan gayrisi değildir.
7. Her kim ki yüzünü görse bostana gitmez.
Senin derdini çeken derman peşinde gitmez.
8. Evde bir an seninle yalnız kalan kişi
Gülü, laleyi ve reyhanı izlemeye gitmez.
9. Hızır senin tatlı dudağını fark etse
Bir dahaki sefere hayat çeşmesine gitmez.

10. Derdin kederin yolunda ölmek istedim;
Ama bu bende zayıftır, sana kurban olamaz.
11. Kılıçtan yüz çevirmeyen adam gerek.
Yoksa meydana gitmeyip evde olması daha iyidir.
12. Ezelden beri senin aşkın gönlümüze ateş saldı.
Onun etkisi sonsuza kadar can-ı gönülden gitmez.
13. Cennette seninle karşılaşma ümidi olmasaydı
Hiçbir âşık cennete gitme meraklısı olmazdı.
14. Şems-i Tebrîzî lafızlarınla söz et.
Gönlü yanmış âşık cananların peşinden gitmez.

26

Molla'nın Sözlerinden

[11b]

1. Yâri her köşe başında mest gördüm.
Gözleri uykuluydu, kendisi ise humar.
2. Dedim ki ey sevgili, tüm mestler senin için
Köşelerde oturmuş mest olarak seni bekler.
3. Dilber cevap verdi; paran pulun yok senin.
Müflis kişi mest güzele nerden ulaşmış?
4. Dedim ki para verdim, canımı da vereyim.
Yüz canım sana feda olsun ey mest!
5. Yüz binlerce âşık yolunda hayran olmuş.
Biz de o binlercesinin arasında mestiz.
6. Canımı verdim ve dostu kavuşmayı satın aldım.
Elimden tuttu ve o mest sevgilinin başına götürdü.
7. Nar ağacının gölgesine ne hoş oturttu beni.
Baktı ki bağ mest, ağaç mest, nar mest...
8. Gül mest, lale mest, çemen mest ve bahçe mest.
Yukarı mest aşağı mest, sağ mest sol mest...
9. Yürü Mollâ sarhoşluk şarabını afiyetle iç
Ta ki ben sana mestlerin işini ve dergâhını vereyim.

Şems-i Tebrîzî

1. Ben ki cihanın rüsvasıyım, Hüdâ ile birim yâ Hû!
Kevn ü mekândan uzağım, Hüdâ ile birim yâ Hû!
2. Kırmızı dudağını görünce gönlümü kaptırdım,
Falancanın gözünün aşığıyım, Hüdâ ile birim yâ Hû!
3. Kimi zaman manastırda ibadet ehliyle dost,
Kimi zaman kilisede bir rahibim, Hüdâ ile birim yâ Hû!
4. Kimi zaman yeryüzü gibi kaderin hükmü ile sakın,
Kimi zaman seher yeli gibi revanım, Hüdâ ile birim yâ Hû!
5. Ne diyeyim ben, herkes benim hareketli sakinimdir.
Yerden ve zamanla beraberim, Hüdâ ile birim yâ Hû!
6. Bir süre aramızda kutsanacaksın.
Çünkü dünyadaki amacım, Hüdâ ile birim yâ Hû!
7. Ten ten, zerre zerre bütün ışıklar benim.
Çünkü bariz güneşim, Hüdâ ile birim yâ Hû!
8. Ten tendir, ten tendir, ten tendir, ten ten.
Tende dilimin sözcüğü Hüdâ ile birim yâ Hû!
9. Benim kârım zarardır ve zararın bütünü kâr.
Dünyadaki kârım, Hüdâ ile birim yâ Hû!
10. Ben kendimi kadere bıraktım ve takdir benim özüm.
İki dünyada da yapabilirim, Hüdâ ile birim yâ Hû!
11. Eğer Ali ve Muhammed'i bir saymıyorsan
Seni kâfir sayıyorum, Hüdâ ile birim yâ Hû!
12. Sessiz ol ey bülbül, çünkü ben
Dünyanın lezzetinden çekilmişim, Hüdâ ile birim yâ Hû!
13. Şems-i Tebrîzî dün gece beni Tebriz'e getirdi.
Ben Tebriz'de ortaya çıktım, Hüdâ ile birim yâ Hû!
14. Tebriz'in güneşi her görüşte kendini gösterdi.
Dış ve iç görünüş, Hüdâ ile birim yâ Hû!
15. Tebriz'in güneşi her sırrı bilir.
Ondan başka şeyh tanımıyorum, Hüdâ ile birim yâ Hû!

[12a]

16. Tebriz'in güneşi ki bu dünyayı terk etti.
İşaretim işaretsiz kaldı, Hüdâ ile birim yâ Hû!
17. Tebriz'in güneşi ki iki dünya ondan refah içinde,
O benim kalbimin ışıdır, Hüdâ ile birim yâ Hû!
18. Tebriz'in güneşi doğu ve batıdan değil.
O bana aşkı gösterdi, Hüdâ ile birim yâ Hû!
19. Tebriz'in güneşi Muhammed'i kesinlikle Ali bil.
Benim sözlerimde nitelikler var Hüdâ ile birim yâ Hû!
20. Çünkü onun yüzü görünen ve görünmeyen dünyada var.
Bu sır benim ağzımı kapattı, Hüdâ ile birim yâ Hû!
21. Bunlar Tebrîzî'nin gerçek güneşinin sözleridir.
Dünyayı düşünmeden Hüdâ ile birim yâ Hû!

28

Şems-i Tebrîzî

1. Ey âşıklar, ey âşıklar, ben kadim bir aşığım!
Ey arifler, ey arifler, ben kadim bir aşığım!
2. Ben güçlü bir aşığım, herkes arasından aşkı seçtim.
Bilirim ki bağışlanmışım, ben kadim bir aşığım!
3. Parlak ay ile olan bendim, cesur şah ile olan bendim.
Haydarın elindeki bendim, ben kadim bir aşığım!
4. Mustafanın nuru ulvî âlemden geçtiği vakit
Benden gayrısı yoktu orada, ben kadim bir aşığım!
5. Sağlamca 'Kâlû Belâ Kâlû Belâ'²⁴⁰ dedikleri o yerde
O mutlak dağ olduğum yer, ben kadim bir aşığım!
6. Altı yüz bin yıl oldu kalbimi yapalı.
Elimdedir kalbimin kendisi, ben kadim bir aşığım!
7. Âlem yoktu ben vardım, Âdem yoktu ben vardım.
O vakit yoktu, ben vardım, ben kadim bir aşığım!
8. Nuh ile gemide Yusuf ile kuyundaydım.
Meryem oğlu İsa ileydim, ben kadim bir aşığım!

[12b]

²⁴⁰ A'râf 7/172, "...Ben sizin Rabbiniz değil miyim? (Onlar da), Evet (buna) şahit olduk, dediler..."

9. Lanetli Firavun denizde boğulduğu vakit;
Musa'nın savaşında ben vardım, ben kadim bir aşığım!
10. Ahmed'in dörtten beşten altıdan geçtiği o vakit;
Yedincisinde ben vardım, ben kadim bir aşığım!
11. Dört anadan doğmayım, dokuz Bedir'den düşmeyim;
Altıdan yediden azadeyim, ben kadim bir aşığım!
12. Bir vakittir avaz ederim, felek üstünde pervaz ederim.
Arşı taşıyanlarla beraber de ki ben kadim bir aşığım!
13. Ben kadılara düşmanım, ben müftilere davacıyım.
Hak olmayan fetvalar veririm, ben kadim bir aşığım!
14. Yürü bekçiye haber et, Şiraz'ın hazreti varmaktadır.
Boynunu kırayım bekçinin, ben kadim bir aşığım!
15. Kâh manastırda bir zâhid, kâh butkedede bir kafir;
Bir renkte isterim adamı, ben kadim bir aşığım!
16. Ey akıllar, ey akıllar, O Şems-i Tebrîzî kim idi?
O Mustafa'nın nuru, ben de kadim bir aşığım!
17. Tarikatın piri ben idim, şeriatın önderi ben idim,
Hikmet deryası ben idim, ben kadim bir aşığım!
18. Kim düşse denize onu alıp kenara çıkarana benim.
O geminin kaptanı benim, ben kadim bir aşığım!
19. Şems-i Tebrîzî'ye de ki Monlâ-yı Rûmî varmaktadır.
Bundan böyle Monlâ der ki ben kadim bir aşığım!

[13a]

29

Şems-i Tebrîzî

1. Ey safa ehli sufî, candan de ki Allâh Hû!
Ey vefa aşkının aşığı, candan de ki Allâh Hû!
2. Cümle can olup canana layık olmak istersen
Her ne istersen o olursun sen, candan de ki Allâh Hû!
3. Ne vakte dek sokak sokak gezeceksin, her tarafı arayacaksın?
Tek tek hepsini bilmek istersen candan de ki Allâh Hû!
4. Sokağının zavallısıyım ben, canlar feda olsun sana.
Ben kokunun kölesiyim, candan de ki Allâh Hû!

5. Ey evliyaların nizamı, ey enbiya ailesi soyundan,
Ey sana dilenci olduğum, candan de ki Allâh Hû!
6. Dünyayı bırak dini ara, tüm âlemden el etek çek.
Ne bunu de ne de onu, candan de ki Allâh Hû!
7. Eğer tanrı fikrin varsa kelimeleri yerle bir et.
Zorlukları kolay edersin, candan de ki Allâh Hû!
8. Ey Hakk'ın nuru Şems-i dîn, ey ilm-i yakini bilen,
Âlem sıfatlarının zatı, candan de ki Allâh Hû!

30

Şemsü'd-dîn Tebrîzî

1. Ben Kudüs şahiniyim, lamekândan gelip
Korkmuş bir kalıptaki av için varmışım.
2. Âlem damından sıçramış Kaf Dağı Simurg'uyum.
Yuvadan uçmuş arş bağının tavusuyum.
3. Ben Hüdâ'nın gölgesi, Mustafa'nın nurundanım.
Sedefte damlamış kıymetli inciğim.
4. Elest gününde Hakk'a 'Belâ'²⁴¹ lafzını söylemiş,
'Nahnu akrabu bâ-vâsit'²⁴² sesini işitmişiz.
5. 'Nahnu nerzuku kuvvete hayâtin'²⁴³ sofrasından yemiş,
'Sekâhum min rabbihim' şerbetin içmişiz.
6. Herkes suret gözüyle bizi nasıl etsin de görsün?
Biz suya çamura üflenmiş Hüdâ'nın nuruyuz.
7. 'Küntü kenzâ'²⁴⁴ esrarını gönül levhasında okumuş,
'İbâdî innî karîb'²⁴⁵ namesinden doğmuşuz.
8. Gözü olan kişi anlar bilir ki ben ne diyorum.
Gözü olmayan kişi elbette inkâr eder hâlimi.
9. Onun celali olduğumdan kendimden söz nasıl diyeyim?
Cismime bir bak, kudretten yaratılmış.

[13b]

²⁴¹ A'râf 7/172, "...Evet (şahidiz.)..."

²⁴² Kaf 50/16, "...biz ona şah damarından daha yakınız."

²⁴³ Tâ-Hâ 20/132, "... biz seni rızıklandırırız..."

²⁴⁴ İsmail İbn Muhammed El-Acluni, **Keşfü'l-Hafâ ve Muzilü'l-İlbâs**, Mısır, 1952, c.1, s.132, "Ben bir gizli hazineydim, bilinmek istedim, bu yüzden alemleri yarattım."

²⁴⁵ Bakara 2/186, "Kullarım, sana, beni sorarlarsa bilsinler ki ben, yakınım..."

10. Sen ‘*Ferci’il-basar*’²⁴⁶ oku ey Şems-i Tebrîzî.
Âmâların gözünden göz sürmesi çekilmiş.

31

Şemsü’-d-dîn Tebrîzî

1. Sergerdan mecnûn oldum, Dervîşlerin sevdasından.
Bilmem ki Dervîşlerin yeri ve makamı nereye kadardır.
2. Hile ile uğraşan Dervîşten bahsetmiyorum.
Cihanda bedbaht Dervîşlere çok benzer.
3. Muhammed Dervîşler ve Dervîşlikle övünür.
Hüdâ Dervîşlerin şanında nice kimseler yollar.
4. Dervîşlerin ah dumanından Horasan’a doğru kaç.
Dervîşlerin okunun ucunda Sind’den geç.
5. Dervîşlerin safa ile semaya geldikleri vakit,
Hüdâ o vakitte Dervîşlere misafir gelir.
6. Peygamber damadı emîrül-mü'minîn Haydar,
Sağlam ve güzelce şöyle demişti; ben Dervîşlerin
hizmetçisiyim.
7. Ey Şems-i Tebrîzî, Dervîşlere teveccüh et.
Sen Dervîşlerin gönlünden, ebedi hayat bulursun.

32

Hüsâmeddîn’in Güftesi

1. Hüdâ’ya mahrem olacaksan; kalender ol, kalender ol.
Bu dünyaya ne diye gönül verirsin; kalender ol, kalender ol.
2. Kendini perişanlıkta telef ettin, cahilsin.
Fani âlemi bırak geç; kalender ol, kalender ol.
3. Hakk’tan gayrısı senin için değerli değil, mescidden kiliseye
git.
Eğer meyl edersen ey gönül; kalender ol, kalender ol.
4. Hakk’tan sana minnetsiz rahmet erişsin istersen,
Haricilere lanet et de; kalender ol, kalender ol.

²⁴⁶ Mülk 67/3, “...Bak bakalım, işleyiş yasalarında bir uygunsuzluk görebilecek misin?”

[14a]

5. Sen Bârî olan Allâh'ın sırrı hakkında ne bilirsin birkaç şeyden gayrı.
Hile uçuşlarını yapma bırak; kalender ol, kalender ol.
6. Görünüşte din evi gibisin de ahirette ne olacak?
Mâna yolunun mertleri gibi kalender ol, kalender ol.
7. Gel Dervîşlerin yanına seni bu zindandan kurtarsınlar.
'*Men aleyhâ fân*'²⁴⁷ âyetinin deyiimiyle kalender ol, kalender ol.
8. Himmet atına vur eyeri, bırak âdeti âyini.
Gel Hüsameddin'in yanına; kalender ol, kalender ol.

33

Munlâ-yi Rûmî

1. Ey zaman sahibi, abdal ol, abdal ol.
Ey makbullerin kabulü; abdal ol, abdal ol.
2. Sergerdan âşıkla meydana gitme.
Meyhanenin sarhoşu ol; abdal ol, abdal ol.
3. Müftün rüşvet alır, herkesin ateşini sırtlanır.
Başlarının malından gönlünü ayır; abdal ol, abdal ol.
4. Bekçi adamlarıyla birlikte az biraz içme suyuyla sataşır.
Yazıklar olsun sana; abdal ol, abdal ol !
5. Monlâ-yı Rûmî dünyada isimsizlik ve nişansızlık idi.
Âşıkların yolu işte buydu; abdal ol, abdal ol.

73

Başka Bir Kelime

1. Gece yarısı aşkımızdan bilir misin ne dedi horoz?
Kalk geceyi ihya et, gündüzünde oruç tut.
2. Horoz tepinip dururken sen de uykudasın.
Onun adına kuş dersin, kendi adına da insan.
3. Ben bana sürekli öğüt veren o horozun kölesiyim.
Padişahın başından onun ayak tozunun kokusu gelir.

²⁴⁷ Rahman 55/78, "Yeryüzünde bulunan her şey fanidir."

4. Seni Allâh yoluna davet eden o horoz,
Sureten kuş olsa da gerçekte bir melektir.
 5. Git şeriati öğren de Allâh'ın hakkını eda et koru ki,
Kıyamet gününde keşişler arasında olmayasın.
 6. Mustafa'nın ayağının tozunu sürme yap gözüne;
İster Acem ol ister Türk ister Doğulu.
- [14b]
7. Kanatlarını çırparak şöyle demek ister:
"Sen hocasın, kıymetli günleri telef ediyorsun."
 8. Dünyada gençten daha eksik değildir hiçbir insan.
Kulak verirsin ama kendini yetersiz eylemişsin.

35

Şemsü'd-dîn Tebrîzî

1. Sevginin güzel kokusunu aradım.
Ak tenli yârin kokusu gelir bana.
2. Bülbüllerin sesi ulaşır kulağa,
Bağın ve yaseminin kokusu gelir bana.
3. Hamileler gibi dert tutar beni,
Canı çemende olan çocuk gelir bana.
4. Yüce ruhun misk kokulu zülfün kokusu,
Tıpkı bedendeki can gibi gelir bana.
5. Ayrılık kuyusuna düşmüş Yusuf'um.
Mısır padişahlarından ipler gelir bana.
6. Kefeni kan dolu aşk şehidiyim ben.
Kefende kan parası gibi gelir bana.
7. Başıma Hüsrev tacını koy ki,
Öylece tatlı çeneli gelir bana.
8. Başımı mum gibi ayağına koydum.
Baş iyice ayağında gelir bana.
9. Canlar ten çatısında saf saf dizilmiş.
Safları kıran geçen Kubad gelir bana.

10. Sanırsın bu savaş ve işret âlemi buldu.
Ta yeni emiri kıran kırana savaşarak gelir bana.
11. Sanırsın sâki canından vazgeçmiş de
İşte böylece mey ağzında gelir bana.
12. Ya kızıl akik parıltısından, ışığından,
Yemen'den Rahman'ın kokusu gelir bana
13. Ya da Şems-i Tebrîzî'nin aşk kokusunda,
Kendi feryad figanlarım gelir bana.

[15a]

36

Şems-i Tebrîzî Güftesi

1. Sabah oldu çabuk kalk ey genç,
Topla yatağı kervana yetiş!
2. Kervan gitti sen gafil uyudun.
Ziyandasın, ziyandasın, ziyanda...
3. Ömrünü günahlarda zayi etme ki
Ebedî olarak genç ve taze kalasın.
4. Senin düşmanın olan kötü nefsini öldür ki
Cebinden güzel hûriler baş göstere.
5. Nefsini yakîni olarak öldürdüysen
Pehlivansın, pehlivansın, pehlivan...
6. Toprak ol ki dergâha layık olasın.
Âşıkların semainde kibri azalt.
7. Namaz ve orucun kabul olduğunda
Yedi kat göğe ayak bas artık.
8. Âşıkların semainde bakmazsan
Kıyamette köpeklerle haşrolursun.
9. Şems-i Tebrîzî'nin kölesi olunca
"Ey müstean! Sana hamd olsun" diye haykır.

37

Şemsü'd-dîn Tebrîzî

1. Aşk beni harabat sokağına doğru sürükledi.
O tatlı dilber bana gözünü gösterdi.

[15b]

2. O tatlı dilberin peşinden gittim ben.
O, o an yüzünü benden sakladı.
3. O biricik kutubu görmekle hayrete düştüm.
Bir bakışıyla cümle vücudumu canlandırdı.
4. Birden yüzlerce renkte bir ahu belirdi.
Güzellik parıltısında güneş feryat etti.
5. O güzel kokulu ahu Tebriz’e doğru yola koyuldu.
Dünya Bağdat’ını basiretiyle onun gibi yaptı.
6. Onu taklit eden kimseleri ise o
Kutlu seçti ve zamanın Mecnûn’u etti.
7. Biz kâmil ve biriciğiz diyen kimseleri
Avare ve âşık edip dünyaya rüsva etti.
8. Sırlarına mahrem olan ‘*Seni bilemedik*’²⁴⁸ diyen sultan idi.
Sonunda ezel tecellisinin sırlarını tamamıyla anlattı.
9. Şems-i Tebrîzî aşk kanatlarını açtığı vakit,
Cibrîl-i Emin de onun peşinden uçadurdu.

38

Şemsü’-d-dîn Tebrîzî

1. Tedbir nedir ey müslümanlar, ben kendim bilmiyorum.
Ne Yahudi ne Hristiyan ne Mecusî ne Müslümanım.
2. Ne doğulu ne batılı ne yerden ne göktenim.
Ne tabii rükünler ne dönen felektenim.
3. Ne topraktan ne sudan ne havadan ne ateşten,
Ne arştanım ne karştan, ne cevherden ne hazinedenim.
4. Ne Hint’den ne Çin’den ne Bulgar’dan ne Sakin’denim.
Ne Irak topraklarında ne de Horasan’danım.
5. Ne dinden ne ukbadan ne cennetten ne cehennemden
Ne Âdem’den ne Havva’dan ne de cennettenim.
6. Mekânım mekânsızlık, nişanım nişansızlıktır.
Tendendir candandır, ben cananın canındanım.

²⁴⁸ Acluni, **Keşfü’l-Hafa**, c.2 s.164, “*Seni hakkıyla bilemedik.*”

7. Evveldir, o ahirdir, o zahirdir, o batındır.
'Ya hüve ve men ya hüve'²⁴⁹den başka bir şey bilmem.
8. İkiliği atıp da her iki âlemi de tek bir gördüm.
Bir görürüm, bir ararım, bir söylerim, bir okurum.
9. Şimdi ey Şems-i Tebrîzî öyle mestim ki bu âlemde,
Bu âlemde yoktur mestlikten başka bir dermanım.

39

Şems-i Tebrîzî

1. Ey âşıklar ey âşıklar, Monlâ-yı Rûmî gelmektedir.
Ey sadıklar, ey sadıklar, Monlâ-yı Rûmî gelmektedir.
2. Sabah vakti güzel bir rüzgâr esti kapımdan.
Dedim bu dîvânelere Monlâ-yı Rûmî gelmektedir.
3. Dedim ki dîvâne, dedi ki dîvâne ol.
Vazgeç kendi aklından Monlâ-yı Rûmî gelmektedir.
4. Ey afitab, ey afitab, işimi daha da sıcak etme.
Yavaş ol, sesin çıkmasın, Monlâ-yı Rûmî gelmektedir.
5. Ey kendini beğenmiş zahit ve ey puta tapan kâfirler,
O yeni ay olan Mollâ-yı Rûmî şimdi geliyor.
6. Şehrin müftülerine de ki ey hallerinden habersiz olanlar
Ne vakte dek hırsızlık yapacaksınız, Mollâ-yı Rûmî
gelmektedir.
7. Ay balığa, kuyudaki Yusuf'a şöyle demesini söyledi:
Her ne istersen söyle çünkü Mollâ-yı Rûmî gelmektedir.
8. Doğudan batıya gittim, aya balığa durmadan söyledim.
Herkes bilmez bu sözün anlamını, Mollâ-yı Rûmî gelmektedir.
9. O yanmış canlıları, kendiyle birleştirmiş karıştırmıştır.
İşte al çek bir kadeh daha, Molla-yı Rûmî gelmektedir.
10. Arştaki ululara söyle, arşı birbirine katsınlar.
Yukarıya kürsiyi koysunlar, Mollâ-yı Rûmî gelmektedir.

[16a]

²⁴⁹ "O, kendisinden başka ilah bulunmayan."

11. Ey ferrâş bulut, aç kendini de deryaya bırak.
Hırsı isteği bırak bu yolda, Molla-yı Rûmî gelmektedir.
12. Deniz kaptanına söyle de yelkenleri diksin havaya.
Meryem oğlu İsa'ya de ki Mollâ-yı Rûmî gelmektedir.
13. Ey âşıklar, ey âşıklar, dertleriniz deva bulsun.
Bu derde ve dermana de ki Mollâ-yı Rûmî gelmektedir.
14. Ey nevrüz yeli, git de Şems-i Tebrîzî'ye söyle:
Davulları bayrakları kaldır göğe, Mollâ-yı Rûmî gelmektedir.

40

Şemsü'd-dîn Tebrîzî

1. Bilir misin sema nedir, 'Belâ'²⁵⁰ sesini işitmek
Kendinden sıyrılmak ve onun vaslına erişmek
2. Bilir misin sema nedir, varlıktan sıyrılmak
Mutlak fena içinde, bekanın tadını tatmak
3. Bilir misin sema nedir, aşkının darbı yanında
Başı top gibi yapıp, başsız ayaksız koşmak
4. Bilir misin sema nedir, nefisle mücadele etmek
Yarı kesilmiş bir hayvan gibi, kan toprağında tepinmek
5. Bilir misin sema nedir, Yakub'un bitmeyen derdi
Yusuf'un geleceği haberini gömleğinden duymak
6. Bilir misin sema nedir, Musa'nın asası gibi
O Firavun'un sihirlerinin hepsini bitirmek

[16b]

7. Bilir misin sema nedir, 'Li maAllâh'²⁵¹ sırrıdır
Mülkün sığmadığı o yere, vasıtasız ulaşmak
8. Bilir misin sema nedir, Şems-i Tebrîzî gibi
Gönül gözlerini açıp yüce nurları görmek.

41

Başka Bir Şiir

1. *Leyl* suresini gördüm, zülûflerinizin vasfıdır.
Duha'yı okudum, baştan başa yüzünün nüshasıdır.

²⁵⁰ A'râf 7/172.

²⁵¹ Aclûnî, **Keşfu'l-Hafâ**, c.2, s.234, "Allah benimledir."

2. Âyet âyet ‘*kâb-ı kavseyne*’²⁵²dek geldim.
Bir baktım ki sıfatlar, keman kaşlarınızdır.
3. İyi gördüm tüm tefsirlerde ‘*Mâ zâğâ’l-basar*’²⁵³₁
Sizin büyüğü, coşkun ve mest gözlerinizin tefsiridir.
4. ‘*Subhânellezi esra*’²⁵⁴nın anlamını aradım.
Sizin emsalsiz zatınızın yakınlık vasfıdır.
5. ‘*Tibtum fedhulûhâ hâlidîn*’²⁵⁵ sesini dünyada
Candan işitince anladım sizin sokağınızdanır.
6. Bir gece harf harf Yusuf suresine daldım.
Zerre zerre gönül çelen güzelliğinizin afitabıdır.
7. ‘*Levlâke*’²⁵⁶ güzeli gönüle bir gamze vurdu ve belli oldu.
Âlem-i Tufeylin Âdem’i, sizin saçınızın bir telidir.
8. O yüce ahlâka dair rivâyetler söyler dururlar ya,
Ahlakın sırrında gördüm ki, baştanbaşa saçınızın telidir.
9. Hiçbir özürde bulunmazsa hesap gününde
Hamdolsun ki suskun gönül, sizi sena eder durur.

42

Şemsü’-d-dîn Tebrîzî

1. O şefkatli yârin kokusu gelmektedir.
Ayan sultanın nuru görünmektedir.
2. Mısırlı Yusuf, Yakub’un eşiğine gitti.
Arşta olanlar inleyip feryat ettiler.
3. Gizli müjdeyi Cüneyd ikram etti.
Candan bir Bayezid çıktı ortaya.
4. Sıddık Ebûbekir, Ömer, Osman.
Gizli Sinan’dan çıktı ortaya.
5. Muhammed halkın şefaatchisi olunca
Cebrail geldi de çıktı ortaya.

[17a]

²⁵² Necm 53/62, “Araları iki yay aralığı kadar veya daha da yakın oldu.”

²⁵³ Necm 53/17, “Göz (gördüğünden) şaşmadı ve (onu) aşmadı.”

²⁵⁴ İsra 17/1, “O sübhandır ki kulunu geceleyin yürüttü...”

²⁵⁵ Zümer 39/75, “Selam size, hoş geldiniz! Temelli olarak buraya girin derler.”

²⁵⁶ Acluni, **Keşfü’l-Hafa**, 2/164, “Sen olmasaydın, âlemleri yaratmazdım.”

6. Hacılar Kâbe yolunda giderler.
Ruhanîlerin Kâbesi göründü, çıktı ortaya.
7. Şems-i Tebrîzî en büyük bayramdır.
Âşıkların arasından göründü, çıktı ortaya.

43

Şemsü'd-dîn Tebrîzî

1. Seccadeye, cübbeye, asaya ve sarığa yuf!
Namaza, oruca, tesbihe ve zikire yuf!
2. Cennete cehenneme, dünyaya ve ahirete dedim ki
Bizden gayrı mestlik ve cünunluk vaktine yuf!
3. İlim, hilm, sabır ve temkin, senin yoluna bir hicab oldu
Aslanın pençesini vur da de ki onlara yuf!
4. Tur-i Musa, '*Rabbi ernî*'²⁵⁷, '*Len terânî*' her dördü
Masivadırlar her dem, Rûmi ve Attar yuf!
5. Toprak, rüzgâr, su ve ateş, insan-ı küllün elbisesi
'*Leyse gayrullah şey'ün*'²⁵⁸, şüphe ve şekke yuf!
6. Öğretim ve ilime, teslim edilmeyen, caiz olmayan,
Derse, medreseye, geç kalan zihne yuf!
7. Zühtlüğe, zahitliğe, fazilete ve kemâle,
Hâkime, hikmete, geç teşhis hastaya yuf!
8. Yusuf yeniden kendi pazarında göründü.
Alıcılara, dellale, pazara yuf!
9. Kenanlı Yusuf'un cemal ve aşk ateşini iste.
Züleyha'ya, Aziz'e, Mısra ve tüccara yuf!
10. Gökte ve yerde hayırlı kimse buna güç yetiremedi.
Bana karşı Şabat'ı inkar edene yuf!
11. Cüneyd'e, Şiblî'ye Şeyh-i Kebir ve Ebu'l-Hasan'a,
Ene'l-Hak demeye, Mansûr'a yuf!
12. Canımız içinde gizli olan hazine ayan oldu.
Hazinelere, definelere, dinarlara yuf!

²⁵⁷ Bakara 2/260, "*Hani İbrahim, Rabbim! Bana ölüleri nasıl dirilttiğini göster, demişti.*"

²⁵⁸ Virddir: "*Allah'tan gayrısı değildir, yoktur.*"

[17b]

13. Vakit senin vaktindir, sevgilin ise ondan müstağni olmaktır.
Ne aceb iştir, etvara ve devvara yuf!
14. İrfan tevhidi lezzetiyle diri olmayan gönül
İnsandan sayma sen onu, ona olsun yuf!
15. Aferin olsun, yüzlerce kez aferin olsun İbn Arab'a.
Hasetçiye, düzenbaza ve hırsıza yuf!
16. Şems-i Tebrîzî'nin meczub saliki kimdir?
Monlâ-yı Rumî, bu zamana da geçmişe de yuf!

44

Şemsü'd-dîn Tebrîzî

1. Dermanı sen olan dert ne güzeldir.
Canı sen olan o canan ne güzeldir.
2. Yüzünü gören o göz ne güzeldir.
Sonu sana çıkan yol ne güzeldir.
3. Günahkâr ve bahtlı kişi ne güzeldir.
Bir gönlü var ki istediği sensin.
4. Sâkisi sen olan şarap ne güzeldir.
Ruhbanı sen olan kilise ne güzeldir.
5. Ümit dolu gönlün olması ne güzeldir.
Gönül ve canın ümidi sen olasın.
6. Bir gönüle küfür ve imanını sorma.
Küfrü de imanı da sen olasın.
7. Daima tüm gizlisi ve açığı sen olan,
O anda saklanıp gizlenme.
8. Gönlün nice dertleri var Şems-i Tebrîzî,
Umulur ki dermanı sen olasın.

45

Şemsü'd-dîn Tebrîzî

1. O güzel dilber acaba nereye gitti?
O güzel yüzlü selvi acaba nereye gitti?
2. Gece gündüz titrer gönlüm yaprak gibi.
Acaba dilber gece yarısı bir başına nereye gitti?

[18a]

3. Aramızda mum gibi ışık saçardı.
Bizziz acaba nerdedir, nereye gitti?
4. Bahçeye git ve bahçıvana sor.
O cana can katan yoldaş nereye gitti?
5. Deli gibi dolaşırım çölde daima.
Acaba o ahu bu çölde nereye gitti?
6. İki gözüm ağlamaktan Ceyhun oldu.
Cevher bu denizde nereye gitti?
7. Açıkça söyle Şems-i Tebrîzî,
Şems affetmez deyip de nereye gitti?

46

Şemsü'd-dîn Tebrîzî

1. Akıl geldi ey âşık, kendini gizle.
Akıl ve şuurdan vah bize, vah bize!
2. Ey göz ve akıl ya meclisimizden git
Ya da utançtan göz ve kulağa gireyim.
3. Sen cevapsın, ateşimizden uzak dur
Ya da gel tenceremize bizle yan.
4. Aşığım diyorsan imtihanı var.
Baş çevirme merdanın kadehinden iç.
5. Eğer bilgeliği kaybetmek istemiyorsan
Öl ve denizin dalgalarına söyle.
6. Feryad ederim ama aşk sarhoşluğundan.
Çengim gibi benden habersiz inle.
7. Şems-i Tebrîzî beni harap ettin.
Hem sen hem sâki hem de meyhaneci.

47

Şemsü'd-dîn Tebrîzî

1. Dün izzet dergâhında sultanlık yaptık
Rabbanî mülkün üstüne çadır kurduk.
2. Himmet aşkının yükseklerinde gönül mâşukunun elinden
Subhanî kadehten vahdet şarabı içtik.

[18b]

3. O kadar sarhoş oldum ki nefes ateşinden
Ruhanî temiz halvete ateşler saldım
4. Sâki şarabını ve kadehi görünce şevkten
Küfür ve islam yerine vahdet ayağı bastım.
5. Yeniden mest oldum da akıl şuur gitti elden.
Anında farkında olmadan toprağa alnımı sürdüm.
6. Sabayla yola koyuldum seher gezintisi için
Süleymân âyinine Düldül sesini savurdum.
7. Tüm bu şansı ikbâlî Şemsü'd-dîn Tebrîzî'den buldum.
Tabii onun mülkünde cihanbanlık iddiasında bulundum.

48

Şâh Veled'in Diğer Şiiri

1. Yedi gök semayım ben ey oğul, uyanık ol!
Arşın nuruyum ben ey oğul, uyanık ol!
2. Tende kayboldu can ve gönül, bu gariplik lütfumdandır.
Gönülde ve canda gizliyim ey oğul, uyanık ol!
3. Hem yürüyen benim hem yol, la'l ve maden gibi.
Kendi ruhumda sakınım ey oğul, uyanık ol!
4. Bu ve o elinde asla iki olmaz benim yanımda.
Hem buyum hem de o ey oğul, uyanık ol!
5. Can ırmağıym, zerre gibi nice nakışlar ayan eder.
Nişanlarda ben bi-nişanım ey oğul, uyanık ol!
6. Dünya düşman olsa hiç gam keder sarmaz beni.
Onun aşkı koruyucumdur çünkü ey oğul, uyanık ol!
7. Gönül şehri aşktır, can ona bağlı bir şekilde oturur.
O şahın yanında tercümanım ey oğul, uyanık ol!

49

Şemsü'd-dîn Tebrîzî

1. Ey can, çıkan söz candan utanır.
Deniz kenarı cevherinden dil utanır.
2. Hikmeti beyan etmek garip bir şeyse de
Hakikat güneşinden beyan utanır.

[19a]

3. Cihan bir avuçtur, Hüdâ'nın sıfatları derya.
Deryanın saflığından cihanın avucu utanır.
4. Yar geç avucu ki suya varasın sen.
Onun avucuna bakma, dehanın ateşi utanır.
5. Yerin ve göğün nakışlarını düşünme ki
Yerin ve göğün nakışları utanır.
6. Sözüñ özünü bulmak için harfin postunu soy.
Zülûfler güzellerin cemalinden utanır.
7. Sırrı çözdüm diye düşündüğün her hayali
At gitsin, o hayalin kendisi bile utanır.
8. Bu fena diyarı Hakk'ın âyetinin nişanıdır.
Fakat Hakk'ının iyiliğinden bu cihan utanır.
9. Tebrîzî'nin övücü Şems'den bir ödünçtür varlık.
Canın kaynaktan utanç duyduğu işe yaramaz bir şeydir.

50

Şemsü'd-dîn Tebrîzî

1. Biz Dimeşk'e âşık olmuş, hayran olmuşuz.
Can ve gönül vermişiz Dimeşk sevdasına.
2. O taraftan parlayan sabah ve saadet var ya
Her akşam gönülden Dimeşk sabahlarına bağlıyız.
3. Bâb'dan koptuk geldik, yardan koptuk yani.
Uşşak Cami'inden Dimeşk yeşiliyiz biz.
4. Osman'ın mushafına el sürüp yemin ederim ki
Dimeşk'in parlak dilberinden, incisindeniz.
5. Bab-ı Ferec'den Bab-ı Feradis'den uzak kalmayı
Kim ne bilir ki biz Dimeşk'i temaşadayız.
6. İsa'nın beşindeyken yükseklere geliriz.
Rahib gibi ser-mest, Dimeşk'in kırmızılığındanız.
7. Neyreb-i Şahane'de bir ağaç gördüm.
Gölgesinde yıkanmış, Dimeşk'e asılmışız biz.
8. Meydan yeşillenmiş, top gibi yuvarlanalım.
Çevgan gibi zülûflerle, Dimeşk sahrasındayız.

9. Tatlanıp güzelleşelim eğer bizde tat tuz yoksa
Dimeşk'in doğu kapısıyız, onun hüveydasıyız.
10. Cebel-i Salih'de cevherden bir maden var.
O cevherden biz, Dimeşk deryasında boğulmuşuz.
11. Cennet dünya ise ve Dimeşk ondan sonra görünürse
Biz Dimeşk'in güzelliğini görmeyi bekleriz.
12. Rum'dan üçüncü kez Şam'a taraf gidelim.
Şam zülüfû gibi Dimeşk'in taze ve güzeliyiz.
13. Şemsü'l-Hakk'a hâdim olmak eğer oradaysa
Dimeşk'in Mevlâsıyız, Dimeşk'in Mevlâsıyız.

[19b]

51

Şemsü'd-dîn Tebrîzî

1. Şüphesiz kıyamet günü şefaatçimiz Muhammed'dir.
Onu sevenler ise Ebûbekir ve Ömer'dir.
2. Mustafa'nın damadı, onu severler.
Vahiy emiri Osman ve Mir Haydar onu severler.
3. Gökyüzündeki yıldız ve yağmur gibiler.
İsa ay gibi hepsinden yüce ve üstündür.
4. Mustafa, sahabenin mücessem mevlâsı
Bilirim ki sen bu sözüme inanırsın.
5. Dinle bak âlemlerin seyyidi neler dedi:
Ebûbekir iki kulak, Ali baştaki gözdür.
6. Ebûbekir doğrulukla, Ömer nur şemi gibi,
Osman şahların şahı, Ali emir ve önderdir.
7. Ebûbekir mağara dostu, Ömer vakar madeni,
Osman Hakk'ının savunucusu, Ali minber şahıdır.
8. Ebûbekir Kâbe gibi, Ömer tıpkı Harem gibi,
Osman dört temel, Ali üstteki çatı gibi.
9. Ebûbekir alçak gönüllü, Ömer celalin kendisi,
Osman itaat, Ali cevher hazinesidir.
10. Ebûbekir sadıklardan, Ömer tevazu sahibi,
Osman muttakilerden, Ali en büyüklerdendir.

[20a]

11. Ebûbekir ikram izzet sahibi, Ömer din padişahı,
Osman şeref sahibi, Ali cesaret timsalidir.
12. Ebûbekir kıyam sahibi, Ömer düzen sahibi,
Osman güzel sözlü, Ali âlemin fahırır.
13. Ebûbekir imam idi, Ömer iyyinin kötünün çatısı
Osman tam bir ay, Ali kanberlerin miridir.
14. Ebûbekir cennet gibi, Ömer adelet tohumu ekti.
Osman vefa ile yaratıldı, Ali Kevser havzıdır.
15. Ebûbekir ağaç gibi, Ömer dalı kanadı onun,
Osman yaprağı gibi, Ali kırmızı elması gibi.
16. Ebûbekir zencefil, Ömer selsebîl,
Osman cûy-i şîr, Ali bal ve şekerdir.
17. Ebûbekir cevher kaynağı, Ömer altın kaynağı,
Osman kimya gibi, Ali altın madenidir.
18. Ebûbekir nevbahar, Ömer bahar gülü,
Osman bahçedeki menekşe, Ali padişah tacıdır.
19. Bu dört dost gönlümü nevbahar eder.
Her dördünün önderi tertemiz Resûl'dür.
20. Ebûbekir canımız, Ömer ruhumuz gibi,
Osman dilimiz, Ali baştaki gözümüz gibidir.
21. Ebûbekir müjdecî, Ömer ondan sonra emir,
Osman iyi kalpli, Ali ilmin kapısıdır.
22. Mustafa ashabına böyle menkıbeler yaraşır.
Her kim ki böyle bilmesey her kör hem lâldır.
23. Faziletten lanetli o münafık yalancılar,
Hem kör ve lâldır, hem de köpek gibidir.
24. Ramazan ayı geldi mi kandili kırarlar.
Bu Ömer sünneti, nice dir bitmiş gitmiştir.
25. Yüz binlerce lanet Râfîzî 'nin üstüne olsun.
Kimsenin üstüne ki Osman ve Haydar'a düşmandır.
26. Yüz binlerce rahmet sünnîlerin canına!
Sunnîlik gelenektir, Râfîzîlik gam keder.

[20b]

27. Sünnî aslan gibi, Râfîzî köpekten beterdir.
Sünnî aşk burağı, Râfîzî eşek gibidir.
28. Dünya bir Râfîzî öldüren her Sünnî,
Ömer için makbul, Ali'ye kardeştir.
29. Mümin Sünnîler deve gibidirler.
Melun Râfîzîler Kayser domuzu gibiler.
30. Râfîzî 'den beter bir millet yoktur.
Soyları ise başıboş Yahudilerden gelmedi.
31. Bu dördü, Resûl'den sonra onun dostlarıdır.
Hakşinaslar, Hakk'ı söylerler, gönülde yer ettiler.
32. Yüz şekilde dört yâri medh ettim.
Pahalı miskten iyisi, kâfur ve anberdir.
33. Ey sünnîler gece gündüz deyin ki
Bizim ümidimiz yüce Allâh'tır.
34. Fahr arşının Simurg'u, Tebrîzli Şems-i dîn
Evliyaların sultanıdır, hepsinden üstündür.

52

Şemsü'd-dîn Tebrîzî

1. Ey ateş, ey ateş, gel de bu evi viran et.
Aklımı başımdan al, yine baştan deli et.
2. Kır meyhane kapısını, al elimden kadehi.
Bırak bu efsaneyi zâhid, beni efsane et.
3. Ver elime kadehi, al gönülden huzuru neşeyi.
Bırak İslam'ı da git evini tarumar et.
4. Ey âşık, ey âşık, yürü de canını kadehe koy.
O kadehten can sırrını dinle başını kadehe daldır.
5. Ey aşk, sayısız 'Niçin'lerle nasıl yaktın canımı?
Artık yeter, biraz da meyhanenin yolunu tut.
6. Ey zerreler saçan güneş, gökyüzünde kandil yak.
Fitne çıkarmak da istersen zülûflerini tara.
7. Ey Şems-i Tebrîzî gel kendimden usandım artık.
Yak kül et aklımı, sonra beni yeniden deliye döndür.

Hazreti Mevlânâ, "Allâh'a hamdolsun, Azîz el-Azîz." dedi.

1. Ey kadim mülkün Meliki estağfirullah el-Azîm.
Ey Hayy, Rahmân, er-Rahîm, estağfirullah el-Azîm.
2. Ey Hâlık ve terbiye eden, ey gece gündüzü yaratan,
Günahlarımızı bağışla sen, estağfirullah el-Azîm!
3. Ey günahlarımı örten Settar, ey esrarımıza vakıf olan,
Sensin ne yaptığımızı bilen, estağfirullah el-Azîm.
4. Cahillik, yalan söylemektir ve akıllılık tedbirli olmaktır.
Eğer ben günah işleyen bir kul isem, estağfirullah el-Azîm.
5. Biz aciziz sen Cebbar, biz uyuruz sen bidâr.
Biz senin günahkâr yârin, estağfirullah el-Azîm.
6. Senin mülkünde o güçlüler adsız nişansız kalmıştır.
Ey biçarelerin çaresi, estağfirullah el-Azîm.
7. Korkak iş yapan, riyakâr gösteriş yapanım ben.
Ey bitmemiş ve bitmeyecek olan estağfirullah el-Azîm.
8. Bizi tehlikede koyma ey adil padişah.
Çünkü günahımız artık çok, estağfirullah el-Azîm.
9. Ey gönlü hastaların merhemi,
Kapılı kilitleri aç artık, estağfirullah el-Azîm.
10. Ey yârin cesur dostu, ey her şeyin yaratıcısı,
Yüz binlerce kez dedim işte, estağfirullah el-Azîm.
11. Ey '*Kul hüvellâhu ehad*'²⁵⁹, ey bir ve tek olan yaratıcı,
Candan dedim '*Kufi ven ehad*'²⁶⁰, estağfirullah el-Azîm.
12. Ey mübin arşın yaratıcısı, görme günahlarımı.
Çünkü hala daha mestim, estağfirullah el-Azîm.
13. Allâh Allâh, zatın bir ve tek, âyetlerin
Fetih ve zafer, aynan ise estağfirullah el-Azîm.
14. Dağda çöldeki tüm canlılar
Kendi figanlarından derler estağfirullah el-Azîm.

[21a]

²⁵⁹ İhlas 112/1, "De ki: "O, Allah'tır, bir tektir."

²⁶⁰ İhlas 112/4, "Hiçbir şey O'na denk değildir."

15. Ehil olmayanların elinden çok taş yedim.
Gönülden tüm renkleri siliyorum, estağfirullah el-Azîm.
16. Vefasız dünyanın seyri Hüdâ'ya zor değildir.
Sen söyle bakalım ey fani, estağfirullah el-Azîm.
17. Ey Şems-i dân, can Tebrîz'ine sen yüzüksün.
Dedim ki can-ı yakinden de estağfirullah el-Azîm!

54

Hazret-i Sultan Kuddüsü'l-Azîz

1. Aşk sevdasıyla baş ağrısı yaparsa humarlık,
Aşk şarabı sâkisinden bir yardım ulaşır elbet.
2. Sevinç davulu âşıklar ordusunu kırıp geçirirse
'İnna fetehna'²⁶¹ müjdesi verir aşk neyi.
3. Zehir âşıkın ağzında birden bal oluverir.
O şekerler aşkın gizli tarafından bitiverir.
4. Bir vakit bulut gelir de ayı kapatır.
Cana can katan aşkın gök gürültüsü yakar bulutu.
5. Çöl yolunda yakıcı tozların arasında,
Görürsün ki şimşekler çaktırır aşk tası.
6. Ey sâki, canın için şu halka bir kadeh dök
Ya da bir yemek ver aşkın boyuna posuna.
7. Hakk'ın kıskanç güneşinden parlarsa Şems-i Tebrîzî,
O vakit aşk deryasından koca dalgalar kalkar.

[21b]

55

Mevlânâ Dedi Ki:

1. Bir vakit aşk denizi sahilinde dalgıçtım.
Yüz binlerce cevher incisi gördüm aşk denizinde.
2. Ansızın kudretinden ona bir baktım.
Avare bir âlem gördüm, kalmış aşk denizinde.
3. Hızır'a döndüm ab-ı hayat buldum gece vakti.
İlelebet ebedi ömür sürerim bu aşk şarabıyla.

²⁶¹ Fetih 1.

4. Aşk denizinde aciz ve hayran kalmadıkça,
Süleymân gibi yüzük ve mühür peşinde olma.
5. Yusuf gibi bir vakit gam kuyusunda otur ki
Mısır padişahı olasın, aşkın Hüsrev'i olasın.
6. İsa gibi bir nefesle yüz ölüyü diriltirsin sen.
Aşkın isimlerinden bu anlam bilmecelerini dinle.
7. Musa gibi '*Rabbim kendini göster bana*'.²⁶² dedim ki
Aşkın mevlasından binlerce '*Beni asla göremezsın*'.²⁶³ cevabı
gelsin.
8. Muhammed gibi doğrulukta bir adım at ki
Ayak izini minbere koyalar, baş üstünde tutalar.
9. Yürü Monlâ gibi, kimsenin sırrından söz etme.
Deniz bir dalgalandı mı kana döner aşk denizi.

56

Hazret-i Sultan Kuddüsü'l-Azîz Şöyle Dedi:

1. Ey saba, Şemsü'd-dîn'in sınırından ve halinden bir hal getir.
Çin'den Hoten miski ve anberi İstanbul'a getir.
2. Onun tatlı dudağından bir selam varsa söyle
Ya da taş kalpli gönlünden bir mesaj varsa söyle.
3. Baş dediğin ne ki temiz Şemsü'd-dîn'e feda edeyim.
Şemsü'dîn'in adını söyle, canımı ona feda edeyim.
4. Gönlümün onun aşkında elbisesi hırkası vardır.
Güzelliği üst elbisem, aşkı da alt elbisemdir.
5. Biz Şemsü'd-dîn umuduyla sarhoş olup mey içtik.
Biz onun kadehiyle mestiz sâki mey getir.
6. Biz dimağımızı onun kokusuyla donattık.
Tatarların misk, anber ve ud kokusuna ihtiyacım yok.
7. Gönlümüzde yer etmiş o, canımıza kerimdir o,
Şems-i dîn yetim bir inci, Şems-i dîn kıymetli bir nakit.
8. Şemsü'd-dîn diye söylenip duran ben değilim yalnız,
Bağda bülbül, dağda keklik de söyleyip durur.

[22a]

²⁶² Araf 143.

²⁶³ Araf 143.

9. Hûrilerin güzelliğidir o, rıdvan bahçesidir o,
İnsan gibidir o, büyük ve kıymetlidir o.
10. Aydınlık gündür o, dönen felektir o,
Cevher kaynağı o, gece ve gündüzdür o.
11. Cam-ı Cemdir o, büyük bir denizdir o,
İsa ve mesttir o, Yusuf gibi güzeldir o.
12. Allâh'tan canı gönülden isterim ki ona güzel talih vere.
Canımız ortadadır Şems-i dîn kenardadır o.
13. Candan daha tatlı o, şeker toplayandır o,
Revan bir selvidir o, bağ ve bahardır o.
14. Şarap mezesidir o, çenk ve rebabdır o,
Hamr ve humardır o, din ve nar ateşidir o.
15. Humar değilsin ki ondan hüznün, dert, keder gele.
Şems-i dîn'in humarı olan iftihar eder durur.
16. Ey âşıkların delili, ey âşıkların Resûl'ü,
Sakın ola Şems-i Tebrîzî bizden el ayak çekme.

57

Şems-i Tebrîzî Güfteleriyle

1. An be an perdenin ardından dışarı çıkmakta şehriyar.
Yine aynı şekilde perdenin içine bürünmekte yar gibi.
2. Bir saat dışarıdakilerin aklını gönlünü çalar da gider.
Bir saat da mahrem ehlinin aklını işini harap eder.
3. Mutlak sihirden bir defter açılı gözünün önünde.
Gezmesinden bir parça her bikararın gönlünde.
4. Bazen kalem ucundan sevdası bir nakış çizer,
Bazen neyin ucunda aşkı miskin aklı taşlar.
5. Gece oldu mu yüzünün ateşinde bir mum parıldar,
Yüzlerce pervane görünür de dönmeye başlar.
6. Ma'mız uyumuş ve zahmet ortadan kalkmıştı.
Bizim Ba'mız onun Ma'sı ile yan yana gelmişti.
7. Sabah bizim Ma'mız bu Ma'yı özlediğinden
Ma gölgeli bir şekilde geldi, yarin Ma'sı kayboldu.

[22b]

8. Şems-i Tebrîzî gittiyse de onun yüzünün parıltısı,
İsteyen herkese her taraftan ışıık saçmaktadır.

58

Şemsü'd-dîn Tebrîzî

1. Selam sana ey bâki can, kutlu padişah,
Her yıldız ve güneşe ruh veren.
2. Bu dünya ve öteki dünya, her ikisi emrinde.
İstersen yok et ikisini, istersen de ikisini de tut.
3. Yokluk güneşinden varlığa bir ışıık saç.
Cümleyi cennetten, ateşten ve korkudan azad et.
4. Yoksulluğu canın utancından at.
Nakkaş yolunda tüm bu resim ve görüntüleri kır.
5. Yüz binlercenin kanının dökmüş kahramanı.
Baş makamın ateşinin dumanından kurtul.
6. Hiç kimse nezaketinizin bu sırlarını öğrenemeyecek.
Aynı yoksulluk gibi kendi vücudu solup gidecek.
7. Kerameti kaybolmadan gönlünle onu gör.
Çünkü gülümseyen altın kalbinin içi kötü.
8. Ey nurun, cevher ve altının asıl kaynağından olan,
Halde cihanın kimyaları sana denk düşmez.
9. Şems-i Tebrîzî'nin topraktan gözü ne kadar da değerlidir.
O kimyanın parlamışını sen ağaçtan bil.

59

Şemsü'd-dîn Tebrîzî

1. Dün bir vakit harabata uğradım.
Halkın temiz gönlü ve kafası karıştı.
2. Oturdum mey içtim harabat sokağında.
Ben harabat toprağını bu gözüme sürdüm.
3. Yârin zümresini kiliseden duyunca
Feryad ederek ben kiliseden koştum.
4. Kiliseden çıktı ve ayağımın önüne düştü.
Kendimi sattım da onun kilisesini aldım.

[23a]

5. Kibir sarığını hocanın başından çaldım.
Elbiseye kesik attım, yüz parçaya böldüm.
6. O bir kâfirdi, ben gizli müşrik.
O küfürden arındı, ben de şirkten kurtuldum.
7. Şemsü'l-Hak Tebrîzî'nin sözlerinden iki üç görürsün.
İki üç kelam okuyup da kiliseye üfledim.

60

Na't-ı Şerîf (Tekrarlandı)

1. Bir vakit aşk denizi sahilinde dalgıçtım.
Yüz binlerce cevher incisi gördüm aşk denizinde.
2. Monlâ gibi git, merdanın sırrından laf etme sen.
Deniz dalgalarının, nasıl olur aşk denizi?
3. Aşk denizinde aciz ve hayran kalmadıkça
Süleymân gibi yüzük ve mühür peşinde olma.
4. İsa gibi bir nefesle yüz ölüyü diriltirsin sen,
Aşkın isimlerinden bu anlam bilmecelerini dinle.
5. Musa gibi '*Rabbim kendini göster bana*'²⁶⁴ dedim ki
Aşkın mevlasından binlerce '*Beni asla göremezsın*'²⁶⁵ cevabı
gelsin
6. Ansızın Hakk'ının kudretinden ona bir baktım.
Avare bir âlem gördüm, kalmış aşk denizinde.

61

Na't-ı Şerîf (Mükerrer)

1. Benle kavga eden âşıkın suretinde oldum.
Hem de ne suret, dilber sureti, ne dilber, güzel bir dilber.
2. Sevgilimin zülfünde yüzlerce iyilikte koku var ki;
Hem de ne koku, anber kokusu, ne anber güzel anber.
3. Yüzünü görmezsem iki gözüm iki çeşme;
Hem de ne çeşme, inci çeşmesi, ne inci, parlak inci

[23b]

²⁶⁴ Araf 143.

²⁶⁵ Araf 143.

4. Derdimi kederimi benim gibi âşık olan bilir.
Hem ne âşık, sadık âşık, ne sadık, eşsiz sadık.
5. Benim derdim gibi bir dert, gamıma bir dost bulur.
Hem de ne dost, mahrem dost, ne mahrem, bilgin mahrem.
6. Derdine deva olan bir şerbet Hüsâmî'de var.
Hem ne şerbet, faydalı şerbet; ne faydalı, sevdaya faydalı.

62

Na't-ı Şerîf

1. Bizim sokağa geleceksen gönlünü başkasından arındır.
Bizi görmeye niyet ettiysen bizden başkaya bakma.
2. Lâlâm olmak istiyorsan yokluk tarafına çık.
Eğer mücevherlerimizi istiyorsan kendi içindeki cevheri parlat.
3. Sürekli sarhoşluk istersen tutî gibi kafese alış.
Bizim kuş sesimizi istersen kuş gibi şakı sen de.
4. Ondan gayrısının hüviyeti kesin ve katî değildir.
Bizim Hû Hûmuz istersen yâ Hû ve men Hû de.
5. Âşıklar için her yerinizi açmayın.
Bizden başkasına meylin varsa haram olsun.
6. Gamzenin okundan sarhoşum ki canımdan geçti.
Şems-i dîn'in kemanını çek, eger bizim kuvvetimizdeysen.

63

Na't-ı Şerîf

1. Her gece meleklerle gönülden Hû Hû derim.
Hakk'ın cemâline herkes yâ Hû der, yâ Hû derim,
2. Her seher yüzlerce güneşten ay gelir gönlüme,
Hakk'ın güneşten her ayı, yâ Hû der, yâ Hû derim.
3. Hakk'ın nurundan her ağaca tecelli ulaşır.
O sebepten dalında, kuşlar gibi kûkû derim.
4. Gönül Hakk'ın yeri olduğundan ben Hakk'layım o da benle.
Hakk'a Hakk'la vasıl ol, kendime Hû Hû derim.

5. Şems-i Tebrîzî ay, yıldızlar ve güneş gibi olunca
Mekânlarda ruşen oldu, Hû derim Hû derim.

64

Na't-ı Şerîf

[24a]

1. Ey zaman sahibinin seyyidi, abdal ol abdal ol.
Ey makbullenin kabulü, abdal ol abdal ol.
2. Ser-gerdan âşıkla meydana gitme.
Meyhanenin sarhoşu ol, abdal ol abdal ol.
3. Müftün rüşvet alır, herkesin ateşini sırtlanır.
Başlarının malından gönlünü ayır, abdal ol abdal ol.
4. Muhtesib ordusuyla, küçük içme cürmünden dolayı.
Ey toprak, başındakinden farklı bir abdal ol abdal ol.
5. Monlâ-yı Rûmî dünyada isimsizlik ve nişansızlık idi.
Âşıkların yolu işte buydu, abdal ol abdal ol.

65

Na't-ı Şerîf

1. Ey ayrılık hicranından gökyüzünün ağladığı,
Gönül kan arasına oturdu, akıl ve can ağladı.
2. Âlemde senin makamına denk kimse yoktur.
Senin mateminde mekân ve lamekân ağladı.
3. Kudsîlerin Cebrail'i kolu kanadını yaktı.
Enbiyalar da ağladı, evliyalar da ağladı.
4. Bu âlemde maalesef sözümün tazeliği kalmadı.
Ki o kadar ağlamış bir örnek göstereyim ben
5. Selâhaddîn hakkında onlar ne bilirler.
Herkes bilir yapraklar ağladı.

66

Na't-ı Şerîf

1. Hüdâ'ya mahrem olacaksan, kalender ol kalender ol.
Bu dünyaya ne diye gönül verirsin, kalender ol kalender ol.
2. Kendini perişanlıkta telef ettin, cahilsin.
Fani âlemi bırak geç, kalender ol kalender ol.

3. Hakk'tan gayrısı senin için değerli değil, mescidden kiliseye git.
Eğer meyl edersen ey gönül, kalender ol kalender ol.
4. Hakk'tan sana minnetsiz rahmet erişsin istersen
Haricilere lanet et de, kalender ol kalender ol.
5. Gayret atının eyeri üzerindeki resim ve izden geç.
Hüsâmeddîn'in ön kapısında kalender ol.

[24b]

67

Na't-ı Şerîf

1. Geri geldim geri geldim, bu âşıkların cünûnudur.
Ruh gibi gibi bedene geldim, bu âşıkların cünûnudur.
2. Hakk'ı arar ve tepeden tırnağa Hakk'ı söyler olarak geri geldim.
Hakk'ının bilgini, işte onun yakınında, bu âşıkların cünûnudur.
3. Mest olarak geri geldim, Hüdâ'nın elinden içirim.
Ben yok Hüdâ vardır, bu âşıkların cünûnudur..
4. Gayb âlemim, cismani âlemim bir bütün oldu.
Hak; kadehim gıdam oldu, bu âşıkların cünunudur.
5. Şems-i dîn divâne olup onun aşkıyla hemhâne olduysa
Can idi hem de canâne oldu, bu âşıkların cünunudur.

[25a]

71

Na't-ı Şerîf

1. Ben sultanın kuluyum, cihan bekçisinin sultanının kulu,
Yüzünü gördüğümünden beri perişan ve hayranım.
2. Güzel sesli tûtî, söz sahibi Sîmurg'um.
Canlıların en şereflişi, insanların en faziletlisiyim.
3. Hem ruhum hem gölge hem de Allâh'ın kuluyum.
Hem güneşin gölgesi hem de Cemşid'den doğmayım.
4. Hem cennet hem Hûri, hem de Ravza-i Rıdvanım.
Gaybdan bir zerre, cismanî âlemden bir parçayım.

5. Ey Tebrîzî, ey gönül, Mansûr ol.
Hem Allâh'ın kuluyum hem Allâh'tanım.

72

Na't-ı Şerîf

[25b]

1. Dünyayı nuruyla aydınlatan bizi himaye eden,
Bedir gazvesinde bize kadehle mey dağıtan.
2. İmanlı olanlar, yalnızlık bahçesindedir.
O bahçede pişmanlık içinde olan gülleri sen canlandır.
3. Onun evi endişeyle doluysa, ona ateş verilir,
Gözünü gönlüne çevirir, dolu olarak geri döner.
4. Kimin aşkı varsa, onun meclisinde bulunmalıdır,
Kimin akli varsa, ona uygun olmalıyız.
5. Kimin gözleri yoksa gizli olanı görmek için,
Efendimize hizmette özlemle gelmeli.
6. Ey zaman, sen ki göğüsleri aydınlatırsın, Şems-i Hakk,
Tebrîzli,
Dünyada insanı insan yapan nedir, görebiliyor musun?

73

Na't-ı Şerîf

1. Ey yaratılmışların en hayırlısı olan Mustafa!
Zulmün en karanlığını ışıklandıran Nebi!
2. Ey cihan şâhı ve ey insanların ve cinlerin efendisi,
Ey büyük meleklerin hocası, yaratılmışların en hayırlısı.
3. Ey gözlerine perde inenlerin padişahı,
Yaratılmışların en hayırlısı herkes sana muhtaçtır.
4. Ey herkesin yoluna ışık tutan Kur'ân peygamberi
Yaratılmışların en hayırlısı canlar senden hoş nağmeler duyar.
5. Ey ceza gününde ruhlara şefaet eden peygamber,
Âciz kullarına yol gösteren yaratılmışların en hayırlısısın.

74

Na't-ı Şerîf

1. Ey Hakk'ının Resûl'ü, ey kıymetli Habîb,
Ey âlem gözünün nuru, ey enbiya imamı.

2. Ey elest bezmi sâkisi, bir kadeh mey ver.
Miskin olan bana nazar et, ey ışıklı kandil !
3. Her iki âlemde dört yarın; Ebûbekir, Ömer
Osman ve cömertlik kaynağı Haydar'ın dostu.
4. Hüsn bahçenin hazine bahçende na't söyleyen bülbülüm.
Sizin fermanınızın hükmünü sonuna kadar bekledim.
5. Ahmed, Mahmûd, Ebu'l-Kâsım, Muhammed Mustafa
Gece gündüz ayak tozunun hürmetine merhamet et.

75

Na't-ı Şerîf

[26a]

1. Dervîşlerin sevdasından başıboş mecnûn oldum.
Bilmem ki Dervîşlerin yeri ve makamı ne derece olur?
2. Hile ile uğraşan Dervîşten bahsetmiyorum.
Cihanda bedbaht Dervîşlere çok benzer.
3. Muhammed Dervîşler ve Dervîşlikle övünür.
Hüdâ Dervîşlerin şanında nice kimseler yollar.
4. Dervîşlerin safa ile semaya geldikleri vakit,
Hüdâ o vakitte Dervîşlere misafir gelir.
5. Ey Şems-i Tebrîzî, Dervîşlere teveccüh et,
Sen Dervîşlerin gönlünden, ebedi hayat bulursun.
6. Peygamber damadı Emîrû'l Mü'minîn Haydâr,
Sağlam ve güzelce şöyle demişti; ben dervîşlerin
hizmetçisiyim.

76

Na't-ı Şerîf

1. Ey yedi göğün yaratıcısı, perişanım yardım et.
Ey genç ve yaşlıya rızık veren, perişanım yardım et.
2. Ey ins ve cinnin kadîri, kevn ü mekânın sahibi,
Ey gizli sırları bilen, perişanım yardım et.
3. Ey iyiye kötüye rahmet eden, sayısız sınırsın ihsan eden,
Her an derim ki ey Ahad, perişanım yardım et.

4. Ey her müflise ikram eden, her kimsesizin dostu,
Ey her muhlisin halisi, perişanım yardım et.
5. Ey adı dillerde olan, gece gündüz anarım seni.
Ey her sebebin yaratıcısı, perişanım yardım et.
6. Ey Şems-i dîn her nefeste kafesteki kuş gibi sen,
Ey yardıma kudreti olan, perişanım yardım et!

77

Na't-ı Şerîf

1. Ey Habîbullah, en biricik yaratılmış sensin.
Eşsiz Zü'l-Celâl'in seçtiği seçkini sensin.
2. Mirac gecesinde Cebrâil atın üstüneyken
Yeşil, dokuz kat göğe ayak basmış olan sensin.
3. Ey Resûlullâh, sen bilirsin ümmetin acizdir.
Acizlerin, eli ayağı olmayanların rehberi sensin.
4. Hakk'ının değerlisi, kâinat ışığının başı,
Enbiyanın göz nuru, gözümüzün çırası sensin.
5. Bostan servisin, marifet baharıdır risaletin.
Şeriat bağının gülbeni, yüce bülbül sensin.
6. Peygamber nimetini ezbere bilir Şems-i Tebrîzî
Mustafa, seçilmiş, o yüce seyyid sensin.

[26b]

78

Na't-ı Şerîf

1. Ey gönül, kalk taatte bulun, ibadet her işten iyidir.
Seher vakti uyanık olan kişi, saadeti bulmuştur.
2. Horozlar seher vakti "Ey gafıl, kalk" diye öter.
Sen sarhoşluktan fark etmezsin, akılı olan bilir.
3. Gönül der ki kalkayım, nefis der başka sefere.
Nefsi ayaklar altına al, Cebbâr'ın emrettiği vakittir.
4. Ey kıymetli, sen dindarsın, seher vakti uyanıksın.
İyi bilirim ki akıllısın, sana cennet lâyıktır.
5. Ey miskin, çaresiz, nefs-i emmarenin esiri,
Bir defa olsun düşün, elbet birgün öleceksin!

6. İyi olan odur ki kalkasın, gözünden inciler dökesin.
Ya da cehaletin kaçasın, çünkü düşman çok kurnazdır.
7. Ey Sultan-ı Tebrîzî, ey seherde kalkan Şems,
Toprağa yakîn dökersin, şaşırılacak bir şey midir?

79

Na't-ı Şerîf

1. *Leyl* suresini gördüm, zülûflerinizin vasfıdır.
Duha 'yı okudum, baştanbaşa yüzünün nüshasıdır.
2. Âyet âyet *kâb-ı kavseyne* dek geldim.
Bir baktım ki sıfatlar, keman kaşlarımızdır.
3. Bir gece harf harf *Yusuf* suresine daldım.
Zerre zerre gönül çelen güzelliğinizin afitabıdır.
4. *İsrâ* 'daki '*Subhânellezî*'²⁶⁶ mânasının ardındaydım.
Ceylan gözlü eşsiz kişinin yakınlığını kazanmanın sıfatları
sizedir.
5. '*Tibtum fedhulûhâ halidîn*'²⁶⁷ sesini dünyada
Candan işitince anladım sizin sokağınızdanır.
6. Hesap gününde hiçbir özür dilemezse
Gönül suskun, şükürler olsun sizin över durur.

[27a]

80

Na't-ı Şerîf

1. Ey biricik, diri ve bilgin, nefsimize zulmettik.
Bize tevfik ihsan et, nefsimize zulmettik.
2. Biz aciz ve fakir, yoldan şaşmış hakiriz.
Beden bendinde esir, nefsimize zulmettik.
3. Kullarına karşı settar, yakın ve can sahibisin.
Ne mutlu bir mabudsun, nefsimize zulmettik.
4. Günaha batmışız, daima af dileriz.
Kara bir defterleyiz, nefsimize zulmettik.
5. Monlâ Celâl her gece aşktan ya Râb der.
Kutsal olana ulaşarak, biz nefsimize zulmettik.

²⁶⁶ "O sübhandır, her şeyden münezzehtir."

²⁶⁷ Zümer 39/75.

Na't-ı Şerîf

1. Ey kadim mülkün maliki, estağfiru'llah el-Azîm.
Ey Hayy, Rahmân ve Rahîm, estağfiru'llah el-Azîm.
2. Ey her şeyin yaratıcısı, gece gündüzün yaratıcısı,
Günahlarımızı bağışla sen, estağfirullah el-Azîm.
3. Cehaletinden tezvîr etti, aklından tedbir etti.
Eğer kulun bir günah etti, estağfirullah el-Azîm.
4. Ey bir olan Allâh'ım, ey ferdin yaratıcısı ve Samed,
Canımla dedim benzeri olmayan, estağfirullah el- Azîm.
5. Ey Şems-i dîn, ey Şems-i dîn can Tebrîzî'ne sen hatemsin.
Dedim ki yakîn bir dil ile de, estağfirullah el-Azîm.

Na't-ı Şerîf

1. Ey âşıklar, ey âşıklar, canların canını buldum ben.
Ey sadıklar ey sadıklar, iman nurunu buldum ben.
2. Ey âkiller, ey âkiller, Hazret-i Hüdâ mumundan
Ateşsiz şulesiz, parlak bir kandil buldum.
3. Ey asiler, ey asiler, tertemiz Hazret-i Veli'den
Hem izzet buldum, hem irfan nuru buldum.
4. Ey münkirler, ey münkirler, gerçekten de can-ı gönülden,
Haydar'ın kölesi olup da Süleymân mülkünü buldum ben.
5. Ali Murtaza, Nebî Mustafa'nın sırrına sahip,
Al-i Aba devletinden iman ve ihsan buldum.
6. O müddei der ki bana eline ne geçti Monlâ?
Gönül buldum gönül; can buldum, can!

[27b]

Na't-ı Şerîf

1. Ey safa ehli sûfî, candan de ki Allâh Hû.
Ey vefa aşkının âşıkı candan de ki Allâh Hû.

2. Cümle can olup canana layık olmak istersen
Her ne istersen o olursun sen, candan de ki Allâh Hû.
3. Ey evliyaların nizamı, ey enbiya ailesi soyundan
Ey sana dilenci olduğum, candan de ki Allâh Hû.
4. Dünyayı bırak dini ara, tüm âlemden el etek çek.
Ne onu söyle ne bunu söyle, candan de ki Allâh Hû.
5. Ey Hakk'ının nuru, ilm-i yakın âleminin miri Şems-i dîn,
Âlem sıfatlarının zatı, candan de ki Allâh Hû!

84

Na't -ı Şerif

1. Perişanım, perişanım, artık ben bilmiyorum.
Öyle mestim ki öyle mestim, evin yolunu bilmiyorum.
2. Gel ey sâki, gel sâki, şevk şarabını doldur.
Olursa eğer gönül tozunu göz suyuyla dindireyim.
3. Ne mestim ben ne kendimde, ne uykuda ne uyanık,
Ne yar ileyim ne de yarsız, ne üzgünüm ne de mutlu.
4. Hata benden, ihsan senden, günah benden sevab senden.
Şefkat ve rahmet et, günahlarımı affet
5. Ey Şems-i Tebrîzî, zaferin müjdesi,
Ne korkarsın ne titrersin ne bilirsin ki ben oyum.

85

Na't-ı Şerîf

1. Ey gökyüzü çırası, Hakk'ının yeryüzündeki rahmeti,
Feryadıma kulak ver, benim halime bir bak.
2. Yüzlerce bela arasından ben sana kaçtım.
Ya rahmet eli koy başıma ya eteği saç kaldır.
3. Ya muradımı ver ya da murattan beni azad et.
Yarının sözünü boşver, ya öyle yap ya böyle.
4. Yeniden '*Elem neşrah*'²⁶⁸ yolla, nehir aksın gönlüme.
Su nehri, hamr nehri, süt nehri, bal nehri...

[28a]

²⁶⁸ İnşirah 94/1, "(Rasûlüm!) Biz senin göğsünü açıp genişletmedik mi?"

5. Git de meded iste Mustafa'nın ruhundan.
Mustafa ancak âlemlere rahmet olarak gelmiştir.

86

Na't-ı Şerîf

1. Ey âşıklar, âşıklar, ben toprağı cevher yaparım.
Ey mutribler, mutribler, definizi altın yapayım.
2. Ey teşneler, teşneler, bugün sizi sulayayım.
Bu kuru Hakk'tanı cennet edeyim, kesver edeyim.
3. Ey kimsesizler, kimsesizler, müjde, müjde!
Her gamlı kederliyim, sultan yapayım sencer yapayım.
4. Ey kimya, ey kimya, kaçma benden çünkü ben,
Yüz kiliseyi mescit eder, yüz kiliseyi minber ederim.
5. Ey Şems-i Tebrîzî gel de halimize bir bak ki,
Âşıkların ayak tozunu, senin miskinden anber yapayım.

87

Na't-ı Şerîf

1. Ezel sultanına hamdolsun.
Tek ve eşi benzeri olmayan, zillate düşenleri affıyla
bağışlayan
2. O öyle şanı yüce bir Rab'dir ki ihsanıyla bütün yaratılmışların
arkasındadır.
Rıza ancak samimiyetle yapılan işlerle mümkündür.
3. Ey lâtif olan, indirdiğı her şeyde incelik olan,
Sen güçlüsün, bizi kıyamet gününde kahrından koru.
4. Göğüsleri yumuşatan, en hayırlı işleri bize kolaylaştıran,
Kabrin darlığını genişlet ve ecel gününde bize merhamet et.
5. Yaratılmışların en hayırlısı ve hidâyet güneşimiz olana selam
olsun.
Bizi en hayırlı işlere davet eden Sevgili Mustafa!

88

Na't-ı Şerîf

[28b]

1. Ben Kudüs şahiniyim, lamekândan gelip
Korkmuş bir kalıptaki av için varmışım.

2. Âlem damından sıçramış Kaf Dağı Simurguyum.
Yuvadan uçmuş arş bağının tavusuyum.
3. Ben Hüdâ'nın gölgesi, Mustafa'nın nurundanım.
Sedefte damlamış kıymetli inciğim.
4. Herkes suret gözüyle bizi nasıl etsin görsün,
Biz suya çamura üflenmiş Hüdâ'nın nuruyuz.
5. Onun celali olduğumdan kendimden söz nasıl diyeyim,
Cismime bir bak, kudretten yaratılmış.
6. Sen '*Ferci*'i '*l-basar*'²⁶⁹ oku ey Şems-i Tebrîzî
Âmâların gözünden göz sürmesi çekilmiş

89

Na't-ı Şerîf

1. Her kim gece gündüz Mustafanın rıza yolunu ararsa
Elbette Mustafa'nın Hüdâ'sı ondan razı olur.
2. Tüm âlemlere rahmet olarak gelmiştir.
Mustafa âleme, âlem de Mustafa'ya.
3. Her kim can-ı gönülden Mustafa'ya sena ederse
Allâh kendi lütfundan onun hakkında rahmet etsin.
4. Gülün kokusunu ruh için gönderdi.
Mustafa'nın duası her daim Hakk'a ulaşır
5. Şems-i Dîn'in eli âşıkların canının yakını oldu.
Mustafa'nın ayak tozu, hûrilerin göz sürmesi oldu.

90

Na't-ı Şerîf

1. Ey Hakk'ının Resûl'ü, ey kıymetli Habîb,
Ey âlemin göz nuru, ey nebîlerin imamı.
2. Ey *bezm-i elest* sâkisi bir kadeh mey ver.
Ey ışıklı kandil, miskin olan bana bir nazar et.
3. Her iki âlemde dört yarın; Ebûbekir, Ömer,
Osman ve cömertlik kaynağı Haydar'ın dostu.

²⁶⁹ Mülk 67/3.

[29a]

4. Hüsn bahçenin hazine bahçende na't söyleyen bülbülüm.
Sizin fermanınınızın hükmünü sonuna kadar bekledim.
5. Ahmed, Mahmud, Ebu'l-Kasım, Muhammed Mustafa,
Gece gündüz ayak tozunun hürmetine merhamet et.

91

Na't-ı Şerîf

1. Ey âşıklar ey âşıklar, Monlâ-yı Rûmî gelmektedir.
Ey sadıklar, ey sadıklar, Monlâ-yı Rûmî gelmektedir.
2. Ey dostlar, ey dostlar, can-ı gönülden uyanık olun.
Ey sadıklar, ey sadıklar Monlâ-yı Rûmî gelmektedir.
3. Sabah vakti güzel bir rüzgâr esti kapımdan.
Dedim bu dîvânelere Monlâ-yı Rûmî gelmektedir.
4. Dedim ki dîvâne, dedi ki dîvâne ol.
Vazgeç kendi aklından Monlâ-yı Rûmî gelmektedir.
5. Ey sabâ yeli, ahir Şems-i Tebrîzî'ye de sen de
Arşta ilim davulunu vur de ki Monlâ-yı Rûmî gelmektedir.
6. Ey hodperest zâhidler, ey putperest kâfirler
O yeni ay varmakta, Monlâ-yı Rûmî gelmektedir.

95

Şemsü'd-dîn Tebrîzî

1. Seher vakti mescid yolunda adım at.
Gam kederle dolduysan sabah vakti kalk.
2. Kesin dine inanıyorsan ayağa kalk ve itibar et.
Hemen abdest al, sabah vakti kalk.
3. Yolu takip edip dörtnala koşanlar,
Hükümetin yolunu buldular; bir sabah vakti kalk.
4. Uykudan uyanırsan sarhoş olma, ayık ol.
Güçlü bir dergâhı göster, bir sabah vakti kalk.
5. Ey arayan, peygamberlerin şefaâtçisi olan Allâh'ı ara.
Peygamber rızasını arayan, bir sabah vakti kalk.